

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SİYASET BİLİMİ VE KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**AFRİKA'DA YEREL YÖNETİMLER VE DEMOKRATİKLEŞME
SÜRECİ: KAMERUN ÖRNEĞİ**

Sakinatou MASHOUD

DOKTORA TEZİ

Danışman : Prof. Dr. Musa EKEN

TEMMUZ - 2025

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

AFRİKA'DA YEREL YÖNETİMLER VE
DEMOKRATİKLEŞME SÜRECİ : KAMERUN ÖRNEĞİ

DOKTORA TEZİ

Sakinatou MASHOUD

Enstitü Anabilim Dalı: Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi

“Bu tez 31/07/2025 tarihinde hibrit olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Musa EKEN	Başarılı
Prof. Dr. Mustafa MIYNAT	Başarılı
Doç. Dr. Mustafa Lütfi ŞEN	Başarılı
Doç. Dr. İsmail ŞIMSIR	Başarılı
Dr. Öğr.Üyesi Mouhamed Bachir DIOP	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☒

Hayır ☐

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Sakinatou MASHOUD

31/07/2025

ÖN SÖZ

Öncelikle, Türkiye Bursları (YTB) programı aracılığıyla Türkiye'de eğitim görmemi, burslu olarak öğrenimime devam etmemi ve ülkenin en iyi üniversitelerinden birinde (2018–2025) eğitim alma fırsatı bulmamı sağlayan Türkiye Cumhuriyeti Hükümetine en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Yoğun akademik sorumluluklarına rağmen, tez danışmanım Prof. Dr. Musa Eken, metodoloji, bilimsel yönlendirme ve çalışmalarımın düzeltilmesi konularında bana büyük destek sağlamış, sürekli olarak tezimin Sakarya Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Anabilim Dalı'na ve genel olarak akademik dünyaya bilimsel katkı sunması yönünde beni teşvik etmiştir. Bu tezin tamamlanmasında, kişisel gelişimimde ve başarımda onun katkısı büyük önem taşımaktadır. Tezimin ilk aşamalarında, yeterlik sınavı ve tez izleme süreçlerinde bana rehberlik eden önceki danışmanım Prof. Dr. Aziz Tuncer'e özel bir teşekkür borçluyum. Ayrıca, tez izleme komitesinde yer alan Doç. Dr. İsmail Şimşir ve Doç. Dr. Mustafa Lütfi Şen'e de teşekkür ederim. İlk yılımda bana destek veren hocalarıma Türkçemi geliştirme sürecimde ve akademik ilerlememde gösterdikleri ilgi ve katkılarından dolayı müteşekkirim. Tezimin oluşumuna katkı sunan Kamerun'daki hocalarım Prof. Nna Mathurin, Prof. Touo Herman, Prof. Jean de Noël Atemengue, Dr. Mback Tina Georges'a, ayrıca yerel seçilmiş aktörlere ve Kamerun Yerinden Yönetim Bakanlığı yetkililerine gibi Saharatou Salihou, Abdoullahi Aboubakar'a saha araştırmam için sağladıkları değerli bilgiler nedeniyle teşekkür ederim. Akademik anlamda bana ilham veren ve destek olan büyüklerim Dr. Mohamed Bachir Diop, Dr. Abdoul Aziz Ahmadou ve eşi mühendis Diddi Djoubainatou ve Dr. Zacharie Kapsende'ye gönülden teşekkür ederim. Ailem ve ebeveynlerime, özellikle Babam Mashoud ve annem Assoumahou'ya gösterdikleri fedakârlıklar ve verdikleri manevi destek için minnettarım; onların desteği olmasaydı, yurt dışında doktora düzeyine ulaşmam mümkün olmazdı.

Sınıf arkadaşım Vedat Temel ve dostlarım, Aly Hassane Ousmane Bah, Younouss Mohamed, Samira Noura, Lamin Mohamed, Safiatou Abdouramane Abba, Abba Malik, Hamidou İbrahimou, Irakoze Edith, Irakoze Ghuillaine ve Aminou Mouhamadou'ya teşekkür ederim. Son olarak, burada ismini anmadığım ama Türkiye'ye uyum sağlamamda ve bana maddi-manevi destek olan herkese içten şükranlarımı sunuyorum.

Sakinatou MASHOUD

31/07/2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: YEREL YÖNETİM VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİ.....	17
1.1. Merkezden Yönetim İlkesi ve Kapsamı	17
1.1.1. Merkezi Yönetimin Yararları	19
1.1.2. Merkezi Yönetimin Sakıncaları	20
1.2. Yerinden Yönetim İlkesi ve Kapsamı	22
1.2.1. Yerinden Yönetim Türleri	25
1.2.1.1. Siyasi Yerinden Yönetim	25
1.2.1.2. İdari Yerinden Yönetim	27
1.2.2. Yerel Yönetim Düşüncesinde Özerlik.....	28
1.2.3. Üniter ve Federal Devletlerde Yerel Yönetim	31
1.3. Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Ortaya Çıkan Modeller	35
1.3.1. Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Etkileyen Faktörler	36
1.3.1.1. Tarihte Yerel Yönetimler (Genel Olarak).....	36
1.3.1.2. Avrupa’da Modern Yerel Yönetimlerin Gelişimi.....	39
1.3.1.3. 1980 Sonrasında Yerel Yönetimler.....	43
1.3.2. Avrupa’da Yerel Yönetim Modelleri	49
1.3.2.1. Fransız Yerel Yönetim Modeli	49
1.3.2.2. İngiliz Yerel Yönetim Modeli.....	54
1.4. Demokratikleşmenin Yerel Yönetimlere Etkileri.....	58
1.4.1. Temsili Demokrasi ve Yerel Yönetimlere Etkisi	58
1.4.2. Katılımcı Demokrasi ve Yerel Yönetimlere Etkisi	60
1.4.3. Ortaklıkçı Demokrasi ve Yerel Yönetimlere Etkisi	61
1.4.4. Demokrasi Uygulamaları ve Yerel Demokrasi	64
1.5. Değerlendirme	66
2. BÖLÜM: AFRİKA’DA YEREL YÖNETİM POLİTİKALARININ	
DİNAMİKLERİ.....	68
2.1. Afrika Tarihinde Yönetim ve Yerel Yönetimler	68

2.1.1. Afrika Tarihinde Yönetim	69
2.1.2. Kolonizasyon Öncesinde Yerel Yönetimler	70
2.1.3. Fransız Yönetimi Altındaki Ülkelerde Yerel Yönetimler.	74
2.1.3.1. Kolonizasyon Sırasında Yerel Yönetimler	74
2.1.3.2. Kolonizasyon Sonrasında Yerel Yönetimler	79
2.1.4. İngiliz Yönetimi Altındaki Ülkelerde Yerel Yönetimler	81
2.1.4.1. Kolonizasyon Sırasında Yerel Yönetimler	82
2.1.4.2. Kolonizasyon Sonrasında Yerel Yönetimler	84
2.2. Afrika'da Yönetimin Temel Sorunları	85
2.2.1. Sömürge Güçlerin Miras Bıraktığı Sorunlar	85
2.2.2. Sömürge Güçlerin Keyfi Sınırları : Etnik ve Bölgesel Çatışmalar.....	87
2.2.3. Afrika Kurumlarının Zayıflığı.....	88
2.2.4. Anayasal İstikrarsızlık.....	90
2.2.5. Doğal Kaynakların ve Kamu İşlerin Paylaşımında Eşitsizlikler	93
2.2.6. Siyasi Darbelerin Yeniden Canlanması.....	95
2.3. Afrika'da Yerinden Yönetim Eğilimleri ve Etkili Dinamikler.....	97
2.3.1. Dış Dinamiklerden Kaynaklı Değişim	97
2.3.2. İç Dinamiklerden Kaynaklı Değişim.....	99
2.4. Yerel Yönetim Politikalarının Getirdiği Yenilikler.....	100
2.5. Afrika Ülkelerinde Yerel Demokrasinin ve Yerel Yönetim Görünümü	103
2.5.1. Fransa Etkisi Altındaki Ülkeler	103
2.5.2. İngiltere Etkisi Altındaki Ülkeler	108
2.6. Değerlendirme	111
3. BÖLÜM: KAMERUN'DA YEREL YÖNETİM POLİTİKALARININ	
DİNAMİKLERİ.....	115
3.1. Kamerun'da Yerel Yönetim Politikalarının Tarihsel Bağlamı	116
3.1.1. Bağımsızlıktan Önce Kamerun'da Yerel Yönetimler	116
3.1.1.1. İngiliz Etkisi Altındaki Bölgelerde Yerel Yönetimler	117
3.1.1.2. Fransız Etkisi Altındaki Bölgelerde Yerel Yönetimler.....	118
3.1.2. Bağımsızlığın İlk Yıllarında Yerel Yönetimler.....	119
3.1.3. Güçlü Merkeziyetçiliğin Sürdürülmesi	122
3.1.4. Yerel Yönetimler Reformu ve 1996 Anayasası	123

3.2. Yerel Yönetimlerde 2019 Reformu	125
3.2.1. 2019 Yerel Yönetim Reformunun Bağlamı	125
3.2.2. 2019 Yerel Yönetimlerin Reformuyla Gelen Yenilikler	127
3.3. Kamerun’da Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Yönleri.....	129
3.3.1. Belediye Yönetimi.....	129
3.3.1.1. Belediyelerin Yetki ve Görevleri	129
3.3.1.2. Belediye Meclisi	130
3.3.1.3. Belediye Başkanı ve Yardımcıları	131
3.3.2. Kentsel Topluluklar	132
3.3.3. Bölge Yönetimi	133
3.3.3.1. Bölge Yönetimi Yetki ve Görevleri	133
3.3.3.2. Bölge Konseyi.....	135
3.3.3.3. Yürütme Organı	136
3.3.4. Özel Statülü Bölgelerin Yönetimi	136
3.3.4.1. Bölge Meclisi	137
3.3.4.2. Bölge Yürütme Kurulu.....	138
3.3.4.3. Bağımsız Kamu Uzlaştırıcısı	138
3.3.5. Yerel Yönetimlerin Mali ve Personel Yapısı	139
3.4. Yerel Yönetimlerin Denetimi	140
3.4.1. Yerel Yönetimlerin İdari Denetimi	140
3.4.2. Yerel Yönetimlerin Yargısal Denetimi	142
3.5. Yerel Yönetimlere Destek Kurumları.....	143
3.6. Günümüzde Yerel Demokrasinin Görünümü.....	146
3.6.1. Yerel Demokrasinin Önündeki Engeller	146
3.6.1.1. Güçlü Vesayet Denetimi	146
3.6.1.2. Yetki, Görev ve Kaynak Paylaşımındaki Sorunlar	147
3.6.1.3. Yerel Düzeyde Yetki Çatışmaları	149
3.6.2. Yerel Demokrasi İçin Fırsatlar	151
3.6.2.1. Yerel Yönetimlerin Koruma Mekanizmaları	151
3.6.2.2. Azınlıklar ve Yerli Halklar İçin Yerel Demokrasi.....	152
3.6.2.3. Güçlendirilmiş Yurttaş Katılımı	153
3.6.2.4. Liberal Politikaların Etkisiyle Oluşan Yerel Yönetişim	155

3.7. Geleneksel Şeflerin Yerel Yönetime Geri Dönüşü.....	157
3.8. Değerlendirme	159
SONUÇ	162
KAYNAKÇA.....	166
EK.....	195
ÖZ GEÇMİŞ	198

ÖZET	
Başlık: Afrika’da Yerel Yönetimler ve Demokratikleşme Süreci : Kamerun Örneği	
Yazar: Sakinatou MASHOUD	
Danışman: Prof. Dr. Musa EKEN	
Kabul Tarihi: 31/07/2025	Sayfa Sayısı: vi (ön kısım) + 194 (ana kısım) + 3 (ek)
Bu çalışma, Afrika’da demokratikleşme sürecinin önemli bir unsuru olarak yerinden yönetim dinamiklerini incelemekte ve Kamerun’u örnek ülke olarak ele almaktadır. Demokratik yönetim ve yerinden yönetim sorunları, uzun yıllardır Afrika’nın siyasi gündeminde öncelikli yer tutmakta ve günümüzde de aynı önemini korumaktadır. 1990’larda başlayan yerinden yönetim dalgası ile birlikte, Afrika ülkeleri de kapsamlı hukuki düzenlemeler geliştirmiştir. Bu bağlamda yerelleşme, farklı toplumsal kesimlerin (azınlık gruplar, farklı etnik gruplar, kadınlar gibi) siyasal sürece dahil edilmesini teşvik ederek, geniş katılımlı ve çoğulcu bir yerel yönetim biçiminin tesis edilmesi yönünde önemli kazanımlar sağlaması beklenmektedir. Ancak saha verileri, uygulamada hedeflenenlerle elde edilen sonuçlar arasında belirgin farklılıklar olduğunu ortaya koymaktadır. Yerelleşme sürecine rağmen köklü bir merkezîyetçi yönetim geleneği hala etkinliğini sürdürmekte ve merkezî yönetim önemli karar alma yetkilerini elinde tutmaya devam etmektedir. Buna ek olarak bir yandan yerel yönetim birimleri arasında, diğer yandan devlet temsilcileri ile yerel seçilmiş aktörler arasında ortaya çıkan yetki çatışmaları yerelleşme politikalarının sonuçlarını etkilenmektedir. Tarihsel, hukuki ve karşılaştırmalı (yaygın olmasa da) bir perspektif benimseyen ve doküman analizi, mülakat ile gözlem gibi yöntemler ve veri toplama teknikleri kullanan bu tez, kültürel açıdan bölünmüş Afrika ülkelerinde, özellikle Kamerun’da, yerelleşmenin demokrasi konsolidasyonuna katkılarını sorgulamaktadır. Çalışma, Afrika ve Kamerun özelinde yerinden yönetim dinamikleri, yapılan temel reformları, yetki devrinin zorluklarını, yerel finansman mekanizmalarını, yerel seçilmişlerin meşruiyet sorunlarını ve merkezî yönetim birimleri ile yerel yönetimler arasındaki ilişkileri ayrıntılı olarak ele almaktadır. Bu tezin, Afrika’da demokratik yönetim literatürüne katkı sunması ve yereleşme ile demokratikleşme arasındaki etkileşime dair yeni bir perspektif kazandırması beklenmektedir.	
Anahtar Kelimeler: Afrika, Kamerun, Yerelleşme, Demokrasi, Yerel Demokrasi	

ABSTRACT	
Title of Thesis: Local Government and Democratization Process: The Case of Cameroon	
Author of Thesis: Sakinatou MASHOUD	
Supervisor: Prof. Dr. Musa EKEN	
Accepted Date: 31/07/2025	Number of Pages: vi (pre text) + 194 (main body) + 3 (add)
This study explores the dynamics of decentralization as a key component of the democratization process in Africa, focusing specifically on Cameroon as a case study. Issues related to democratic governance and decentralized administration have occupied a central position on Africa's political agenda for several decades and continue to be relevant today. Since the wave of decentralization that swept across the continent in the 1990s, many African states have adopted extensive legal and institutional frameworks aimed at restructuring their governance systems. Within this context, decentralization is expected to foster a more inclusive and pluralistic model of local governance by encouraging the political participation of diverse social groups such as minority communities, ethnic groups, and women. However, empirical evidence reveals a considerable discrepancy between the stated objectives of decentralization reforms and their outcomes on the ground. The persistence of deeply rooted centralist traditions continues to shape governance structures, with central authorities retaining significant decision-making powers. Moreover, the effectiveness of decentralization efforts is often undermined by institutional conflicts, both among local government units and between state-appointed officials and locally elected representatives. Adopting a historical and legal, albeit rarely comparative, approach and employing research methods such as document analysis, interviews, and field observations, this study examines the extent to which decentralization contributes to the consolidation of democracy in culturally fragmented African states, with Cameroon as a focal point. The research explores the specific trajectory of decentralization in Africa, particularly in Cameroon, examining major reform initiatives, challenges related to the transfer of authority, local financing mechanisms, the legitimacy of elected local officials, and the interactions between deconcentrated state authorities and decentralized local entities. In summary, this study represents a significant contribution to the literature on democratic governance in Africa, providing a fresh perspective on the interplay between decentralization and democratization across the continent.	
Keywords: Africa, Cameroon, Desantralization, Democracy, Local Democracy	

GİRİŞ

1990'lı yıllarda Afrika'da gerçekleşen demokratikleşme süreci, Sahra Altı Afrika'da siyasal yaşamda köklü dönüşümlere yol açmıştır. Söz konusu süreç, siyasal çoğulculuğun benimsenmesi, çoğulcu seçimlerin gerçekleştirilmesi ve yerinden yönetimi demokratikleşmeyi pekiştirici bir araç olarak ön plana çıkaran kurumsal reformların benimsenmesiyle şekillenmiştir. Huntington'un "üçüncü demokratikleşme dalgası" olarak adlandırdığı bu hareket, yerel gerçekliklerden uzak, verimsiz ve otoriter bir yapıda algılanan merkezîyetçi postkolonyal devlet modeline karşı duyulan hayal kırıklığı bağlamında ortaya çıkmıştır (Huntington, 1991, s. 15). Bu doğrultuda, yerelleşme yalnızca yönetsel etkinliğin artırılması aracı olarak değil, aynı zamanda siyasal istikrarı sağlama ve vatandaşların yerel kamusal işleyişe katılımını artırma yoluyla iktidarın meşrulaştırılması aracı olarak da değerlendirilmiştir (Crook ve Manor, 1998, s. 7). Ayrıca yerelleşme politikaları, Sahra Altı Afrika ülkelerinde yoksullukla ve toplumsal dışlanmayla mücadele stratejilerinin önemli bir bileşeni haline gelmiştir (Syll, 2005, s. 8).

Söz konusu dönüşüm, bir yandan dış dinamik olan uluslararası kalkınma aktörlerinin öncülüğünde desteklenen yapısal reformları ve neoliberal politikaların yönlendirmesiyle gelişmiştir (Gueye ve Mbaye, 2004, ss. 27-28). Diğer yandan toplumsal ve siyasi krizler gibi iç dinamiklerin etkisiyle Afrika ve Kamerun'da yerelleşme, krizlerin çözümünde önemli bir araç olarak gündeme gelmiştir. Bazı ülkelerde, ayrılıkçı yönelimler taşıyan içsel çatışmalar, yerelleşmeyle sona bulmuştur. Dolayısıyla, yerelleşme ve demokratikleşme süreci, marjinalleştirilmiş toplumsal gruplar için yeni siyasal katılım imkanları doğuran yapısal fırsat alanları açmıştır (Njoya, 2010, s.10).

Ancak belirtmek gerekir ki Afrika'daki yerinden yönetim deneyimi yeni değildir. Modern anlamda yerinden yönetimin ilk adımları sömürge döneminde atılmıştır. Bu dönemde Fransa, sömürgelerinde merkezileştirilmiş ve asimilasyon ilkesine dayalı bir yönetim politikası uygulamıştır. Buna karşın İngiliz sömürge idaresi dolaylı yönetim (indirect rule) ilkesine dayanmaktaydı (Lugard, 2014, s. 70). İngiliz sömürge yönetim sistemi, yerel şeflere belirli idari, mali ve yargısal yetkiler tanımakta, ancak tüm bu yetkiler İngiliz sömürge memurlarının denetimi altında kullanılmaktaydı (Crowder, 1964, s. 204).

Afrika’da günümüzde uygulanan yerinden yönetim politikaları, esasen bu tarihsel sömürge yönetiminin mirasını taşımaktadır. Bazı ülkeler yerinden yönetimi, demokratik mekanizmaları pekiştirecek bir fırsat olarak kabul etmektedirler. Diğerleri ise merkezi devletin otoritesini tahkim etmeye yönelik bir mekanizma olarak kabul etmektedir. Dolayısıyla yerelleşme ile demokratikleşme arasındaki ilişki, büyük ölçüde her ülkenin tarihsel geçmişine, siyasal yapısına, kurumsal mimarisine ve toplumsal dinamiklerine bağlı olarak farklılık göstermektedir.

Araştırmanın Konusu

Bu çalışmada, Afrika’da yerinden yönetim ile demokratikleşme sürecini Kamerun örneği üzerinden ilişkilendirerek, bu ülkelerdeki yerelleşme dinamiklerinin demokrasinin pekiştirilmesine katkısı sorgulanmaktadır. Yerelleşme her ne kadar demokratikleşmenin bir aracı olsa da uygulama süreci soru işaretlerini beraberinde getirmektedir. Nitekim yerelleşmenin gerçekte ne ölçüde etkili olduğu ve hangi iktidar ilişkilerini yeniden ürettiği hususunda ciddi tartışmalar gündeme gelmektedir.

Bu bağlamda bu tez, yerelleşmeyi yalnızca teknik ya da idari bir yetki aktarımı süreci olarak değil, aynı zamanda iktidarın yeniden yapılandırılması dinamiklerinin merkezinde yer alan siyasi bir süreç olarak analiz etmeyi hedeflemektedir. Kamerun örneğinden hareketle, hukuki düzenlemeler, kurumsal mekanizmalar, hem de sahada gözlemlenen ampirik etkilerine odaklanan çok boyutlu bir yaklaşımla, yerelleşmenin yerel demokrasiye zemin hazırlayıp hazırlamadığı sorusuna yanıt aranacaktır. Klientelizm anlayışının ve merkezi yönetimin direncinin devletin siyasi yapısı üzerinde etkili olmaya devam ettiği bir ortamda yerelleşme dinamiklerinin yerel demokrasiyi ne ölçüde güçlendireceği değerlendirilecektir.

Araştırmanın Amacı

Tezin temel amacı, Afrika kıtasında yerelleşmenin demokrasi inşası sürecindeki rolünü derinlemesine analiz etmektir. Kamerun örneği üzerinden yürütülecek olan bu çalışma, Afrika’da yürütülen yerelleşme reformlarının demokratik yönetişimi ne ölçüde pekiştirdiğini veya bu süreçte ne tür kısıtlayıcı etkiler yarattığını ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda, yerelleşmenin demokratikleşme yönünde evrildiği tarihsel, siyasal ve kurumsal sürecin hem Afrika genelinde hem de Kamerun özelinde ayrıntılı şekilde değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Afrika’da yaygın olarak benimsenmiş yerel yönetim modellerinin büyük ölçüde eski sömürgeci devletlerin özellikle Fransa ve İngiltere’nin miraslarından etkilendiği görülecektir. Tez, yerelleşme reformlarının sonuçlarının Fransız veya İngiliz idari geleneğinin etkisi altındaki ülkelerde farklılaştığını savunarak, bu iki modelin uygulamadaki yansımalarını karşılaştırmalı bir yaklaşımla incelemeyi amaçlamaktadır.

Ayrıca yerelleşme, yalnızca demokratik sistemlere katkısı açısından değil, aynı zamanda devletin toplumsal meşruiyetinin yeniden inşasında önemli bir araç olarak da değerlendirilmektedir. Bu doğrultuda çalışmanın bir diğer amacı, yerinden yönetim uygulamalarının yurttaşların yerel siyasal süreçlere katılımını ne düzeyde teşvik ettiğini ve Afrika ile Kamerun’da uygulanan politikaların etnik, kültürel ve dilsel çeşitliliği ne ölçüde dikkate alarak sosyal adaletin, siyasal bütünleşmenin ve kapsayıcı katılımın tesisine katkı sağladığını tespit etmektir.

Ayrıca, tezin diğer önemli amacı, merkezi yönetimin yerel yönetimlere yetki aktarılmasına karşı gösterdiği kurumsal dirençleri ve uygulamada karşılaşılan yapısal tıkanıklıkları analiz etmektir. Bu bağlamda, Afrika’da ve Kamerun’da yerinden yönetimin tarihsel ve kurumsal gelişimi yeniden yapılandırılarak, resmi söylem ve yasal düzenlemelerle sahada gözlemlenen pratikler arasındaki çelişkiler ortaya konulmaktadır. Nihai amaç ise bu çelişkilerin ve engellerin sebeplerini analiz ederek, Afrika’da ve Kamerun’da yerinden yönetim politikalarının daha etkili ve sürdürülebilir biçimde uygulanabilmesi için öneriler sunmaktır.

Bunlara ek olarak, literatürde görülen bazı eksikliklerin giderilmesine katkı sunma ihtimali de söz konusudur. Afrika’da “demokrasi” ve “yerinden yönetim” üzerine yapılan çalışmalar çoğu zaman bu iki kavramı birbirinden bağımsız biçimde ele almaktadır. Tezimizde yerelleşme ile demokrasiyi ilişkindirerek bu sınırlılığı aşmayı ve konuya özgün bir katkı sunmayı hedeflemekteyiz. Benzer şekilde Afrika’daki yerelleşme süreci hakkındaki literatürün geleneksel otoriteleri analiz dışında bırakması önemli bir eksiklik olarak karşımıza çıkmaktadır. Oysa bu geleneksel yapılar yerelleşmenin önünde bir engel değil, aksine süreci destekleyen ve güçlendiren temel aktörlerdir. Tezimiz, önceki

Çalışmalarda göz ardı edilen bu yapısal unsurları da kapsamına alarak alana özgün bir katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın nemi

Her şeyden önce, bu çalışmanın önemi güncelliğinden kaynaklanmaktadır. Afrika’da ve özellikle Kamerun’da yürütülen yerelleşme tartışmaları günümüzde oldukça günceldir. Kamerun’da bölge, yerel yönetim birimi olarak 1996 Anayasası’nda tanımlanmış olsa da bu yapı yalnızca 2020 yılında fiilen uygulamaya geirilmıştir. 2019’dan itibaren Kamerun’da yerelleşme odaklı bir reform gerekleştirilmıştir. Söz konusu reformun temel amacı, yerel düzeyde demokrasiyi daha etkin biçimde geliştirmektir. Devlet, yerel yönetimlere teknik destek sağlamak amacıyla Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı gibi yeni kurumlar kurmuştur. 2019 reformuyla birlikte, yerel yönetim organı olabilme yalnızca seçimle mümkün hale getirilmıştir. Dolayısıyla son yıllarda yerelleşme ve yerel yönetimler merkezi yönetimin, siyasi partilerin ve benzeri kuruluşların gündeminde öncelikli yer işgal etmektedir. Hatta başlangıçta teknik ve idari reform olarak kabul edilen yerelleşme politikaları, bugün Afrika devletlerinin yeniden inşasında ve demokrasinin kurumsallaşmasında vazgeçilmez bir koşul haline gelmiştir.

Araştırmanın Zaman erevesi

Tezin odaklanacağı dönem, 1990 sonrasıdır. 1990 yılı veya 1990’ların başı Afrika kıtasında siyasal yaşamın liberalleşmeye başlaması ve demokratikleşme dalgasının hız kazanması açısından bir dönüm noktası olarak değerlendirilmektedir. Bununla birlikte Afrika lkelerinde yerelleşme sürecine yön veren dinamikleri, yerelleşmenin kapsamını ve merkeziyetçi anlayışların gelişimini anlamak, günümüzdeki yerelleşme sürecini daha sağlıklı yorumlayabilmeye imkan vermektedir. Bu amaçla 1990 öncesindeki yapı ve işleyiş düzenlerini de ele almak gerekmektedir.

Afrika’da yerel demokrasinin bugünkü görünümü, büyük ölçüde tarihsel arka planın izlerini taşımaktadır. Bazı akademik yaklaşımlar (Fay vd., 2002, Ribot ve Oyono, 2006), yerinden yönetimin Afrika’ya özgü bir değer olmadığını ve özellikle Batılı siyasal modeller aracılığıyla ithal edildiğini ne sürmektedir. Ancak Afrika kıtasında sömürgecilik öncesi dönemde mevcut olan sosyo-politik yapılar dikkatle incelendiğinde, bugünkü biçiminden farklı olsa da belirgin bir şekilde yerinden yönetim izleri

gözlemlenmektedir. Sömürge öncesi Afrika'da var olan birçok krallık ve imparatorluk, taşra ve yerel düzeyde kamusal işler için yerel şeflere belirli yetkilere devretmekteydi.

Bu tarihsel gerçeklik göz önünde bulundurulduğunda, Afrika'da yerinden yönetim olgusunu sömürge öncesi dönemden başlayarak, sömürge yönetimi süresince uğradığı dönüşümlerle birlikte değerlendirmek ve bağımsızlık sonrası gelişmelerle bir bütün olarak ele almak gerekmektedir. Yerinden yönetim Afrika genelinde yaşadığı dönüşümler, süreklilik ile kopuş arasındaki ilişki ekseninde değerlendirildiğinde, geçmişin izleri bugünkü uygulamaların hem olanaklarını hem de sınırlılıklarını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Mekansal Çerçevesi

Tezde incelenen coğrafi bölge, Fransız ve İngiliz sömürgesi olmuş Sahra Altı Afrika'nın Kara Afrika olarak adlandırılan ülkeleridir. Bu tercih birkaç noktada açıklanabilir. İlk olarak Fransa ve İngiltere, Afrika'da en yaygın sömürge güçleri olmuştu. İkinci olarak, Sahra Altı Afrika ülkeleri tarihsel ve kurumsal açıdan neredeyse benzer özellikler taşımaktadır. Fransız ve İngiliz sömürgeciliği, merkeziyetçi ve jakoben bir model ile dolaylı yönetim (indirect rule) politikası temelinde şekillenmiş iki farklı idari model bırakmış olup, bu modeller yerinden yönetim süreçleri ve demokratik yapıların inşasında derin etkiler yaratmıştır. Başka bir deyişle, Fransa ve İngiltere'nin Afrika'daki etkilerinin çoğunlukla olumsuz yansımalar doğurduğu söylenebilir. Özellikle Kamerun örneğinde ise, ülkenin bugün Fransız ve İngiliz kültürleri arasındaki ikili yapının yarattığı bölünmüşlükle karakterize edildiği ve süregelen siyasi krizlerle mücadele ettiği görülmektedir. Üçüncü olarak, bu ülkeler yoksulluk, geri kalmışlık, etnik çoğulculuk, siyasi istikrarsızlık ve ulusal ile yerel kurumların zayıflığı gibi benzer sorunlarla karşı karşıyadırlar. Son olarak, yalnızca söz konusu coğrafi bölge ülkeleri, yerelleşme politikaları uygulamasında Fransız ve İngiliz sömürge mirasları arasında anlamlı süreklilikler ve karşıtlıklar ortaya koymayı mümkün kılmaktadır.

Araştırmanın Sorunsalı

Bağımsızlıkların ardından, Afrika'da ve Kamerun'da yerelleşme politikalarının ilk uygulamaları otoriter bir çerçevede gelişmiş ve özellikle tamamen teknik ve idari bir yaklaşıma dayanmıştır. Bu süreç, merkezi yönetimi güçlendirmeye ve yerel düzeyde

klientelizm dayalı ilişki biçimlerini yeniden üretmeye yönelik olmuştur. Demokratik değerler ihmal edilmiştir. 1990'daki yerelleşme dalgası ise bağımsızlık sonrası oluşan otoriter rejimlerin oluşturduğu tahribatı gidermeyi amaçlamıştır. Bu çerçevede özellikle toplumsal barışı yeniden kurma yönünde çabalar dikkate değerdir. Dolayısıyla yerelleşme reformları sadece idari ve teknik bir çaba değil, aynı zamanda toplumsal barışın tesisi, farklılıkların tanınması ve siyasal bütünleşmenin sağlanması için bir araç olarak algılanmıştır. Bağımsızlığın hemen sonrasında yapılan ilk reformların aksine, yerelleşme artık demokrasi, iyi yönetim ve yerel kalkınmanın teşvik edilmesinin temel eksenini oluşturmaktadır.

Afrika'daki yerelleşme reformları ile ilgili olarak literatürde bazı çelişkilerden söz edilmektedir (Yılmaz ve Venugopal, 2008, s. 11). Örneğin, İngiliz yönetim geleneğinin etkisindeki ülkelerde yerel düzeyde yurttaş katılımının önemli ölçüde geliştiği gözlenirken Fransız yönetim geleneğinin etkisindeki ülkelerde çoğu zaman kamufle edilmiş merkezileşme eğilimleri öne çıkmaktadır.

Bu durumda tezin temel sorunsalı “Afrika'daki farklı dinamikler çerçevesinde ortaya çıkan yerelleşme politika ve uygulamaları ne ölçüde demokratikleşme sürecine katkı sağlamaktadır?” şeklinde ifade edilebilir. Ayrıca örnek olarak incelenen Kamerun'dan hareketle bir diğer sorunsal “Kamerun'da merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki güç ilişkileri, yerelleşme politikalarının yerel demokrasiyi pekiştirmesini nasıl etkilemektedir?” olarak karşımıza çıkmaktadır.

1990'lı yıllarda yaşanan yerelleşme dalgası, bazı etnik grupların diğerleri üzerinde siyasal ve idari üstünlük kurduğu bir dönemde gerçekleşmiştir. Sindjoun (2002), Kamerun'da devlet yönetimini siyasal ve idari pozisyonlara erişim prizması üzerinden dikkate alarak etnik grupları üç ana gruba ayırmıştır. Birincisi, karizmatik etnik gruplardır. Bunlar devlet yapısı içinde sürekli ve yoğun bir biçimde yer alarak hem ulusal hem de yerel düzeydeki kararlar üzerinde etkiye sahiptir. Kamerun özelinde bu kategoriye dahil edilen başlıca etnik gruplar Fang-Beti, Bassa, Sawa, Bamiléké ile Sudan-Sahra altı etnik gruplardır İkinci grubu ise ast etnik gruplar oluşturmaktadır. Bu gruplar devlet aygıtında yer alsalar da gerek ulusal gerekse yerel karar alma süreçlerinden büyük ölçüde dışlanmış durumdadırlar. Örneğin Mbo, Tikar ve Batanga gibi gruplar. Son olarak hâkimiyet alanı olmayan, devlette ve siyasal hayatta varlığı zayıf olan marjinalleştirilmiş etnik gruplar. Devlet içinde siyasal güce sahip değillerdir ve sistematik biçimde dışlanmışlardır.

Etnik bölünme dışında Fransızca konuşan çoğunluk ile İngilizce konuşan azınlık arasındaki ayrım tarihsel olarak belirgindir. İngilizce konuşan topluluklar, yalnızca sayısal olarak azınlıkta değil, aynı zamanda siyasal ve yönetsel alanlardan da kısmen dışlanmışlardır. Böyle bir ortamda Kamerun'da benimsenen yerelleşme politikaları, demokrasinin çok değer verdiği eşitliği, siyasi entegrasyonu, siyasi katılımı ve sosyal adaleti sağlar mı? Söz konusu demokratik değerlerin egemen olduğu bir yerel siyasi alan inşa edebilir mi? Etnik ve dilsel özellikleri dikkate alabilir mi? Belirtilen sorular da tezin üçüncü sorunsalını oluşturmaktadır.

Araştırmanın Hipotezi

Tezimizde açık, kesin ve gözlemlenebilir olgularla test edilebilecek nitelikte şu hipotezler belirlenmiştir.

- Afrika'da ve Kamerun örneğinde, yerelleşme politikalarının demokrasiyi geliştirme potansiyeli taşıdığı görülmektedir. Ancak bu potansiyel merkeziyetçi yapılar tarafından sınırlandırılmaktadır.
- Kamerun'da 2019 yılında yapılan yerelleşme reformu, İngilizce konuşan bölgelere özel statü tanıyarak etnik ve dil farklılıklarının yerel siyasal temsilde dikkate alınmasına katkı sağlamaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Yöntemsel süreç, araştırma sorunu, hipotezler, veri toplama teknikleri ve bulguların analizi arasında tutarlı bir ilişki kurulmasını gerektirmektedir. Bu çalışmada, arayışımızı yönlendiren hakikate ulaşmak amacıyla disiplinlerarası bir yaklaşım benimsemiş bulunmaktayız. Başka bir deyişle, triangülasyon yöntemi benimsedik. Triangülasyon yöntemi, bir araştırmada aynı konuyu farklı açılardan inceleyerek sonuçların güvenilirliğini ve geçerliliğini artırmak amacıyla birden fazla araştırma yönteminin bir arada kullanılmasıdır. Denzin'in (1978) tanımına göre triangülasyon yöntemi ya da üçgenleme, araştırmada kullanılan her bir yöntemin doğasında var olan önyargı ve yanlılıkların etkisini en aza indirerek, incelenen olgunun daha kapsamlı, bütüncül ve çok boyutlu bir biçimde anlaşılmasını sağlayan bir stratejidir. Bu yöntem, farklı metodolojik yaklaşımların veya veri toplama tekniklerinin sistematik biçimde bir araya getirilmesiyle, tek bir yöntemin sınırlılıklarının dengelenmesini ve eksik kalan yönlerinin diğer

yöntemler aracılığıyla telafi edilmesini mümkün kılmaktadır. Böylelikle, araştırmacı yalnızca daha zengin ve nüanslı bir veri setine ulaşmakla kalmaz, aynı zamanda elde edilen bulguların geçerlilik ve güvenilirliğini de artırır.

Afrika’da yerinden yönetim ve demokratikleşme süreçleri üzerine yazdığım bu tez çerçevesinde, hukuki, tarihsel ve karşılaştırmalı (yaygın ve ana yöntem olmasa bile) olmak üzere üç tamamlayıcı yaklaşım üzerinden bir metodolojik üçgenleme benimsemeyi tercih ettik. Bu yaklaşımların her biri, farklı bir analitik pencere sunmuştur. Bu çerçevede, yerinden yönetim ve demokratikleşme konulara ilişkin farklı bakış açıları sunmakta, ancak bunların birleşimi, Afrika’daki bu süreçlere dair daha derinlemesine bir anlayış geliştirmeye olanak tanımaktadır.

Söz konusu yöntemsel bileşim, Afrika’da ve özelde Kamerun’da yerel yönetimi yalnızca normatif ve kurumsal bir yapı olarak değil, aynı zamanda demokratikleşme süreçleriyle etkileşim halinde olan dinamik bir siyasal dönüşüm olarak da kavramayı amaçlamaktadır. Her şeyden önce, hukuki yöntemi aracılığıyla, yerel yönetimle doğrudan ilgili olan anayasa, yasa ve diğer düzenleyici metinlerin kapsamlı bir analizi gerçekleştirilmiştir. Hukuki yöntemin bu çalışmadaki önemi, yerel yönetimlerin temel yapı taşlarının hukuki metinlerde yer alıyor olmasından kaynaklanmaktadır. Tez kapsamında incelenen ülkelerde ve dünya genelinde gerçekleşen çeşitli yerelleşme reformları öncelikle hukuki düzenlemelerin kabul edilmesiyle başlamıştır. Başka bir ifadeyle, yerelleşme politikalarının hayata geçirilmesi, öncelikle hukuki çerçevenin oluşturulmasıyla somutlaşmıştır. Bu hukuki çerçeveler ise yerel yönetimlerin kurumsal mekanizmalarını yapılandırmakta ve uygulamaya koymaktadır. Aynı şekilde yasalar yerel yönetimin varlığını güvence altına almakta, yetki ve kaynak devrinin koşullarını tanımlamakta, yetki alanlarının sınırlarını belirlemekte ve merkez ile çevre arasındaki ilişkileri düzenlemektedir. Bu metinler sadece kurumsal işleyişin değil aynı zamanda farklı ülkelerde benimsenen yerinden yönetim anlayışının yönelimlerini anlamak açısından da temel referans kaynaklarıdır.

Özetle hukuki yöntem, Afrika ve Kamerun’daki yerinden yönetim mekanizmalarının işleyişini ve bu yapıların demokratikleşme süreciyle olan ilişkisini çözümlemeye vazgeçilmez bir analitik araç olarak kullanılmıştır.

Hukuki yönteme ek olarak bu çalışmada tarihsel yöntem de benimsenmiştir. Grawitz’e göre (1986, s. 422), tarihsel yaklaşım olayların ve olguların eksik kalan yönlerini zaman

perspektifinden hareketle anlamaya imkan sağlamaktadır. Tarihsel bir yöntemi benimseyerek yerinden yönetimi sabit bir olgu olarak değil, sürekli gelişen ve dönüşen bir süreç olarak değerlendirilmeyi amaçlıyoruz. Afrika’da ve özellikle Kamerun’da yerinden yönetimin tarihsel gelişimini incelemek, bu yönetim biçiminin zamanla nasıl bir dönüşüm geçirdiğini anlamaya katkı sunmaktadır. Başlangıçta sadece idari bir reform niteliği taşıyan yerinden yönetim, zamanla siyasal bir değer taşımaya başlamakta, yönetişim, toplumsal istikrar ve demokratik meşruiyetin temel unsurlarından biri olarak öne çıkmaktadır.

Bir toplumun ve devletin tarihi, her ne kadar geçmişe ait olsa da mevcut siyasal yapıyı ve gelecekteki yönelimleri şekillendiren belirleyici bir faktördür. Bugün Afrika’da uygulanan yerleşme politikaları büyük ölçüde sömürge geçmişiyle bağlıdır. Bu tarihsel arka plan, Fransız ve İngiliz sömürge etkisi altında kalmış ülkelerde benimsenen farklı yerinden yönetim modellerini açıklamaktadır. Dolayısıyla sömürge mirası, güncel politikalara ve idari model tercihlerine yansıyan kalıcı bir faktördür. Aynı zamanda, yeni bağımsız Afrika devletlerinin ulus devlet inşası sürecinde, sömürge öncesi döneminde bulunan sosyo-politik gerçeklikleri göz ardı etmeleri yerleşme politikaların sınırlı etki yaratmasının temel nedenlerinden birini oluşturmaktadır. Afrika’ya özgü geleneksel yapı ve yerel otoritelerin büyük ölçüde dışlanması, halka faydası olmayan idari reformlara yol açmıştır.

Ancak geleneksel kurumların yeniden siyasal alana dönüşü ve bu yapıların yerleşme süreçlerinde etkin aktörler olarak kabul edilmesiyle birlikte, Afrika’da yerel yönetim uygulamaları daha istikrarlı olmuştur. Tarihsel yöntem, Afrika’da siyasal istikrarsızlığa yol açan temel sorunların kökenini analiz ve yerleşme politikalarının uygulanmasında karşılaşılan engelleri tespit etme noktasında önemli katkı sağlamaktadır. Örnek vermek gerekirse, Kamerun’un İngilizce konuşan bölgelerinde bağımsızlık taleplerinin sürmesi, Nijerya, Sudan, Mali ve Nijer gibi ülkelerde yaşanan ayrılıkçı çatışmalar, büyük ölçüde bu ülkelerin sömürge dönemine uzanan tarihsel miraslarıyla ilişkilidir. Gözlemci bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, Afrika devletlerinin çoğunun etnik ve bölgesel çatışmalara açık yapılar taşıdığı görülmektedir. Bu çatışmaların temelinde ise, sömürgeci güçlerin sınırları keyfi biçimde çizmesi ve etnik toplulukları dikkate almadan mekansal bir yapı inşa etmeleri yatmaktadır. Bu keyfiyetin etkileri, yalnızca ulusal sınırlar düzeyinde değil, aynı zamanda devletlerin iç yapılanmalarında da kendini göstermektedir. Örneğin,

Ruanda, Burundi ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti arasında yaşanan toprak ve kaynak anlaşmazlıkları, bu keyfi sınır düzenlemesinin bir sonucu olarak görülmektedir.

Veri Toplama ve Yorumlama

Bu tezde kullanılan başlıca veri toplama yöntemi doküman analizi ve mülakat olmuştur. Veri toplama süreci Sakarya Üniversitesi Kütüphanesi ile Kamerun'daki çeşitli üniversite kütüphaneleri ve araştırma merkezlerinde sürdürülmüştür. Özellikle, Spor, Hukuku, Ekonomisi ve Politikaları Araştırma Merkezi (Centre d'Étude et de Recherche en Droit, Économie et Politiques du Sport) ile Siyasal ve Stratejik Araştırmalar Merkezi (Centre de Recherche et d'Études Politiques et Stratégiques) gibi kurumlarda kaynak taraması gerçekleştirilmiştir.

Literatür incelemesi yöntemi, özellikle metodolojiye ilişkin eserlerin değerlendirilmesi açısından önemli bir aşamayı oluşturmuştur. Çünkü bilimsel araştırmalar temelde açık bir yöntemsel yaklaşıma dayanmaktadır. Bu bağlamda, Grawitz (1986), Angers (2000), Peretz (2004), Quivy ve Van Campenhoudt (2006) ve Beaud (2003) gibi önemli yazarların metodolojiye dair çalışmaları detaylı şekilde analiz edilmiştir.

Yöntemsel literatürün incelenmesinden sonra, Afrika'da ve özellikle Kamerun'da yerinden yönetim ve demokrasi üzerine yazılmış kitaplar, doktora tezleri, yüksek lisans çalışmaları, akademik makaleler ve gazeteler değerlendirilmiştir. Bu kapsamlı literatür incelemesi, üç ana gruba altında düzenlenmesine imkan tanımıştır.

Literatür İncelemesi

Afrika'da yerinden yönetim ve demokratikleşme süreçlerine dair bir araştırma yürütmek, öncelikle konuyu dair genel kuramsal ve kavramsal çerçevelerin incelenmesini gerekli kılmaktadır. Yeterlilik sınavı sürecinde okudunan demokrasi literatürü, bu çalışmanın teorik dayanağını oluşturmada dikkate değer katkılar sunmuştur. Bu dönemde demokrasi gelişimine ilişkin literatürün incelenmesi, klasik demokratik düşüncenin öncülerinden olan Montesquieu (1779), Tocqueville'in (1835) gibi yazarlar yanında, liberal demokrasi anlayışının temsilcileri olan Schumpeter (1900), Dahl (1955), Mill (1806), Diamond (1999; 2009), Schmitter ve Karl (1991), Zakaria (2003) ve Arendt (1969) gibi demokrasinin kurumsallaşmasına katkıda bulunarak onu özgür seçimler, yurttaş hakları ve hukuk devleti çerçevesinde istikrarlı bir yönetim modeli haline getirmiş olanlar da

incelenmiştir. Ancak liberal temsili demokrasinin sınırlı temsil kapasitesine yönelik eleştiriler ile katılımcı ve müzakereci demokrasi yaklaşımları kapsamında Pateman (1970), Barber (1984) ve Habermas (1997) gibi düşünürlerin siyasal katılımın genişletilmesi, yurttaşların doğrudan yönetime dahil edilmesi, yerel düzeyde karar alma süreçlerinin teşvik edilmesi ve kolektif müzakerelerin meşruluk kaynağı olarak benimsenmesi yönündeki fikirleri değerlendirilmiştir. Katılımcı yaklaşımı benimseyen teorisyenlere göre, kalıcı ve işlevsel bir katılımcı demokrasinin inşası için yurttaşların yalnızca karar alma süreçlerine dahil olmaları değil, aynı zamanda yöneticileri sürekli denetleyebilecekleri ve hesap sorabilecekleri “karşı-demokrasi” mekanizmalarının da oluşturulması gerekmektedir. Burada ifade edilen karşı-demokrasi, çoğunluk diktatörü sınırlandırılmasıyla birlikte tüm yurttaşlara yalnızca kendi yaşamlarını ilgilendiren meselelerde söz sahibi olma değil, aynı zamanda kamu yöneticilerinin uygulamalarını denetleme ve sorgulama olanağını da sunan bir siyasal işleyiş biçimini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, Lijphart’ın (2012) çoğulcu toplumlarda siyasal katılımı ve sistem istikrarını sağlama aracı olarak önerdiği uzlaşmacı demokrasi modeliyle de gelişmiştir.

Demokrasi kuramcılarının analizinden sonra, çalışmalarını demokrasinin yayılma süreci üzerine yoğunlaştıran yazarlara öncelik verilmiştir. Fukuyama (1992) Soğuk Savaş’ın sona ermesi, demokrasinin ve liberalizmin diğer tüm ideolojiler karşısında evrensel bir zafer kazandığını ileri sürmüştür. Ona göre, demokrasi ideolojiler arası mücadelenin nihai sonucu ve dünya genelinde evrensel olarak benimsenen bir değerdir. Ancak küreselleşmenin hız kazanması ve uluslararası düzende öngörülemeyen gelişmelerin meydana gelmesiyle birlikte Huntington, Fukuyama’nın bu tezine eleştirel bir yaklaşım getirerek Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması adlı eserini yayımlamıştır. Huntington (1996), demokrasinin ve liberal değerlerin evrenselleşmesi fikrine şüpheyle yaklaşmakta ve Batı dışı kültürlerin bu değerlere karşı dirençli olabileceğini öne sürmektedir. Ona göre demokrasi, tarihin sonu değil daha ziyade karmaşık kültürel faktörlere bağlı olarak gelişen istikrarsız bir süreçtir.

Huntington bu düşüncelerini daha sonra yayımladığı Üçüncü Dalga : 20. Yüzyılın Sonlarında Demokratikleşme (1991) adlı eserinde daha da derinleştirmiştir. Burada dünya genelinde üç büyük demokratikleşme dalgası tespit etmiş ve demokrasinin küresel ölçekte yayılmasının yapısal zorluklarına dikkat çekmiştir. Huntington’a göre demokratikleşme, demokrasinin nihai zaferi değil, geri dönüşlerin de mümkün olduğu tarihsel ve döngüsel

bir olgudur. Bu bağlamda, her demokratikleşme dalgasının ardından otoriter rejimlerin yeniden güç kazandığı karşı dalgalar da görülmektedir.

Huntington'un bu yaklaşımı, Dahl'ın (1998) kültürel olarak parçalanmış toplumlarda özellikle Afrika ülkelerinde demokrasinin kök salmasının zorluklarını vurguladığı çalışmalarıyla da örtüşmektedir. Bu değerlendirmelere ek olarak Mamdani (1996), Bayart (1989) ve Mbembe (2013) gibi düşünürler de Afrika'da demokrasinin yaygınlaşmasını zorlaştıran tarihsel miraslar ile yerel iktidar yapılarının rolüne dikkat çekmektedirler.

Urbinati (2019), popülizmin demokratik çoğulculuğu, halkın tekil birliğine dayanan iddialarla zayıflatıldığını savunurken Crouch da Post-Democracy (2004) adlı eserinde, demokratik kurumların varlığını sürdürmesine rağmen gerçek siyasi gücün teknokratik ve ekonomik elitlerin eline geçtiği bir sistemin geliştiğini belirtmektedir.

Bu literatür taraması, demokrasinin her ne kadar evrensel bir ideal olarak sunulsa da onun yayılması ve kurumsallaşmasının ciddi sınırlarla karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır. Bu durum, 1990 yılında başlayan liberalleşme süreci sonrası Afrika'nın karşılaştığı zorluklarla da görülmektedir. Nitekim kıtanın kendine özgü kültürel ve tarihsel farklılıkları, demokratikleşmenin kökleşmesinde temel engeller olarak öne çıkmaktadır. Özetle bu literatür bize Afrika'da demokrasinin yayılması ve pekiştirilmesi konusundaki sorunlara şimdiden dikkat çekmektedir. Afrika'da demokrasinin pekiştirilmesinde yaşanan sorunlar göz önüne alındığında, yerelleşmenin başarılı olma ihtimali üzerinde soru işaretleri doğurmaktadır.

İkinci literatür grubu, Afrika'daki ilk yerelleşme politikalarına odaklanmaktadır. Kaynaklarda, Afrika'daki ilk yerelleşme politikalarının, yeni devletlerin ulusal birliği koruma arzusunun damgasını vurduğu post-kolonyal bir bağlamda ortaya çıktığı ifade edilmektedir. Bu dönemde yerinden yönetim sömürge döneminden miras kalan belediye sistemleriyle bağlarını koparmaksızın, idari yapıyı yeniden düzenlemeye yönelik bir basit idari yönetim aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Hagberg'e (2010) göre, bu dönemdeki yerinden yönetim politikaları, esasen bölgesel idarenin hukuki bir tekniği ve merkezi iktidarın yetkilerini sınırlı ölçüde paylaşmasının bir yolu olarak değerlendirilmiştir. Ancak gerçek bir dönüşüm yaratmamıştır. Bu birinci yaklaşıma göre, yerelleşme politikaları post-kolonyal devlet yapılarının bir devamı niteliğindedir. Başka bir deyişle, iktidarın demokratikleşmesini hedeflemeyen, sadece ülkenin daha etkin yönetilmesine yönelik idari reformlardır. Bu doğrultuda yerelleşme, bürokratik bir perspektife

dayanmakta ve devletin merkezileşmiş yapısını sorgulamadan onun etkinliğini artırmayı amaçlamaktadır.

1990'lı yıllarda yaşanan liberalleşme süreciyle birlikte, literatürdeki yaklaşım değişmiştir. İkinci yaklaşımda yerelleşme, Afrika'daki yönetim politikalarının temel paradigması olarak ele alınmakta ve sıklıkla yerel kalkınma ile yurttaş katılımının bir aracı olarak sunulmaktadır Ribot (2002), bu ikinci yerelleşme dalgasının Uganda, Gana ve Benin gibi ülkelerdeki etkisini değerlendirirken demokratik yerinden yönetim kavramını ortaya atmıştır. Bu süreç her ne kadar tamamlanmamış olsa da 1990'lı yılların yerelleşme politikaları, yerel düzeyde müzakere ve temsil alanlarının oluşmasına katkı sağlamıştır (Olowu ve Wunsch, 2004).

Yalnızca bir idari reformun ötesinde, yerelleşme süreci zamanla yerel kalkınma ve yoksullukla mücadele gibi görevlerle de donatılmıştır (Smoke, 2003). Platteau (2004) ve Niang Ndiaye (2017), yerelleşmeyi ekonomik yönetişimin bir aracı olarak tanımlamaktadır. Bu ikinci yaklaşımı temsil eden literatür, aynı zamanda iyi tasarlanmamış ve yetersiz uygulanan bir yerinden yönetim politikasının olumsuz sonuçları vereceğini inanmaktadır. Hagberg'e (2010) göre çağdaş Afrika'daki yerinden yönetim, her ne kadar katılımcı değerleri taşısa da çoğunlukla bir mecburi yerinden yönetim şeklinde ya da eksik bir uygulama olarak tezahür etmektedir. Bu durum ise yerel güç dengeleriyle ve merkezi hükümetin yetki devrindeki kurumsal zafiyetleriyle yakından ilişkilidir.

Literatür taramasından hareketle Afrika'da yerelleşme üzerine yapılan çalışmaların iki zıt yaklaşımı temsil ettiği görülmektedir. Aslında her ikisi de kıtadaki güncel deneyimi en iyi şekilde yansıtmaktadır. Bu iki yaklaşım, yerel yönetimlere belirli yetkilerin devredilmesi yönündeki siyasi irade ile merkezi iktidarın bu aktörlere gerçek anlamda özerklik tanıma konusundaki direnci arasındaki gerilimi gözler önüne sermektedir.

Bu çerçevede yürütülen literatür taraması, araştırmamızın kavramsal altyapısını netleştirmemize ve çalışmamızın nesnesini açık biçimde tanımlamamıza olanak sağlamıştır. Başka bir ifadeyle, belge incelemesi, konumuzla ilgili olarak şimdiye dek yapılan çalışmaları kuşatıcı biçimde kavramamıza ve mevcut boşlukları tespit etmemize imkân tanımıştır. Bu yaklaşım doğrultusunda çalışmamızın temel eksenini belirlenmiştir. Ayrıca hukuki metinlerden, resmi ve idari raporlardan, sivil toplum kuruluşlarının kaynaklarından da kapsamlı biçimde yararlanılmıştır.

Diğer Veri Toplama Yöntemleri

Genelde metinlerde yer alan bilgiyle sahadaki gerçeklik arasında önemli bir farklılık olduğu söşlenmektedir. Bu tez çalışmasında doküman incelemesi yanında dört farklı aktör grubuyla önceden yapılandırılmış mülakatlar da gerçekleştirildi. Bu aktörler grupları, yerel seçilmişler, Kamerun Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı yetkilileri, geleneksel şefler ve yerinden yönetim alanında uzman akademisyenlerdir.

Söz konusu görüşmelerin ilk aşamasında, bazı aktörlerle bire bir mülakatlar gerçekleştirilmiş ve yöneltile sorulara dair yanıtlar doğrudan kaydedilmiştir. İkinci aşamada ise, uzaktan iletişim yöntemi olarak e-posta tercih edilmiştir.

Hazırlanan mülakat formları, çalışmanın hedef kitlesi olan kişilere e-posta yoluyla iletilmiş yanıtlar da aynı yolla geri alınmıştır.

Veri toplama sürecinde yapılandırılmış mülakat yöntemi, özellikle Kamerun örneği açısından, çalışmanın temel taşlarından birini oluşturmuştur. Çünkü elde edilen bulgular, yerelleşme sürecinin hukuki çerçevesinin oldukça zengin ve çeşitlendirilmiş olduğunu ortaya koymuştur. Ancak uygulamada, yetki ve mali kaynakların devrinde pek çok unsurun yeterince dikkate alınmadığı tespit edilmiştir. Nitekim Kamerun özelinde yalnızca yasal metinlere ve akademik çalışmalara dayanıldığında, yerelleşmenin ideal düzeyde hayata geçirildiği yönünde bir algı oluşabilir. Oysa uygulamaya bakıldığında, yerelleşmenin öngörülen işlevi tam anlamıyla yerine getirebilmesi için hala önemli eksikliklerin bulunduğu açıkça görülmektedir.

Gözlem, kuramsal bir analiz çerçevesinin sahadaki gözlemlenebilir verilerle karşılaştırılması süreci olarak tanımlanmaktadır (Quivy ve Campenhoudt, 2006, s. 265). Angers'e (2000, s. 2) göre ise gözlem, araştırma problemiyle ilişkili davranışların ve olayların sistematik biçimde izlenmesi ve betimlenmesi anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle, doğrudan gözlem, bireylerin ve toplulukların kendi yaşam alanlarında veya faaliyet yürüttükleri mekânlarda gerçekleşen sosyal davranışlarına müdahale etmeksizin tanıklık etmeyi içermektedir (Peretz, 2004, s. 10). Sakarya Üniversitesi'nde doktora sürecine başlamadan önce, Kamerun'un Ngaoundéré kentinde bulunan çeşitli belediyelerde ve kentsel topluluklarda staj imkânı bulmuştuk. Bu yerel idari yapılarda geçirilen süre, Kamerun'daki yerel yönetimlerin işleyişi hakkında önemli bilgiler edinmemizi sağlamıştır. Özellikle belediyelerdeki personel alım süreçleri hakkında dikkate değer gözlemler gerçekleştirilmiştir.

Söz konusu gözlem süreci, yerel seçimler sırasında gözlemcilik uygulamalarına benzer bazı tespitlerle de zenginleşmiştir. Örneğin, sandık merkezlerinin girişine konumlandırılmış geleneksel otorite sahiplerinin, kendi mahallesinde yaşayan seçmenleri belirli adaylara oy vermeleri yönünde yönlendirdiğine doğrudan tanıklık edilmiştir. Bu tarz gözlemler, resmi belgelerde veya mülakat yapılan aktörlerin ifadelerinde rastlanması mümkün olmayan türden veriler sunarak, araştırmamızın ampirik boyutuna önemli ölçüde katkı sunmuştur.

Araştırma Sürecinin Zorlukları

Doktora tezi sürecinde karşılaşılan ilk önemli sorun dil bariyeridir. Yüksek lisansa kadar geçen eğitim süresini Kamerun'da tamamlayan birisi için doktora aşamasına geldiğinde 1 yıl gibi kısa sürede akademik Türkçe öğrenmesi çok zordur. Türkçe'nin Hint Avrupa dil ailesine göre farklı yapıda olması, öğrenmeyi ve Türkçe ifade etmeyi güçleştirmektedir. Dil kaynaklı bu engel, tezin ilerlemesini önemli ölçüde yavaşlatmıştır. Türkçe bir kitabı okumak ya da yazma zaman alan ve yoğun çaba gerektiren bir uğraşa dönüşmüştür. Ancak çaba, her türlü engeli aşabilmektedir.

İkinci zorluk veri toplama süreciyle ilgilidir. Kamerun'da bilimsel araştırma kültürü henüz yeterince gelişmemiştir. Bu nedenle, görüşme yapmak istediğimiz bazı yerel yöneticiler bizi kendilerini tuzağa düşürmek isteyen devlet görevlileri olarak algılamışlardır. Birçoğu mülakat taleplerimizi reddetmişlerdir. Görüşmeyi kabul edenler ise olası siyasi sonuçlardan çekinerek adlarının tezimizde geçmesini istemediklerini belirtmişlerdir. Bilimsel araştırma kültüründeki bu eksiklik, 2 Mart 2025 tarihinde iki araştırmacının hayatını kaybetmesine yol açmıştır. Gerçekten de bahsi geçen tarihte, iki araştırmacı çalışmalarının bir gereği olarak Kamerun'un Uzak Kuzey Bölgesi'ndeki bir köye gitmişti. Yanlarında resmi bir araştırma izni belgesi bulundurmalarına rağmen, geleneksel şefler ve diğer devlet yetkililerinin gözü önünde bu iki araştırmacı saldırıya uğrayarak öldürülmüşlerdir. Köy sakinleri yaptıklarının sebebini, bulundukları bölgenin terör saldırılarının hedefi olması ve araştırmacıların teröristlerle karıştırılması olarak göstermiştir. Bu trajik olay, Kamerun gibi bir ülkede, araştırmacıların toplum nezdinde nasıl bir riskle karşı karşıya olduklarını çarpıcı biçimde gözler önüne sermektedir.

Kayda değer bir diğer zorluk ise bazı yerel yöneticilerin yerel toplulukları yönetmek için gereken bilgi, kapasite ve yetenekten yoksun olmasıdır. Görüştüğümüz bazı yetkililer,

yerel yönetimlere devredilen görev ve yetkileri kendileri de yeterince bilmediklerinden, sorularımıza doyurucu yanıtlar verememişlerdir. Bu durum, yalnızca bireysel yetersizlikleri değil, aynı zamanda yerel yönetimlerin kurumsal kapasite eksikliklerini de ortaya koymaktadır. Bunlara ek olarak randevuya katılmayan veya cevap vermeyen görüşmecileri de belirtmek gerekir.

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm “Yerel Yönetim ve Demokrasi İlişkisi” başlığını taşımaktadır. Bu bölümde, çalışmamızın kavramsal çerçevesi ortaya koymak hedeflenmektedir. İkinci bölüm “Afrika’da Yerel Yönetim Politikalarının Dinamikleri” başlığını taşımakta ve Sahra Altı Afrika bölgesine odaklanmaktadır. Bu bölüm, İngiliz ve Fransız yönetiminin etkisi altındaki Afrika ülkelerinde yerel yönetimlerin tarihsel gelişimini ele almaktadır. Başlangıçta sadece sömürge yönetiminin bir aracı olarak görülen Afrika'daki yerel yönetimler, günümüzde yerel yönetişimin bir parçası haline gelmiş ve merkezîyetçi girişimlere rağmen demokrasinin güçlenmesine katkıda bulunmaktadır. Üçüncü bölüm başlığı ise “Kamerun da Yerel Yönetim Politikalarının Dinamikleri”dir. Kamerun özelinde yerleşme politikaları ve sonuçları ele alınmaktadır. Buna göre Kamerun’da yerleşme süreçlerinin bir yandan yerel demokratik yönetişimi kurumsallaştırma iradesiyle, diğer yandan ise merkezîyetçi eğilimlerin sürekliliği arasında kalmaktadır.

1. BÖLÜM: YEREL YÖNETİM VE DEMOKRASİ İLİŞKİSİ

İnsanların yerleşik hayata geçtikten sonra ortaya çıkan ilk yerleşimler kendi kendini yöneten yapılarıdır. Bu yapılar, bugünkü anlamda yerel yönetim değildi. Yerel yönetim olarak tanımlanabilmesi aynı zamanda merkezi yönetimin varlığıyla ilişkilidir. İlk yerleşimler muhtemelen sakinlerinin birlikte yönettiği yaşam alanlarıydı. Henüz sınıf ayrımının ortaya çıkmadığı dönemlerde yerleşim yerinde yaşayanlar (belki sadece erkekler, belki erkek ve kadınlar) demokratik bir yönetim icra ediyorlardı. Ancak daha sonra ortaya çıkan merkezi devletler bu yapıları ortadan kaldırmıştır. Merkezi devletler (imparatorluklar dâhil), dönemlerinin imkânları ölçüsünde ülkeyi başkentten yönetmeyi tercih etmişlerdir.

Merkezi devletlerin başkentten yönettikleri taşra şehirlerinde bazı durumlarda kendi atadığı valilerle bazen de yerel beylerle iş birliği yapmışlardır. Tarihte her iki uygulama da farklı coğrafyalarda kendini göstermiştir. Günümüzde kullanılan yerel yönetim sistemi ise Orta Çağ'da Avrupa'da ortaya çıkmıştır. Avrupa'da feodal düzenin etkili olduğu dönemde ortaya çıkan burjuva sınıfının (tüccarların) başlattığı özerk şehirler modeli zaman içinde yerel yönetime dönüşmüştür. Modern devlet uygulamaları kapsamında merkezi yönetim yanında yasalarla tanımlanmış belirli hak ve yetkilere sahip yerel yönetim yapıları oluşmuştur. Günümüzde kullanılan yerel yönetim yapıları modern devletle birlikte şekillenen yapılarıdır ve merkezden yönetim ile birlikte anılmaktadır.

1.1. Merkezden Yönetim İlkesi ve Kapsamı

Merkezden yönetim, bir ülkenin başkentinden başlayarak en ücra köşesine kadar hiyerarşik bir ağ içinde oluşturulan örgütsel yapılanma ve işleyiştir. Bu yönetim tarzında hem siyasi hem de idari merkezîyet ön plandadır. Siyasi açıdan merkezî yönetim; yasama organı ile yürütmenin tek merkezde toplanmasını, siyasi otoritenin merkezde yoğunlaşmasını ve hukuki birliğin sağlanmasını anlatır (Berkün, 2017, ss. 639–641). Başka bir deyişle, Siyasi bakımdan merkezden yönetim, bir ülkede yasama organının ve hükümetin tek olmasını ve dolayısıyla siyasi otoritenin tamamen merkezdeki iktidarda toplanmasını ve hukuki birliğin mevcut bulunması ifade etmektedir (Eryılmaz, 2017, s.104).

Bu biçimde örgütlenmiş devletler genellikle üniter devletlerdir. İdari merkezi yönetim ise, kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin karar verme ve uygulama yetkisinin tek bir merkezde ve onun hiyerarşisi altındaki diğer kuruluşlarda (taşra kuruluşları) toplanmasını ifade etmektedir. Bu doğrultuda, merkezîleşme, devlet ile kamu yönetimleri arasındaki hiyerarşik ilişkiyi yansıtmaktadır (Le Clainche, 2022, ss. 121-124).

Merkezden yönetim yapı ve uygulamasını tercih eden ve savunan düşünce bütününe merkeziyetçilik denmektedir. Merkeziyetçilik, merkeze yerele göre öncelik veren bir anlayıştır. Merkezden yönetiminde, kararların üst yöneticiler tarafından alınması ve alt kademedeki memurların her şeyi üstlerine danışarak yürütmeleri gerekmektedir (Tortop vd, 2014, s. 82).

Merkezi yönetim uygulaması ilk devletlere ve imparatorluklara kadar gitse de modern devletin merkezden yönetim yerinden yönetim ayrımındaki merkezi yönetim anlayış ve uygulaması, Fransa ile ilişkilendirilmektedir. Fransızlar 1789 Devrimi'nin ardından Bonapart eliyle bu tür köklü bir değişim yaşamışlar ve merkezi otoritenin üniter devlet anlayışı çerçevesinde pekiştirilmesine tanık olmuşlardır (Vandal, 2012. s. 125). 19. Modern merkezi yönetim anlayışı, köklerini 19. Yüzyılda Fransa'da gelişen siyasal ve idari düşüncelerden almakta olup, bu yaklaşım sıklıkla Jakoben ya da Napolyoncu model olarak değerlendirilmektedir.

Merkezi yönetim anlayışı, uygulama biçimlerine göre farklı şekillerde tanımlanabilmektedir. Bu bağlamda merkeziyetçilik, ülke genelinde karar alma süreçlerinin tek bir otorite tarafından yürütüldüğü bir idari yapı olarak değerlendirilebilmektedir (Nalbant, 1997, s. 36). Nadaroğlu'na (1978, s. 23) göre merkezden yönetim, her devletin elinde bulundurduğu yasama, yürütme ve yargı güçlerin uygulanmasıyla ortaya çıkan yetkilerin tek bir merkezde toplandığı yönetim modelidir.

Başka bir tanıma göre merkezi yönetim, dar anlamda yönetsel yetki ve fonksiyonların, geniş anlamda ise hukuki, siyasi ve yönetsel yetkilerin merkezde toplanmasını ifade etmektedir (Ulusoy ve Akdemir, 2019, s. 57). Merkezi yönetim, piramit şeklinde bir yapıdır ve hiyerarşik olarak örgütlenmektedir.

Nitekim bu çalışmada merkezi yönetim, “kamu hizmetlerinin önemli bir kısmının yürütülmesinde merkezi idarenin karar verme ve uygulaması” olarak kullanılacaktır.

Bakanlıklar, genel müdürlükler gibi başkent örgütleri ile onların hiyerarşisi altında bulunan taşra örgütleri merkezi yönetimin kapsamında değerlendirilecektir.

Merkezi yönetimin her ülkeye göre değişen özellikleri vardır. Ancak genel olarak şu özellikler atfedilmektedir (Eryılmaz, 2017, s.105). Şunlar:

- Kamu hizmetlerine ilişkin politika belirleme, karar alma ve yürütme yetkisi merkezi bir organın ya da organların elinde toplanmıştır. Böylece kamusal mal ve hizmetler, başkentteki bir organ tarafından planlanmakta ve yönetilmektedir. Merkezi organ, söz konusu hizmetlere ilişkin faaliyetleri bölge ve il düzeyindeki kuruluşları aracılığıyla yürütür. Bu Kuruluşların görevleri, merkezden gelen emir ve talimatları aynen uygulamaktır.
- Kamu hizmetlerinin yürütülmesine ilişkin gerekli gelir ve giderler merkezden yönetilmektedir.
- Merkezi yönetim birimlerinde görev alacak personelin atanması işlemi merkez tarafından yürütülmektedir. Merkezi yönetim, kamu personelinin yer değiştirme ve terfi gibi bazı işlemlerini kendine bilgi vermek şartıyla hiyerarşik yapısı içinde yer alan bölge ya da ildeki kuruluşlarına da bırakabilir.

Bugün uygulamada, yukarıda belirtilen özellikleri taşıyan mutlak anlamda yüzde yüz merkezden yönetim ya da bunun tersi yönde örgütlenmiş bir ülke yönetimine rastlanılmaz. Ülkeler, tarihsel birikimleri, toplumsal gelişmeleri ve yönetim geleneklerine göre, genel çizgileri ile merkezden yönetim ağırlıklı ya da yerinden yönetim ağırlıklı bir sistemi benimsemişlerdir (Parlak, 2014, s. 11). Merkezden yönetimi ağırlıklı olarak belirleyen ülkeler bazı avantajları nedeniyle sürdürme eğilimindedir. Yerel yönetime ağırlık veren ülkeler de aynı şekilde bazı sakıncalarından uzaklaşmak istemektedirler. Bu çerçevede merkezi yönetimin yararlı ve sakıncalı yönleri şöyle ele alınmaktadır.

1.1.1. Merkezi Yönetimin Yararları

Güçlü bir merkezi yönetim, merkezi hükümetin otoritesini güçlendirebilir, ulusal politikaların etkili bir şekilde uygulanmasının ve ulusal düzeydeki sorunların çözümünün sağlanmasında faydalı olabilir. Aynı zamanda mali kontrolün kolaylaşmasını sağlarken harcamaların azaltılmasına yol açabilmektedir. Bir devlet, karar alma sürecini merkezileştirerek, alınan kararlarda tutarlılığı garanti edebilir.

Böylece, farklı kuruluşlar arasındaki çelişkilerden ve çatışmalardan kaçınılabilir. Birçok yazar, tarih boyunca devletin merkezileşmesini, yararlarını ve yönetimdeki önemi vurgulayarak desteklemiştir. Devletin modernleşme ve ekonomik kalkınmadaki rolü üzerinden merkezi yönetimi desteklemektedir. Başka bir ifadeyle, merkezi idare, toplumsal ve ekonomik faaliyetlerin düzenlenmesi ile eşgüdümünün sağlanmasında vazgeçilmez bir rol üstlenmektedir. Bodin (1993, s. 254) ise devletin egemenliğinin bölünemeyeceğini vurgulayarak, devletin muklak egemenliği fikrini savunmuştur. Yani devletin yetkilerini yerel yönetimlerle paylaşmasında fayda yoktur. Bodin, düzen ve istikrarın sağlanması için güçlü bir merkezi yönetiminin önemi vurgulamaktadır. Yukarıdaki bahsettiğimiz düşünürler, devlet merkezileşmesinin yönetim, güvenlik ve ülkenin ekonomik gelişimindeki önemini savunarak devletin merkezileşmesi konusundaki düşüncenin şekillenmesine katkıda bulunmuşlardır. Ancak merkezi yönetim, demokrasiye ve liberal düşünceye aykırı unsurlar taşımaktadır. Bütün yetkilerin devletin elinde toplanması, liberalizmin savunduğu minimal devlet ilkesinin uygulanmasını engellemektedir. Bu anlamda merkezi yönetimin sakıncaları, yararlarından çok daha fazladır ve 21. Yüzyılda devletlerin işleyişine uymamaktadır.

1.1.2. Merkezi Yönetimin Sakıncaları

Merkezi yönetim, geleneksel kamu yönetiminin klasik kusurlarını bünyesinde barındırmaktadır. Bu kusurların başında kamu yönetimine olumsuz anlam veren kırtasiyecilik gelmektedir (Briard, 2007, ss. 64-72). Bütün işlerin tek bir merkezden yürütülmesi kurumlar arasında evrak akışını artırmakta ve kamu hizmetlerinde gecikmeye neden olmaktadır. Her konuda merkezi yönetime danışılması ve yazı yazılması, yerel düzeydeki kurumların yetkinlik ve kapasitelerinin gelişmesini engellemektedir. Ayrıca merkezden yönetim demokrasi ilkesine pek uygun değildir. Halkın yönetime katılımının sınırları daraltılmaktadır (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 23). Tommasi ve Weinschelbaum'a (2007, ss. 379-381) göre, merkeziyetçiliğin en önemli sakıncalarından biri, karar alma süreçlerinin vatandaşlardan uzaklaşmasından kaynaklanan "demokratik eksiklik"tir. Hamon ve Troper (2014, s. 80) merkeziyetçiliğin belirli bir bölgesel demokrasi anlayışıyla nasıl bağdaşmadığını açıklamaktadır. Onlara göre, merkeziyetçi üniter bir devlette, bölgesel bir azınlık grup çoğunluk tarafından rızası olmadan kendisine dayatılan normlara maruz kalmaktadır. Bir yerel yönetim kendi

normlarını oluşturma imkânına sahip değilse, bu durumda yerel düzeydeki demokratik meşruiyetini kaybeder. Başka bir deyişle, merkeziyetçilik tüm vatandaşları, yerel iradeyi yansıtmayan tek tip ulusal kanunlara uymaya zorlar ; bu durum ise yerel demokratik meşruiyet kaybı olarak algılanabilir. Tamamen merkeziyetçi bir devlet, bu nedenle yerel otoriteleri kendi demokratik temellerinden bütünüyle mahrum bırakmaktadır.

Öte yandan katı bir merkezi yönetim, aynı zamanda artan özerklik talebine yol açabilmektedir. Bölgesel toplumların farklı tercihlere sahip olması durumunda merkeziyetçilik, her bir bölgenin tercih ettiği kamu hizmetlerinin sağlamasını engellemektedir (Ponzetto vd. 2014, ss. 2418–2422). Aşırı merkezileşmenin olumsuz etkilerini hisseden bazı bölgeler, ya ayrılıkçı taleplerle ya da daha fazla özerklik sağlayan esnek yönetim modelleri talebiyle harekete geçebilirler. Durkheim’e (1992, s. 134) göre, geniş ölçekli toplumlarda devlet, bireysel çıkarların ötesinde konumlanmakla birlikte, bu çıkarların şekillendiği yerel ve özgün koşulları yeterince dikkate alamamaktadır. Buna karşın, bireysel özgürlüklerin temel kaynağı, yerel sosyal yapılar ve bu yapılara bağlı güç dinamikleridir. Nir (2023, ss. 54-78), merkeziyetçiliğin kriz yönetimini iyileştirebileceğini ve özellikle eğitim ile güvenlik alanlarında ulusal politikaların tutarlılığını sağlayabileceğini savunmaktadır. Öte yandan yazarlar, bu yönetim biçiminin aynı zamanda katılımı artırabileceğini, yerel düzeyde yeniliği kısıtlayabileceğini ve demokratik hesap verebilirliği azaltabileceğini vurgulamaktadır. Bu görüş, merkeziyetçiliğin ikircikli doğasını ortaya koymaktadır : Bir yandan devletin bütünlüğünü ve görünürdeki etkinliğini güçlendirirken, öte yandan genel denetim ile yerel esneklik arasında bir denge kurulmasını zorunlu kılmaktadır

Genel olarak, merkezi yönetimin olumsuz yönleri bazı kuramcılar tarafından şu şekilde ifade edilmektedir.

Merkezi yönetim, standartların tutarlı bir şekilde uygulanmasını kolaylaştırabilir ve kaynakların daha adil dağıtımına olanak tanıyabilmektedir. Ancak yerel bilgi birikimi ve toplumların özgün tercihleri göz ardı edildiğinde, bu durum etkinlik kaybı ve meşruiyet zayıflığına yol açabilir (Ostrom, 1990, ss. 65-70). Ayrıca, Merkeziyetçilik, kamu politikalarının etkin bir şekilde koordine edilmesini sağlayabilir ve ulusal birliğin korunmasına katkıda bulunabilmektedir. Aynı zamanda idari sertliklere yol açarak yerel gerçekliklerden kopukluk yaratabilir ve yerel yönetimlerin halkın özel ihtiyaçlarına yanıt verme kapasitesini sınırlayabilme kapasitesine sahiptir (Rondineli, 1981, ss. 134-136).

Merkezi yönetimin kamu hizmetleriyle ilgili bütün kararları merkezden vermesi ve uygulaması, yukarıda değinildiği gibi birçok sakıncayı beraberinde getirmektedir. Söz konusu sakıncaları uzaklaştırmak amacıyla ve merkezi yönetim uygulamasından vazgeçmeksizin üretilen bir çözüm “yetki genişliği”dir.

Dekonsantrasyon da denilen yetki genişliği yoluyla merkezi yönetim yetki, görev ve sorumluluklarının bir kısmını kendi hiyerarşisi altındaki taşra kuruluşlarına aktarır. Bu uygulama yerel yönetimlere yetki devrilmesi anlamında değildir. Yetki genişliği uygulamasında merkezi yönetimin hiyerarşisi içinde yer alan taşra kuruluşlarına idari bir karar ile yetki aktarılması söz konusudur. Yetki genişliği çerçevesinde verilen yetkiler her zaman geri alınabilir. Bununla birlikte Coulibaly (2019, s. 157), yetki genişliğini nihai olarak adem-i merkeziyetçi bir uygulama olarak görmektedir. Yetki genişliğin bir yerinden yönetim uygulaması olduğu algısı, idari verimliliğin artırılması, yerel yönetim ve vatandaşlarla yakınlaşma gibi ortak hedeflerle açıklanabilir.

Nitekim yetki genişliği, devletin karar verme yetkisini veya yürütme sorumluluğunu aynı tüzel kişi bünyesindeki bir idari varlığa devretmesidir. Daha basit kelimelerle kendi yetki alanlarında hiyerarşik bir yapıya göre astlara yapılan transferdir. Merkezin hiyerarşisine bağlı olan bir memur kendine devredilen yetkiyi kullanarak karar alabilir (Öztürk, 2018, ss. 12-13). Bazı durumlarda yetki genişliği merkezi yönetim tercihinin getirdiği sorunları çözmede yetersiz kalabilmektedir. O zaman yerinden yönetim uygulaması ile kamu hizmetlerinde etkinlik, verimlilik ve ekonomiklik sağlanmaya çalışılmaktadır.

1.2. Yerinden Yönetim İlkesi ve Kapsamı

Yerinden yönetim, devletin bazı yetki, görev ve kaynaklarını, yerel düzeyde faaliyet gösteren alt-idari birimlere devretmesi süreci olarak tanımlanabilir. Başka bir deyişle, devlet, belirli kamu yetkilerini, devletin tüzel kişiliği dışındaki seçilmiş yerel temsilcilere devretmektedir (Hauriou, 2002, s. 403). Yerinden yönetim, devletin dışında olan mahalli idarelere ya da kamu kurumlarına, bağımsız bir tüzel kişilik ile devletten farklı ve kendilerine özgü yetkilerin tanınması esasına dayanmaktadır (Vedel, 1973, s. 117). Bu süreç, söz konusu yerel yönetim birimlerine, kamusal meselelerin yerel düzeyde idaresi konusunda daha büyük bir özerklik tanıma amacını taşır. Fransız siyaset bilimciler Duran ve Thoenig (1996, s.582), yerinden yönetim kavramı, merkezi devletin karar alma

yetkisini, daha aşağı düzeydeki yönetim kademelerine sistemli bir biçimde devretmesi şeklinde ifade etmişlerdir. Bu tanım, devletin dikey hiyerarşisini yeniden yapılandırarak, karar süreçlerinin daha geniş bir tabana yayılmasını ima etmektedir.

Manor'a (1999, s.12) göre ise yerinden yönetim, demokratik yönetişimin bir biçimi olup, halkın yönetime daha etkin biçimde katılmasını sağlamanın yanı sıra, yönetsel verimliliği artırmayı ve kamu otoritelerinin hesap verebilirliğini güçlendirmeyi hedefler. Bu çerçevede, yerinden yönetim yalnızca teknik bir idari değişim değil; aynı zamanda yönetişim etiği açısından da önemli bir dönüşüm anlamına gelir.

Bardhan (2002, s.186) ise yerinden yönetim, kamu karar alma süreçlerinin halkla daha doğrudan ve yakın ilişki kurmasını sağlayan bir mekanizma olarak değerlendirir. Ona göre, yerinden yönetimin asıl amacı, kamusal hizmetlerin etkinliğini ve hizmet sunumunun esnekliğini artırarak, vatandaşların yönetime ilişkin beklenti ve ihtiyaçlarına daha hızlı yanıt verilmesini mümkün kılmaktır. Bu bağlamda yerinden yönetim, sadece teknik bir idari yeniden yapılanma değil, aynı zamanda vatandaş-devlet ilişkilerini yeniden kuran bir demokratikleşme aracıdır.

Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı'na göre, yerinden yönetim, yerel toplulukların, yasalar çerçevesinde, kendi sorumlulukları altında ve yerel halkın yararını gözeterek, kamu işlerinin önemli bir kısmını düzenleme ve yürütme hakkına ve fiili yetkinliğe sahip olmaları anlamına gelmektedir (Madde 3(1)). Ayrıca, Chapus'a göre (2001, s. 403) ise yerinden yönetim, devlet yetkisinin, ondan ayrı ve onun gözetimi altında belirli bir yönetim özerkliğinden yararlanan bölgesel kurumlara devredilmesi anlamına gelmektedir. Bu tanım, idari özerklikten ve yerel yönetimler üzerindeki devlet kontrolünden bahsetmesine rağmen, yalnızca coğrafi yerinden yönetime atıfta bulunması anlamında kısıtlayıcıdır. Oysa yerinden yönetim bazı idare ve siyaset yetkilerin, merkezi idare teşkilatı dışında yer alan ve ayrı tüzel kişilikleri bulunan kamu kuruluşları tarafından kullanılmasını ifade etmektedir (Çağdaş, 2019, s. 170). Yani, devletin sahip olduğu tüzel kişilikten bağımsız olarak başka kamu tüzel kişilikleri vardır ve kamu hizmeti yürütmektedirler (Turpin, 1998, s. 15). Birçok bakımdan yerinden yönetim, merkezi yönetimindeki sakıncaları gidermeyi amaçlayan bir yöntemden çok daha fazlası olarak görünmektedir.

Fransız kamu hukuku literatüründe önemli bir yere sahip olan Burdeau, yerinden yönetim olgusunu teorik olarak iki temel başlık altında tasnif etmektedir: mutlak ve görelî adem-i

merkeziyetçilik. Bu kuramsal ayrım, yerel yönetim yapılarına tanınan özerklik düzeyinin niteliğini ve kapsamını belirlemede işlevsel bir çerçeve sunmaktadır. Burdeau'ya (1980, ss. 388–389) göre, bir topluluğun tüm kamusal faaliyetleri yalnızca kendi yerel örgütleri aracılığıyla yürütülüyor ve dışsal bir kamu otoritesinin müdahalesine maruz kalmıyorsa, bu durum mutlak adem-i merkeziyetçiliğin tipik örneğini oluşturur. Bu tür bir yapılanmada, karar alma süreçleri yerel düzeyde yoğunlaşmakta, böylece yerel iradenin tam anlamıyla belirleyici olduğu bir yönetim modeli ortaya çıkmaktadır.

Buna karşılık, yerel topluluğun bazı görev ve yetkileri merkezi idarenin denetimi ya da rehberliği altında sürdürülüyorsa, bu durumda yalnızca kısmi bir özerklikten söz edilebilir ki, bu da görelî adem-i merkeziyetçilik biçiminde kavramsallaştırılır. Söz konusu yaklaşım, merkezi idare ile yerel birimler arasındaki güç ve yetki paylaşımını daha dinamik ve esnek bir çerçevede değerlendirme imkânı sunar.

Bu yönüyle Burdeau'nun sınıflandırması, sadece hukuki bir ayrım değil, aynı zamanda yönetsel özerklik ile siyasal meşruiyet arasındaki dengeyi anlamada teorik bir araç olarak da değerlidir.

Ancak, çağdaş demokratik sistemlerde yürütülen tartışmalar, esasen belirli bir yönetim biçiminin diğeri aleyhine tercih edilmesinden ziyade, bu iki yönetim modelinin aynı devlet yapısı içerisinde nasıl sentezlenebileceğine odaklanmaktadır. Başka bir ifadeyle, merkezi yönetim ile yerinden yönetim anlayışlarının birbirini dışlamaksızın eş zamanlı olarak uygulanması meselesi gündeme gelmektedir. Bu doğrultuda, Thoenig (1992; ss. 5-8), yerinden yönetim ile merkeziyetçiliğin karşıt yönetim modelleri olmadığını, aksine merkezi devletin etkinliğini artırmak için başvurduğu tamamlayıcı araçlar olduğunu ileri sürmektedir. Nitekim merkeziyetçi yönetim biçimi, devletin kurumsal bütünlüğünü ve otoritesini tesis etme açısından önemli avantajlar sağlasa da, yurttaşların yönetsel süreçlere katılımını sınırlandırması bakımından demokratik ilkeler açısından belirli sakıncalar barındırmaktadır. Özellikle katı bir merkeziyetçilik anlayışı, ülkenin siyasal birliğini ve toplumsal bütünlüğünü tehdit edebilecek nitelikte bazı riskleri de beraberinde getirebilmektedir. Bu türden olumsuzlukların önüne geçilebilmesi amacıyla, birçok anayasal düzenleme yerel yönetimlerin statüsünü açık biçimde tanımlamakta ve yetki sınırlarını hukuki bir çerçevede belirlemektedir.

1.2.1. Yerinden Yönetim Türleri

Yerinden yönetim kavramı, kavramsal düzlemde iki ana başlık altında incelenmektedir: bunlar idari yerinden yönetim ve siyasi yerinden yönetim biçimleridir (Keleş, 2009, ss. 22–23). Siyasi yerinden yönetim modeli, genellikle kendi içinde küçük devlet birimlerinin birleşmesiyle oluşan ve üniter yapıların dışında kalan siyasal örgütlenmeleri tanımlar. Buna karşın, idari yerinden yönetim, üniter devlet çerçevesi içinde bağımsız bir siyasi erk oluşturmaksızın, belirli kamusal görev ve yetkilerin merkezi yönetim dışında yapılandırılmış idari birimlere devrini ifade etmektedir.

1.2.1.1. Siyasi Yerinden Yönetim

Siyasi yerinden yönetim devletin sahip olduğu yargı ve yasama yetkilerinin alt yönetim birimlerine devri ile oluşan yönetim modelidir. Siyasi yerinden yönetim, federal devlet yapılarında ortaya çıkmakta ve eyalet düzeyinde hükümet, parlamento ve yargı erklerinin bulunmasını gerektirmektedir (Saklı, 2013, s. 6). Siyasi yerinden yönetim federalizm olarak bilinir (Şengül, 2013, s. 6).

Federalizm üzerine yaptığı çalışmalarla tanınmış Amerikalı siyaset bilimci Elazar, federalizmi iki temel ilkenin bir arada bulunması olarak tanımlar: özyönetim (self-rule) ve ortak yönetim (shared rule). Elazar’a göre her federatif birim, bulunduğu coğrafi alanda kendine özgü siyasal otoritesini kullanır (“yerel özyönetim”); buna karşılık federatif birimler merkezi hükümetin karar alma süreçlerine ortaklaşa katılarak yetkilerini paylaşır (“paylaşılan yönetim”). Elazar, federalizmin “çifte egemenlik” ilkesine izin verdiğini vurgular; bu bağlamda federalizm, yerel düzeyde bir yurttaşlık ile ulusal düzeyde başka bir yurttaşlığın birlikte var olmasına olanak tanır (Elazar, 1987, s. 6).

Federalizmin üç ilke ile karakterize etmektedir: bunlar “üst üste bulunma”, “özerklik” ve “katılım” ilkeleridir. (Scelle, 2010, ss. 43-44). Üst üste bulunma, federal anayasada, federal devletin ve federe devletlerin yetkilerinin tanımlanmasını ve bunların birbirinden ayrıştırılmasını ifade eden ilkedir. Özerlik, federe devletlerin yerelde bağımsız ve egemen olmalarını ifade etmektedir. Katılım ilkesi ise, tüm federe devletlerin federal kararlara katılımını gerektirmektedir.

Genel olarak, tüm federe birimlerin aynı yetkilere sahip olduğunda bu durum simetrik federe sistem olduğunu ifade etmektedir. Öte yandan, farklı anlaşmalara göre devletlerin

yetkileri bir birimden diğerine farklılık gösterebildiği durumlara ise asimetrik federalizm denilmektedir.

Federatif mantıkta her federe devletin kendi anayasası ve kendi kanunları vardır. Federasyonlar, bölgesel örgütlenmeleri üniter olan devletlerden oluşur. Yerel yönetimlerin terminolojisi ülkeye göre farklılık gösterir ve çeşitli adlar alabilir. Kanton, eyalet, länd, özerk il olabilir. Bu devlet biçiminde, siyasi otorite merkezde toplanmaz, ulusal hükümete bağlı kalan ancak yasama ve yürütme konularında kısmi bağımsızlığa sahip olan çeşitli bölgesel birimler arasında paylaşılır.

İdari işlevlerin devlet ile yerel yönetimler arasında paylaşıldığı üniter devletin aksine, federal sistemin idari teşkilatı üçlü bir kademe gösterir. Bir yanda merkezi hükümet, diğer yanda eyalet yönetimleri ve yerel yönetimler.

Siyasi yerinden yönetim sisteminde, ekonomik veya doğal durumlar (coğrafi veya yoğunluk) nedeniyle eşitsizlikleri azaltmak için federal kuruluş tarafından siyasi önlemler alınmaktadır. Daha zengin bölgeler, daha az ayrıcalıklı bölgelerin telafi edici yardım alabilmesi için federal hükümet aracılığıyla daha yüksek bir katkı sağlayabilir (Barrue-Bellou, 2014, s. 79). Devletin bölgeleri arasındaki eşitsizlikleri azaltmaya yönelik bu mekanizma, Fransa'da ve dünyadaki diğer üniter devletlerde uygulanan denkleştirme ilkesine (prèrèquation) benzemektedir.

Federalizmin özellikle birlik ve çeşitlilik arasında bir denge sağlama yeteneğine sahip olduğu kabul edilmektedir (Beaud, 2009, s. 110). Bu bağlamda federalizmin destekçileri, yerellik ilkesinin en iyi şekilde uygulanmasını mümkün kıldığına inanmaktadır. Federalizm, yerel birimlerin daha fazla idari, yasama ve mali özerkliğe sahip olması anlamında, adem-i merkeziyetçilik için daha iyi bir çerçeve sunmaktadır.

Çok kültürlü bir devlette, federalizm refahı, barışı ve sosyal adaleti en iyi şekilde teşvik eder. Proudhon'e (2004, s. 10) göre “federalizm özünde merkeziyetçiliğe karşıdır ve yasaları üstün kılmak için en uygun araçtır”. Kant (1993, ss. 25- 35), barışın ancak federal tipte bir örgütün devletlere çerçeve çizmesi ve böylece onları savaş başlatma gücünden mahrum bırakması durumunda var olabileceğini savunmaktadır.

Özetle siyasi yerinden yönetim çoğulcu, temsili ve katılımcı bir sistemin taşıyıcısı olarak tanımlanmaktadır. Bu yönüyle liberaller tarafından özellikle savunulmaktadır. Aslında güçlü merkeziyetçi devlet yapılarına karşı çıkanların ortak savunusudur denilebilir.

1.2.1.2. İdari Yerinden Yönetim

İdari yerinden yönetim, devletin yürütme yetkilerinin merkezi yönetim ve yerel yönetimlerle paylaşmasıdır. Bu paylaşım sadece kamu hizmetleriyle ilgilidir. Devlet tüzel kişiliği egemenliğin tek sahibi olmayı sürdürmektedir. İdari kuruluşlar, yalnızca kamu hizmetlerini oluşturmak ve yönetmek için vardır, yasa çıkarmak üniter bir yapıda merkezde yer alan tek bir parlamentonun devletin yetkisi dahilindedir (Mathieux ve Verpeaux, 2004, s. 688).

Devlet, kanunla belirlenen koşullar çerçevesinde yerel yönetimlere belirli yetkiler devreder. İdari ve mali özerkliğe sahip yerel yönetimler yalnızca kanunla belirlenmiş ve tanımlanmış alanlardan sorumludurlar. Merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında yetki ve görev paylaşımında “delagasyon” uygulamasına da atıfta bulunulur. Delegasyon, başka bir kişiye yetki vermek veya başka birisi için eylemde bulunabilme yetkisine sahip olmak anlamındadır (Arıkboğa, 2018, s. 10).

İdari yerinden yönetim sisteminin işleyişi, merkezi yönetimin birtakım sorumluluklarını ve yetkilerini yerel yönetime devretmesi şeklindedir. Bu kapsama, yerel yönetim sayılmayan ancak ayrı tüzel kişiliğe sahip kamu kurumlarını da eklemek gerekmektedir (Boulenger vd, 2012, s. 6). Bu uygulamaya genel olarak yerinden yönetim denilmektedir ve yetki genişliğinden farklıdır.

Bununla birlikte genel bir tanımlama ve kapsamını belirleme amacıyla hareket edildiğinde idari yerinden yönetimi, kamu hizmetlerinin bir kısmının yerelde halkın seçtiği yöneticilerin etkili olduğu kamu kurumlarında yürütülmesi şeklinde çerçeveselendirme mümkündür. Bu bağlamda, idari yerinden yönetimin iki türü bulunmaktadır. Bunlar, hizmet yerinden yönetim (fonksiyonel yerinden yönetim) ve yer yönünden yerinden yönetim (coğrafi yerinden yönetim) dir.

Hizmet Yönünden Yerinden Yönetim: Hizmet yönünden yerinden yönetim teknik bir temele dayalıdır ve devletin belirli kamu hizmetlerini yönetim özerkliği ile sağlama isteğini yansıtmaktadır. Merkezi yönetimin hiyerarşisine bağlı olmayan bu kuruluşlar, görev alanlarına giren hizmetlerin yürütülmesine ilişkin kararları kendi organları aracılığıyla alır ve uygularlar (Ulusoy ve Akdemir, 2017, s. 62). Bu kuruluşlar sadece kendilerine tanımlanmış konularda görev yürütürler. Görevlerini yürütürken genellikle bir coğrafi alan sınırı yoktur. Türkiye’de üniversiteler, kamu iktisadi teşebbüsleri, barolar,

ticaret ve sanayi odaları, düzenleyici ve denetleyici kurumlar buna örnek verilebilir (Yılmaz ve Telsaç, 2021, s. 239).

Yer Yönünden Yerinden Yönetim: Adından da anlaşılacağı gibi, yer yönünden yerinden yönetim, coğrafi bir temele dayanmaktadır. Genel anlamda ve ülke gerçeklerine göre bu yönetim modelinin kurumları bölgeler, iller, belediyeler ve köy yönetimleridir. Bu idari birimler tanımlanmış coğrafi sınırlarda kendileri için belirlenmiş veya yapabilecekleri öngörölmüş görevleri yerine getirirler ve yetkileri kullanmaktadır.

Bu yönetim modelinin gündeme getirdiğı en önemli sorulardan biri, ülkenin bütönlüğüdür. Aşırı ve yanlış yönlendirilmiş yerinden yönetimin milli birlik için negatif sonuçlara yol açabileceğı kabul edilmektedir. Burada ortaya çıkan soru, devletin birliğinin ve bütönlüğünün çeşitli birimlerle idari bir çerçevede nasıl korunacağıdır. Devletin bu soruna yanıtı, yerel yönetimlerin üzerinde merkezi yönetim tarafından uygulanan çeşitli denetimlerin varlığıdır. Söz konusu denetim, ülkedeki kamu yönetiminin birliği ve bütönlüğünü sağlamayı amaçlamaktadır. Üniter devletler ulusal çıkarların yerel çıkarlara üstönlüğünü güvence altına almak eğilimindedir. Dolayısıyla idarenin bütönlüğü yerel yönetimler üzerindeki vesayet denetimiyle sağlanmaktadır. Hatta bu durum Anayasal ilke haline getirilmektedir. Örnek vermek gerekirse, Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 123. Maddesi, Fransız Anayasası'nın 2. Maddesi, Kamerun Anayasası'nın 1. Maddesi bu durumu ifade etmektedir. Merkezi yönetim yerel yönetim ayırımına ilişkin genel bir değerlendirme yapmak amacıyla ayağıdaki tabloda özellikleri belirtilmektedir.

1.2.2. Yerel Yönetim Düşüncesinde Özerlik

Özerklik, yerel yönetim ilkesinin temel kavramlarından biridir. Örneğın Kjellberg'e göre (1995, s. 42), yerinden yönetim organı ya da yerel yönetim tanımlanırken en önemli ölçüt özerkliliktir. Özerklik terimi, Yunanca autonomia kelimesinden türetilmiş olup "kendi yasalarıyla yönetilme" hakkını ifade eder. Zamanla Latince autonomous kavramına dönüşen bu terim, birey veya topluluğun kendi iradesi doğrultusunda hareket etme ve kendi hukukunu belirleme yeteneğini anlatmaktadır (Cornu, 1999, s. 22). Bu çerçevede, 15 Ekim 1985'te Strazburg'da Avrupa Konseyi tarafından kabul edilen Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı da Avrupa'da yerel özerkliğin yasal temellerinden biri olarak kabul edilmektedir.

Reddy vd., (2015, S. 161), yerel özerkliği yerel yönetimin işlevlerini etkin ve verimli biçimde yerine getirme kapasitesi olarak tanımlamaktadır. Bir başka tanıma göre ise yerel özerklik, bir yerel topluluğun veya kamu kuruluşunun, belirli koşullar ve sınırlar çerçevesinde kendi kendisini organize etme ve yönetme gücünü ifade etmektedir (Delcamp, 1995, s. 290).

Delcamp ve Loughlin'a göre (2002, ss. 12-13) özerklik; bir topluluğun yasalar çerçevesinde, kendi sorumluluğu altında ve halkının yararına olacak şekilde, yerel nitelikli kamu işlerinin önemli bir bölümünü düzenleme ve yürütme hakkına ve bu hakkı fiilen kullanma yetisine sahip olması demektir.

Page (1982, s. 21) ise yerel özerklik kavramını yerel yönetim ile yerinden yönetim ilişkisi üzerinden ele almaktadır. Ona göre yerel özerklik, yerel yönetimlerin yasal çerçeve içinde yürüttükleri hizmetler ve bu hizmetlerin gerektirdiği mali kaynaklar konusunda merkezi yönetimin müdahalesine maruz kalmaksızın karar alma hakkı ve kapasitesidir. Özetle, yerel düzeyde kamu hizmeti yürüten yerinden yönetim kuruluşları, merkezi yönetimden bağımsız olarak karar alabilme gücüne sahip olmalıdır. Başka bir ifadeyle, bu tür kuruluşlar merkezi yönetimin müdahalesi ya da kısıtlaması olmaksızın karar alma ve aldıkları kararları uygulama hakkına sahiptir. Ancak özerklik mutlak değildir; yerinden yönetim organları merkezle ilişkilerinde tamamen serbest değildir. Burada temel amaç, yerinden yönetim birimlerinin görevlerini müdahale veya sınırlama olmadan ancak kanunlarla öngörülen koşullar çerçevesinde serbestçe yürütebilmeleridir. Bundan dolayı, özerklik bağımsızlık ve dokunulmazlığı değil, kanunla verilen ölçüde kendine yeterlik ve yönetimde serbestlik anlamına gelmektedir (Eroğlu, 1985, s. 139).

Yerel özerlik, merkezi yönetim ile yerel yönetim arasında bir çatışma doğurmaz. Merkezi yönetimin ulusal düzeyde sunduğu hizmetleri (adalet, savunma, güvenlik gibi) yanında yerinden yönetim kuruluşlarının da kendilerine ait planlama, kültür, konut, çevre, eğitim gibi hizmetleri bulunmaktadır (Toprak Karaman, 1996, s. 11). Bu nedenle uzlaşmacı bir iş birliği özerklik sayesinde sağlanabilmektedir.

Yerel özerkliğin biri idari, diğeri mali olmak üzere iki yönü vardır. İdari özerklik, yukarıda az önce bahsettiğimiz idari serbestliği ifade etmektedir. İdari özerklik, yerel olarak seçilmiş aktörlerin varlığını, tüzel kişiliğin kazanılması (kolektif çıkarların temsiline izin veren ve özellikle devletten bağımsız olarak kendi varlığını sürdürmeyi amaçlayan bir tüzel kişilik. Tüzel kişilik olarak toplulukların hak ve görevleri vardır) ve

yerel düzeyde serbest idarenin uygulanması gerektirir. Favoreu vd., (2013, s. 486), müzakereci organların seçiminin, serbest yönetim ilkesinin sağlanması için gereken asgari sayı olduğunu doğrulamaktadır.

Yerel yönetimlerin seçilmiş yetkilileri, yerel özerklik çerçevesinde görevlerinin serbestçe yerine getirilmesini sağlayan bir statüden yararlanmalıdır. Kendi idari yapılarını tanımlayabilmeli ve yetkin personel istihdam edebilmelidirler.

Mali özerklik ise yerel yönetimlerin kendi mali kaynaklarına sahip olabilmeleri anlamına gelmektedir. Yani özerk kuruluşların merkezi idareye bağımlı olmadan kendilerine verilen görev ve sorumlulukları yerine getirebilmelerini ayrı mal varlığına ve gelir kaynaklara sahip olabilmelerini ve kanunların belirlediği sınırlar içerisinde kendi organlarının kararlarına dayanarak harcama yapabilmelerini öngör (Ulusoy ve Akdemir, 2019, s. 40). Bir tüzel kişiliğin, ihtiyaçlarını karşılamak için yeterli mali kaynaklar yaratma, bunlara sahip olma ve bunları tam bir özgürlükle yönetme kapasitesini yansıtır. Mali özerklik adem-i merkeziyetçiliğin gerçek ölçüsüdür. Yerel yönetimler, ulusal ekonomi politikası çerçevesinde, yetkilerini kullanırken serbestçe kullanabilecekleri yeterli öz kaynaklara sahip olma hakkına sahiptir. Bu anlamda yerel yönetimlerin mali kaynaklarının Anayasa veya kanunların öngördüğü yetkilerle orantılı olması gerekmektedir. Bu nedenle, yetki devretmesi otomatik olarak bu yetkilerin uygulanması için gerekli finansal eylem gerektirir. Yerel yönetimlerin mali özerkliği aynı zamanda yerel yönetimlerden borç alma hakkının tanınmasını da gerektirir

Genel olarak yerel finans rejimi olağan kanunlarla belirlenir; içeriği iki anayasal ilkeye uygundur. Birincisi, kamu kaynaklarının devlet ve yerel yönetimler arasında tazminat yoluyla adil bir şekilde dağıtılması amacıyla dayanışma ilkesi. İkinci ilke, aynı düzeydeki yerel yönetimler arasındaki farklılıkların ve eşitsizliklerin düzenlenmesi ihtiyacına karşılık gelen aktif eşitlik ilkesine atıfta bulunmaktadır. Avrupa Yerel Özerlik Şartı'nın 9. Maddesinde mali özerklik için kendi kendini finansmanın önemini açıkça vurgulamıştır. “Yerel yönetimlerin mali kaynaklarının önemli bir bölümün kanunun koyduğu sınırlar içinde, oranları kendilerinin belirleyecekleri yerel vergi ve harçlardan oluşması gerekir” (Eryılmaz, 2017, s. 168).

Yerel özerklik, yerel yönetimlere sağladığı yararlardan dolayı tercih edilmekte ve kurumsallaşmaktadır. Würtenberger (2005, s. 609) yerel özerkliğin bazı avantajlarını şu şekilde tanımlamaktadır:

- Merkeziyetçi yönetim biçiminin getirdiği olumsuzlukları azaltır,
- Kamu görevlerinin vatandaşlara yakın bir şekilde yürütülmesini sağlar,
- Kamu kaynaklarının dağıtımına ve kullanımında optimal karar vermeyi kolaylaştırır,
- Demokratik katılımı artırır ve demokratik kültürün gelişmesine katkı yapar,
- Yerelde çoğulculuğu teşvik ederek kamu otoritelerinin meşruiyetini artırır.

Çeşitli yararlarından dolayı tercih edilen yerel özerklik, yerel yönetimlerin ve yerel demokrasinin gelişme düzeyini tanımlama amacıyla da kullanılmaktadır. Yerel özerklik düzeyi, bu yönle bir ölçek niteliğinde görünmektedir.

1.2.3. Üniter ve Federal Devletlerde Yerel Yönetim

Egemenliğin yapısına göre devletler, üniter ve federal (birleşik) devletler olarak ayrıma tabi tutulmaktadır. Üniter devlet, siyasal karar alma mekanizmasının bir merkezde toplanmasını ve tek olmasını ifade eden devlet biçimidir (Protière, 2018, ss. 39-42). Yani üniter devlette egemenlik yetkisi bir ulusal merkezde toplanmıştır (Heywood, 2007, s. 171). Siyasi kararlar, kamu politikaları, yasama işlemleri ve hukuk düzeni tek merkezden yönetilmektedir. Bu çerçevede hükümet, parlamento ve yargı mekanizmalarının tekliği söz konusudur. Merkezi siyasal otorite egemenlik yetkisi paylaşmamaktadır. Ancak yerel yönetimlere idari konularda yetki vermektedir. Bu yetki verilmesi işlemleri, devletin ve kamu yönetiminin bütünlüğü ilkesi kapsamında yapılmaktadır. Başka bir ifadeyle, üniter devletlerde yerel veya bölgesel yönetimlerin herhangi bir egemenlik ya da siyasi nitelikli karar alma hakkı yoktur. Sadece idari yetkilerle donatılmış kurumlardır. Ayrıca yerel yönetimlerin statüsü, yetkileri ve görevleri parlamento tarafından belirlenen yasalarla tanımlanmaktadır. Hatta üniter devletlerde parlamento ve merkezi siyasi otorite, hangi yetkilerin yerel yönetimlere aktarılacağına karar verebileceği gibi yerel yönetimleri sınırlayıcı davranabilir.

Üniter devletlerde yerel yönetimlerle ilgili keyfi karar verilmesinin önüne geçmek amacıyla genellikle anayasal koruma sağlanmaktadır. Yerel yönetimlerin statüsünün anayasada düzenlenmesi tercih edilmektedir. Yetki ve görev paylaşımı, merkezi otorite tarafından anayasal sınırlar içinde yapılmaktadır (Lijphart, 1999, ss. 47-49). Bu konudaki anayasal sınırlar, genellikle devletin ve kamu yönetiminin bölünmezliği ilkesi etrafında şekillenmektedir. Türkiye, Fransa, Portekiz, İtalya, Senegal, Ruanda, Gana, Burkina Faso, Mali, Kamerun, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Zambiya gibi ülkelerde devletin

bütünlüğü ilkesi kapsamında yerel yönetimler anayasal güvence altına alınmıştır. Yerel yönetimlerin sahip olduğu anayasal güvence düzeyi ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte yerel özerklik çerçevesinde yetki ve görev paylaşımı yapılmasını öngörmektedir. Anayasal hiçbir zaman yerel yönetimlerin genel kamu yönetimi sisteminden ayrı yapılar oluşturmasını kabul etmemektedir.

Belirtilen genel ilke ve özelliklere rağmen üniter devletlerde yerel yönetimlerin yapılanması tek tip değildir. Her üniter yapının kendine özgü yerel yönetim anlayışı ortaya çıkmaktadır. Genellikle üniter devletlerde yerel yönetimler, merkezi yönetim karşısında ikincil düzeyde kamu hizmeti yürütücüsü olarak görülürler. Bununla birlikte bazı ülkelerde (örneğin merkezi olmayan üniter devlet İspanya) yerel yönetimler geniş yetkilere sahiptirler. Kültürel farklılıkların etkili olduğu İspanya'da federalizme benzer şekilde yerel yönetim anlayışı benimsenmiştir. İspanya'da özerk bölge yönetimleri (Comunidades Autónomas) ve yerel yönetim birimleri bulunmaktadır. Özerk bölge yönetimlerin her birinin bir parlamentosu ve bir bölgesel hükümeti vardır. Özetle, özerk bölge yönetimleri idari ve yasama yetkisine sahiptirler.

Benzer şekilde özel statülü yerel yönetim birimleri Afrika ülkelerinde de karşımıza çıkmaktadır. Her birinin özerklik düzeyi kuruluş amaçları doğrultusunda farklılık göstermektedir. Örneğin Senegal'de başkent Dakar, önemli ekonomik ve idari rolü nedeniyle özel bir statüye sahiptir. Tarihi ve coğrafi konumu nedeniyle Senegal'deki Ziguinchor ve Casamance bölgeleri, kalkınma ve barışı teşvik etmeyi amaçlayan özel bir statüye sahiptir. Benzer şekilde Güneybatı ve Kuzeybatı Kamerun'un İngilizce konuşulan bölgeleri de özel bir statüye sahiptir. Bu özel statü siyasi ve kültürel gerilimleri azaltmak için verilmiştir. Genel olarak bu bölgelere, karmaşık etnik ve jeopolitik meseleleri dikkate almak üzere özel statü verilmiştir. Gabon'da Libreville, Fildişi Sahili'nde Abidjan, Orta Afrika Cumhuriyeti'nde Bangui, Sudan'da Hartum ve Çad'da N'djamena şehirleri daha çok ekonomik ve idari önemleri nedeniyle özel statüye sahip kılınmışlardır. Bu açıklamalardan sonra görüldüğü gibi özel statülü yerel birimlerin ekonomik ve siyasi nedenlerle olabileceği gibi sosyal amaçlarla yapılandırılmaktadır.

Bu konuda belirtilmesi gereken bir diğer husus ise üniter devletlerde yerel yönetimlerin merkezi yönetimin vesayet denetimine tabi olmasıdır. Merkezi yönetim, yerel yönetimlerin kararlarına, eylemlerine, işlemlerine ve personeline müdahale etme, değiştirme, yerine geçme ve genel olarak denetleme hakkına sahiptir. Amaç, yerel

yönetimin üniter devletin bütünlüğüne zarar vermeden çalışmasını ve yerel politikaların ulusal hedeflerle uyumlu olmasını sağlamaktır.

Üniter devletlerde yerel yönetimler, devletin ve kamu yönetiminin bütünlüğü çerçevesinde merkezi yönetimin denetimi ve gözetimi altında çalışırken federal devletlerde durum farklıdır.

Federal devlet iki ve daha çok devletin bir araya geldiği ve siyasal iktidarın aralarında belli bir sisteme göre paylaşıldığı devlet türüdür (Dursun, 2012, s. 154). Bu türde her biri siyasal yetkilere sahip bölgesel devletler ve bunların oluşturduğu merkezi bir siyasal otorite bulunmaktadır. Başka bir ifadeyle bölgesel veya yerel hükümetlerin bir araya gelerek merkezi hükümet oluşturmaları federal devlet yapılarını ifade etmektedir (Wheare, 1963, s. 13). Bu sistemde, egemenlik ve siyasal yetkiler merkezi bir hükümet ile federe birimler arasında paylaşılmaktadır. Söz konusu paylaşımın sınırları ve kapsamı, anayasa tarafından belirlenmektedir.

Federal devlet yapılanmaları genellikle iki şekilde oluşmaktadır. Birincisi ABD gibi ülkelerdir. Bu ülkelerde federal bir yapı içerisinde birleşmeye karar veren birden fazla üniter devletin, bir araya gelmesiyle ve birleşme yoluyla çatı devlet oluşturması söz konusudur (Oliva, 1997, s. 21). İkincisi ise İsviçre, Belçika, Avusturya ve Rusya gibi ülke örnekleridir. Bu örneklerde üniter devletler, birlik içinde kalarak bileşenlerin özerkliğini güçlendirmek için federal hale gelir (Augè vd. 1931, s.404).

Federalizm, farklı etnik, dilsel veya kültürel grupların bir arada yaşamasını sağlamak için kullanılan bir yönetim olarak da görülmektedir (Watts, 1999, s. 23). Farklı sosyal grupların bir arada yaşamasını teşvik etmek için, federe devletler büyük ölçüde özerkliğe sahiptir. Bu anlamda federal devlet, çok çeşitli toplumlarda demokrasinin sürdürülmesini mümkün kılan bir yönetim biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır (Stepan, 1999, s. 25).

Genel olarak federal devletlerde yerel yönetimler, federal ve federe devlete ek olarak üçüncü bir hükümet birimi olarak kabul edilmektedir. Bu çerçevede yerelleşme sadece idari değil siyasi boyutu olan bir yaklaşımdır. Dolayısıyla federal devletlerde yerel yönetim birimleri çok geniş bir özerklik alanına sahiptirler. ABD, Almanya, İsviçre ve Belçika gibi federal ülkeler geniş özerkliğe sahip yerel yönetimlerin olduğu federal ülkelerdir (Keating, 1998, s. 36).

Çok geniş özerkliğe sahip olmalarına rağmen yerel yönetimlerin federal ülkelerde de bazı sınırları bulunmaktadır. Öncelikle belirtmek gerekir ki federal anayasa ve eyalet

anayasaları yerel yönetimleri düzenlemekte ve sınırlamalar getirebilmektedir. Federal bir devletteki federal anayasalarda yerel yönetimlerin teşkilatlarıyla ilgili hükümler bulunur ancak yerinden yönetim mekanizmalarına göre yerel yönetimler federal anayasalar tarafından değil, eyaletlerin anayasaları tarafından düzenlenir. Örneğin Nijerya Anayasası, yerel yönetimleri (Local Government Areas-LGA) federal hükümet ve eyaletlerden sonra üçüncü yönetim kademesi olarak kabul etmektedir. Her eyalet yerel konularda yasama yetkisine sahiptir. Ancak yerel işleri yönetmek için yerel yönetimler de bir dereceye kadar idari ve mali özerkliğe sahiptir.

Genel olarak bakıldığında federal devletlerin çoğunda, yerel yönetimlerin yetki ve özerkliğinin anayasa ile güvence altına alınmış olduğu görülmektedir. Konu hakkında tartışmaları ve sorunları engellemek için federal devletlerde, yetki paylaşımı anayasal seviyede düzenlenmektedir. Bu anayasal ilkelerinin değişiminin zor olmasıyla ilişkilidir. Federal devletlerin genelinde anayasayı değiştirmenin federe devletlerin önceden onayına bağlı olması gibi ek garanti mekanizmaları da söz konusudur. Örneğin ABD Michigan Yüksek Mahkemesi Yargıcı Thomas Cooley, 1871'de *People v Hurl* davasında verdiği bir kararda, yerel özerkliğin federal devletin keyfine göre değiştiremeyeceği bir hak olduğunu açıklamıştı.

Yerel yönetimlerin federal anayasa güvencesine ilişkin olarak şu hususun da belirtilmesi gerekmektedir. Federal devletlerde yerel yönetimlerin giderek anayasal güvence altına alınması İkinci Dünya Savaşı sonrasında (Steytler, 2005, s. 1). Yeni federal devletler kategorisinde sınıflandırılan Nijerya, Somali, Etiyopya gibi bazı Afrika devletlerinde de anayasalar yerel yönetimleri tanımakta ve güvence altına almaktadır.

Üniter ve federal devlet yapılarında yerel yönetimlerin durumu karşılaştırıldığında bazı sonuçlar ortaya çıkmaktadır. Federal bir sistemde federe devletler, üniter bir devletteki yerel yönetimlerle karşılaştırıldığında daha fazla özerkliğe sahiptir. Eyaletler, federal devlete ait olmayan konularda yasama hakkına sahiptir. Kendi idari işlerini yönetme, kamu politikalarını uygulama, vergi ve harçlar yoluyla mali kaynak toplama yetkisi bulunmaktadır. Sahip olunan özerklik düzeyi açısından üniter devletlere göre daha geniş bir alan söz konusudur. Ayrıca, kamu işlerinin etkili bir şekilde yönetilmesini sağlamak için merkezi hükümetle iş birliği yapmalıdırlar. İsviçre'de konfederasyon, federal hükümet ve kantonlar arasında iş birliği için, kantonların ve merkezi hükümetin

temsilcilerinin kamu sağlığı veya eğitim gibi ortak politikaları koordine etmek için bir araya geldiği konferanslar da dahil olmak üzere bir dizi mekanizmaya sahiptir.

Federal bir devletteki yerinden yönetim aynı zamanda yasal çoğulculuk ile de karakterize edilir. rnek vermek gerekirse Amerika'da, yerel yönetimler farklı yasal rejimlere tabidir. Yetkileri ve mali kaynakları bir bölgeden diğerine ve hatta aynı federal devlet içinde farklılık gösterir, ancak hepsi aynı şekilde ileyite benzerlikler göstermektedir. Dillon yasası (Dillon's rule), yerel yönetimlerin eylem kapsamını, eyalet yasama organları tarafından özellikle kendilerine atfedilenlerle sınırlar. Her eyaletin anayasası ve yasaları yerel yönetimlerin yetkilerini tanımlar. Öte yandan, yerel yönetimler anayasal korumadan yararlanmamaktadır, yerel yönetimlerin yasal erevesi çoğunlukla ulusal mevzuata veya federal eyaletlere tabidir.

Alman anayasası da yerel yönetimlere kendi ilerini düzenleme hakkını açıkça garanti etmektedir. Federal bir devlette yerel yönetimlerin bir diğer önemli mekanizması da finansman sistemidir. Federe birimlerin yetkilerini özerk bir şekilde kullanabilmeleri için yeterli kaynağa sahip olmaları gerekir. Federe birimler, merkezi hkmetten mali transferler, yerel vergiler veya diğer mali mekanizmalar yoluyla çeşitli şekillerde finanse edilebilir. Amerika Birleşik Devletleri'nde vergi sistemi federal hükümet ve eyaletler arasında bölünmüştür. Federal hükümet ulusal vergileri toplarken, eyaletler de gelir, mülk ve mal satışı üzerinden kendi vergilerini alabilirler. Federal fonlar genellikle eğitim veya sağlık gibi belirli programları desteklemek için eyaletlere hibe şeklinde yeniden dağıtılır.

1.3. Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Ortaya ıkan Modeller

Yerleşim yeri olarak şehirlerin tarihi, Antik ağ'a kadar uzanmakla birlikte “yerel yönetim” yapıları daha yenidir. Belirtildiği gibi modern yerel yönetim sisteminin doğuşu, Orta ağ Avrupası'nda yaşanan gelişmelerle ilgilidir. Ticaretle zengileen ve g artan tüccar sınıfı (burjuvazi) derebeylere ve krallara karşı güç elde ederken aynı zamanda şehirlerin gelişmesini de sağlamışlardır (Sakal vd, 2014, s. 3). Mutlak monarilerin ortaya çıkmasına paralel olarak merkeziyetçi yönetim anlayışının yaygınlaşması, yerel yönetimlerinin etkinliğini zayıflatmı ve özerkliklerini kaybetmelerine neden olmuştur (Ertan, 2002, s. 23). Daha sonra ulus devletin ortaya çıkmasıyla birlikte ehir yönetimi, merkezi yönetim lehine ikinci plana itilmitir. Şehir yönetimlerinin gelişimi ve ikinci

plana itilme biçimleri her ülkede farklı olmuştur. Bu farklılıklar hem gelişim hem de ortaya çıkan yerel yönetim modelleri üzerinde etkili olmuştur.

1.3.1. Yerel Yönetimlerin Gelişimi ve Etkileyen Faktörler

Modern yerel yönetimler her ne kadar Avrupa ürünü olsa da dünyanın geri kalanında da şehirlerin yönetimi vardı. Bu çerçevede genel olarak yerel yönetim veya yerel nitelikli işlerin nasıl yürütüldüğü konusuna değindikten sonra modern yerel yönetim sisteminin gelişimi ele alınacaktır. Son olarak 1980 sonrasında yeni liberal politikaların yerel yönetimler üzerinde etkisi üzerinde durulmak istenmektedir.

1.3.1.1. Tarihte Yerel Yönetimler (Genel Olarak)

İlk yerleşim yerleri, bugünkü şehirlerle karşılaştırılamayacak kadar küçüktürler. Hatta ilk yerleşmelerin bir kısmı şehir değil sadece yerleşim alanı olarak görülmektedir. Şehir olarak kabul edilen ilk yerleşmelerin MÖ 6.000'den itibaren Mezopotamya'da görüldüğü bilinmektedir. Bunların ayrı birer yönetim birimi ya da şehir devleti olmaları ise daha sonra gerçekleşmektedir (tahminen MÖ 3100 civarında). Ur, Uruk, Eridu, Nippur, Lagas gibi ilk şehir devletleri etkili yönetim modelleri oluşturmuştur. Mezopotamya şehir devletleri bu nedenle bu tür siyasi örgütlenmenin ilk örnekleri olarak sunulmaktadır. Özellikle Sümerler (M.Ö. 4000-2000) şehir yönetiminin ilk örneklerini ortaya koymuştur. Her şehir devletinin kendi kurumları, hükümeti ve toprakları vardı. Bunlar, ortak bir din, dil ve kültür devamlılığının bir parçası olsalar da siyasi açıdan bağımsız bir konumu tercih etmişlerdi (Larsen, 1979, s.77). Yani her şehir devleti, kendi yöneticisine sahip ve siyasî açıdan bağımsız bir birimdi (Nemet-Nejat, 1998, s. 20). Her biri yerel bir hanedanın yönetimindeydi (Tekin, 2014, s. 36). Bu hanedan rahip, rahip-kral veya seküler kral olabiliyordu. Başlarda tapınak etrafında gelişen ilişkiler zamanla ayrışarak saray etrafında şekillenmiştir (Crawford, 2004, s.87-90).

Mezopotamya şehir devletlerinin temel görevi, sulama sisteminin örgütlenmesi, tahıl ambarlarının korunması, savunma, adalet ve güvenlik sağlama gibi temel fonksiyonlardı (Keleş, 1994, s. 29). Uzun zaman devletin temel görevi olarak bu fonksiyonlar devam etmiştir.

Şehir devletlerinin zamanla güç yoluyla merkezi bir otoritenin altına girmesi söz konusu olmuştur. Artık merkezi devletler ve imparatorluklar dönemi başlamıştır.

Mezopotamya'da Akad Devleti ile başlayan süreç dünyanın her tarafından görülmeye başlamıştır. Artık merkezi bir devlet vardır ve şehirler onun egemenliği altındadır. Aslında yerel yönetim yapısının oluşumu da bu aşamadan itibaren başlamaktadır. Çünkü yerel yönetim ancak merkezi yönetim olması halinde varlık kazanabilmektedir.

Nitekim merkezi devletlere bağlı ilk şehirler daha çok yerel ihtiyaçlar ile görevli olmuşlardır. Bunlar merkezi otoritenin bir parçasıdır ve onun adına yereldeki işleri yürütmektedir. Mezopotamya, Çin, Mısır, Pers devletlerinde ve sonraki devletlerde bu şekilde devam etmiştir. Bazı dönemlerde ve merkezi otoritenin olmadığı bölgelerde (Antik Yunan gibi) yeniden şehir devletleri görülmüştür. Örneğin Pers İmparatorluğu öncesi bölgede çok sayıda şehir devleti mevcuttu. Milet, Halikarnas, Sardeis ve Efes gibi şehirler başlangıçta kendi yönetimleri ve orduları olan bağımsız oluşumlardı. M.Ö. 550 yılı sonrasında Persler, bölgedeki şehir devletlerini yeni imparatorluk düzenine entegre etmişlerdir. Dönemin özelliği ve Perslerin anlayışı gereği yerel kurumlara saygı politikası uygulanmıştır. Persler döneminde kurulan satraplık modeli, merkeze bağlı valiler aracılığıyla taşrayı yönetmenin bilinen ilk örneğidir. Satrapların yerel işlerle ilgili kararlar alması ve uygulaması söz konusu olmuştur (Duran, 2014, s. 76). Söz konusu satraplıkların temel sorumlulukları asker temini, vergi toplama ve bunu merkeze aktarma ile idari işleri yürütmektir (Beaulieu, 2005, s. 59). Aslında Pers Devleti'ndeki bu uygulama bir tür taşra yönetimi modeli kurulmasıdır. Çünkü merkezi yönetim adına hareket eden görevliler söz konusudur. Ancak bu örnek dönemin yönetim anlayışını göstermenin yanında burjuva sınıfının gelişimi aşamasına kadar Antik Yunan dönemi hariç şehir yönetimlerinin genel durumu ifade etmektedir.

Dönemin imkanları günümüzdeki gibi merkezi yönetim kurmak için uygun ortam sağlamamaktadır. Merkezden atanan valilerin yönettiği Pers örneği yanında yerel beylerin kendi şehirlerini ve bölgelerini merkezdeki hükümdar adına yönettiği uygulamalar da yaygındı. Elimizdeki bilgilere göre, tarihte şehir yönetimleri için bazı özelliklerin varlığı belirtilebilir. Buna göre, şehir yönetimleri merkezi hükümdar adına hareket ediyorlardı. Bu şehirler, merkezi hükümdarı tanıırken, siyasi ve ekonomik yapılarında bir dereceye kadar özerkliğe sahipti. Kentsel alanlar da dâhil olmak üzere kendi topraklarının yönetiminden sorumluydular. Bu özerklik, merkezi hükümetin istikrarına katkıda bulunurken yerel geleneklerini sürdürmelerini de sağlamıştır. Şehir devletleri stratejik konumları ve yerleşik ticaret ağları sayesinde ülke ekonomisine önemli

katkılarında bulunurken Doğu ile Batı arasındaki ticareti kolaylaştırmıştır (Briant, 1996, s. 311).

Şehir yönetimleri, büyük imparatorluklar için vazgeçilmez birimlerdir. Bunların yokluğu halinde imparatorluktan söz etmek mümkün değildir. Çünkü bunlar yerel ekonomik, sosyal ve siyasi ihtiyaçlara cevap verirken aynı zamanda merkezin otoritesini temsil etmekte ve onu yüceltmektedir.

Genel olarak Avrupa açısından yerel yönetimlerin tarihi olarak kabul edilen Antik Yunan şehir devletleri ve özellikle Atina, aslında yerel yönetim değildir. Her biri ayrı yapıda ve kendi içinde merkezi yönetimi olan devletçiklerdir. Antik Yunan'da "polis" ya da "site" olarak tanımlanan şehir devletleri kendi kendini yöneten, belli bir toprak parçası üzerinde yaşayan insanların oluşturduğu en küçük, demokratik bir yönetsel birimdi (Keleş, 2000, s. 29). Polis, uzun bir tarihsel sürecin sonunda savunma ihtiyacının karşılanması üzere köylerin bir araya gelmesiyle oluşmuştu (Pustu, 2006, s. 133). Atina başlangıçta siyasi, dini ve askeri yetkilere sahip bir kral (basileus) tarafından yönetiliyordu. Demokrasi doğrudan olmasına rağmen, katılım Atinalı ebeveynlere sahip 18 yaş üstü erkek vatandaşlarla sınırlıydı. Kadınların, metteklerin (Atina'da yaşayan yabancılar) ve kölelerin siyasi hakları yoktu. Agora olarak bilinen halkın toplanma yeri, şehrin işlerinin karara bağlandığı bir tür meclisti. Şehrin ve bölgesinin bütün işleri buradan yürütülürdü. Savunma, güvenlik, adalet, ticaret, vergi ve benzeri bütün kamu hizmetleri, polis denilen bu devletçik tarafından yerine getiriliyordu. Merkezdeki otoritenin ve yönetimin dışında ayrıca yerel bir yapı bulunmuyordu. Bunların bağlı oldukları ayrı merkezi otorite olmadığı gibi altlarında da yerel birimler yoktu. Bu açıdan Antik Yunan şehir devletlerini yerel yönetim saymak mümkün görünmemektedir.

Benzer bir gelişme Çin'de de ortaya çıkmıştır. MÖ 771'den sonraki yıllarda kent devletleri, kendisi de bir kentler birliği olan Chou Devletinin çöküşüyle ortaya çıkmıştır. Chou Devleti, hanedan ailesinden veya yakında bulunanlar arasından atadığı görevlilerle veya unvan verdiği soylular aracılığıyla şehirleri yönetmiştir. Zamanla merkezi otoritenin kent yöneticisi soylular üzerindeki etkisini yitirmesiyle fiilen bağımsız kent devletleri oluşmuştur. Bu durum çok uzun sürmemiştir. Aralarında başlayan mücadele sonucu güçlü olanlar zayıf olanları egemenlikleri altına almışlardır. MÖ 250 yılları civarında yeniden merkezi otorite tesis edilmiştir (Ovalı, 2024, ss. 2505-2528).

Yerel yönetimler veya şehir yönetimlerinin gelişiminde Roma İmparatorluğu dönemi de önemli bir yere sahiptir. Roma İmparatorluğu'ndaki şehirler (municipe) özerk sosyal ve kültürel varlıklardı. Bununla birlikte merkezi Roma otoritesine bağlıydılar. Roma toplumu soylu (patricii) ve pleb (tüccar ve zanaatkarlar) olarak ikiye ayrılmıştı. Patricii denilen soylular şehir yönetimde ana kurumlarını kontrol eder ve en prestijli dini makamları ellerinde tutarken, plebler Roma nüfusunun çoğunluğunu oluşturan çalışan sınıfını oluşturuyordu. Augustus döneminde, idari sistemin temeli olarak şehirleri yeniden yapılandırmak amacıyla eyaletler (provinces) oluşturmuştu (Jones, 1971, s.62). Roma şehirleri, yapılarına göre farklı özelliklere sahipti. İdari açıdan her şehrin, yerel seçkinlerinden oluşan bir meclisi (curia) ve idari işlerden sorumlu yargıç sıfatında görevlileri (Duumviri) vardı (Millar, 1993, s. 30). Şehirler aynı zamanda vergi toplamakla yükümlü ekonomik ve mali merkezlerdi (Garnsey ve Saller, 1987, s.85). Ayrıca çevredeki kırsal kesimde üretilen tarımsal fazlalıkların yeniden dağıtımında da önemli bir rol oynuyorlardı (Horden ve Purcell, 2000, s. 190). Genellikle eskiden beri Roma egemenliğinde olan bazı şehirlerin askeri işlevleri vardı. Bunların sorumluluğu sınırları güvence altına tutmaktı (Keppie, 1984, s. 72). Ancak Roma otoritesinin ortadan kalkmasından sonra, feodal beyler güç kazanmaya başladı ve Roma'nın kurduğu şehir düzeni dağıldı.

Tarihte yerel yönetimlerin gelişimini anlamak açısından şehir yönetimleri çerçevesinde yapılan incelemeden çıkan temel sonuç, şehirlerin ya devlet (polis gibi) ya da egemenlik altında bir yerleşim oldukları görülmektedir. Merkezi monarşilerin ortaya çıkmasıyla birlikte, şehirlerin modern zamanların siyasi gerçeklerine uyum sağlamak için evrimleşmek zorunda kaldıkları söylenebilir.

1.3.1.2. Avrupa'da Modern Yerel Yönetimlerin Gelişimi

Avrupa'da yerel yönetimlerin kökeninin Antik Yunan ve Roma'ya kadar indiği kabul edilmekle birlikte günümüz anlamında yerel yönetimin ilk biçimleri Orta Çağ'da gelişmiştir. Erken Orta Çağ'da şehirler feodal yapıların etkisi altındaydı (Despy, 1968, ss. 145). İngiltere, İtalya, Almanya, İspanya ve özellikle Fransa'da feodal beyler döneminde toprak, iktidar ve gücün en önemli unsuru olarak kabul edilmektedir. Feodal beyler muazzam bir güce ve genellikle kendi alanları üzerinde yönetim hakkına sahiptir. Bu durumda kentlilerin özerkliği veya yönetimde söz sahibi olması söz konusu değildir

(Crozat, 1946, s. 142). Feodal yönetim bir şekilde şehrin gelişmesini ve özerkliğini engellemiştir. Şehirlerde vergi toplama, adalet, savunma ve genel olarak yönetim hakkı feodal beye aittir (Tuncer, 2018, s. 10).

Bu arada (9. Yüzyıl civarında), bazı bölgelerde kent yönetiminde feodal beylerin etkisi kilise lehine azalma göstermiştir. Kentlerde din adamlarının etkisi artmıştır. Kilise, yönetiminde söz sahibi olduğu kentleri, piskoposluk kentleri şeklinde örgütlemiştir. Feodal beylerin sembolik olarak merkezi otoriteyi temsil eden krala bağlılıklarına rağmen piskoposluk kentlerinin ve bunları yöneten din adamlarının bağlılıkları Kilise'ye dir (Tortop vd., 2014, s. 5).

Örneğin İtalya topraklarında Roma'nın yıkılmasından sonra birkaç krallık ve şehir devleti ortaya çıkmıştır. Şehir devletlerinin yönetiminde Kilise önemli bir yer tutmuştur ve yerelin temel aktörü haline gelmiştir (Tuncer, 2018, s. 2). Böylece Kilise dini, idari ve siyasi bir kurum olarak kamusal hayattaki rolünü güçlendirmiştir. Kilise yönetimine karşı başlayan hareketler, 1183'de Constance Antlaşması'nın yapılmasını sağlamıştır. Bu anlaşma, şehir yönetimlerin özerkliğini tesis etmektedir. Aynı zamanda yerel yönetim ile merkezi yönetim arasındaki ilişkilerin çerçevesini oluşturmakta ve kent yönetimlerinin özerkliğinin kabul edilmesi için başlangıç noktası kabul edilmektedir (Tuncer, 2018, s.4).

10. yüzyıldan sonra burjuvazinin gelişmesine paralel olarak, kentler de büyümüş ve gelişmiştir (Keleş, 2000, s. 30). Bu dönemde ticaretin tekrar canlanması ile birlikte tüccarlar zenginleşmiş ve başta liman şehirleri olmak üzere şehirlerdeki yapı, kurallar ve hizmetler ihtiyaçlarına cevap vermez hale gelmiştir. Zenginleşen tüccarlar ya da şehirli olmaları nedeniyle burjuvazi, bazı bölgelerde Kilise'ye bazılarında da feodal beye karşı mücadele ederek beraatlarını almışlar ve özerk bir konuma ulaşmışlardır (Görmez, 1997, s. 25). Beratlar genel olarak merkezi otorite olan kraldan alınmaktadır.

Krallar Kilise ve feodalite karşısındaki mücadelede burjuva sınıfını desteklemiştir. Çünkü kendi otoritesini yeniden tesis edebilmesi için burjuvazinin mali desteğine ihtiyaç duyarken aynı zamanda Kilise'nin ve feodal beylerin etkisinin zayıflatılması gerekmektedir. Böylece krallar, tüccarların yani burjuvazinin kentlerde özerk yönetim kurma talebini bir berat¹ (chart) ile kabul etmiştir (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 38).

¹ Berat (chart) Orta Çağ'da bir kentteki haklar ve özgürlükler için genellikle kralla bazen de feodal lordlarla müzakere sonucu edilen yasal belgelerdi.

Şehirlerin yönetimindeki bu özerk yapı, komün (commune) sisteminin doğuşu olarak görülmektedir.

İlk komünler, krallar tarafından verilen özgürlük beratlarının elde edilmesinin bir sonucu olarak kurulmuştur. Komünler genellikle özerk kentsel örgütlenmelerdi. Esas olarak kendilerini feodal kontrolden kurtarmak isteyen tüccar ve zanaatkârların çıkarlarını korumaya odaklanmışlardı (Kantorowicz, 1969, s. 60). Burjuvazi özerk yönetim hakkını elde ettiği ve komün kurduğu kentlerde, kendi açısından uygun kurumları da oluşturmuştur. Vergi koyma ve toplama, kentin savunması gibi klasik kurumların yanında ticaretin gelişmesiyle birlikte ortaya çıkan yeni ilişkilere uygun hukuk kuralları, yargı düzeni gibi yapılar da oluşturulmuştur (Pirenne, 1983, s. 137).

Avrupa'da komün yapısının gelişimi birden ortaya çıkmadı. Kentlerin ekonomik durumları ve tüccarların zenginliği gibi faktörlerin etkisiyle birbirini takip etti denilebilir (Pirenne, 1983, s. 136). Komünlerin doğuşu ile ilgili örnek vermek gerekirse, 1127'de Belçika'da Bruges komün beratı Flanders Kontu Charles le Bon'dan alınmıştır. Buna göre Bruges, kent yönetiminde ve ticari faaliyetlerinde özerkliğini elde etmiştir. 1135 yılında Fransa'daki Chartres şehri, piskoposluktan komün beratını aldı. Bu berat, şehre feodal sistemden yasal ve idari özerklik de dahil olmak üzere hak ve ayrıcalıklar tanıyordu (Lauranson-Rosaz, 2002, ss.9-11). İtalya'da ise 1182 yılında Floransa'ya İmparator Frederick Barbarossa tarafından yerel feodal beylerden ve kiliseden özerkliğini genişleten komünal şartı tanındı. Londra için komün beratı 1191'de Aslan Yürekli Richard'dan alındı. Londra'ya, yargıçların seçimi ve kendi ekonomik işlerinin yönetimi de dahil olmak üzere belirli yerel yönetim hakları verildi (Pirenne, 1983, s. 136).

Rönesans'la birlikte Avrupa'da feodal sistemin yıkılmasına paralel olarak birçok kentin siyasi ve ekonomik özerkliği pekişmiştir. Bu dönemde, kent bir özgürlük adası olarak görülmüştür. Ancak her biri kendi yönetimine sahip çok sayıda özerk yapı aynı zamanda parçalanmanın işaretiydi. Bu bazen yerel rekabetlere, etnik taleplere ve çatışmalara yol açıyordu. Kentler arası rekabet ve parçalanmışlık sonucu doğan mücadele, merkezdeki kralların güçlenmesine ve ulus devlet inşasına doğru gidişi hızlandırmıştır.

Böylece bazı Avrupa ülkelerinde monarşik iktidarın merkezileşmesine ve güçlenmesine yönelik bir eğilim oluşmuştur. Mutlak monarşi bu dönemde özerk kentlerin yani yerel yönetimlerin (komünlerin) aleyhine olacak şekilde güçlenmiştir. Fransa'daki XIV. Louis gibi hükümdarlar merkezi ve mutlak iktidarı temsil etmeye başlamıştır. Merkezileşen

monarşiler bölgeler üzerinde otoritelerini kurarken yerel özerkliği azaltmaya yoluna gitmişlerdir. Nitekim Fransa kralın otoritesi altında oldukça merkezi bir siyasi sisteme olmuştur. Orta Çağ'ın sonunda Jean Bodin'in² (1576) ilkeleri üzerine kurulan mutlak monarşi, güçlü bir merkezîyetçilik eğilime girmiştir. Kral mutlak otorite ve tüm ülke üzerinde sıkı bir kontrol uygulamıştır. Fransa, merkezden atanan görevlilerin yönettiği illere (province) bölünmüştür. Kral tarafından atanan görevliler, kraliyet politikalarının uygulanmasından sorumlu kişilerdir.

16. yüzyıldan itibaren ulus-devletlerin gelişmesi sonucunda siyasal söylemde önemli değişimler olmuştur (Keleş, 2000, s. 33). Ulus devlet ve milliyetçilik akımlarıyla devletin kente olan ideolojik üstünlüğü güç kazanmıştır. Bununla birlikte yerel özerklik taraftarlığı bitmiş değildir. Nitekim Alexis de Tocqueville, Proudhon, Bentham ve Sieyès gibi düşünürler, Avrupa'da yerel yönetim düşüncesinin sürdürülmesine ve gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Bentham, yerel yönetimler kavramını ilk kullanan olmuş ve Fransa'da yerel yönetimlerin oluşumunda etkili olmuştur. 1600'lü yıllara kadar Batı Avrupa'da, özellikle İngiltere ve Fransa'da yerel kuruluşlar ara kurumlar olarak ortaya çıkmışlardır (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 39). 1800'lü yılların sonlarına doğru temel idari birimleri oluşturan yerel yönetimler idari bölünmeyi yaşamıştır. Bu dönemde belediyeler devletin parçası olarak değil, sivil toplumun parçası olarak görülmeye başlanmıştır.

Ancak iki dünya savaş arasındaki dönemlerde yerel yönetimlerin zayıflatan politikalar görülmüştür. Savaş yoksulluğa, işsizliğe ve yıkıma neden olmuştur. Bu sorunların çözümü için sosyal politikaları yürütebilen aktörün devlet olması gerektiği düşünülmüyordu. Refah devleti anlayışının giderek geliştiği bu dönemde devlet, kamu hizmetlerinden sorumlu temel kurum haline gelmiştir. Bu gelişmeler yerel yönetimleri ikinci plana itmiştir.

Bununla birlikte 20. Yüzyılın son çeyreğinden itibaren yerel toplulukların altın çağı başlamıştır. İleride ele alınacağı gibi, neo-liberal politikalar, küreselleşme, yeni kamu yönetimi çerçevesinde somutlaşan politikalar altın çağın motoru konumunda olmuştur. Böylece Avrupa'da yerel toplulukların güçlenmesine ve adem-i merkezîyetçiliğin bir yönetim biçimi olarak yaygınlaşmasına katkıda bulunmuştur.

² Jean Bodin Cumhuriyet adlı kitabında egemenlik sınırsız, bölünemez ve sürekli niteliktedir savunmuştur. Kral'ın devlet içindeki yeri ve rolü babaninkine benzer bir özellik gösterir. Kralın egemenlik hakkı ve yetkisi, babanın hükmetme hakkı gibi mutlakdır dolayısıyla eğer tek bir egemenden bahsedemiyorsak ya da egemeni belirleyemiyorsak bu durumda devletten bahsedilemez.

1.3.1.3. 1980 Sonrasında Yerel Yönetimler

Modern devletin gelişmesine paralel olarak yerel yönetimler, merkezi yönetimin etkisi altında görülmeye başlanmıştır. Ancak bu durum liberal ekonomi politikalarıyla değişmeye başlamıştır. Nitekim 1980 sonrası dönemde yerel yönetimler, daha çok öne çıkmış ve sıklıkla gündem oluşturmıştır. Bu gelişmeye etki eden bazı faktörler söz konusudur. Bunların başında küreselleşme olgusu, yeni liberal politikalar ve yeni kamu yönetimi anlayışı gelmektedir.

Küreselleşme ve Yerel Yönetimler:

Küreselleşme olgusu 1970'lerden itibaren gelişmeye başlamakla birlikte 1980'lerin ikinci yarısında itibaren gündeme gelmeye başlamıştır (Çımrın, 2009, s. 197). Genellikle küreselleşme ekonomik, sosyal-kültürel ve siyasal değişimler çerçevesinde ele alınmaktadır.

Küreselleşme, ülke ekonomilerinin dünya ekonomisiyle entegrasyonunu, yani dünyanın tek bir pazarda bütünleşmesini ifade etmektedir. Böylece ülkeler arasındaki ekonomik ilişkiler yaygınlaşmakta ve ülkeler birbirlerine bağımlı hale gelmektedir (Çalık Topuz, 2016, s. 17). Karşılıklı bağımlılık aynı zamanda ulus devletlerin iç ekonomik politikada karar alma süreçlerindeki takdir yetkisini ortadan kaldırmaktadır (Pierson, 1998, s. 785). Dünya artık devletlerin egemenliğinden çıkan tek bir finansal piyasa haline gelmiştir. Ticaret artık ulusların dayattığı yasalarla değil, yeni uluslararası aktörlerin belirlediği yasalarla yapılmaktadır. Küreselleşme neo-liberal kapitalizmin yeni amblemi olarak çıkmaktadır (Toure, 2002, s. 3).

Küreselleşme, dünyanın küçülerek yoğunlaşması, iletişim ve bilişim teknolojilerindeki gelişmelerin, haberleşme ve ulaşımı daha kolay, daha hızlı ve daha ucuz hale getirmesinin ve böylelikle karşılıklı bağımlılığın artmasının sonucudur (Coştu, 2005, s. 97). Küreselleşme süreci, sermaye, ticaret, nüfus, mal, hizmet ve kültürel ürünlerin çeşitliğinin akışkanlığının ve dolaşımının artması da olarak tanımlanmaktadır (Öncü ve Weyland, 2000, ss. 13-14). Giddens (2004, s. 69) küreselleşmeyi "uzak yerleşimlerinin birbiri ile ilişkilendirildiği, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylardan etkilendiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu toplumsal ilişkilerin dünya çapındaki yoğunlaşması" olarak tanımlamaktadır.

Kültürel boyutu ise küreselleşme sürecinde ülkelerin daha entegre halegelerek ülkeler arası ilişkilerin arttığı ve kutuplaşmanın çözümlenerek her alanda entegrasyon ve

uluslararasılaşmanın öne çıktığı fikrini ortaya koymaktadır (Çelik, 2012, s. 59). Artık kültürler birbirine bağlıdır ve bir ulusun vatandaşı değil, bir dünyanın vatandaşından bahsedilmektedir. Küreselleşme, ortak bir kimlik bilinci yaratmakta ve kültürlerin homojenleşmesine, hatta evrenselleşmesine yol açmaktadır.

Siyasal açıdan, küreselleşme, ulusal sınırların ortadan kalkışı ve ulus devletlerin önemlerini yitirdikleri bir süreçtir (Yanık, 2015, s. 8). Yani ulus devletlerin sahip olduğu siyasal meşruiyetin bugün artık toplumsal, ekonomik, politik ve kültürel alanlarda yaşanan sorunlara karşı yeterli olamaması ile bağlantılıdır. Küreselleşmenin siyasi boyutu aynı zamanda uluslararası alanda devletlerin egemenliğini tehdit eden yeni aktörlerin ortaya çıkmasıyla da ilgilidir. Dünyanın yönetiminin artık küresel düzeyde etkinlik gösteren ulus üstü kuruluşların ve çok uluslu şirketlerin elindedir. Küreselleşme, uluslararası düzeyde yeni aktörlerin (çokuluslu firmalar, finansal kurumlar) ortaya çıkmasını gerektirmektedir. Bu aktörler, minimal bir devleti teşvik ederek devlet egemenliği alanının daraltılmasını savunmaktadır. Bu nedenle egemenlik ulus devletlerden uluslar üstü otoritelere devredilmektedir.

Dolayısıyla devletin egemenliği ve bağımsızlığı uluslararası güçler tarafından sorgulanmaktadır (Cope vd, 1997, s. 446). Sonuç olarak ulus devletin bağımsız politikalar üretme imkânı kalmamıştır. Devlet egemenliği anlayışındaki bu değişim şu cümlede özetlenebilir; “ulus devletler küçük sorunlar için büyük, büyük sorunlar için küçük kalmaktadır” (Yanık, 2015, s.9).

Küresel dünya sistemi sonucu devletlerin fonksiyonlarında kaçınılmaz olarak görülen değişiklikler, kamu yönetimi örgütlenmelerini de etkilemiştir. Yani siyasal işleyiş ve örgütlenmelerle birlikte temsili demokraside ve devlet anlayışında önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Küreselleşme yerel ve ulusal örgütleri şekillendirmektedir.

Küreselleşmenin yerel yönetimler üzerindeki etkisi de dikkat çekicidir. Neo-liberal politikalardan ilham alan küreselleşme, kamu yönetiminin yeniden tanımlanmasını ve yapılandırmasını gerektirmektedir (Cope vd, 1997, s. 446). Bunun sonucu merkezi yönetim yerel yönetim ilişkilerinin yeniden düzenlenmesini zorunlu hale getirmektedir (Ertan, 2018, s. 50). Küreselleşmenin yerel yönetimlere etkisi ekonomik ve yönetim açısından bakış açısındaki değişimle ilgilidir. Özellikle Dünya Bankası tarafından yürütülen politikalarda yerelleşme ve yerel yönetimlerin statüsünün korunması tavsiye edilmektedir. Söz konusu tavsiye yerel yönetimlerin görev alanlarında inisiyatif

kullanmaları ve özerkliklerinin güçlendirilmesi gibi iki alan üzerine yoğunlaşmaktadır. İnisiyatif kullanma, yerel yönetimlerin tanımlanmış alanlarda faaliyetlerini sürdürebilmesi ve görevlerini yapabilmesidir. Özerklik ise yerelin bir üst otoritenin nezareti olmaksızın hareket yeteneğine sahip olmasıdır (Sakal vd, 2014, s. 8).

Görüldüğü gibi ulus üstü kurumlar, yerinden yönetimin benimsenmesini teşvik etmektedirler. Yerinden yönetim, gelişmekte olan ülkelerin için basit bir arzu olmaktan çok evrensel ve uyarlanması gereken bir değer haline gelmektedir. Özellikle demokrasinin güçlendirilmesinde temel araç olarak yerel yönetimlerin görülmesi ve yerel yönetimlerin statüsünün demokrasi ölçeği haline gelmesi gibi gelişmeler bu durumu desteklemektedir.

Öte yandan küreselleşme süreci ile birlikte yerelleşmenin bir arada yaşanmasını ifade etmek için glocalization (küyerelleşme) kavramı üretilmiştir. Küyerelleşme sürecini küresel gerçeklerden hareket ederek küresel düşünmeyi, katı merkezizetçi anlayışlar yerine dışa açılmayı, dünya ekonomisi ile bütünleşmeyi, ülke içinde ise ekonomik kaynakların merkezi yönetim aracılığıyla yönlendirmek yerine yerel yönetimleri güçlendirmek şeklinde ifade etmektedir (Sakal vd, 2014, s. 9).

Küreselleşme'nin yerel yönetimlerin güçlendirilmesindeki temel hedefi, onların küresel ekonomik aktör haline gelmesidir. Yerel yönetimler küreselleşmeye ayak uydurabilmek için politikalarını ve düzenlemelerini uluslararası standartları ve yabancı yatırımcıların gereksinimlerini karşılayacak şekilde uyarlamalıdır. Birçok ülkede yerel yönetimler, küreselleşmenin getirdiği olanakları kullanarak ve yarattığı kavramlar çerçevesinde yeniden yapılanmaktadır (Ertan, 2018, s. 51). Küreselleşme yerel yönetimlerin merkezi yönetim karşısında güçlenmesine yol açmaktadır. Küreselleşmenin yerel yönetimler için bir garanti, bir koruma kaynağı olduğunu ve yerindelik ilkesinin uygulanmasına olanak sağlayan bir çerçeve sunduğunu söyleyebiliriz.

Ayrıca yerel yönetimler dünyadaki diğer yerel yönetimlerle ve uluslararası kuruluşlarla ekonomik, kültürel ve sosyal ilişkiler kurabilmektedir. Her bir yerel birimin iç ve dış ilişkileri kurma kapasite artmış bulanmaktadır (Köşe, 2004, s. 36). Küreselleşme, yerel yönetimleri, iyi uygulamaları, yenilikleri ve ortak sorunlara yönelik çözümleri paylaşmak ve küreselleşen dünyanın zorluklarına ve fırsatlarına daha iyi yanıt verebilmek için uluslararası kent ve bölgesel ağlara katılmaya teşvik etmektedir. Farklı ülkelerdeki yerel yönetimler arasında giderek daha fazla iş birliği yapabilmektedir. Özetle küreselleşme

kendine özgü kurumlarıyla kendi devlet anlayışı ni ortaya çıkarmıştır (Tuncer, 2012, s. 138). Yani kendisini uluslararası sahnede empoze edilebilecek güçlü yerel yönetimlere sahip minimal bir devlettir.

Neo liberalizm ve Yerel Yönetimler:

1980’li yılların başı, refah devletinin sona ermesi ve neoliberal politikaların yükselişiyle karakterize edilmektedir. Neo-liberalizm genelde devletin rolü açısından daha doğrusu devletin rolü sorusu üzerinden tartışılmaktadır (Gökçe, 2011, s. 102). Neo-liberalizm, özünde liberal değerlere dayanan, sınırlı devlet anlayışı ile ortaya çıkmıştır (Baysal, 2016, s. 180). Sınırlı devlet, yetki alanı daraltılmıştır. Kamu hizmeti üretimi artık özel sektöre d’ açılmıştır. Çünkü devlet müdahaleciliği ve bürokratların tutumları, özel sektörün gelişmesini engellemiştir. Buradan hareketle neo-liberalizm devletin çeşitli rollerinin özelleştirme yoluyla özel sektöre devri anlayışına dayanmaktadır (Amin vd. 2006, s.13). Neo-liberalizmin temel ilkesi daha az devlettir (Touré, 2002, s. 7).

Daha az devlet politikası aynı zamanda daha çok yerel yönetim anlamına gelmektedir. Neo liberal politikalar güçlü yerel yönetim tercih etmektedirler. Merkezi yönetimin görev alanında yerel yönetimler boy gösterirken iki açıdan yerel yönetimlerin desteklenmesi söz konusudur. Birincisi yerel yönetimlerin demokratik niteliğinin artırılması ikincisi ekonomik fonksiyonlarının verimlilik çerçevesinde geliştirilmesidir.

Yerel yönetimlerin demokrasiye hizmet etme kapasitesinin daha yüksek olması nedeniyle yerel yönetimlerin demokratik niteliğinin geliştirilmesi neo liberal politikaların temel amaçlarından birini oluşturmaktadır. Yerel düzeyde katılım yol ve yöntemleri, merkezi yönetim düzeyine göre daha avantajlı görülmektedir. Neo liberaller, katılım mekanizmalarının çalışmasını demokratik eğitim aracı gibi görürken yerel topluluk üyeleri arasında sevgi, anlayış, hoşgörü ve eşitlik duygusunu geliştirmektedir (Şat, 2020: 27).

Neo-liberalizmin yerel yönetimi tercih etmesinin ve desteklemesinin bir yolu da ekonomik verimliliktir. Yerel yönetimlerin birçok faaliyet alanında merkezi yönetime göre daha verimli olduğu gerekçesinden hareketle, kamu hizmetlerinin yerel yönetimler tarafından yürütülmesini ve sonraki aşamada yerel yönetimlerin de özel sektörden yararlanması istenmektedir. Bu çerçevede yerel yönetimler, verimliliklerini ve rekabet güçlerini artırmaya çalışarak daha piyasa odaklı yönetim uygulamalarını benimsemeye teşvik edilmektedir. Örneğin ABD gibi birçok ülkede soysal yardım programlarının

federal devletten alınarak eyaletlere devredilmesi gündeme gelmiştir (Songül, 2004, s. 224). Aslında bu değişim aynı zamanda bir politika uygulamasıdır. Çünkü yerel yönetime aktarılan görevler arasında yeniden dağıtıcı politikalar da bulunmaktadır. Liberaller sosyal yardımların sınırlanmasını isterken bu alanda devletin rolünü eleştirmektedirler. Aynı zamanda bu alanda yerel yönetimlerin görev alması gerektiğini vurgulamaktadırlar (Gediz ve Arpazlı, 2019, s. 766).

Kamu tercihi ve yeni sağ düşünceler, neo liberalizmi destekleyen yaklaşımlardır. Bunların da yerel yönetimlerin ekonomik rollerini artırma yönünde eğilimleri söz konusudur. Şehir yönetimlerinin yerel kalkınma ve marka şehir olma gibi gerekçelerle ekonomik aktör haline gelmesi ve küresel ekonomiye bağlanması istenmektedir. Bu durumda şehir yönetimleri, yenilikçi, rekabetçi, girişimci gibi özelliklerle anılmaya başlanmaktadır (Gediz ve Arpazlı, 2019, s. 768).

Yine yerel kamu hizmetlerinin sunumunun yerel yönetimlere, özel kuruluşlara, STK'lara ve hatta kâr amacı gütmeyen kuruluşlara devredilmesi de yapılan öneriler arasındadır (Altın, 2013, s. 07). Merkezi yönetimin temel politikalarla ilgilenmesi onun dışında kalan sağlık, kültür, eğitim gibi bütün kamu hizmeti alanlarının yerele aktarılması gerekmektedir. Yerelin de özel sektöre aktarması veya ortaklık modelleri çerçevesinde hareket etmesi istenmektedir (Işıklı, 1997, s. 77-78).

Örneğin Kamerun'da, yerel yönetimlerin özel sektörden ve sivil toplum kuruluşlarından yararlanması ve ortaklık kurması teşvik edilmektedir. Yerel Yönetimler Genel Kanunu'nun 10. Maddesinde yer alan “yerel yönetimler, birbirleriyle, Devletle, kamu kurumlarıyla, kamu şirketleri ile sivil toplum kuruluşlarıyla yasa ve yönetmeliklerin belirlediği koşullar da ortaklık halinde projeler yürütebilirler. Yerel yönetim bu nedenle özel sektörün uzmanlığından ve nitelikli personelden faydalanabilir” şeklindeki ifade, neo liberal yaklaşımların sonucudur. Görüldüğü gibi neo liberal politikalar dünyanın her yerinde yerel yönetimlerin güçlenmesini sağlarken özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği yapmasını teşvik etmektedir. Kamerun da bu gelişmelerin dışında kalmamıştır.

Yeni Kamu Yönetimi Anlayışı ve Yerel Yönetim:

Yeni kamu yönetimi anlayışı 1980'li yıllardan itibaren ortaya çıkan bir yönetim modeli olup, kamu idarelerinin verimliliğini, performansını ve hesap verebilirliğini artırmak amacıyla özel sektör yönetim ilke ve tekniklerinin kamu sektörüne uygulanmasını

amaçlamaktadır (Şener, 2007, ss. 31-32). Yeni kamu yönetimi anlayışının temel misyonu, kamu ve özel sektör arasındaki sınırı azaltırken kamu yönetimini işletme yönetimine yaklaştırmaktır. Ayrıca, Yeni Kamu Yönetim devlet sübvansiyonlarının kaldırılması, hizmetlerin özelleştirilmesi, desantralizasyonun sağlanması (Drucker, 1980, s. 88), piyasa mekanizmalarının etkin biçimde kullanılması ve yönetim aracılığıyla katılımcılık ile hesap verebilirliği hedefler.” Bu yönüyle yeni kamu yönetimi anlayışı (bir türevi olan yeni kamu işletmeciliği) neo liberalizmden ve kamu tercihi teorisinden beslenmektedir. Geleneksel dönemde üretilen sorunlara çözüm ararken aynı zamanda kamu yönetimini de modernleştirmektedir. Aynı zamanda katılımcı bütçeleme, şeffaflık ve hesap verebilirlik gibi yeni değerleri getirerek yönetimi demokratikleştirmeyi amaçlamaktadır. Artık yönetimin etkinlik ve verimlilik kriterlerine tabi olması yani piyasaya yönelik, müşteri odaklı (Ömür Gönülşen, 2003, s. 4), sonuçlara odaklı (Spicer, 2004, s. 54) ve daha az bürokratik bir sistem olması gerekmektedir.

Yeni kamu yönetimi anlayışı özellikle merkezileşmiş bürokratik sistemlerin başarısızlıklarına vurgu yaparak yerelleşmeyi desteklemektedir (Pesqueux, 2024, s. 3). Çünkü merkeziyetçi yönetimler, değişen insan ihtiyaçlarına ve yeni koşullara karşı esnek değildirler ve duyarsızdırlar (Caiden, 1991, s. 1). Söz konusu yetersizlikleri gidermek amacıyla yeni kamu yönetimi anlayışı yerelleşmeyi savunmaktadır. Çünkü yerelleşme, katılım, sosyal adalet, eşitlik, şeffaflık, verimlilik, sosyal uyum gibi yeni kamu yönetimi ilkeleri için uygun ortam hazırlamaktadır (Fox ve Miller, 1995, s. 82). Dolayısıyla yerel yönetim yeni kamu yönetiminin hedeflerine ulaşmasının bir yolu olarak görülmektedir.

Vatandaş katılımı yeni kamu anlayışının savunduğu temel ilkelerden biridir. Vatandaşların, kamu kuruluşlarında karar alma süreçlerine katılımları için gerekli araç ve mekanizmaların sağlanarak, tüm idari faaliyetlerin merkezine konulmasıdır. Bu anlamda vatandaş, kamu politikalarının belirlenmesine, geliştirilmesine, yürütülmesine ve değerlendirilmesine katılmaktadır (Fischer, 1993, s. 6). Dolayısıyla yerel yönetimler vatandaşların kendilerini ilgilendiren konularda katılımı için ideal çerçeveyi oluşturmaktadır.

Yeni kamu yönetimi aynı zamanda yerel yönetimlerde yenilikçiliği, şeffaflığı ve iyi yönetimi savunmaktadır. 1990'lı yıllardan itibaren yerel hizmetlerin daha erişilebilir, daha hızlı ve verimli hale getirilmesi amacıyla e-yönetim gibi bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılması dikkat çekmektedir. Örneğin belediyeler vatandaşların

belediyeye gitmeden çeşitli işlemlerini gerçekleştirmesine olanak sağlayan inşaat ruhsatı başvuruları, sosyal yardım başvuruları, vergi ödeme gibi çevrimiçi hizmetler sunulmaktadır. Ayrıca belediye ile vatandaşlar arasındaki bilgi paylaşımını kolaylaştırarak katılımı artırmak amacıyla sosyal medya, tartışma forumları ve vatandaş katılım platformları da kullanılmaktadır.

Kamerun'daki Yaoundé kentsel topluluğu, vatandaş katılımı bağlamında önemli bir yenilik getirme özelliğine sahiptir. Gilbert Tsimi Evouna'nın (Yaoundé kentsel topluluğundaki Hükümet Delegesi) girişimiyle 2015 yılında oluşturulan Radyo Nkul Ongola, bu yerel yönetimi ve halkları birbirine yakınlaştırmayı amaçlamaktadır. Anicet Noah'ın ve hükümet delegesi konuk olarak sunduğu “Büyük Tanık” programı, halka tüm sorunlarını doğrudan hükümet delegesi ile paylaşma fırsatı vermektedir. Program halkın yalnızca katılmasına değil aynı zamanda yerel faaliyetleri kontrol edebilmesine de olanak tanımaktadır.

Özetle yeni kamu yönetimi anlayışı yerel yönetimleri, demokratikleşme ve hizmetlerde etkinlik ve verimlilik gibi sorunlara hızlı cevap verebilmesi gerekçesiyle desteklemektedir. Merkezi yönetim yerine yerel yönetimi tercih etmektedir.

1.3.2. Avrupa’da Yerel Yönetim Modelleri

Avrupa’da yerel yönetim modellerini incelemek, sömürge dönemlerinde ve sonrasında Afrika ülkelerini etkilemesi açısından önem kazanmaktadır. Bu çerçevede Avrupa yerel yönetim sistemi genel olarak iki veya üç gruba ayrılmaktadır. Page ve Goldsmith (1987) Güney Avrupa ve Kuzey Avrupa olmak üzere iki yerel yönetim modeli üzerinde durmaktadır. Heinelt ve Hlepas (2006, s. 26) ise, Anglo-Sakson modeli, Orta ve Kuzey Avrupa modeli ve Güney Avrupa Napolyon modeli olarak üçlü bir ayırım yapmaktadır. Afrika ülkelerini ve özellikle Kamerun yerel yönetim sistemini etkilemesi açısından iki model üzerinden hareket edilmektedir. Buna göre, Fransız modeli ve İngiltere modeli ele alınmaktadır.

1.3.2.1. Fransız Yerel Yönetim Modeli

Fransa’da yerel yönetimin ilk biçimleri, ülkenin illere ve şehirlere bölündüğü Roma dönemine kadar uzanmaktadır. Fransız Devrimi’nden 2010 reformuna kadar yerel yönetimlerin tarihi, belediye yönetimi, il yönetimi ve bölge yönetimine ilişkin uzun bir

süreçtir (Frinault, 2012, s. 1). Eski Rejim yönetimi altında Fransa, kralın otoritesi altında oldukça merkezi bir siyasi sistemle karakterize ediliyordu. Orta Çağ'ın sonunda Jean Bodin'in³ ilkeleri üzerine kurulan mutlak monarşi, güçlü bir merkezîyetçilik eğilimine sahipti. Fransa illere (province) bölünmüştü, ancak bu illerin gerçek özerkliği çok azdı. Kral tarafından atanan kraliyet görevlileri, Krallığın idaresinden ve kraliyet politikalarının uygulanmasından sorumluydu.

Fransız yerel yönetim modeli, Napolyon modeli olarak da bilinmektedir. Napolyon Bonapart'ın 19. Yüzyılın başlarında Fransa'da gerçekleştirdiği idari reformlarla birlikte kurumsallaşmıştır. 1799'daki darbesinden (18 Brumaire Darbesi) sonra Napolyon Bonapart birinci Konsül oldu ve siyasi ve idari reformları üstlendi. İl yönetimlerinde devletin temsilcisi olan ve görevi yerel yönetimi denetlemek ve hükümet politikalarını uygulamak olan valiler sistemini kurdu. Nitekim Napolyon Kanunu olarak da bilinen 1804 tarihli Kanunun yayımlanmasının Fransa'daki adem-i merkezîyetçilik üzerinde önemli bir etkisi olmuştur. Fransız yerel yönetim sistemi bu Kanun çerçevesinde yapılandırılmıştır.

20. yüzyılın sonunda başlayan yerinden yönetim, Fransa'daki merkezileşme eğilimini tersine çevirmişti. 1970'teki ekonomik bunalımın üstesinden gelmek için, yerinden yönetim reformları, devlet reformunun önemli bir noktası gibi görünmektedir. Bunun sonucunda merkezîyetçilik zayıflamış, yerel yönetimler güçlenmiş ve yetkileri artırılmıştır (Çitçi, 1989, s. 28, Akçakaya, 2003, s. 153). Bu bağlamda, Fransız yerinden yönetim reformunun, geleneksel merkezîyetçiliğe bir tepki olarak ortaya çıktığı bilinmektedir (Sönmez, 2003, s. 42). Fransız yerinden yönetim modelinin, Fransızca konuşulan ülkeler ve başka yerlerde de önemli bir etkisi olmuştur. Bu modelden etkilenen ülkeler Fransa'nın yanı sıra Belçika, Portekiz, Yunanistan, İspanya, İtalya ve Fransızca konuşulan Afrika ülkeleridir.

Modern Fransız yerel yönetim sistemi, tekçi bir devlet yapısı içinde oluşturulmuştur (Şengül, 2012, s. 32). 1982 yılındaki reformlar Fransa'da modern yerinden yönetimin başlangıç noktasını işaret etmektedir. Uygulanan yerel yönetim politikaları aynı zamanda Birinci Desantralizasyon Hareketi olarak kabul edilmektedir. Söz konusu

³ Jean Bodin Cumhuriyet adlı kitabında egemenlik sınırsız, bölünemez ve sürekli niteliktedir savunmuştur. Kral'ın devlet içindeki yeri ve rolü babaninkine benzer bir özellik gösterir. Kralın egemenlik hakkı ve yetkisi, babanın hükmetme hakkı gibi mutlak ve dolayısıyla eğer tek bir egemenden bahsedemiyorsak ya da egemeni belirleyemiyorsak bu durumda devletten bahsedilemez.

desantralizasyon hareketi daha sorumlu, daha verimli ve daha demokratik bir cumhuriyeti hedefliyordu. 1982 reformunun getirdiği yeni özelliklerden biri de yerel seçilmiş otoritelerin yetkilerinin genişletilmesidir. Örneğin yeni düzende yerel yönetimlerin kararları ön denetim olmadan yürürlüğe girmektedir. Birincisinden sonra üç yerelleşme (desantralizasyon) hareketi⁴ daha yürürlüğe girmiştir.

Fransa Cumhuriyeti'nin yerinden yönetim örgütlenmesine ilişkin 28 Mart 2003 tarihli kanun (İkinci Desantralizasyon Hareketi), yerinden yönetim reformlarının kazanımlarını pekiştirmiştir. Nitekim *collectivités locales* ifadesi yerine daha geniş yetkili yerel yönetimi ifade etmesi için *collectivités territoriales* tanımını getirmiştir.

Genel olarak Fransız modelinde devletin idari yapısı iki düzeyli bir örgütlenme sunmaktadır. Bir yanda merkezi yönetim, diğer yanda bölge, il ve belediyeden oluşan yerel yönetimler. Bu sistemde yerel yönetimlerin anayasa ile güvence altına alınmış belli bir statüsü vardır (Keleş, 2000, s.71). Fransız modelinde yerel yönetimlerin varlık nedeni işlevsellikten ziyade siyasaldır (Keleş, 1994, s. 63) ve ulusal birliği her türlü bölünmeden korumayı amaçlamaktadır.

1958 Fransız Anayasasının birinci maddesine göre, “Fransa, bölünmez, laik, demokratik sosyal bir Cumhuriyettir. Köken, ırk veya din ayrımı yapmaksızın, tüm vatandaşların yasa önünde eşitliğini garanti eder. Her inanca saygılıdır. İdari yapısı yerinden yönetim esasına dayanır”. Anayasada belirtilen devletin bölünmezliği ve herkesin kanun önünde eşitliği mantığını daha uygulamaya geçirmek için bazı yerel kuruluşlara özel bir statü verilmiştir. Anlayacağımız üzere, Fransız modelinde siyasi ve kültürel nedenlerden dolayı bazı bölgeler özel statüden yararlanmaktadır. Denizaşırı bölgelere ve il yönetimlerine özel statü verilmesi de bu düşünceyle gerçekleştirilmiştir Bu çerçevede sınırlı konularda yasama işlemi yapabilmektedirler. Korsika, özellikle kültürel mirasın korunması olmak üzere belirli alanlarda yetkilerini genişletmiştir. Cumhuriyetin yeni bölgesel organizasyonuna ilişkin 7 Ağustos 2015 tarihli Kanunun uygulanmasıyla, 1 Ocak 2018'de Korsika'nın mevcut bölgesel topluluğu ile Corse du Sud ve Haute-Corse departmanlarını birleştiren tek bir topluluk haline gelmiştir. Benzer bir uygulama başka ülkeleri de etkilemiştir. Örneğin Kamerun'da Kuzey Batı ve Güney Batı bölgeleri kendi

⁴ İkincisi 28 Mart 2003 tarihli. Yerel yönetimlere genişletilmiş yetkiler tanımaktadır. Doğrudan yerel demokrasi, yerel yönetimlerin mali özerkliği ve denizaşırı yerel yönetimlerin statüsü gibi alanlarda değişim getirmektedir. Üçüncüsü 2013'ten itibaren kabul edilen bir dizi yerel yönetim reformunu kapsamaktadır. Dördüncüsü ise 2022'de yürürlüğe giren yasal düzenlemelerdir. Buna göre yerel kamu eylemlerini basitleştirmek amaçlanmıştır.

yargı sistemleriyle özel bir statüden yararlanmaktadır. İtalya'da ise özel statüye sahip bölgeler Sicilya'nın yanı sıra Friuli, Sardunya, Valle d'Aosta ve Trentino olmuştur.

Fransız yerel yönetimlerin birimleri belediyeler, iller, bölgeler, özel statülü yerel yönetimler ve madde 74 tarafından yönetilen deniz-aşırı yerel yönetimlerdir. Söz konusu yerel yönetimler belirli yetkilerin uygulanmasını devletle paylaşabilir ve ayrıca belirli alanlarda özel yetkilere sahip olabilir. Bölge, bölge meclisi, 6 yıl için doğrudan genel oyla seçilen bölge meclis üyelerinden oluşmaktadır. Bölge meclisi, Bölge yerel yönetiminin karar organıdır. Kendi içinden seçtiği bir bölge meclisi başkanı (Le Président du Conseil Régional) meclise başkanlık eder. Bölge meclisinin yetkileri daha çok ekonomik kalkınma, mekânsal planlama, turizm ve mesleki eğitim üzerinedir (Turan, 2013, s. 5)

İl Özel Yönetimleri (departements) 1789'da Fransa'da kuruldu, ancak 1871'e kadar yerel yönetimlerin statüsünü almadılar. Fransa'nın 101 (96 metropoliten ve 5 denizaşırı (outre mer) İl Özel yönetimleri vardır. Denizaşırı bölgeler ve departmanlar özel bir statüye sahiptir. Bunlar Guadeloupe, Guyana, Martinique ve Réunion'dur. Reunion dışında, anayasa bu yerel yönetimlere yasanın kapsadığı alanlarda kendi topraklarında geçerli olan kuralları belirleme hakkını tanıır. Departman sosyal eylem ve mekânsal planlama alanında yetkindir. Genel meclisi (Le Conseil Général), ilçenin müzakere ve karar organıdır; üyeleri doğrudan halk tarafından seçilir. Genel üyeleriden üç yıl için bir Meclis Başkanı (Le Président du Conseil Général) seçilmektedir.

Belediye, Fransız adem-i merkeziyetçiliğinde en eski ve vatandaşlara en yakın düzeyi temsil eder. İlk belediyeleri oluşturan 14 Aralık 1789 tarihli kanundur. Modern belediyelerin kuruluşu 5 Nisan 1884 tarihli kanunla güvence altına alınmıştır. Belediye başkanı ve yardımcıları, belediye yürütme organını temsil eder. Belediye başkanı, İl genel meclisi başkanı ve Bölge meclis başkanı gibi doğrudan halk tarafından seçilmez. Halk belediye meclisine oy verir ve belediye başkanı belediye meclisi üyeleri arasından seçilir (Şinik, 2009, s. 12). Siyasal katılımın artırılması amacıyla, Halk oylaması yoluyla, belediye etkinlikleriyle ilgili her karar hakkında vatandaşlara danışma yoluyla açılmıştır (Akçakaya, 2003, s. 173)

Özel statüye sahip yerel yönetimler Paris, Lyon ve Marsilya'dır. Korsika'nın Meclisi, yürütme konseyi, ekonomik, sosyal ve kültürel konseyi olan özel bir teşkilatı vardır. Kapsamlı yönetim özerkliğine ve daha geniş yetkilere sahiptir (Owona, 2011, s. 9).

Mayotte, Martinik ve Guyana, denizaşırı departmanlara ve bölgelere (Saint-Barthélemy, Saint-Pierre ve Miquelon, Wallis ve Futuna adaları ve Fransız Polinezyası) devredilen tek yerel yönetimler statüsü ve uygulama yetkileri elde eder.

2003 anayasası, yerel yönetimlerin finansmanına büyük bir yer ayırmaktadır. Yerel yönetimlerin bir yandan kendi gelirleri (doğrudan vergiler ve dolaylı vergiler) vardır, diğer yandan devlet ve diğer kurumlar tarafından sağlanan finansmandan yararlanırlar. Yerel yönetimlerin kendi kaynakları esas olarak vergi gelirlerinden gelmektedir. Bu vergi gelirleri, yerel yönetimler tarafından toplanan doğrudan vergiler ile doğrudan devlet tarafından aktarılan dolaylı vergilerden oluşmaktadır. Belediyelerin gelirleri büyük oranda yerel vergilerden oluşmaktadır. Bunlar dört başlık altında toplanabilir (Erbay, 1994, s. 67). Birincisi meslek kurumlardan gelen vergileri, ikincisi Arazi vergisi, üçüncüsüm emlak vergisi ve kira vergisi. Departmanların yerel gelirleri ise mesken vergisi, kazanç vergisi, emlak vergisi ve arazi vergisinden oluşmaktadır (Tortop, 1994b, s. 6). Vergi dışı gelirler de 29 Temmuz 2004 tarihli kanuna göre yerel yönetimlere özgü bir finansman kaynağı oluşturmaktadır.

Fransız yerel yönetim sisteminin en ilginç yönlerinden biri, siyasi düzeyde merkez ile yerel düzey arasında var olan karşılıklı ilişkilerin gücüdür (Hesse ve Sharpe, 1991, s. 616). Belediyeler arasındaki eşitsizlikleri azaltmak için anayasa denkleştirme politikası (prèrequation) temel araç haline getirmektedir. Mali denkleştirme, kaynaklar ve masraflar ile yerel yönetimler arasındaki kendiliğinden oluşan yeterliliğin eksikliğini gidermeyi amaçlar (Thoumelou, 2016, s.184). Ancak ,1982 yılındaki reformum önemli özelliği, üst düzeydeki yönetimlerin alt düzeydeki yönetimlerin işlerine kesinlikle karışmamasıdır (Akçakaya, 2003, s. 157). Bir yerel yönetim diğer bir yerel yönetim üzerinde vesayet yetkisi uygulamaz. Yerel yönetimler arasında var olan tek ilişki yardımlaşma ve iş birliği ilişkisidir⁵.

Fransız yerinden yönetim modelin temel özelliklerinden biri de yerel yönetimlerin merkezle olan ilişkisidir. Belirli bir idari özerklikten faydalanmakla birlikte yerel yönetimler, genellikle merkezi yönetimin taşra temsilcisinin gözetimi altına alınmıştır. Denetime ilişkin olarak, 82 ve 83 sayılı kanunlar, kaymakamların yerel yönetimlerin

⁵ Yerel yönetimler arasında bir iş birliği ve yardımlaşma sistemi mevcuttur. Yerel yönetimler örgütler aracılığıyla birbirlerine yardım edebilirler. Bu yardım esas itibarıyla mali, teknik ve hukuki yardımdır. Örnek vermek gerekirse, 82 kanunla bölgelere emanet edilen projeler illerin ve belediyelerin katkısıyla yürütülmektedir.

eylemleri ve faaliyetleri üzerinde uyguladıkları denetimi ve a priori (ön denetim) denetimi ortadan kaldırmaktadır. Böylece, yerindelik denetim ortadan kaldırmıştır. Denetim gayri meşru olduğu ve serbest yönetim ilkelerine aykırı olduğu düşünülüyordu. 1982 yasalarından itibaren, mevcut denetim hukuka uygunluk denetimidir. Bu tür denetim a posteriori (yürürlüğe girdikten sonra) yapılır ve kaymakam (belediyeler ve il özel yönetimleri için) ve bölge valisinin (bölgeler için) sorumluluğundadır. Görülen bir hukuka aykırılık halinin varlığında, kanuna aykırı eylemi iptal etme yetkisi valiye değil, idare hâkimine aittir. Fransa'da yerel yönetimler üzerindeki kontrolün ikinci yönü, bütçe kontrolü ile ilgilidir. 1982 Kanunıyla, valilerin bütçeleri onaylama yetkileri kaldırılmıştır. Aslında devlet temsilcisi yerel maliyedeki eksiklikleri kontrol eder. Eksiklik olması durumunda devlet temsilcisi bölgesel hesap odasına itiraz etme yetkisi vardır. Ancak bu konuda karar vermek bir yargı organı olan Bölgesel Hesap Odalarına kalmıştır. Vesayete gelince, 2 Mart 1982 tarihli yasa ile vesayet de hukuka uygunluk denetimi ile sınırlandırılmıştır. Vesayet, üniversiteler, hastaneler, ya da bazı kamu şirketleri gibi devlet kamu kurumları üzerinde uygulanmaya devam etmektedir. (Turan, 2013, s. 21).

1.3.2.2. İngiliz Yerel Yönetim Modeli

İngiltere, üniter yapıya sahip bir devlettir. İngiltere'de yerel yönetimlerin izleri 1215 tarihli Magna Carta'dan bu yana görülmektedir. Bu durum İngiltere'yi dünyada yerel yönetimlerin beşiği olarak kabul etmektedir (Koçak, 2008, s. 143). Ülkede yazılı bir anayasa bulunmadığı gibi yerel yönetimler de yazılı yasalardan çok geleneklere ve içtihatlarla dayanıyordu. Ancak, yasalar ve yürütmenin çıkardığı kararnameler ve diğer düzenleyici işlemler kamu yönetiminin örgütlenme ve işleyişini şekillendirmektedir (Bingöl vd, 2008, s. 15). İlk yerel yönetim yasaları 1601'de I. Elizabeth döneminde çıktı. Yerel yönetimlere ilişkin ilk kanunların tarihi 1960'lı yıllara dayansa da yerel yönetimlerin özerkliği, sadece kendilerine ayrılan alanda kural koyma ve iş yapabilme ile sınırlanmıştır (Yamaç, 2014, s. 4). Devletle yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin niteliği yataydır. Dikey ilişkiler, az sayıda hizmet kesimi ile sınırlıdır (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 89). İngiltere'deki yerel yönetim, uzun süredir yerel özyönetimin somut örneği olmuştur (Breuillard, 2001, s. 739). Bu model İngiltere, İrlanda, Kanada, Avusturalya,

Yeni Zelanda ve belli ölçüde Amerika Birleşik Devletleri'nde kendine uygulama alanı bulmaktadır (Hesse ve Sharp, 1991, s. 603).

İngiltere'de mevcut yerel yönetim biçimi, 1974 yılında yürürlüğe giren 1972 tarihli Yerel Yönetim yasaları ve 1985 ve 1986 tarihli düzenlemelerle belirginleşmiştir. Söz konusu yasalar, yerel yönetimleri nüfus yoğunluğuna ve sosyo-ekonomik koşullara göre yeniden düzenlenmiştir (Bulut ve Bimay, 2020, s. 2271). Muhafazakâr Thatcher'ın yönetimi altında; Yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasına yönelik reformlar gerçekleştirildi. Bu reformlar, esas olarak Thatcher'ın serbest piyasa, ekonomik verimlilik ve refah devletinin azaltılmasını öngören neoliberal politik felsefesi çerçevesinde yerel yönetimlerin rolünü ve harcamalarını azaltmayı amaçlıyordu. 1997 yılında İşçi Partisi'nin iktidara gelmesiyle yerel yönetimin yapısı yeniden çizildi. Reform dalgası içerisinde 1999'de İskoçya Parlamentosu kuruldu, 1998'de Galler ve Kuzey İrlanda meclisleri 2000'de Büyük Londra Yönetimi oluşturulmuştur. 2000 yılındaki yasa, belediye başkanına yerel seçilmiş bir yetkilinin statüsünü vermişti. Artık belediye başkanları, Londra Büyükşehir Belediyesi için doğrudan halk tarafından, diğer şehirlerde ise belediye meclisleri tarafından seçilmektedir. 2006 yılında Galler Meclisi'ne bazı alanlarda yasama yetkisi devredilmişti. 1985'in kabul edilen ve 31 Mart 1986 yürürlüğe giren Yerel Yönetim Yasası ile altı büyükşehir belediye meclisi ve Londra Büyükşehir Belediyesi il meclisi ortadan kaldırılmıştı. Londra Büyükşehir Belediyesi ve diğer altı büyükşehir meclisler ortadan kaldıktan sonra, yetkileri Londra Belediyesi ve diğer bölge meclisleri (metropolitan district/borough councils) tarafından devralındı (Wilson vd, 2011, s. 65). İngiltere'de 2011 Yerel Yönetim Yasası, yerel özyönetimi güçlendirmeyi ve halk ile yerel yönetimleri güçlendirmeyi amaçlayan önemli reformlar getirmiştir. Söz konusu yasa, David Cameron liderliğindeki koalisyon hükümetinin (Muhafazakâr-Liberal Demokrat) yetkiyi daha fazla devretme ve daha katılımcı yerel demokrasiyi teşvik etme çabasının bir parçasıydı.

İngiltere de yerel yönetimler belirli bir yerleşim alanı, belirli bir bölge ve mahallin yerleşikleri ile ilgili konularda, parlamento tarafından kendilerine yetki ve görevlere göre faaliyet gösteren ve seçilmiş organlar tarafından idare edilen kuruluşlardır (Yamaç, 2014, s. 4). İngiltere'de yazılı anayasa olmadığı için yerel yönetimler anayasal bir statüye sahip olmaları mümkün değildir (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 88). Yerel yönetimlerin kurumları parlamento eliyle olur (keleş, 2000, s. 72). Yani yerel yönetimler kaynağını anayasadan

değil yasalardan almaktadır. Yerel yönetimlerin karar alma ve yerel işlerin yönetilmesinde güçlü bir özerkliğe sahip olduğu bir uygulamayı ifade etmektedir. Başka bir deyişle, yerel yönetimlerin yetki kapsamı daha geniştir (Parlak, 2014, ss. 31-34) ve belirli yetkilerin kullanılması konusunda devletle belli ölçüde anlaşma yapabilirler. Yerel halkın hemen tüm ihtiyaçları yerel yönetimler tarafından karşılanır (Koçak, 2008, ss. 144). Fransız modeli aksine, yerel yönetimler kamusal hizmetlerin sunumu konusunda daha bağımsız ve özerk bir yapıya sahiptir (Loughlin, 2011. ss. 713-714).

İngiltere’de merkezi yönetim yerel nitelikteki hizmetlerin karşılamasında herhangi bir rol almazken çok sayıda kamusal hizmetler yerel yönetimler tarafından karşılanmaktadır (Oakland, 2002, s. 66). Yerel yönetimler aynı işlevlere sahip değildir ve yetkiler tekdüze, eşit olarak dağılmamıştır (Arslan, 2018, s. 2872). İskoçya, Galler ve İngiltere’nin bazı bölgeleri tek kademeli bir organizasyona sahiptir (Tek Karar Meclisli). İngiltere’nin geri kalanında sorumluluğun iki meclis arasında paylaşıldığı “İlçe” ve “İlçe Meclisleri”nden oluşan iki ayrı sistem bulunmaktadır (Bilge, 2007, ss. 3-4). Ülkede, bugünkü yerel yönetimler yapılması County (İl), Districts (kent yönetimleri), Parish (köy) ve ayrı bir düzenleme tabi olan Büyük Londra yönetiminden oluşmaktadır (İnaç ve Ünal, 2006, s. 126).

County 1972 tarihli yerel yönetim yasası ile İngiltere’de ilk yerel yönetimler düzeyi oluşturulmuş ve 1 Nisan 1974’te yürürlüğe girmiştir. 1996 reformları ile ilçe sayısı 46’ya yükselmiştir. County, doğrudan halk tarafından seçilen bir karar alma organına sahiptir. Genellikle 4 yılda bir yapılan yerel seçimlerde seçilen meclis üyelerinden oluşur. Meclis üyelerinin sayısı ilçenin büyüklüğüne ve nüfusuna bağlıdır. Meclis kendi üyelerinden bir başkan (Mayor veya chairman) seçer. Eğitim, ulaşım, sosyal hizmetler, stratejik yönetimi ve stratejik planlama dahil olmak üzere başlıca kamu hizmetlerinden sorumludur. County’lerden sonra gelen Districts, İngiliz yerel yönetim sistemin en aktif görev ve yetki açısından en işler örgütlenmeleridir (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 06). County örneklerinde olduğu gibi her bir Districts yönetiminin doğrudan halkın seçtiği birer meclisi ve meclisin kendi içinden seçtiği başkanları (Mayor) bulunmaktadır. County, çevre, vergi toplama, barınma ve sosyal tesisleri ile ilgili konularda yetkilidirler. Parish İngiliz modelinde yerel yönetimlerin en üçüncü kademesi oluşmaktadır. Parish’ler köy ve mahalle yapılanması şeklinde yalnızca kırsal alanda değil, mahalleler aracılığıyla da kentlerde varlığını sürdürmektedirler. Fransa’daki belediyelere eşdeğerdirler, ancak Fransız komünlerinden

daha az güce sahiptirler spor ve kültürel sosyal sektörlerde yetkindirler. Parish, seçilmiş meclis üyelerinden ve meclis üyeleri arasından seçilen bir başkandan oluşur. Ancak şunu belirtelim ki Londra Anakent belediyesi'nde ve sayıları 15'i bulan yerel yönetimler dışında tüm belediye başkanları, meclis tarafından seçilmektedir (Wollmann, 2012, s. 48). County ve Districts gibi daha üst yerel yönetimlerden sınırlı yetkilere ve sınırlı özerkliğe sahiptirler. Council olmayan yerlerde ise küçük halk toplantıları yapılarak yerel sorunlara çözüm bulunmaya çalışılmaktadır (Kavruk, 2002, s. 113).

İngiltere'de, yerel yönetimler tamamen özerk kuruluşlar olduğu için üniter devlet yapılarında sıklıkla olmadığı gibi vergi toplama dâhil genelde merkezi otoritelerin yaptığı birçok mali işlevi yerine getirmektedirler. Yerel yönetimlerin kaynakları esas olarak yerel vergilerden oluşur. Yerel yönetimlerin kendi adlarına alabildikleri en önemli vergi "council tax" denilen vergidir (Tortop, 1994a, s. 48) Vergi gelirleri (council tax) doğrudan yerel yönetimler tarafından toplanır. Ayrıca County'ler tarafından toplanan gelirler, bağlı beldelerin nüfusuna göre dağıtılmaktadır (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 110). Devlet yardımlarını işletme vergileri ve diğer yerel hizmetlerden alınan gelirler ve harçlar. Yerel yönetim gelirlerinin bir diğer önemli kısmı da Tek Tıp İş Vergileridir (The Uniform Business Rate). Ticari ve sanayi tipi gayri menkuller üzerinden alınan ticari kazanç vergisiyle ilgilidir. Devlet yardımları da yerel yönetimlerin gelir kaynağı olmaktadır. Devlet yardımları üç şekilde gerçekleşir: bunlar Amaçlı yardımları (Specific Grants), Genel Amaçlı yardımlar (The Revenue Support Grant) ve Proje Karşılığı yardımlarıdır (The Project Support).

Özel sübvansiyon, gelir desteği sübvansiyonu ve çevre, konut ve kentleşme alanındaki projelerin finansmanına yönelik proje karşılığı yardımları şeklinde uygulanmaktadır. Ulaşım ve ekonomik kalkınma alanlarında yetki kullanımını kolaylaştırmak için, 2009 tarihli yerel demokrasi Ekonomik Kalkınma ve İnşaat Yasası (Local Democracy Economic Development and Construction Act), yetkilerin kullanılması amacıyla yerel yönetimlerin gönüllü bir birliğinin oluşturulmasına izin vermektedir.

Yerel yönetimler, Fransız modelinde olduğu gibi bir devlet temsilcisinin denetimi altına alınmamıştır. İngiltere'de, yerel yönetimler parlamentonun denetim ve gözetimi altındadırlar (Bulut ve Bimay, 2020, s. 2272). Parlamento herhangi bir yerel yönetimin yetkilerini kısıtlayabilir, değiştirebilir, karar alma organlarını dağıtabilir, görev alanlarını yeniden düzenleyebilir veya başka bir birime aktarabilir ama parlamento hiç bir şekilde

yerel yönetimleri bütünüyle ortadan kaldırama hakkı yoktu (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 104). Genel olarak, yerel yönetimlerin harcama yöntemleri önceden belirlenen kurallar çerçevesinde yürütülüp gelirleri merkezi yönetimin vesayet altında harcamaktadırlar (Ökmen ve Parlak, 2013, s. 111).

1.4. Demokratikleşmenin Yerel Yönetimlere Etkileri

Yerel yönetimler ve demokrasi arasındaki ilişkiler genelde tartışmalara yol açmıştır. Bazı araştırmacılar yerel yönetim ile demokrasi arasında doğrusal ilişki kurarken bazıları da yerel yönetimler ile demokrasi arasında ilişkinin bulunmadığı iddiasındadırlar. Yerel yönetimler ile demokrasi arasında doğrusal ilişki kuranlar, yerel yönetimlerin varlığının demokrasiyle ilişkili olduğu gerçeğinden hareket etmektedirler. Onlara göre demokrasi kavramının tarihsel kökeninde yerel yönetimler (kent devletleri) bulunmaktadır (Pustu, 2005, s. 123) ve sonuç olarak, demokrasi ile yerel yönetimler arasında gerçekten bir ilişki vardır (Hill, 1974, s. 9). Yani demokrasi kavramının temel gerekleri olan halk katılımı, çoğunluk ilkesi ve seçmenlere karşı hesap verme sorumluluğu gibi değerlerin yerel yönetimlerde hayata geçirilmesi daha kolaydır (Pustu, 2005, s. 124). Ayrıca yerel yönetimler demokrasinin temel eğitim kurumu ve demokrasinin gelişmesine katkı yapan araçlar olarak görülmektedir (Hill, 1974, s. 79). Nitekim Tocqueville (1962, ss. 52-54) “ilk okulların bilime katkısı ne ise yerel yönetimlerinde özgürlüğe ve demokrasiye katkısı odur” diyerek yerel yönetim ile demokrasi arasındaki ilişkiyi temel olarak görmüştür.

Yerel yönetimler ile demokrasi arasında ilişki olmadığını belirtenler ise ikisinin farklı oluşum olduğunu iddia etmektedirler. Onlara göre yerel yönetim ile demokrasi arasında bir sebep sonuç ilişkisi bulunmamaktadır (Langford, 1953, ss. 25-26). Birinin bulunmadığı bir ortamda diğeri bulunabilir. Yani demokrasi ve yerel yönetimler var olabilmek için birbirine muhtaç değildirler (Mete, 1996, s. 6).

Yerel yönetim demokrasi ilişkisi tercih edilen ve uygulanan demokrasi modellerine göre de değişebilmektedir. Bu açıdan farklı demokrasi modellerinin yerel yönetimler üzerindeki etkilerini analiz etmek önem kazanmaktadır.

1.4.1. Temsili Demokrasi ve Yerel Yönetimlere Etkisi

Temsili demokrasi, seçmenler tarafından seçilen ve egemenliği kullanan parlamentolar aracılığıyla tezahür etmektedir (Tunç, 2019: 193). Genel oy hakkı temsili demokrasinin

temel meşruiyet kaynağıdır. Ulusal egemenlik, temsili yetki ilkesi ve kuvvetler ayrılığı bu tür rejimin temel süreçlerini oluşturmaktadır (Esplugas-Labatut vd, 2010, s. 133). Dolayısıyla temsili demokrasi, halkın siyasi hayata doğrudan müdahale etmediği, halkın seçilmiş yetkililer tarafından temsil edildiği yönetim sistemidir. Bu doğrultuda, temsili demokrasi, halkın iktidarın kullanılmasına doğrudan katılımını reddeder (Esplugas-Labatut vd, 2010, s. 128). Vatandaşlar (seçmenler) bu tür demokrasilerde karar alma organı değildir. Yalnızca bir seçim yaparlar (Le Pourhiet, 2010, s. 80). Temsilci ise, sadece kendisi seçenleri değil tüm toplumu temsil eder. Bundan dolayı, temsilci ile seçmen arasındaki ilişki temsili vekâlet olarak adlandırılır. Temsilci, seçmenin emir ve direktifleriyle bağlı değildir (Anayurt, 2019, s. 252). Toplum temsilcilerini seçtikten sonra iradesini ona devretmiştir. Seçimden sonra, temsilci ile halk arasında tam bir boşanma hali ortaya çıkmaktadır (Cadart, 1975, s. 175).

Temsili demokrasinin yerel yönetimle ilişkisi kuşkusuz temsil mekanizmasıdır. Yerel yönetimlerin organlarının seçimle göreve gelmeleri, temsili demokrasinin işlevidir. Bu bağlamda, yerel yönetimlerin olmadığı yerde, temsili demokrasi olamaz denilerek, demokrasi ile yerel yönetimler arasında doğrusal ilişki kurulmaktadır (İsbir, 2009, s. 1572). Yerel halkın temsilcisi olan yerel yönetim meclisleri yerel halk adına iktidar kullanan organlardır (Çitci, 1996, s. 8). Yerel düzeyde temsili demokrasi, yerel aktörlerin seçilmesini tek yol olarak kabul etmektedir. Halk, kendilerini temsil etmeye layık gördükleri kişi/kişileri seçmektedirler. Yerel yönetimlerin seçim yolu ile belirlenmesi ise temsili demokrasileri güçlendirir (İsbir, 2009, s. 1579).

Halk temsilcilerini seçerek yerel yönetime aktif olarak katılmaktadır. Temsili demokrasi sisteminde yerel seçilmiş yetkililer seçmenlere karşı sorumludur ve şeffaflık yükümlülüğüne sahiptir. Yerel düzeyde seçilen temsilciler halka daha yakın olduğundan genellikle onların ihtiyaçları konusunda daha iyi bilgi sahibi oluyorlar. Bu yakınlık, kaynakların daha iyi tahsis edilmesine ve kamu hizmetlerinin iyileştirilmesine imkan tanımaktadır.

Bununla birlikte temsili demokrasinin sahip olduğu bazı eksiklikler söz konusudur. Özellikle temsilin gerçek temsil olmadığı yönündeki eleştiriler güçlenmektedir. Özellikle seçkinlerin yararına işleyen bir seçim düzeninin varlığı gündemde tutulmaktadır (Pourhiet, 2010, s. 99). Bu açıdan temsili yönetim, güçlü bir demokrasinin sağlanmasında yeterli olmamaktadır (Çukurçayır, 2008, s. 19).

Temsili demokrasinin eksiklikleri ve yetersizlikleri yerel yönetimler için de geçerliliğini korumaktadır. Söz konusu yetersizliklerinin giderilmesinde alternatif arayışlar karşımıza katılımcı demokrasiyi çıkarmaktadır.

1.4.2. Katılımcı Demokrasi ve Yerel Yönetimlere Etkisi

Temsili demokrasinin yetersizlik ve eksikliklerinin giderilmesinde bir alternatif olarak katılımcı demokrasi görülmektedir (Gökçe, 2003, s. 215). Katılımcı demokrasi, halkın siyasal yönetim sürecine seçim dışında da aktif şekilde katılımının sağlanması gerektiği düşüncesine dayanmaktadır (Dursun, 2012, s. 95). Aslında katılımcı anlayış temsili demokrasinin bir alternatifi değil tamamlayıcısı kabul edilmektedir.

Katılımcı demokrasi, siyasi alanı etkileyen güvensizlik krizine olası bir çözüm olarak kavramlaştırılmıştır (Fauchard ve Mocellin 2012, s. 107). Katılımcı demokrasi, kamu politikalarının belirlenmesi, uygulaması ve denetlenmesi süreçlerinde halkın yer alması olarak tanımlanabilir (Çoskun, 1999. s. 94). Kısacası, katılımcı demokrasi, yönetenler ve yönetimler arasında bir köprü kurma, hatta mesafeyi kaldırma isteğini anlatmaktadır (Şat, 2020, s. 3).

Katılımcı demokrasinin getirdiği bazı avantajları söz konusudur. Öncelikle halkın yönetime ilişkin daha aktif bir pozisyon almasını sağlamaktadır. Katılımcı demokrasi, yerel kamu politikalarının geliştirilmesi ve uygulanmasına halkın katılımını teşvik ederken halkı merkeze oturtmaktadır. Halkın seçilmiş yetkililerin projeleri hakkında görüşlerini belirtmesine imkan verdiğinden hemşehrilik bilincinin gelişimini desteklemektedir. Dolayısıyla “aktif ve bilgili yurttaşlık” felsefesine ve “soruşturma kapasitesini harekete geçirebilen ve kendi sorunlarına uygun bir çözüm arayan aktif bir halkın” oluşumuna ortam hazırlamaktadır (Arendt, 1995, s. 77).

Katılımcı demokrasi aynı zamanda etkileşim ve bütünleşme aracıdır. Halkın katılımı, sadece kararlara ilişkin görüş beyan etmesi demek değildir. Katılım aynı zamanda bir müzakeredir (Fauchard ve Mocellin, 2012, s. 155). Burada ifade edilmek istenen olgu, meşru siyasi kararların herkesin müzakeresi sonucu ortaya çıkmış olmaktadır (Manin, 1985, s. 83). Müzakere süreci karşılıklı etkileşimi ve farklı toplumsal grupların birbirini anlamalarına destek vermektedir. Çoğulcu bir toplumda katılımcı demokrasi, azınlık gruplarının veya dışlanma durumlarındaki grupların katılımını teşvik etme fırsatı olarak da görülmektedir (Blondiaux, 2001, ss. 47-48).

Katılımcı demokrasi kamu yönetiminin kararlarının meşruiyetini artırıcı etkiye sahiptir. Ortak sorunlara toplu cevap üretilmesi ve ortak yaşama ilişkin hususlarda birlikte karar verilmesi gibi nedenler meşruiyeti artırıcı faktörlerdir (Decourt ve Gleize, 2006: 16; Hurad, 2011, s.6)

Katılımcı demokrasi yerel yönetimlerde daha uygun uygulama alanı bulabilmektedir. Çünkü merkezi yönetimin karar süreçlerine oranla yerel yönetimlerin karar süreçlerine katılım fazlasıyla imkan dahilindedir. Nitekim Avrupa Yerel Yönetim Özerklik Şartı da halkın kamu işlerinin yönetimine katılma hakkını vurgulamaktadır. Katılım bir yerel birimin hemşehrilerinde o yere ait olma duygusunu geliştirirken demokratikleşmeyi de artırmaktadır. Dolayısıyla katılımcı demokrasi ile yerel yönetim arasında bütünleşik bir ilişki ortaya çıkmaktadır. Çünkü katılımcı demokrasi yerel yönetimlerin ve yerel halkın güçlenmesine imkan verirken aynı zamanda tersine bir durum söz konusudur. Yerel yönetimler de katılımcı demokrasinin işlerlik kazanmasına uygun ortam oluşturmaktadır. Yerel yönetimler ile katılımcı demokrasi arasında temsilcilerin seçiminin ötesinde bir ilişki aranmaktadır. Bu da karar süreçlerine katılımdır. Yerelde “yakınlık” ve “katılım” olgularının bütünleşmesi söz konusudur (Bacqué vd. 2005, s. 223). Bu olgunun genişlemesi ise katılımcı demokrasi uygulamasıyla mümkün olmaktadır. Örneğin kentle ilgili her önemli karar öncesinde halka danışan temsilcilerin ve kentine karşı ilgili ve aktif halkın varlığının bir araya gelmesi katılımcı demokrasinin vazgeçilmezi olmaktadır. Çünkü katılımcılığın ara sıra sandığa oy verip yetkileri seçilmiş aktörlere devrettikten sonra beş-yedi yıl sessiz kalmaktan ibaret olmadığını belirtmek gerekir (Gaudin, 2007, s. 35).

Yerel düzeyde katılımcı demokrasi, işleyiş biçimi aracılığıyla toplumsal uyumu, dayanışmayı, bütünleşmeyi, kamu hizmetlerinde yerindeliği ve etkinliği sağlar (Geray, 1995, s. 74). Aynı zamanda sosyal adaletsizliğin azaltılmasına destek verir (Lavaux, 2004, s. 48). Çünkü yerel yönetimlerin yeniden dağıtıcı rolleri, katılımcılık ve aktif vatandaşların aracılığıyla daha düzenli hale gelmekte ve sivil toplumu devreye almaktadır.

1.4.3. Ortaklıkçı Demokrasi ve Yerel Yönetimlere Etkisi

Ortaklıkçı demokrasi (consociational democracy), katılımı teşvik etmeyi, etnik, dini veya kültürel grupların temsilini ve bir devlet içindeki topluluklar arası gerilimlerin

hafifletilmesini amaçlayan bir yönetim modelidir. Ortaklıkçı demokrasi sisteminde, adil temsili sağlamak ve çatışmayı önlemek için iktidar gücü farklı gruplar arasında paylaşılır. Bu modelin temel amaçları azınlık haklarının korunması, uzlaşma arayışı ve siyasi istikrarın teşvik edilmesidir (Özbudum, 2019, s. 104).

Önce Lijphart (1969) ve sonra McGarry (2006 ve O'Leary), O'Leary (1989) ve Qvortrup (2014) tarafından tanımlanan ortaklıkçı demokrasi, demokratik sistemlerin derinden bölünmüş toplumlarda aldığı ve tüm grupların uzlaşma temelinde bütünleşmesini amaçlayan bir yöntem olarak tanımlamaktadır (Andeweg, 2000, s. 515). Gerek ortaklıkçı gerek oydaşmacı demokrasi bölünmüş toplumlar için çok uygun olmakla birlikte, ortaklıkçılık daha güçlü bir çözüm olarak görülmektedir (Özbudum, 2019, s. 05). Piron ve Verjans'a (2014, s. 175) göre, siyasi elitlerin toplumsal parçalanmanın neden olduğu istikrarsızlık risklerine karşı koyma çabalarıyla öne çıkan bir yönetim biçimidir.

Özetle ortaklıkçı veya oydaşmacı demokrasi, daha önce hiçbir umudun olmadığı yerde demokratik istikrar yaratmayı amaçlamaktadır (Taylor, 2009, s. 4). Dolayısıyla bu demokrasinin amacı, barışı yeniden tesis ederek ve bir grubun toplumun diğer kesimleri üzerindeki hâkimiyetini sınırlandırarak toplumlar arası gerilimleri hafifletmektir. Örneğin Lübnan'ın durumu buna uymaktadır. 1943 Lübnan Paktı en yüksek kurumların başkanlıklarını ülkenin temel dini hassasiyetleri arasında dağıtmaktadır. Cumhurbaşkanı'nın mutlaka Maruni olması, Konsey başkanının sünni Müslüman ve Meclis başkanının ise şii Müslüman olması gerekmektedir (Lacabanne, 2016, s. 64). Ortaklıkçı demokrasi anlayışının ürünü olan bu sistemle çatışmanın önlenmesi ve asimilasyon olmadan uzlaşılması amaçlanmaktadır.

Ortaklıkçı demokrasi Hollanda ve İsviçre'de olduğu gibi enformel de olabilir. Bu anlamda ortaklıkçı demokrasi çoğunluk ve azınlık arasındaki gerilimleri aşabilecek bir politika olarak konsensüs tekniğine başvurmak bir devletin geleneksel uygulamalarından kaynaklanmaktadır (Kaufman ve Cohen-Skalli, 2009, s. 151). Başarılı bir ortaklıkçı politikasını belirleyen yazarlara ve kriterlere bağlı olarak Hollanda, Belçika (Lijphart, 2012, s. 68), İsviçre (Giraud, 2009, s. 12), Burundi, Ruanda, Demokratik Kongo Cumhuriyeti (Mokomboli, 2019), Güney Afrika ve Lübnan, ortaklıkçı politikanın işe yarayadığı ülkelerdir.

Kamerun, Afrika ülkeleri gibi uzun zamandır uzlaşma gerektiren siyasi bölünmelerle karşı karşıya kalmıştır. Bu durum Afrika sosyo-politik alanında ortaklıkçı

demokrasinin özüne tanıklık eden bir yaklaşımdır. Mali bağlamında Fulaniler ile Tuaregler arasındaki çatışmalara son vermek için ortaklıkçı politika uygulanmıştır. Ortaklıkçı demokrasi politikasının Ruanda, Burundi ve Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde başarılı sonuçlar vermiştir.

Ortaklıkçı demokrasi teorisinin uygulanmasının temel koşullarından biri çoğulcu bir toplumun önceden var olmasıdır. Bu okulun önemli isimlerinden biri olan Arendt'e göre çoğulcu bir toplumun varlığı tek başına ortaklıkçı demokrasiye elverişli bir çerçeve için yeterli bulunmamaktadır. Uzlaşmacılığın bir toplumda uygulanabilmesi ve ortaklıkçı demokrasiye uygun olması önceden belirli koşulları içermesini gerektirmektedir. Örneğin, toplumda en az üç sosyal grup bulunmalıdır. Çünkü ortaklıkçı demokrasi derinden bölünmüş toplumlarda uygulanmaktadır. Farklılık dini, dilsel, etnik, kültürel ve ideolojik olabilir. Lübnan ve Kuzey İrlanda'da din farklılığı, Belçika ve İsviçre'de ise dil farklılığı söz konusudur (Van Praag, 2008, s. 174). Kamerun gibi Afrika ülkeleri etnik, dilsel, dinsel ve kültürel farklılıkları bir arada gösterme özelliğine sahiptir. Ancak ortaklaşa demokrasi için belirtilen farklılıkların varlığı değil söz konusu farklılıkların siyasi sistemin istikrarını tehdit etmesi ve huzursuzluk yaratmasıdır.

Ortaklıkçı demokrasinin bir diğer koşulu, ulusal temsil organları içerisinde siyasi bir koalisyonun varlığıdır (Boudet, 2003, s. 236). Koalisyon, genellikle kotalar, bölgesel denge veya anlaşmalar (pozitif ayrımcılık) yoluyla toplumun farklı kesimleri arasında güç paylaşımını ifade etmektedir. Büyük koalisyon olarak da adlandırılan bu ilişki, her toplumsal kesimin karar alma süreçlerinde eşit temsil edilmesini ve katılımını amaçlamaktadır (Vandeginste ve Huyse, 2005, s. 16). Örneğin Belçika'da Bakanlar Kurulu'nin Fransızca konuşan ve Flemenkçe konuşan bakanlardan oluşması gerekmektedir. İsviçre'de federal konseyin ulusal meclisteki beş ana siyasi parti arasında bölünmesi gerekmektedir. İsviçre federal düzeyindeki güç paylaşımına, gücün adil dağılımını amaçlayan “sihirli formül” adı verilimektedir. Lübnan'da yukarıda da belirtildiği gibi Cumhurbaşkanı'nın, Ulusal Meclis başkanının ve konseyin görevleri Maruni, Sünni ve Şiiler arasında bölünmüştür. Kamerun'da bu uygulama, Kamerun'un güç paylaşımı geleneğinde uzun süredir mevcuttur. Ancak burada parlamento koalisyonu değil, yürütme koalisyonu söz konusudur. Mevcut hükümette Cumhurbaşkanı Güney'den, Millet Meclisi Başkanı Uzak Kuzey'den, Senato Başkanı ise Batı'dan gelmektedir. Burundi'deki Achura Protokolü'nün 129. Maddesi, hükümetin

en az %60'tan fazlasının Hutu bakanlardan ve en fazla %40 Tutsi bakan ve bakan yardımcılarında oluşması gerektiğini belirtmektedir.

Görüldüğü gibi ortaklıkçı demokrasi farklılıkların bir arada uzlaştırılması temeline dayanmaktadır. Bir ülkede veya bölgede var olan dini, etnik, dilsel farklılıkların ayrılmaya değil bir arada uzlaşmaya yönlendirilmesinde kullanılan bir araç olmaktadır. Bazı Avrupa ülkelerinde de kullanılmakla birlikte genel olarak Afrika ülkelerinde farklılıkları bir arada bulundurmak açısından tercih edilmektedir. Bu tercih merkezi yönetim ve organlarında görüldüğü gibi yerel yönetimlerin yapı ve işleyişinde de kendini göstermektedir.

1.4.4. Demokrasi Uygulamaları ve Yerel Demokrasi

Temsili, katılımcı ve ortaklıkçı demokrasi uygulamaları, farklı gerekçelerle ülkelerin veya yerel yönetimlerin hayatına etki etmektedir. Kimi ülkelerde temsili demokrasi yeterli bulunurken katılımcılığı artırmak amacıyla önemli çaba gösterenler de söz konusudur. Ortaklıkçı demokrasi ise özel durumlar için uzlaşmacı bir çözüm olarak gündeme gelmektedir. Bazı Avrupa ülkelerinde ve genel olarak Afrika ülkelerinde farklılıkların bir arada tutulması için öne çıkmaktadır.

Hangi demokrasi türünün etkisi altında kalırsa kalsın yerel yönetimler demokratik uygulamalar için uygun ortamlardır. Yerel yönetimler demokrasinin temel eğitim kurumlarıdır ve yerel yönetimlerin varlığı demokrasinin gelişmesine paraleldir (Hill 1974, s. 79). Nitekim Tocqueville, yerel yönetimleri demokrasinin gerçek somut temeli olarak görmektedir. Aynı zamanda yerel yönetimler demokrasinin etkinliğinin ve verimliliğinin ölçülmesine olanak sağlayan bir araçtır. Onun düşüncesinde, yerel yönetimler güçlü hükümete (merkezi yönetime) karşı frenleme ve dengeleme ağı oluşturmaktadır. Çünkü denge frenleri olmayan demokrasi seçilmiş otokratlar doğurmaktadır (Tocqueville, 1962, ss. 52-54; Fareed, 1999, s. 9).

Yerel yönetimler fren mekanizması olmanın yanında demokrasiyi geliştirici rol de oynamaktadırlar. Eğer yerel düzeyde topluluklar demokratik bir biçimde yönetilmiyorsa ülkenin de demokratik olduğunu ileri sürülmesine olanak yoktur (Keleş ve Yavuz, 1989, s. 25). Dolayısıyla yerel yönetimlerin yeterince gelişmediği bir ülkelerde genel demokrasi de eksik kalmaktadır.

Dolayısıyla günümüzde yerel yönetimler bütün ülkelerde kamu yönetiminin önemli ve vazgeçilmez unsurunu meydana getirmektedir (Eryılmaz, 2017, s. 167). Yerel yönetim, en basit anlamıyla, halkın kendi kendini yönetmesi fikrine dayanmaktadır. Yerel yönetim, tüm vatandaşların daha fazla katılımını sağlayarak, katılımcı bir demokrasinin fikirlerini taşımaktadır. Bu noktada yerel yönetimler demokrasinin beşiği olarak kabul edilmektedir. Başka bir deyişle, yerel yönetimler demokrasiyi pekiştirmenin bir aracıdır (Göktolga ve Ekici, 2016, s. 125)

Öte yandan yerel yönetimler, devlet ile yerel yönetimler arasındaki dikey güçler ayrılığı çerçevesinde yer almakta ve bu nedenle farklılıkların korunmasının bir aracını oluşturmaktadır. Örneğin Afrika devletlerinin yerel yönetim politikaları, sadece demokrasiyi güçlendirmeyi değil aynı zamanda farklılıkları da korumayı amaçlamaktadır.

Özetle demokrasi tartışmalarında, yerel yönetimler önemli bir yer tutmaktadır. Bu durum karşımıza özel bir kavram çıkarmaktadır: Yerel demokrasi. Yerel demokrasi, özerklik ilkesi çerçevesinde yerel politikaların yerel toplulukların ihtiyaçlarını karşılaması ve tercihlerini yansıtması anlamını taşımaktadır. Başka bir ifadeyle yerel işlerin yönetimine halkın katılımını sağlamaktır (Bulmer, 2021, s. 6; Boudreau, 2003, s. 799). Bu çerçevede yerel demokrasinin üç temel özelliği karşımıza çıkmaktadır (Kemp ve Jiménez, 2013, s. 22)

Birincisi karar alma yetkisinin temsilciler aracılığıyla kullanılmasıdır. Temsilcilerin de karar alma süreçlerinde halkın tercih ve katılımına açık olması önemlidir. Yani hem temsili hem de katılımcı demokrasi uygulamasının bir arada bulunmasıdır. Çünkü halkın seçimi, denetim faaliyetinin etkinliği ve kararlara katılımı yerel demokrasiyi gerçek niteliğine kavuşturur.

İkincisi, yerel yönetimlerin yerel halkın çıkarlarını korumasıdır. Yerel halkın çıkarlarını merkezi yönetim karşısında korurken aynı zamanda kendi içinde de dengelemek durumundadır. Bu yönüyle yerel yönetimler farklılıkları da bir arada uzlaştırma yeteneğine sahiptir.

Üçüncüsü yerel yönetimlerin şeffaf ve hesapverebilir olmalarıyla ilgilidir. Varlık nedeni yerel topluluğa hizmet etmek olan yerel yönetimlerin planları, programları, uygulama kararları üzerinde yerel halkın bilgi edinme hakkının olması gerekir. Şeffaflık

sağlandığında, yerel halk yerel yönetimlerde meydana gelen gelişmelerden düzenli biçimde haberdar olma ve kendi sesini bu kuruluşlara duyurma olanağına kavuşacaktır.

Yerel demokrasi uygulamaları her zaman aynı süreci takip etmediği gibi aynı sonuçlar da doğurmamaktadır. Her ülkenin ekonomik düzeni ve anlayışı, siyasi ve kültürel gelenekleri ile alışkanlıkları yerel demokrasinin inşasında rol oynamaktadır. Bazı ülkelerde yalnızca devlet otoritelerinin direktiflerine uyan bir çerçeve içinde hareket eden yerel yönetim yapıları bulunmaktadır. Bu tür ülkelerde yerel halkın, yerel politikalar ve bütçeleri üzerinde çok sınırlı bir etkisi vardır. Bazı ülkelerde ise tam tersine, yerel işlerin yönetiminde halkın etkisi büyüktür ve yerel yönetimler özerklik içinde çalışmaktadır. Temsilcileri aracılığıyla veya katkıda bulunarak yerel halk, kendi kamu politikalarını belirler ve kendi mali kaynaklarını düzenler.

Afrika’da da yerel yönetimler her devletin ekonomik düzenine, siyasi geleneklerine, yönetim kültürüne ve benzeri kriterlere göre inşa edilmiştir. Batı ülkelerinden veya dünyanın geri kalan ülkelerinden farklılıklar taşıması muhtemel görünmektedir.

1.5. Değerlendirme

Bu bölümde, çağdaş yerinden yönetim eğiliminin neoliberal politikalar bağlamında ortaya çıktığı vurgulanmıştır. Bu çerçevede uygulanan piyasa odaklı politikalar, devletin işlevlerinin daraltılmasına yol açarak daha katılımcı bir iyi yönetim anlayışının önünü açmıştır.

Yapılan analiz, Batı’da iki temel yerinden yönetim geleneğinin öne çıktığını göstermiştir. Bir tarafta eski sömürgelerinde de uygulanan merkeziyetçi Fransız modeli yer almaktadır. Bu modelde devlet, seçilmiş yerel yönetimlere yetki devrederken merkezi denetimi sürdürür. Diğer tarafta ise Anglo-Sakson örneklerde görülen modeller bulunmaktadır. Bu modellerde yerinden yönetim, yerel birimlerin özerkliğini önemli ölçüde güçlendirir. İkinci bölümde bu paradigmaların Afrika deneyimlerini büyük ölçüde şekillendirdiği gösterilecektir.

Bölüm ayrıca yerinden yönetim ile farklı demokrasi boyutları arasındaki geçişkenliği vurgulamıştır. Yerel demokrasi, vatandaşların bölgesel işlere doğrudan katılımının artışı olarak tanımlanmakta ve yerinden yönetimin temel hedeflerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu bakış açısıyla, örneğin katılımcı bütçe uygulamaları ve kamu istişareleri

gibi mekanizmalar, temsili demokrasiyi tamamlayarak vatandaşların yerel karar alma süreçlerine etkin katılımını sağlamaktadır.

Son olarak, toplumsal açıdan parçalanmış Afrika toplumlarında çok çeşitli gruplar arasında güç paylaşımını güvence altına almak için konsosiyatif (etnik, dini, dilsel hatlara bölünmüş) demokrasi modeli anlamlı bir kurumsal çerçeve sunmaktadır. Lijphart'ın çalışmalarından ilham alan bu model, siyasi ve etnik azınlıkların nispi temsili yoluyla güç paylaşımını; geniş katımlı çok partili koalisyonların oluşturulmasını; yerel birimlere geniş karar alma özerkliği tanınmasını ve toplulukların temel çıkarlarını korumak amacıyla anayasal veto hakkını öngörmektedir.

Özetle, bu bölüm yerinden yönetimi tarihsel gelişimi içinde yeniden konumlandıran temel bir kavramsal çerçeve sunmaktadır. Bu çerçevede, yerinden yönetimin genel evrimi ile özellikle Avrupa örnekleri bağlamında tarihsel gelişimi bütüncül bir biçimde ele alınmış; ayrıca üniter ve federal devletlerde uygulanan farklı yerelleşme mekanizmaları dengeli biçimde incelenmiştir. Bu kavramsal çerçeve, tezin ilerleyen bölümlerinde Afrika'daki reformların ayrıntılı incelenmesi sırasında hem Batılı modellerin etkisini hem de her bağlamın özgün demokratik dinamiklerini birlikte dikkate alan bir altyapı sunmaktadır

2. BÖLÜM: AFRİKA'DA YEREL YÖNETİM POLİTİKALARININ DİNAMİKLERİ

Batıda farklı gelişme seyri izleyen yerel yönetimler Afrikada farklı bir düzlemde gelişmiştir. Özellikle kolonizasyon döneminde güçlü Batı ülkelerinin Afrika'ya taşıdıkları yönetim uygulamaları ile kolonizasyon sonrası bıraktıkları miras yerel yönetimlerin yapılanmasında önemli etkenlerdendir. Bunu yanında farklılıkları uzlaştırma yetenekleri de Afrika ülkelerinin yerel demokrasi uygulamalarına yön vermektedir.

2.1. Afrika Tarihinde Yönetim ve Yerel Yönetimler

Afrika yönetim tarihi inişli çıkışlı gelişmelere şahitlik etmiştir. Sömürge döneminde ve sonrasında yaşanan farklı anlayış ve uygulamalar, geleceğine umutla bakabilmesinin önündeki temel engelleri oluşturmaktadır. Bununla birlikte Afrika'nın yeniden inşasında yerel yönetimler önemli bir yer işgal etmektedir. Özellikle 1990 sonrasında ortaya konan yapısal dönüşümlerde yerel yönetimlerin konumu küçümsenemez (Saidou, 2019, s. 244). Afrika'da yerel yönetimlerin yapı, işleyiş ve statüsünü anlamak onun tarihsel arka planına bakmayı de gerektirmektedir. Bu kapsamda Afrika'da yönetimin ve yerel yönetimlerin gelişimi iki temel anlayış üzerinden incelenmektedir: Fransız ve İngiliz etkisi. Her iki kolonyal ülkenin yönetim uygulamalarının temel farkı, doğrudan yönetim ve dolaylı yönetim uygulamalarıdır. Fransızlar doğrudan yönetim sistemi kurarken İngilizler dolaylı yönetim düzenini tercih etmişlerdir.

Tarihte Fransız ve İngiliz kolonizasyonu kapsamında olan Afrika ülkeleri ele alınmaktadır. Çünkü yerel yönetimlerin doğuşu İngilizce konuşulan ülkelerde Fransızca konuşulan ülkelerle aynı şekilde algılanmamaktadır. Bu da Afrika'daki yerel yönetim tarihini incelerken Fransız idaresi altındaki ülkeler ile İngiliz idaresi altındaki ülkeler arasında bir ayrım yapılması gerektiği anlamına gelmektedir. Her iki ülkenin ve yönetim kültürünün Afrika yerel yönetim yapılanmasındaki etkisi de ayrıca değerlendirilmektedir. Ancak, öncelikle Afrika tarihin'deki yönetimi analiz etmeyi gerekmektedir.

2.1.1. Afrika Tarihinde Yönetim

Afrika'da kamu yönetimi, sömürge mirasının bir ürünüdür. Afrika ülkeleri oldukça merkezileşmiş bir bürokratik yönetimi miras almıştır (Mamdani, 1996, s. 5). Afrika ülkeleri, merkezi bir bürokratik yönetimi tercih ederek idari kurumlarını güçlendirmek ve otoritelerini sağlamlaştırmak istemişlerdir (Ake, 1981, s. 95). Yönetimin merkezileşmesi ilk olarak tek parti sisteminin hüküm sürdüğü otoriter bir ortamda gelişmiştir. Otoriter bir sisteme dayanan bu yönetim biçiminde, siyasi iktidarın çıkarları vatandaşların çıkarlarının önüne geçmiştir (Hyden, 1983, s. 60). Halk ihtiyaçlarına ve gerçeklerine yeterince adapte olamayan Afrika idari kurumları, idari kaynakların dağıtımını halkın gerçek ihtiyaçlarından ziyade patrimonyal⁶ mantığa dayandırmıştır (Hope, 2003, s. 20). Güç ilişkileri genellikle kişisel sadakat ağları etrafında yapılandırılır. Liderler, siyasi destekleri karşılığında yakın akrabalarına, siyasi müttefiklerine veya etnik gruplarının üyelerine mevkiler, ekonomik faydalar veya diğer ayrıcalıklar dağıtmaktadır.

Afrika'da kamu yönetimi aynı zamanda kurumsal parçalanma (segmentation institutionnelle) ile de karakterize edilmektedir. Bakanlıklar gibi yetki ve sorumlulukları çakışan çok sayıda kurum bulunmaktadır. Bakanlıklar gibi kurumların aşırı çokluğu yetki çatışmalarına, kaynak israfına ve kamu politikalarının uygulanmasında gecikmelere yol açmaktadır (Mkandawire ve Soludo, 1999, s. 98). Devlet, memurlarına ödeme yapamaz hale gelmekte ve bu da dış borçlanmaya yol açmaktadır (Hyden, 1983, s. 85). Afrika kamu yönetimleri, faaliyetleri ve projeleri için dış finansmana bağımlı hale gelmektedir. Özellikle uluslararası kurumlarına olan bu bağımlılık, ulusal öncelikleri belirlemedeki özerkliklerini sınırlamaktadır (Harrison, 2004, s.108).

Afrika'da yönetim alanındaki en büyük zorluklardan biri iyi yönetişimdir. Kamu yönetiminin modernleştirilmesi ve iyi yönetişim uygulamalarının oluşturulmasını amaçlayan reformlar 1970'li yıllarda başlatıldı. Afrika'da kamu kaynaklarının yönetimindeki zorluklar artık Afrika ülkeleri için ortak bir payda gibi görünmektedir. Uluslararası finans kuruluşları, Afrika devletlerine iyi yönetişim ilkelerini dayatarak, Afrika yönetimine şeffaf varlık yönetimi enjekte etmeyi amaçlamıştır. Dış Uyum Politikalarının başarısız olmasının ardından Afrika ülkelerinin yapısal dönüşüm sürecinin

⁶ Patrimonyal kavramı, birçok Afrika ülkesindeki siyasi ve idari sistemlerin analizinde merkezi bir kavramdır. Kamu ve özel alanlar arasında bir ayrımın olmadığı ve devlet kaynaklarının yönetici elitler tarafından kişisel amaçlar için veya kayırmacı ağları sürdürmek için kullanıldığı bir yönetim biçimini ifade etmektedir.

iyi siyasi ve sosyo-ekonomik sonuçlarını sürdürme yükümlülüğü doğmuştur. Kamu yönetimi artık mali yönetim ve yönetim kontrolünün iyileştirilmesi ile kamu politikalarının uygulanmasını amaçlayan verimlilik yöntemlerini kullanmaktadır. Afrika yönetiminde program bütçesinin kurumsallaştırılması, hedef ve sonuç odaklı yönetime olanak sağlamıştır (Schick, 1998, s. 4).

Afrika kamu yönetiminin New Public Management aracılığıyla modernizasyonu, kamu hizmetlerinin etkinliğini ve şeffaflığını sağlamak amacıyla bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasına olanak sağlamıştır (Heeks, 2002, s. 101). Halkın kamu hizmetlerine daha hızlı ve daha şeffaf bir şekilde erişebilmelerini sağlamak amacıyla e-yönetim platformları oluşturulmuştur (Bwalya ve Mutula, 2016, s. 70). Basitçe ifade etmek gerekirse, yönetimin modernizasyonu, bir yandan yerinden yönetim politikalarına uygun bir ortam yaratırken, diğer yandan da kolonizasyondan miras kalan merkeziyetçi ve geleneksel uygulamalardan kopmaktan ibaretti.

2.1.2. Kolonizasyon Öncesinde Yerel Yönetimler

Öncelikle, kolonizasyon öncesi Afrika toplumunu incelemek, eskiden İngiliz ve Fransız idaresi altında olan ülkeler arasındaki ayrıma dayanamaz. Aslında, Fransız ve İngiliz idaresi altındaki ülkelerin sınıflandırılması tamamen kolonizasyonun bir ürünüdür. Kolonizasyon öncesi dönemde var olan imparatorluklar ve krallıklar, kolonyal yönetiminin bölüp parçaladığı birkaç ülkeden oluşuyordu. Bununla birlikte, kolonizasyonla, birlikte bir imparatorluğu oluşturan ülkelerin bazıları kendilerini İngiliz idaresi altında, bazıları ise Fransız idaresi altında bulmuştur. Örnek vermek gerekirse, Gana İmparatorluğu (III-XI yüzyıllar) Moritanya, Mali ve Senegal'den oluşuyordu. Kolonizasyonla, Mali ve Senegal Fransız yönetimine, Gana ise İngiltere yönetimine girmişti.

Kolonizasyon öncesi dönemde Afrika, bir devletin karakteristik unsurlarına, yani bir nüfusa, bir toprağa ve otoritesini egemen bir şekilde kullanan meşru (geleneksel olsa bile) bir siyasi güce sahipti (Abélès, 2002, s. 239). Kaynaklar, sömürge öncesi Afrika'da var olan siyasi organizasyonlar biçimlerini tanımlamak için bu organizasyonları üç gruba ayırmaktadır (Vansina, 1966, s. 32).

Birinci tür siyasi örgütlenme, Devlet biçiminde yapılandırılmış siyasi örgütlenmeleri ifade etmektedir. Aksoum imparatorluğu, Ashanti Krallığı, Mali İmparatorluğu, Ghana

İmparatorluğu, Benin İmparatorluğu, Kanem-Bornou İmparatorluğu, Songhai İmparatorluğu, Sokoto Halifeliği, Nijerya'daki Yoruba krallıkları, Uganda'daki Buganda Krallığı, Burundi ve Ruanda krallıkları gibi örgütlenmeler o dönemin kalıntılarıdır (Mback, 2000, s. 79). Bu tür toplumların doğuşuna yol açan koşullar askeri fetihler, din savaşları, kölelik, şeflik kurumların genişlemesi ve güçlenmesidir (Obenga, 1983, s. 129). Ayrıca, geleneksel yönetim anlayışının şekillenmesinde kültürel ve etnik çeşitliliğin önemli bir rolü bulunmaktadır (Person, 1981, s. 275).

Afrika'da imparatorluklar ve krallıklar şeklinde yapılanan sömürge öncesi siyasi organizasyonlar devletin rolü oynamış ve merkezi bir yapıya sahip olmuştur. Krallıkların ve imparatorlukların başında devlet başkanı olarak hareket eden kral veya imparator vardı. Kral ya da imparatora, Mossi krallığında olduğu gibi, ileri gelenlerden ve bakanlardan oluşan bir meclis yardımcı olurdu. İllerin düzeyinde, kral kendisini temsil eden ve yerel yönetimde yer alan yerel şefler atardı (Fogui, 1990, s.141). I - VII. Yüzyıllar arasında varlığını sürdüren ve günümüzdeki Etiyopya ve Eritre bölgesinde egemen olan Aksum İmparatorluğu yönetim sistemi böyledir (Fauvelle, 2018, s. 112). Aksum İmparatorluğun organizasyonda İmparatora, kralların kralı anlamına gelen “Negusa Nagast” unvanı verilmişti (Munro-hay, 1991, ss. 118-119-). İmparator, siyasette ve yönetimde merkezi bir rol oynuyordu. Bu çerçevede siyasi, idari, dini ve askeri gücü elinde tutuyordu. Aksum İmparatorluğu egemen olduğu coğrafyayı illere bölerek yönetiyordu. İllerde de yerel şefler görevlendirerek veya var olan yerel şefleri kabul ederek taşra yönetimi uyguluyordu (Munro-hay, 1991, s. 119). Sömürge öncesi Afrika'nın en zengin imparatorluklarından biri olan Mali İmparatorluğu da benzer bir örgütlenmeye sahipti. Mali'de Sundiata Keita tarafından kurulan İmparatorluk, altın çağını Mansa Musa'nın hükümdarlığı döneminde (1312-1332) yaşamıştır. Mali İmparatorluğu'nda İmparatora geleneksel ve kalıtsal iktidar anlamına gelen “Mansa” unvanı verilmişti. Tarihi Afrika toplumlarının çoğunda gelenek ve örften kaynaklı yazılı olmayan kurallar söz konusudur. Ancak Mali İmparatorluğu bu noktada farklılaşmaktadır. Manden Tüzüğü veya Kurukan-Fuga Şartı olarak bilinen bir anayasa metni 1236 yılında ilan edilmiştir. İlan edilen metin, imparatorlukla ilişkili her etnik grubun hak ve görevlerini belirliyordu (Mauny, 1973, s. 74). İmparatorluğun yönetiminde Kral Mansa'ya bir meclis ve illerin düzeyinde yer alan yerel aktörler yardımcı oluyordu. Yerel şefler genelde, İmparator'a mutlak sadakat ve itaat ile yükümlüydü. Yerel şefler vergiyi (tribut) İmparator adına

toplardı. Vergiler genellikle sığır, öküz, koyun, tahıl gibi tarım ve hayvancılık ürünleriyle bira ve şarap gibi imal edilmiş gıda maddelerinden oluşurdu.

Söz konusu organizasyonların en önemlilerinden biri olan Mossi Krallığı⁷, Mali ve Aksum imparatorluklarına benzer bir örgütlenmeye sahipti. Söz konusu organizasyonların en önemlilerinden biri olan Mossi Krallığı, Mali ve Aksum imparatorluklarına benzer bir örgütlenmeye sahipti. Mossi Krallığı siyasi, idari, askeri, yargısal, kültürel ve ruhani güçlerin tamamını elinde tutuyordu. Ancak Ülke çeşitli idari birimlere bölünmüştü. Kral otoriteri iller başında yerleştiren yerel şeflerle paylaşıyordu. Mossi Krallığı'nın il yöneticisi şefleri, geniş bir yetki alanına sahiptiler. Bu çerçevede idari, askeri, yargısal, sosyal ve kültürel nitelikli faaliyetleri yürütürlerdi. Çad, Nijer, Nijerya ve Kamerun'u kapsayan Kanem-Bornou İmparatorluğu yerinden yönetim izleri karşıladığı görülmektedir. İmparator siyasi gücü elinde tutarken, seçkinler arasından seçilen yerel şefler eyaletleri yönetiyordu (Lavers, 1980, s. 9). Songhai İmparatorluğu'nda, bazen imparatorun ailesinin üyesi olan valiler tarafından yönetilen eyaletler vardı. Eyaletlerin başına olan valiler imparator adına vergi toplama yetkisine sahipti. Valiler ayrıca, özellikle düzenli denetimler yoluyla imparatora karşı sorumluydular (Hunwick, 1999, s. 78). Dolayısıyla yerel yönetimlerin izlerinin Afrika tarihinde sömürgeleşmeden çok önce de var olduğunu söyleyebiliriz. Bu dönemdeki yerel yönetimler, idari özerkliğe sahip yerel yönetimlerden daha çok Devleti (imparatorluk krallığını) temsil ediyorlardı.

Sömürge öncesi Afrika'da da teokratik toplumlar mevcuttu. On dokuzuncu yüzyılda Usman dan Fodio tarafından kurulan Sokoto Halifeliği şeriat kurallarına göre yönetiliyordu. Yönetim sistemi Halife etrafında örgütlenmişti. Toplum, Halife'ye rapor veren emirler tarafından yönetilen emirliklere bölünmüştü (Hiskett, 1984, s. 20).

Sömürge öncesi Afrika'daki sosyopolitik örgütlenmelerin ikinci kategorisi, bir şef etrafında yapılandırılmış örgütlenmelerdir. Bu tür örgütlenmelerde, incelediğimiz imparatorluklarda olduğu gibi merkezi bir yönetim yoktur. Bado'ya göre (2013, ss. 1-2),

⁷ 11. yüzyıl civarında, Yukarı Volta bölgesinde (bugünkü Burkina Faso topraklarında) dört ayrı krallığın, şefliklerin ve serbest toplulukların varlığından söz edilmektedir. Bahse konu krallıklar, Mossi krallığı, Tenkodogo Krallığı, Yatenga Krallığı ve Boussouma Krallığı'dır. Mossi Krallığı bu krallıkların en önemlisiydi. Sömürge öncesi dönemde Mossi Krallığı, bugünkü Burkina Faso topraklarının neredeyse yarısını kontrol ediyordu. Mossi krallığının önemi, sömürgeleştirmeye uzun süre direnmiş ve sömürgeleştirme sırasında bile varlığını sürdürmeyi başarmış olmasında yatmaktadır. Bugün bir şeflik kurumu indirgenmiş olsa da, Burkina Faso'nun siyasi yaşamı üzerinde etkili olmaya devam etmektedir.

İmparatorluklara ve krallıklara devlet denilebiliyorsa, bir şef etrafında yapılan toplumlara da mikro devlet denilebilir. Şef siyasi, askeri ve yargı yetkilere sahiptir (Obenga, 1983, s. 129).

Seflik kurumlari, Bir bölgede veya tek bir köyde yaşayan aynı etnik topluluk çerçevesinde örgütlenmiş siyasi ve idari yapıdır. Bazen, Şefliklerin üstü konumunda bir devlete bağlılığı da söz konusu olmaktadır. Bu bağlılık daha çok gönüllü birliktelik ve federasyon şeklinde ortaya çıkmaktadır. Batı Afrika'daki Aşanti Krallığı'ndaki yerel şeflerin durumu böyleydi (Shillington, 1995, s. 195).

Sömürge öncesi Afrika'da sosyo-politik örgütlenmenin üçüncü kategorisi serbest toplumlarıdır. Bunlar anarşik veya devletsiz toplumlar olarak da adlandırılır. Bu tür toplumlar içinde otorite kullanan siyasal örgütler bulunmamaktadır (Obenga, 1983, s. 129). Bu tür örgütler aile veya klan ⁸(clans) etrafında yapılandırılmıştır. Kararlar genellikle yaşlı konseyleri tarafından üyeler tarafından alınır (Savonnet-Guyot, 1986, s. 25). Nijerya'daki Ibolarin arasındaki sosyal örgütlenme de merkezi bir otorite bulunmuyordu. Her biri birkaç aileden oluşan bağımsız köyler vardı. Köylerde aileleri temsil eden yaşlılardan oluşan meclisler vardı. Toplumsal kararlar yaşlılardan oluşan bu meclisler tarafından alınıyordu. Meclis kararlarında oybirliği arayışı öne çıkıyordu (Isichei, 1977, s. 142) Benzer şekilde, Yukarı Volta'daki (şimdiki Burkina Faso) Birfifor toplumları içinde ne bir siyasi örgütlenme ne de bir yönetici şef vardı (Salifou, 2006-2007, s. 47). Başka bir deyişle, örgütlü bir siyasi güç bulunmayan tamamen serbest bir topluluk yaşamı söz konusuydu (Savonnet-Guyot, 1986, s. 28). Fildişi Sahili'nin Ebrié halkı arasında sosyal ilişkilerde yaş kriteri önemli bir role sahipti. Sudan'daki Nuerler (Evans-Pritchard, 1940, s. 12) ve Dinkalar (Deng, 1984, s. 48) örnek olarak verilebilir.

Tüm bu organizasyonlar geleneksel Afrika toplumlarıdır ve meşruiyetlerini çeşitli kaynaklardan almaktaydılar. Fetih hakkı, toprak kontrolü, miras veya belirli bir yönetici aileye mensubiyet başlıca meşruiyet kaynakları arasında sayılabilir (Lutz ve Wolf, 2004, s. 17). Seçim gibi yöntemler kullanılmadığından iktidarın belirlenmesinde ardıllık veya atama yöntemi kullanılmaktadır (Lutz ve Wolf, 2004, s. 15). Geleneksel otoriteler de meşruiyetlerini gelenekten alırlar.

⁸ Klan, birçok geleneksel Afrika toplumunda temel bir sosyal birimdir. Ortak bir soydan geldiğini iddia eden bir grup insanı temsil eder. Bir klanın üyeleri genellikle sosyal, dini ve ekonomik yükümlülükleri paylaşır ve katı dayanışma ve ittifak kurallarına bağlıdır.

Genel olarak, Geleneksel organizasyonlar toplumsal yapı hiyerarşi üzerine oturmaktadır. Halkın otoriteye mutlak itaati söz konusudur. Geleneksel otoriteler tanrısal bir statüye de sahip olmuştur. Halkının yaşam ve ölümü hakkına sahip bir Tanrı olarak kabul edilmiştir. Bu dönemdeki geleneksel otoriteleri bazı yazılar tarafından Firavun'a benzetilir (Ki-Zerbo, 1978, s. 83). Aynı anda siyasi, ruhani ve dini bir lider olan geleneksel otoriteler, genellikle topluluklarının kültür ve geleneklerini korumada önemli bir role sahiptir. Genellikle geleneğin koruyucularıydılar ve törenlerde ve ritüellerde önemli bir rol oynadılar. Bununla birlikte geleneksel örgütlenmelerde katılımcı mekanizmaları da mevcuttu. Ancak bu herkese açık değil soylulara özgü bir katılım anlayışıdır. Şeflerin karar vermeden önce bir ağacın altında meclisi toplayarak toplulukla ve yönetimle ilgili konuları veya sorunları tartışıp karara bağlamaktadır. Soylulara danışma genellikle bir kural gibi görülmektedir.

Nitekim Mandela (1994, s. 39) kolonizasyon öncesi Afrika'daki durumu şu ifadelerle özetlemiştir:

“O zaman halkımız krallarının demokratik yönetimi altında barış içinde yaşıyordu. O zaman ülke bizimdi, bizim adımıza ve bizim hakkımızdı. Tüm insanlar özgür ve eşitti ve hükümetin temeli de buydu. Toplumsal örgütlenme o kadar demokratikti ki kabilenin tüm üyeleri müzakerelere katılabiliyordu. Şef ve tebaa, herkes yönetime katılıyordu ve kararları etkilemeye çalışıyordu”.

Kısacası, Afrika'nın tarihinde kendi özgü örgütlenmesine sahipti. Yukarıda ele alınan söz konusu örgütlenmeler sömürge döneminde değişime uğramıştır. Bu değişim genel olarak önceki yapıların gücünü ve etkisini kaybetmesi yönünde gerçekleşmiştir.

2.1.3. Fransız Yönetimi Altındaki Ülkelerde Yerel Yönetimler.

Bu alt bölümde, yerel yönetimler iki dönem altında analiz edilecektir: kolonizasyon sırasında ve sonrasında.

2.1.3.1. Kolonizasyon Sırasında Yerel Yönetimler

Afrika ile Batı arasındaki temas kolonizasyon ile başlamamıştır. 15. yüzyılın⁹ (M'Bokolo, 1997, ss. 29-44) sonlarına doğru Batı'nın Afrika'ya seferleri, üçgen

⁹ Afrika'daki köle ticareti, Avrupalıların gelişinden çok önceye, antik çağlara kadar uzanmaktadır. Afrika krallıkları ekonomik, siyasi ve askeri nedenlerle köleliği uyguluyorlardı. Köle ticareti 8. Yüzyıl gibi erken bir dönemde de vardı, ancak esas olarak Arap dünyasına ve Orta Doğu'ya yönelikti.

ticaret¹⁰(le commerce triangulaire) olarak da bilinen siyah köle ticareti ile başlamıştır. Siyah köle ticareti, köleleştirilmiş Afrikalı erkek, kadın ve çocukların ticareti ve zorla taşınması anlamına gelmektedir. Bazı Afrika krallıkları (Dahomey veya Ashanti İmparatorluğu gibi) silah, alkol veya mal karşılığında Avrupalılara köle tedarik ederek aktif bir rol oynamıştır.

Afrika'ya yönelik istilari ise 18. Yüzyılda başlamıştır. Afrika kıyılarını keşfeden ilk Avrupalılar Portekizliler ve İspanyollar olsa da Batı ve Orta Afrika kıyılarında Almanya, Portekiz ve İspanya gibi ülkeleri mülk edinme ya da çıkarlarını koruma yarışına iten Fransa'nın Senegal ve Kongo Brazaville'i işgali olmuştur. Bu çıkar yarışında kolonizasyon süreci, Avrupalı güçlerin yerel halkları ve sınırları dikkate almadan Afrika kıtasını kendi aralarında bölüşmek üzere toplandıkları Berlin Konferansı (1884-1885) ile hızlandı. Afrika'nın Bölünmesi¹¹ olarak da bilinen Berlin Konferansı, Afrika'yı resmi olarak bölmek ve Avrupalı güçler arasındaki çatışmaları önlemek amacıyla Alman Şansölyesi Otto von Bismarck tarafından toplandı. Bu konferansta Avrupalı güçler tarafından imzalanan sözleşme, mevcut koloniler tanınması ve yeni bölgelerin işgal edilmesine ilişkin kurallarla (etkin işgal ilkesi) ilgiliydi (Pakenham; 1992, ss. 250-260). Berlin Konferansı Afrika'da kolonizasyon (1884-1960) başlangıç noktası olmuştur.

Fransa'da sömürgeleştirme konusundaki görüşlerin bölünmüş olduğunu belirtmek önemlidir. Batılılar, başlangıçta Afrika'yı sömürgeleştirme arzusunun nedeni olarak batı medeniyetini Afrika'ya getirme arzusunu öne sürmüşlerdi. Batılılar sömürgeciliği beyaz adamın bir misyonu olarak görüyorlardı. Batılıların öne sürdükleri bu gerekçeden, beyaz ırkın siyah ırk üzerindeki üstünlük duygusu doğmaktadır. Batı'yı harekete geçiren arzu, şövenizmin yönlendirdiği yayılcı milliyetçiliğe (Heywood, 2016, s. 203) yakındır. 1885 yılında Paris Temsilciler Meclisi'nde sömürgeci genişleme üzerine bir tartışma yapıldı. Jules Ferry liderliğindeki sömürgeci parti sömürgeciliği ekonomik ve insani nedenlerle açıklanmıştı. Sömürgeci partinin lideri Jules Ferry, güçlü ırkların zayıf ırklar üzerinde hak sahibi olduğunu ve zayıf ırkları medenileştirmenin görevleri olduğunu savunmuştu. Aynı görüşte olan Angers Piskoposu Charles-Emile Freppel sömürgeleştirmenin Fransa'ya Tanrı ve insanlar tarafından verilmiş bir görev olduğunu

¹⁰ Köle ticareti, kullanılan deniz yollarının şekli nedeniyle "üçgen ticaret" olarak bilinmektedir; bu yollar üç ana bölge arasında bir üçgen oluşturmaktadır: Avrupa, Afrika ve Amerika.

duşunuyordu. Georges Clemenceau önderliğindeki sömürgecilik karşıtları ise, her türlü sömürgeci sefer fikrine karşı çıkmıştır ve sömürgeci fethin, bilimsel uygarlığın ilkel uygarlıklar üzerindeki gücünün, içlerindeki tüm gücü sözde uygarlaştırıcının yararına kullanmak amacıyla saf ve basit bir şekilde kötüye kullanılması olduğunu ileri sürüyorlardı. Ancak oylamayı sömürgeci parti kazandı ve Fransa böylece, Aralık 1885'te sömürgeleştirmeye başladı.

Fransa, Senegal, Mali, Fildişi Sahili, Burkina Faso, Gine, Nijer, Moritanya, Benin, Gabon, Kongo-Brazzaville, Orta Afrika Cumhuriyeti, Çad, Cezayir (1830'da sömürgeleştirilmişti), Tunus (1881'de himaye altına alındı) ve Fas'ı (1912'de himaye altına alındı) elde etmişti. Almanya Togo, Kamerun, Tanganika (şimdi Tanzanya'nın bir parçası) ve Güney Batı Afrika'yı (şimdi Namibya) elde etmişti.

Belçika, 1908'de Belçika kolonisi olmadan önce kişisel mülk olarak yönetilen Kongo (Kongo Bağımsız Devleti) üzerindeki kontrolünün tanınmasını sağladı.

Portekiz, Angola, Mozambik, Portekiz Ginesi (şimdi Gine-Bissau), Cape Verde ve Sao Tome ve Principe'yi elde etmişti.

İtalya Somali ve Eritre'yi ele geçirirken İspanya, Ekvator Ginesi'ni (Fernando Póo ve Rio Muni), Fas'taki bazı anklavları (Melilla, Ceuta ve daha sonra İspanyol himayesi altındaki Fas'ın kuzey kısmı) elde etmişti

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Milletler Cemiyeti (MC) toprak paylaşımını yeniden tanımlamış ve Togo gibi bazı ülkeleri Fransa ve İngiltere'nin mandası altına girmiştir (Le Vine, 2007, ss.25-30).

Afrika'daki Fransız koloniler 9 milyon kilometrekareden fazla bir alanı kapsıyordu, ancak nüfus açısından 25 ila 34 milyon kişi yaşıyordu. Fransız kolonileri iki blok halinde örgütlenmişti. Bunlardan biri Fransız Ekvatorial Afrikası (L'Afrique Equatoriale Française (A.E.F)), diğeri ise Fransız Batı Afrikasıydı (l'Afrique Occidentale Française (A.O.F) (Salifou, 2006-2007, s. 3). Başkenti Brazzaville olan Fransız Ekvatorial Afrikası Gabon, Moyen-Congo (şimdi Kongo-Brazzaville), Oubangui-Chari (şimdi Orta Afrika Cumhuriyeti) ve Çad'dan oluşmaktadır. Milletler Cemiyeti tarafından manda altına alınan, ardından Birleşmiş Milletler vesayeti altına giren Kamerun ve Togo gibi ülkeler, zamanla Fransız Ekvatorial Afrikası'nı oluşturan koloniler haline gelmiştir. Başkenti Dakar olan Batı Afrika kolonileri ise Senegal, Moritanya, Fransız Sudan'ı (Mali),

HauteVolta (Burkina), Fransız Ginesi Gine, Nijer, Fildişi Sahili ve Dahomey (Benin) ‘den oluşmaktadır.

Fransız Ekvatorial Afrikaası dört koloniye bölünmüştü. Fransa'nın kolonyal politikası, mevcut siyasi yapıları derinden bozan bir tür federasyon yaratmaktan ibaretti. Genel Vali, Fransız Ekvatorial Afrikaası ve Fransız Batı Afrikaası'nın başındaydı. Her koloninin başında bir vali bulunuyordu. Bu valiler Brazzaville'de olan Genel Vali'nin yetkisi altında toplanmıştı. Yani, Fransa'nın kolonizasyon sırasındaki yönetim sistemi, çok az yerinden yönetim sistemi içeren merkezi bir yapıya dayanıyordu. Siyasi kararlar Paris'te, özellikle de Sömürgeler Bakanlığı tarafından alınıyordu. Metropoliten gücün doğrudan temsilcisi olan Genel Vali, merkezden gelen talimatları kolonilerde uygulamaktan sorumluydu (Vidrovitch, 1988, s. 88). Genel vali, metropoliten direktifleri yerel gerçeklere uyarlamasına sağlayan geniş bir özerkliğe sahipti (Girardet, 1972, s. 201). Kolonilerin başında olan yerel valiler, günlük idarede ve maliye ile asayiş politikalarının uygulanmasında önemli bir rol oynamıştır.

Fransa, doğrudan ve asimilasyon bir sömürge politikası uygulanmıştı. Bu politikanın mekanizmalarına göre, Afrika'ya geldiklerinde buldukları ve geleneksel şef adı altında bir araya getirdikleri siyasi egemenleri yönetimden dışladılar. Fransa başlangıçta, kolonilerin yönetimiyle ilgili her türlü faaliyetin geleneksel otoritelerden dışlanmaya çalışmıştı. Ancak otoriterini için geleneksel kaynaklara dayanması gerektiğini fark etti. Fransa bu şekilde sembolik işlevleri tanıyor ve bunları geleneksel otoritelerle sınırlıyor. Özellikle vergilerin toplanması ve düzenin korunması gibi günlük işleri yönetmek için yönetime entegre edilmiştir (Girardet, 1972, s. 205). Geleneksel otoriteler vergi toplama, zorla çalıştırma ve düzeni sağlama konularında kilit bir rol oynamıştır (Fanon, 1961, s. 70). Ancak güçleri sınırlıydı. Serbest toplumalarda siyasi otoritenin olmadığı yerlerde, Fransız otoritesini sağlamak için yeni örgütlenmeler kurdular. Örneğin Yukarı Volta'daki Lobi ve Diebougou bölgelerinde yerel şeflik kurumu oluşturdular. Bu yeni şefler, yerel halk arasından Fransa tarafından seçiliyordu. Ancak yerel halkın bu şeflere karşı güveni ve onları kendilerinin yöneticisi olarak kabul etmeleri pek mümkün olmadı. Çünkü bunlar yapaydı ve Fransa'nın dostlarıydılar. Geleneklere, örf ve ya tarihe dayalı bir yapı değillerdi. Sadece, Fransa tarafından kurulmuş idari bir şefliği temsil ediyorlardı ve bu açıdan da halkın gözünde hiçbir zaman meşru olamadılar.

Ayrıca, sömürge politikalarını ve yerel halk üzerindeki otoritesini güçlendirmek amacıyla Fransa, 1872’te Saint-Louis, Gorée, Dakar ve Rufesque bölgelerini komün haline getirmeye karar vermişti. Böylece Senegal’de ilk komünler kurulmuştu (Boahen, 1987, s. 103). Senegal’de oluşturulan ilk dört komün, tam yetkili komünleriydi (communes de plein exercice) Senegal’de dört tam yetkili komünün kurulmasından sonra, Fransız Ekvatorial Afrika’sında, özellikle Brazaville (Kongo), Libreville (Gabon), Bangui (Oubangui-Chari) ve Fort-Lamy’de (şimdi N’Djamena, Çad) komün yönetim sistemi kurmuştu. Komünlerin yönetiminde kararlar yerel halka danışılmadan sömürge güçleri tarafından tek taraflı olarak alınıyordu (Dimier, 2004, s. 215). Bu komünler, herhangi bir yerel özerkliğe sahip olmayan komünlerdir. Söz konusu komünleri kurma nedeleri artan kentsel nüfusun yönetimini kolaylaştırmaktadır.

Fransız yönetimi altındaki ülkeler daha sonra A. OF ve AEF, Togo, Kamerun ve Madagaskar’da belediye örgütlenmesine ilişkin 18 Kasım 1955 tarihli kanuna göre yönetilmiştir. 1955 kanuna göre komün sistemleri üç grup halinde düzenlenmiştir. Karma komünler (communes mixtes), orta yetkili komünler (commune de moyen exercice) ve tam yetkili komünler (communes de plein exercice). Karma komünler, seçilmiş ve atanmış belediye meclis üyelerinden ve Fransa tarafından atanan belediye başkanlarından oluşuyordu. Orta yetkili komünler Fransa tarafından atanan belediye başkanları ve seçilmiş belediye meclis üyeleri tarafından yönetiliyordu. 1956’da oluşturulan tam yetkili komünler, seçilmiş belediye meclis üyeleri tarafından yönetiliyordu. Ancak tam yetkili komünleri sadece en büyük şehirlerde ve başkentlerde mevcuttu (Pissaloux, 2010, s. 14). O dönemdeki ortaya çıkan komünler, yerel katılımı sınırlayan ve sömürge güçlerin egemenliğini pekiştiren statülere göre örgütlenmişti. Söz konusu komünler, özerk birimleri değil, idarenin araçları olarak kabul edilmektedir.

1946’da Code de l’Indigénat’ın kaldırılmasıyla halk belediye seçimlerine katılım da dahil olmak üzere yurttaşlık haklarına sahip oldu. Bağımsızlığın arifesinde (1956) kabul edilen Defferre kanunu, orta yetkili komünleri tam yetkili komünlere dönüştürdü. Defferre kanunu ayrıca halka belediye seçimlerinde oy kullanma hakkını da tanımıştı. Defferre Kanunu sömürge politikasında önemli bir adım ve Afrika kolonilerinin bağımsızlığı ve özerkliğine doğru bir başlangıç noktası temsil etmektedir.

Afrikalıların belediye seçimlerine katılımı sayesinde bağımsızlık mücadelesine bağlı siyasi aktörler ortaya çıkmaya başlamıştır (Manning, 1998, s. 203).

2.1.3.2. Kolonizasyon Sonrasında Yerel Yönetimler

Afrika'daki Fransız kolonilerinin bağımsızlığı süreçlerinde, bazı ülkelerde müzakere (Duignan ve Gann 1986, s. 615, Chazan 1980, s. 187)) yoluyla elde etmiş olsa da diğer ülkelerde çatışmayla gerçekleşti. Senegal, Mali, Burkina Faso, Togo (Betts, 1965, s. 112), Fildişi Sahili ve Nijer gibi ülkeler 1960 yılında barışçıl bir şekilde bağımsızlıklarını elde etmişlerdir (Boahen, 1987, s. 296, Suret-Canale, 1971, s. 212). Söz konusu ülkelerde, 1958 yılından itibaren bağımsızlık müzakerelerine başlamışlardır (Chafer 2002, s. 58). Bu doğrultuda, bazı yazarlara göre, yukarıda adı geçen ülkelerin bağımsızlıklarının barışçıl niteliği, 1958 referandumunun belirleyici rolüne dayanmaktadır (Cooper 1996, s. 174, Hargreaves, 1988, s. 87).

Ancak bazı bölgelerde bağımsızlık hareketleri silahlı çatışmalara yol açtı (Meredith, 2005, s. 312). Yaşanan çatışmalar genellikle Fransa'nın belirli stratejik bölgeleri terk etme konusundaki isteksizliğinin ya da milliyetçi hareketlerin şiddet içeren taleplerinin bir sonucu olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, Kamerun (Thomas, 2008, s.201) ve Madagaskar'da bağımsızlığın kazanılması süreci kolonyal yönetimine karşı verilen bir mücadele olmuştur (Le Vine, 2004, s. 89). Afrika'daki bağımsızlık süreci, sendikaların ve ulusal hareketlerin katılımına sahne olmuştur. Bunlar arasında Fransa'daki Siyah Afrikalı Öğrenciler Federasyonu'nun (Federation des Etudiants d'Afrique Noire en France (FEANF)) (Dianè, 1990, s. 41), 1957 yılında Afrika Bağımsızlık Partisi'nin (Parti Africain de l'Indépendance (PAI)) (Anignikin, 2010, s. 27), Genel Afrika İşçileri Konfederasyonu (Confédération générale des travailleurs africains (CGTA)), (Boahen, 1987, s. 290), Demiryolu Sendikaları (Les syndicats ferroviaires) ve Afrika Demokratik Rallisi (Rassemblement Démocratique Africain (RDA)) bulunmaktadır (Manning, 1998, s. 215). Politikai Partileri ve Milliyetçi hareketlerin katkısına ek olarak, Senegal'de Léopold Sédar Senghor, Mali'de Modibo Keita ve Kamerun'da Ruben Um Nyobé gibi liderler Afrika'da dekolonizasyonun figürleridir.

1958 yılında, General Charles de Gaulle'ün liderliğinde, Fransız koloniler iki seçenek arasında bir tercih sunmak için bir referandum düzenlendi: Afrika ülkeleri ya Fransız Topluluğuna katılarak kademeli bağımsızlığı seçecek ya da bu teklifi reddederek Fransa'dan tamamen kopmak anlamına gelecek olan derhal bağımsızlığı tercih edecekti. Gine dışındaki Afrika ülkeleri, Fransa ile bağlarını koruyarak kademeli bağımsızlık yönünde oy kullanmışlardır. Gine ise hemen bağımsızlık yönünde oy kullanmıştı

(Schmidt, 2007, p. 45). Bu karar sadece Fransa ile ilişkilerin kesilmesine değil, aynı zamanda 2 Ekim 1958'de Gine'nin bağımsızlığına da yol açtı (Davidson, 1966, s. 225). Gine böylece Fransız yönetimi altında bağımsızlığını elde eden ilk Afrika ülkesi oldu. Fransız yönetimi altındaki Afrika kolonilerinin bağımsızlıklarını kazanmaları sırasında Fransa, Afrika kolonilerine iş birliği anlaşmaları imzalamalarını dayattı. Anlaşmada yer alan teklifler arasında, bağımsız Afrika kolonilerinin Fransızca'yı resmi dil olarak kabul etmeleri gerekiyordu. Ayrıca kolonyal para birimi olan Fcfa'yı (Franc des Colonies Francaises d'Afrique) kendi para birimleri olarak kabul etmek zorunda kalacaklardı. Dayatılan bir başka unsur olarak Fransa, Afrika ülkelerinin ayrıcalıklı ortağı olmalıdır. Bu durum, Fransızca konuşan Afrika ülkelerinin çoğunun bağımsızlıktan sonraki ilk yıllarda neden Fransız idari modelinden esinlenen merkezi sistemleri tercih ettiğini açıklamaktadır.

Siyasi güç merkezde toplanmıştı ve Devlet Başkanı tarafından temsil edilen yürütme, tüm devlet kurumlarını kontrolünü elindeydi. Tıpkı Fildişi Sahili (Schachter, 1983, s. 54) gibi, eskiden Fransız yönetimi altında bulunan Afrika ülkeleri de yürütmeye öncelik veren anayasalar kabul etmişlerdir (Diouf, 1994, s.112).

Kolonizasyon sonrası Afrika kurumları, tek bir partinin varlığıyla belirginleşen otoriter bir çerçevede gelişmiştir. Bu otoriter rejimlerin ortamında, yerel yönetimleri ikincil bir role indirgemıştır. Kolonizasyon sırasında yerel yönetimin ana birimi olan komünler muhafaza edildi. Ancak, komünler merkezi idarenin sıkı denetimi altında faaliyet göstermeye devam etmişti. Belediye başkanları genellikle iktidardaki siyasi partiler tarafından atanmakta ve etkilenmekteydi (Diouf, 1994, s. 157). İdari veya mali özerkliği olmayan yerel yönetimlerdi (Mamdani, 1996, s. 178). Mali gibi diğer ülkelerde, seçilmiş yerel yönetimler kaldırılmıştır (Boahen, 1987, s. 297). Benin gibi ülkelerde 1962 reformlar yerel özerliğe sona etmişti. Komünlerin esas olarak sembolik rolleri vardı ve önemli kararlar merkezde alınıyordu (Conac, 1993, s. 276). Kolonizasyon sonrası rejimler böylece yerel ve geleneksel otoriteleri marjinalleştirerek yerlerine devlet temsilcilerini getirmiştir (Konaté, 1987, s. 88). Fransız etkisinde olan devletler o zamanki siyasi kültürüne göre, genellikle yerel yönetimlerin görev alanına giren faaliyetler, bölge ve departmanlardaki vali ve kaymakamlara devredilmiştir. Böyle bir bağlamda yerel demokrasinin çok az anlamı vardı çünkü yerel yönetimler merkez yönetimin kontrolü

altında ve hiçbir özerklikleri yoktu. Bu nedenle bu dönem yerinden yönetim için bir deneme aşaması olarak kabul edilmektedir.

Afrika ülkelerinde bağımsızlığın ardından geleneksel şeflerin durumuna bakıldığında bir değişim eğilimi göze çarpmaktadır. En belirgin durum, geleneksel şeflere kolonyal yönetimleriyle iş birliği yaptıkları yönündeki suçlamalardır. Bu suçlama doğal olarak şeflerin itibar ve otoritesini kaybetmeleri anlamına gelmektedir (Perrot vd. 2003, ss. 489-510). Kolonizasyon döneminde kolonyal yönetiminden meşruiyet alan geleneksel şefler, yeni dönemde yozlaşmış kabul edilerek yönetim sisteminden uzaklaştırılmışlardır. Benin, Burkina Faso, Mali gibi ülkelerde uygulama geleneksel otoriteleri ortadan kaldırarak taşraya merkezi yönetimin uzantılarını yerleştirmek şeklinde cereyan etmiştir. Çünkü ulusal birliği sağlama daha öncelikli hedef idi (Pissaloux, 2019, s. 14). Yeni Afrika devletleri, ulus devletin modern ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalacağından ve merkezi güçlendirmek gerektiğinden geleneksel yapıları kaldırdılar.

Afrika ülkeleri, uluslararası kurumların etkisiyle 1980'den itibaren yerel yönetimleri güçlendirmeye yönelik reformlara başladı. Ayrıca, yeni Afrika devletlerinin uluslararası kurumların mali desteğine ihtiyacı vardı. Bu kurumlar destekleri, genellikle neo-liberalizm ilkelerine dayanan yapısal ekonomik reformlara bağlıyordu. Küresel aktörlerin uyguladığı programlardan biri de “yoksulluk azaltma programı”dır. Bu programlar aynı zamanda kamu yönetiminde yeniden yapılanma reçetesini de içermektedir. Hemen hemen bütün yoksulluk azaltma programlarında yerelleşme yönünde tavsiyeler bulunmaktadır (Paulin, 2004, s. 2).

2.1.4. İngiliz Yönetimi Altındaki Ülkelerde Yerel Yönetimler

Kolonizasyon kuralları ve Afrikan'ın paylaşması belirleyen Berlin Konferansı ile İngiltere, Güney Afrika, Bechuanaland (Botswana), Rodezya (Zambiya ve Zimbabve), Kenya, Uganda, Sudan (Mısır ile birlikte Anglo-Mısır kondominyumu altında) Sierra Leone, Nijerya ve Gold Coast'u (Gana) gibi ülkelere elde etmişti (Lugard, 2014, s. 182). Eskiden İngiliz yönetimi altında olan bu ülkelerde bugünkü yerel yönetimlerin mekanizmalarını anlayabilmek için kolonizasyon öncesi, sırasında ve sonrasında yerel yönetimlerin durumunu analiz etmek önemlidir.

2.1.4.1. Kolonizasyon Sırasında Yerel Yönetimler

İngiliz kolonyal yönetim sistemi Fransız modelinden farklıdır. Afrika'daki İngiliz kolonileri dolaylı bir yönetim politikası etrafında örgülenmişti. Aslında, Fransız sisteminin tam tersi olan İngiliz dolaylı yönetim kavramı, İngilizce konuşan Afrika devletlerinin ideolojisini ve siyasi uygulamalarını etkilemiştir. İngilizlerin yönetim yöntemi, kolonileri geleneksel yerel yapıları kullanarak yönetme ve aynı zamanda merkezi kontrolü sürdürme arzularını yansıtıyordu. Başka bir deyişle, kökeni Nijerya'nın eski valisi Frederick Lugard'a atfedilen dolaylı yönetim, İngiliz yönetiminin yerliler aracılığıyla yapılmasıdır. İngilizler yönetim sisteminin özü, yönetim işini yerlilere devretmek ve onları kontrol etmek şeklinde ortaya çıkmaktadır (Tsimi, 2010, s. 31). Dolaylı yönetim altında İngilizler, idari sorumlulukların büyük bir kısmını geleneksel şefler gibi yerel liderlere devrederek kolonileri yönetmeye çalıştı. (Lugard, 2014, s. 78). İngiliz kolonileri de bloklar halinde yönetiliyordu. İngiliz Batı Afrika (Afrique de l'Ouest Britannique) bloğu Gana (eski adıyla Altın Sahili), Sierra Leone ve Gambiya'dan oluşuyordu. Bu ülkeler farklı şekilde yönetiliyordu ancak bölgesel danışma konseyleri gibi ortak idari yapıları paylaşıyorlardı (Crowder, 1968, s. 45). İngiliz Doğu Afrikası (Afrique de l'Est Britannique) Kenya (koloni ve protektora), Uganda (protektora), Tanganika'dan oluşuyordu. İngiliz Güney Afrikası (l'Afrique Australe Britannique), Kuzey Rodezya (şimdiki Zambiya) Güney Rodezya (şimdiki Zimbabve) Nyasaland'dan (şimdiki Malavi) oluşuyordu. Botswana ve Lesotho ise ayrı ayrı yönetilen kolonilerdi. Fransa, kolonilerinde kendi yönetim sisteminin yeniden üretilmesine dayanan bir asimilasyon ve doğrudan yönetim politikasını tercih ederken, İngilizler yerel özelliklere göre yönetmeyi seçmişti. Komünal sistem İngiliz kolonilerinde gerçek anlamda mevcut değildi. İngilizler, Avrupa modellerini empoze etmek yerine geleneksel yapılarla çalışmayı tercih etmiştir (Perham, 1937, s. 134). İngiliz Batı Afrikası'nda komünlerin yerini alan Native Authorities İngiliz yönetimi tarafından atanan yerel şeflerden oluşuyordu (Lugard, 2014, s. 108). Native Authorities başında bulunan yerel şefler, İngiliz gözetimi altında yerel işleri yönetiyordu. Geleneksel yapıların bulunmadığı ülkelerde İngilizler geleneksel yapılar oluşturdular. Bu bağlamda, Kenya'da Kikuyu'lar oluşturuldu. Özetle, İngiliz kolonilerde, geleneksel yapılar yerel yönetimler birimler olarak işlev görmüştü (Berman, 1990, s. 56).

Buna göre yerel ya da geleneksel şefler, yönetim faaliyetini sürdürmektedir. Vergi toplama, adaleti sağlama gibi birçok kamu görevi yerel otoritelerce yerine getirilmektedir. Yerlilerden oluşan yerel mahkemeler (native courts), vergilerin bir kısmını toplamaktan sorumlu yerel haznedarların (native treasuries) varlığı bu yapının örnekleridir (Tsimi, 2010, s. 31). Ayrıca yerel şeflerin düzenleme yapma yetkileri de bulunmaktadır. Fakat temel görevleri merkezi yönetim tarafından yapılan yasa ve diğer düzenlemeleri uygulamaktır. Kendi gelirlerine sahip yerel otoritelerin aynı zamanda bütçeleri de vardır (Bwele, 1981, s. 90).

Yerlilere yetki devrinin, özel yapılar aracılığıyla kendi kendilerini yönetmelerini sağlamayı amaçladığını belirtmek gerekir. Hatta demorratik değerlerin ve özellikle seçim sisteminin sömürgelere taşınması da söz konusu olmuştur. Buna göre seçim yoluyla bir şef ya da kral belirlenebilmiştir. Ayrıca, halk egemenliği biçimleri de görülmüştür. Örneğin Gana'da Akanlar, bir liderin gücünü halktan aldığını ve sadece onlar tarafından yetkilendirildiğini düşünüyorlardı (Quantin, 2009, s. 67).

Yine Gana'da (Gold Coast) geleneksel şefler yürütme, yargı ve toprak yetkilerinin kullanılmasında temel bir rol oynamıştır. Dolaylı yönetim uygulaması, İngiliz sömürgeciliğinin şefliklerin kullanımını kendi çıkarları doğrultusunda yönlendirerek sürdürmesini sağlamıştı. Nkrumah¹² bunlara karşı şiddetle mücadele etmesine rağmen, bunları ortadan kaldıramadı ve önemli bir rol oynamaya devam ettiler (Marie ve Idelman, 2010, s. 2). Görüldüğü gibi yerel şefler siyasi hayatın içinde de yer almabilmekteydiler. Bu yönüyle yerel otoriteler, sömürge yönetiminin yardımcıları gibi rol oynayarak yönetim sisteminin temel taşı olmuşlardır (Brocheux vd. 2012, ss. 240-247).

Ancak İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra milliyetçi hareketlerin baskısıyla İngilizler, Native authorities modernize etmek amacıyla Local Government Councils kurdular. Local Government Councils oluşturması, yerel konsey üyelerinin seçilmesi gibi demokratik unsurları da beraberinde getirmiştir.

¹² Kwame Nkrumah (1909-1972), 6 Mart 1957'de İngiliz sömürgeciliğinden bağımsızlığını kazanan ilk Afrika ülkesi olan Gana'nın ilk Devlet Başkanı olan Ganalı bir siyasetçi ve devrimci liderdi. Nkrumah, Gana'nın bağımsızlık mücadelesinde kilit bir rol oynamış ve Afrika birliğinin ve Afrika kıtasının sömürgecilikten ve yeni sömürgecilikten kurtuluşunun ateşli bir savunucusu olmuştur.

2.1.4.2. Kolonizasyon Sonrasında Yerel Yönetimler

Fransız yönetimi altındaki ülkelerin aksine, İngiliz yönetimi altındaki bazı ülkeler (Gana 1957) bağımsızlıklarını daha erken kazanmışlardır. Bağımsızlıkların kazanması, bazı yerlerde barışçıl yollarla (Nijerya, Uganda, Tanzanya), bazı yerlerde de çatışmalarla gerçekleşti (Rhodesie du Sud (Zimbabve), Malawi (Nyassaland), Kenya) (Elkins, 2005, s. 154). Kolonizasyon döneminin bitiminden sonra da İngilizce konuşulan ülkelere Fransızca konuşulan ülkelerekinden farklı bir yapı kalmış veya ortaya çıkmıştır. Bu açıdan İngilizlerin bıraktığı ülkelere, merkezi yönetim ile yerel yönetim yapılanmaları, aralarındaki ilişkiler ve yetki paylaşımı Fransızların ayrıldığı ülkelerekinden farklıdır. Bu ülkeler, İngiltere örneğini izleyerek parlamenter rejimleri benimsemişlerdir. Nijerya gibi bazı ülkelere etnik dinamikler siyasi tercihlere yön vermiştir. Nijerya, etnik çeşitliliğini yansıtmak için federal bir sistem benimsemiştir (Coleman, 1958, s. 430). Dolaylı yönetime dayalı İngiliz yönetim sistemi, Anglofon Afrika ülkelerinin siyasi yapısını etkilemiştir. Fransızca konuşulan ülkelerin aksine, yerel yönetimler belirli bir rol üstlenmiş ve bu nedenle merkezileşme bu ülkelere sınırlı kalmıştır (Mamdani, 1996, s.74).

Yukarıda da belirtildiği gibi, Afrika'daki İngiliz yönetimi, buldukları geleneksel siyasi yapılara dayanıyordu. Kolonizasyon sonrası Afrika'da yerel demokrasi de bu geleneksel yapılar aracılığıyla temsil edilmiştir. Nijerya ve Gana gibi ülkelere geleneksel yapılar korunmuş ve yeni devlet yapılarına entegre edilmiştir. Ancak Kenya, Tanzanya ve Malavi gibi diğer ülkelere bu yapılar yerel yönetimlere dönüştürülmüştür.

Bu açıdan, İngilizce konuşulan ülkelere, merkezileşme daha yumuşaktı (soft) çünkü bu ülkeler merkezi ve yerel yönetimler arasında bir denge sağlamaya çalışmıştı. Yerel yönetimlerin örgütlenmesinin, doğrudan eşitlik ilkesinden kaynaklandığı Fransızca konuşan ülkelere olduğu gibi tekdüzelik mantığını takip etmediğine dikkat edilmelidir. Yerel yönetimler kentsel alanlarda ve kırsal alanlarda farklı bir statüye sahipti (Demanté ve Tyminski, 2008, s. 7).

Bağımsızlığın ardından Nijerya, sosyal hizmetlerin (eğitim, sağlık, temel altyapı) sağlanmasından ve kırsal kalkınmanın teşvik edilmesinden sorumlu olan Local Government Areas oluşan federal bir sistemi benimsemiştir (Ayee, 2008, s. 43). 1965 yılında Zambiya, kırsal alanlarda Kırsal Konseyleri uygulamaya koymuştur. Bu konseyler merkezi hükümet tarafından seçilen ve atanan üyelerden oluşuyordu. 1965

yılında Zambiya, kırsal alanlarda Kırsal Konseyleri uygulamaya koymuştur. Bu konseyler merkezi hükümet tarafından seçilen ve atanan üyelere oluşmaktaydı. Uganda'da Direniş Konseylerinin kurulmasına yönelik ilk girişim 1962 yılında başlamıştır. Yerel işleri yönetmek için Kenya, yerel seçilmiş temsilcilerden oluşan ve kamu hizmetlerinden (su, yol, eğitim) sorumlu bölge konseyleri (Conseils de District) kurdu. Ancak söz konusu Bölge Konseylerin gerçek bir mali veya idari özerkliği yoktu (Klopp ve Sang, 2011, s. 310). Çalışmamızın ilerleyen Kısımında göreceğimiz üzere, bu ülkelerdeki adem-i merkeziyetçiliğin, tıpkı o dönemde Fransız yönetimi altında olan ülkelerde olduğu gibi, deneysel bir aşamada olduğu belirtilmelidir.

Özetle, Afrika'daki ilk yerinden yönetimin deneyimleri, bugün gözlemlenenlerden farklı biçim ve özellikler gösterse de kolonizasyon öncesi döneme kadar uzanmaktadır. Kolonizasyon öncesi Afrika toplumları geleneksel şefler etrafında örgülenmişti. Kolonizasyonla birlikte Afrika, kendi geleneklerinin dışında bir siyasi sistemi miras almıştı ve bu ülkelerin dışında bir yönetim sistemin benimsenmesi uzun ve derin sorunların başlangıç noktası olmuştu.

2.2. Afrika'da Yönetimin Temel Sorunları

Afrika'da genel olarak yaşanan siyasi sorunlar idari yönetim sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu sorunların birçok kaynağı olabilir. Ancak temel olarak kolonizasyon döneminin bıraktığı uyumsuzluklar, yönetim kurumlarındaki zayıflıklar ve ekonomik eşitsizliklerden söz etmek yeterli bir kanaat oluşturmaktadır.

2.2.1. Sömürge Güçlerin Miras Bıraktığı Sorunlar

Sömürge güçlerin yönetime ilişkin bıraktığı sorunların başında Avrupa'ya özgü idari sistemlerin Afrika'nın geleneksel yapısı ve yönetim kültürü ile uyumsuz olması gelmektedir. Afrika ülkelerin yapıları çoğu sömürge döneminin mirasıdır (Young, 1994, s. 2). Bu konudaki kanaatlerin bir bölümü, sömürge güçlerin Afrika'nın geçmiş ve geleneklerinin tersi bir yapıyı Afrika'da uyguladıkları ve bu durumun yönetimde kırılganlıkları artırdığı yönündedir (Person, 1981, s. 281). Bu mirasın temelinde başta ithal edilen yönetim sistemleri yer alır. Bağımsızlık sonrasında Afrika liderlerinin ilk refleksi, sömürgeci güçlerin kurumsal yapısını aynen devralmak veya var olan modeli sürdürmek olmuştur. Nitekim, bu dönemde çıkarılan anayasalarda Batı ülkelerinin

anayasa metnlerinin birebir kopyaları göze çarpar (Du Bois de Gaudusson, 2008, s. 47). Örneğin, 1960 tarihli Kamerun Anayasası; Beşinci Fransız Cumhuriyeti'nin anayasa taslağından esinlenerek, Fransız danışmanlar tarafından kaleme alınmıştır. Bu “ithalatçı” yaklaşım, yalnızca anayasalarda değil, tüm idari uygulamalarda da kendini göstermiştir. Afrika'ya ithal edilen modern devlet kurumları ile geleneksel yapılar arasında çatışmalar çıkmıştır. Çatışmaların kaynağı, batılı toplum değerlerinin Afrika topluluk değerleriyle uyumsuz olmasıdır. Özellikle merkezileşme, bürokratikleşme ve ulusal egemenlik gibi ilkeler, geleneksel yönetimde bulunmayan kurumlardır. İthal devlet yerel bağlamlara uyarlanmamıştır, çünkü belirli sosyal, kültürel ve tarihsel gerçeklikleri göz ardı etmektedir. Afrika'da kolonyal yönetimi genellikle geleneksel yerel otoriteler gibi yerel güç yapılarını görmezden gelmiş ve halka yabancı bürokratik kurumlar kurmuştur. İthal edilen modern devletler kurumları bazen Afrika'ya özgü geleneksel yapılara da rekabet hale gelmiştir. Badie (1992, s. 334), ithal edilen modeller ile yerel gelenekler arasındaki bu etkileşimi, Batılı kurumların ithalinin sıklıkla iç gerilimlere ve meşruiyet krizlerine yol açtığı bir çatışma diyalektiği olarak tanımlamaktadır.

Afrika'daki otoriter rejimler, kolonizasyon döneminin bir başka mirasıdır (Du Bois de Gaudusson, 2008, s. 46). Otoriter uygulamalar taklitçilik olarak da görülebilir. Öncelikle Batılı kurumlara ve uygulamalarına duyulan köklü inançla ilişkilendirilir. Kolonizasyon döneminde Batılı ülkelerin uyguladığı otoriter, ayrıcalıklı ve ayrımcı yaklaşımlar, bağımsızlık sonrasında da sürdürülmektedir.

Otoriter uygulamalar ve siyasi düzlemdeki çatışmalar, kolonizasyonun gölgesinde devam eden yapısal eşitsizlikler, ayrımcılık ve kimlik sorunlarında da görülmektedir (Harwood, 2024, s. 23).

Özetle, Afrika'nın yönetim sorunları “yönetişim hastalığı” olarak adlandırılmaktadır. Bu hastalığın kaynağını, başka coğrafyalarda başarıyla sınanmış yönetim modellerinin Afrika'ya ithal edilmesi oluşturmaktadır. Ancak söz konusu modeller kıtaya aktarıldıklarında öngörülen sonuçları vermemektedir (Bourgoin, 1984, s. 216). Geleneklerin ve kültürel değerlerin dışlanması bu başarısızlıkta önemli bir rol oynadığı kabul edilmektedir.

2.2.2. Sömürge Güçlerin Keyfi Sınırları : Etnik ve Bölgesel Çatışmalar

Englebert, Tarango ve Carter (2002, ss. 1093-1094)'ün de vurguladığı üzere, Afrika devletlerinin çağdaş sınırlarının kökenlerinin sömürge dönemine dayanması nedeniyle son derece keyfi olduğu hususunda hemen hemen tüm uzmanlar hemfikirdir. Kıtanın etnik ve tarihî gerçeklikleri göz ardı edilerek sınırların çoğu geometrik kurallara veya siyasî niyetlere göre çizilmiştir (Afrika Birliği Komisyonu : 2013, s. 14). Afrika'nın paylaşımı sırasında (Berlin Konferansı, 1884-85) Avrupalı güçler, yerel gerçekleri dikkate almaksızın sınırları sıklıkla keyfi biçimde çizmişlerdir (Michalopoulos ve Papaioannou : 2016, s. 1803 ; Coquery-Vidrovitch : 2012, s. 152). Bu nedenle etnik gruplar bugün kolonyal paylaşım hatları nedeniyle birden çok devlet arasında bölünmüş durumdadır. Toplumların bu şekilde parçalanması, Afrika'daki pek çok çatışmanın temelinde yatan nedenlerden biridir. Lukong (2011, s. 5) bu çerçevede, Kamerun ve Nijerya'nın bağımsızlık döneminde tayin edilmesi eksik kalmış sömürge dönemi idari sınırlar miras aldıklarına dikkat çekmektedir. Bu durum, Britanya ile Almanya arasındaki çelişkili kolonyal antlaşmaların bir sonucu olarak ortaya çıkan Bakassi meselesinde de açıkça görülmektedir ; bu konuda Nijerya 1913 öncesine ait haritaları delil olarak gösterirken, Kamerun 1906–1913 tarihli antlaşmalara dayanmaktadır. (Baye, 2010 : ss.9-13) de hatırlattığı üzere, Bakassi çatışmasının kaynağı, sömürgeci güçlerin değişen çıkarlarına uygun olarak çekilen yapay sınırların mirasına dayanmaktadır. Benzer biçimde, Tonah (2006, ss. 310-314) Gana ile Burkina Faso arasında Fulani çobanların 2000'li yıllardan önce herhangi bir geleneksel engelle karşılaşmadan kolonyal sınırları geçebildiklerini hatırlatmaktadır. Ancak, suya erişim konusunda ortaya çıkan bir yerel anlaşmazlık, 2000'den sonra çobanların Gana topraklarından tahliye edilmelerine neden olmuştur. Söz konusu kolonyal sınır çizgisine dönüş, öncesinde barış içinde bir arada bulunan topluluklar arasında keskin gerilimlere yol açmıştır.

Çad-Libya, Kongo-Angola ve Mali-Cezayir örnekleri de, insani gerçeklikleri hiçe sayan yapay sınır hatlarının nasıl çekişmeli bölgeler ve kalıcı çatışmalar yarattığını göstermektedir (Tonah 2006, s. 312; Abbink 1998, s. 554). Bu doğrultuda, Foucher (2014, s. 10) ise Afrika'da sömürgecilikten miras kalan sınırları nitelendirmek için sömürge sınırları miti kavramını kullanmaktadır.

1964'te Afrika Birliği Örgütü'ne (şimdiki Afrika Birliği.) üye tüm devletler, bağımsızlığa ulaştıkları andaki mevcut sınırları koruyacaklarına dair taahhütte bulunmuş olsalar da, günümüzde hâlâ çatışmalar devam etmektedir (Englebert vd. 2002, ss. 1093-1118).

2.2.3. Afrika Kurumlarının Zayıflığı

Günümüzde Afrika'daki yönetim krizi, devletin kurumlarının zayıflığıyla da açıklanmaktadır. Bağımsızlığın gelişiyile birlikte özgürlük duygusu ve daha iyi bir geleceğinin umudu bekleneni karşılamamıştır. İzlenen yöntem ve yapılan değişiklikler, kıtanın demokrasi ve refah yolunda ilerlemesini engelleyen sosyo-ekonomik politikalara yeterli bir yanıt ya da kesin çözümler sunmakta şu ana kadar başarısız olmuştur (Bouba, 2023, s. 354). Yapılan reform ve izlenen politikaların birçoğu teoride geçerli olsa da büyük ölçüde güvenilir ve motive edilmiş bir idari yapının eksikliği nedeniyle düzgün bir şekilde uygulanamamıştır (Bouba, 2023, s. 350).

Médard tarafından savunulan Neopatrimonyalizm teorisi Afrika'nın kurumsal zayıflığına daha iyi bir açıklama getirmektedir. Neopatrimonyalizm, devlet gücü ve mülkiyeti gibi kamu kaynaklarının yönetici elitler tarafından özel kaynaklar olarak değerlendirildiği bir siyasi sistem veya hükümet türüne atıfta bulunan sosyolojik ve siyasi bir teoridir. Neopatrimonyalizm, demokratik veya bürokratik görünümlere sahip olmasına rağmen gayri resmi olarak işleyen ve çoğu zaman kamu kurumlarını genel çıkarın taleplerinden ayıran modern siyasi rejimler hakkında eleştirel bir bakış açısı sunmaktadır. Médard'a göre (1991, s. 323) neo-patrimonyalizm, Afrika'da devlet kavramının sorgulanmasına neden olacak kadar yaygın olan kamu ve özel mülkiyetin birbirine karıştırılmasıdır.

Neopatrimonyalizm yolsuzluğa, erklerin kişiselleştirilmesine, kayırmacılığa ve despotizme yol açmaktadır. Neopatrimonyalizm bakış açısı da Afrika'daki çatışmaların ekonomik yönetim krizinin bir ürünü olduğunu göstermektedir. Yöneticiler, kamusal yararı gözetmeden, karar alma süreçlerinde çoğunluğun refahı yerine kendi kişisel ve dar grup çıkarlarını önceliklendirme eğilimi göstermektedirler (Kamto, 1987, s. 41). Genel çıkar yerine vatandaşların bireysel çıkarlarının ön plana çıkarılmasını benimseyen yaygın anlayış, ulusal servetin adil bir biçimde dağıtılması idealini sarsmaktadır (Mahini ve Sakinatu, 2019, s. 136). Bireysel çıkarların hizmetinde olan böyle bir yönetim anlayışı, siyasi ve ekonomik işlevsizliğe yol açmaktadır.

Bayart (1989, s.439) tarafından özel olarak Kamerun'da ve bir bütün olarak Afrika'da siyasi pratiklerin sosyolojisi üzerine yapılan bir çalışma, siyasi davranışlarda “göbek siyaseti”ne (la politique du ventre) yönelik güçlü eğilimi ortaya koymaktadır. Yazara göre “göbek siyaseti” gıda, güvenlik ve hayatta kalma gibi birincil ihtiyaçların yönetimine odaklanan pragmatik bir siyaset yaklaşımıdır. Neopatrmonyalizm teorisi ve göbek siyaseti, kamu kaynaklarının özel çıkarların için kullandığını vurgulamaktadır. Devlet, kişisel zenginleşme veya iktidara yakın olan gruplar için bir araç olarak kullanılmaktadır. Dolayısıyla göbek siyaseti Afrika bağlamında neopatrmonyalizmin bir tezahürü olarak görülmektedir. Göbek siyaseti, neopatrmonyel sistemin postkolonyal toplumlara özgü kültürel ve tarihsel pratiklerde nasıl somutlaştığını göstermektedir. Göbek siyaseti aynı zamanda liderlerin kalıcı reformlar yapmaksızın iktidarlarını sürdürmek ve halklarının ihtiyaçlarını karşılamak için kaynakların dağıtımıyla meşgul olduğu otoriter veya sömürge sonrası rejimlerle de ilişkilendirilmektedir. Bayart için ekonomik, gıda ve hayatta kalma kaygıları çok önemlidir ve Afrika'daki siyasi ve sosyal davranışları derinden etkilemektedir.

Patrmonyel anlayış sonucu Afritka devletlerinde kamu ve özelin birbirine karıştırıldığı, yolsuzluk, kayırmacılık, nepotizm, kabilecilik ve prebendalizmin gibi uygulamalarını yönetimlerin ortak paydaşı olduğu belirtmektedir (Médard, 1990, s. 30). Yöneticilerdeki bireysellik toplumcu ve toplumun üstünlüğü anlayışına üstün gelmektedir. Yolsuzluk uygulamaları ve zimmete para geçirme eylemleri, neredeyse yerleşik ilkeler haline gelmiş gibi görünmektedir (Mahini ve Sakinatou 2019, s. 137). Bu durum halk ve liderler arasında bir güven krizi yaratmıştır. Aslında bu davranışların oranının artması, Afrika devletlerinin kurumlarının zayıflığının, kötü yönetimin, yolsuzluğun ve doğal kaynaklar ile kamu işlevleri arasındaki eşitsizliğin sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kamu görevlilerinin eylemlerinin açık olması ve şüphe uyandırabilecek her eylemin açıklanması ve kontrol edilmesi gerekirken (Kpundeh, 1994, s. 7), kontrolün olmadığı bir ortamda bireyler ve hükümetler acil kaynak arayışı ve maddi ihtiyaçların tatmini ile motive olan siyasi davranışları benimsemektedir. Yani, bağımsızlıktan altmış yıl sonra, kıtanın birçok devletinin kurumları hala embriyonik bir gelişim aşamasındadır. Kısacası, tüm bunlar Afrika kurumlarının zayıflığı ile açıklanabilir. 2009'da Gana'yı ziyaret eden ABD eski başkanı Obama (2009-2017) şunları söyledi : “Afrika'nın güçlü adamlara değil, güçlü kurumlara ihtiyacı vardır.” Obama Afrika'daki birey kültürünü eleştirmekte ve

Afrika'da istikrarlı ve müreffeh bir geleceğin anahtarının kurumların güçlendirilmesinde dayandığını savunmaktadır. Bu, iktidardakilerden bağımsız olarak işleyen demokratik, adli, ekonomik ve sosyal kurumları kapsamaktadır. Güçlü kurumlar siyasi istikrar, iyi yönetim, insan haklarına saygı ve sosyal adaleti garanti altına alarak ekonomik kalkınma ve sürdürülebilir büyüme için elverişli bir ortam yaratmaktadır.

North ve Weingast (2009, ss. 1-14), devletleri etkinliklerine göre sınıflandırırken iki tür toplum arasında ayırım yapmaktadır: açık erişimli (open access orders) toplumlar ve sınırlı erişimli toplumlar (limited access orders). Ona göre açık erişim toplumları, kurumları en etkili olan ve şu özelliklere sahip devletlere ait toplumlardır: “Siyasi ve ekonomik kalkınma”, “pozitif ekonomik büyüme”, “çok sayıda kuruluşa sahip çeşitli ve güçlü bir sivil toplum”, “adem-i merkeziyetçiliğe güçlü bir değer veren bir devlet”, “mülkiyet haklarına, adalete ve tüm bireylere eşit, saygı gösteren, hukukun üstünlüğü ile yönetilen bir devlet.”

Sınırlı erişim toplumları ise “şoklara karşı özellikle kırılgan olan yavaş büyüyen bir ekonomi”, “yönetilenlerin genel iradesi olmadan işleyen siyasi rejimler”, “merkezi bir devlet”, “ayrıcalık ve sosyal hiyerarşiye dayalı kişisel temelde örgütlenmiş sosyal ilişkilerin baskınlığı”, taraflı uygulanan yasalar”, “hasas mülkiyet hakları” ve “tüm bireylerin eşit olmadığı” varsayımı ile karakterize edilmektedir.

Taşıdığı özelliklerden dolayı Afrika devletleri bu sınırlı erişim kategorisine dahil edilmektedir. Afrika'daki kurumsal reformlar genellikle iktidardakiler tarafından kendi çıkarlarına hizmet edecek şekilde yönlendirilmektedir. Cabral (2011, s. 2), Sebahara (2000, s. 12), Sané (2016, s. 133) ve Achor (2025, s. 43) gibi önde gelen yazarlar, Afrika'nın pek çok ülkesinde kurumsal yapının zaaf içinde olmasının desantralizasyonu doğrudan sekteye uğrattığı konusunda hemfikirdir. Bu yapısal yetersizlikler, yerel düzeyde yetki devriminin gerçek anlamda hayata geçirilmesini imkânsız kılmakta, böylece desantralizasyonun etkin uygulanmasını engellemektedir (Gutheil, 2024, s. 5).

2.2.4. Anayasal İstikrarsızlık

Sömürge sonrası Afrika ülkelerinin yönetiminde yaşadığı bir başka sorun ise anayasal düzenlemelerin yetersizliği ve istikrarsızlığıdır. Bu açıdan Afrika anayasalarını ne işe yaradığı sorgulanmakta (Gonidec, 1988, s. 849) veya “hasta” oldukları iddia edilmektedir. Anayasaların hastalığının kaynağı ise uygulanmama ya da uygulanmakla

birlikte özel amaçlar için araçsallaştırılması nedenine dayanmaktadır (Ahanhanzo-Glèlè, 1982, s.33)

Afrika’da son dönemde yaşanan birçok olay, anayasaların siyasi amaçlarla kullanılmasını ortaya koymaktadır: Anayasalar, çok sayıda keyfi değişikliklerle zayıflatılmaktadır (Aivo, 2012, s. 6). Her kurucu metin ilke olarak kendi değişiklik usullerini belirlese de, katı prosedürlere sahip anayasalar bile istikrarı garanti edemez. Gerçekten de iktidar sahiplerinin çıkarlarına göre yapılan değişikliklerin yanı sıra temel yasanın (anayasanın) ihlal edildiği durumlar gözlemlenmektedir.

Son dönem anayasa değişiklikleri çoğunlukla devlet başkanının statüsü ve görev süresiyle ilgilidir. Bu değişikliklerin başlıca amacı cumhurbaşkanlığı dönem sınırlarını ortadan kaldırmaktır. 1990’ların demokratikleşme dalgasının başında, Afrika ülkelerinin çoğu anayasalarında cumhurbaşkanı için iki dönemle sınırlama getirilmişti. Oysa 1990–2010 yılları arasında bu ülkelerin on altısı, anayasa değişikliği yaparak bu dönem sınırlamasını anayasalarına ekledi ve daha sonra bu sınırlamayı kaldırdı.

2015 yılında Burundi’de, anayasal olarak öngörülen dönem sınırına rağmen Pierre Nkurunziza yeniden aday olmaya karar verdi. Senegal’de anayasa 2001–2008 yılları arasında en az on dört kez revize edildi (Gueye, 2009). 2008 yılında Kamerun Ulusal Meclisi, iki dönemle sınırlandırmayı kaldıran bir yasa tasarısını kabul etti; böylece o sırada 87 yaşında olan Paul Biya’nın yeniden aday olması mümkün oldu. Cumhurbaşkanlığı görev süresi beş yıldan yedi yıla çıkarıldı ve yeniden seçilme sınırlamaları kaldırıldı. Kamerun Cumhurbaşkanı o tarihten beri (1982’den bu yana) görevde kalmaktadır.

Aynı senaryo Çad ve Gine-Konakri’de de tekrarlanmıştır. 2020 yılında, ikinci ve son döneminin sonuna yaklaşan Alpha Condé, anayasayı değiştirmek ve cumhurbaşkanı dönem sınırlarını kaldırmak için bir referandum düzenledi; böylece Ekim 2020 seçimlerinde yeniden aday olmasının önü açıldı. Ancak 2021 yılında bir darbe ile devrildi. Bu tür manipülasyonlar “halksız ve halka karşı bir demokrasi”yi ortaya koymaktadır (Verdier, 2008, s. 107).

Öte yandan, anayasal istikrarsızlık, anayasayla rekabet eden siyasi anlaşmaların çoğalmasıyla da açıklanabilir; bu durum anayasa yargısının zayıfladığına işaret etmektedir. Bu tür anlaşmalar çatışmanın tarafları arasında, bazen tarafsız bir üçüncü kişinin arabuluculuğunda yapılmaktadır. Demokratik geleneğe sahip bazı ülkelerde

bunlar kurumsal işleyişin olağan bir parçası iken, Afrika’da genellikle kriz veya siyasi gerilim dönemlerinde ortaya çıkarak normlar hiyerarşisini sorgulamaktadır. Anayasa ile siyasi anlaşmalar arasındaki ilişki çoğu kez çatışma ve çelişkiye yol açmakta, anayasal düzeni istikrarsızlaştırmakta ve anayasayı ikincil bir unsur haline getirmektedir (Dosso, 2012, s. 57–89).

Bu anlaşmalar anayasa ile rekabet etmekte ve bazen anayasanın yerini almaktadır. Bu olguyu açıklamak için Fildişi Sahili’ndeki Marcoussis Anlaşması örnek verilebilir: Bu anlaşma, 1 Ağustos 2000 tarihli anayasanın belirlediği yetki dağılımına kıyasla normatif alanı paralel bir kurucu otoritenin getirdiği kuralları da kapsayacak şekilde genişletmiştir (Aivo, 2012, s. 14). Bu kurumsal istikrarsızlık karşısında belli bir tutarlılığı yeniden sağlamak için anayasa değişikliklerine gidilmesi zorunlu olmuştur (Kpodar, 2012, s. 25). Benzer biçimde, 28 Ağustos 2000 tarihli Arusha Anlaşması yalnızca yeni bir anayasa çağrısı yapmakla kalmayıp o dönemde yürürlükteki metinle çelişen kurumları dayatmıştır (Mambo, 2012, s. 1029). Kenya’da ise Aralık 2007 seçim krizi sonrasında Şubat 2008’de iki ana parti arasında yapılan iktidar paylaşımı anlaşması yeni bir anayasanın hazırlanmasıyla sonuçlanmıştır (Mambo, 2012, s. 1029).

Böylece bu bağlamlarda artık anayasal ilkeler değil, siyasi anlaşmalar üstün gelmekte; bu durum Afrika anayasalarının yapısal istikrarsızlığını pekiştirmektedir.

Afrika’da yürütme erkinin üstünlüğü, özellikle cumhurbaşkanı ve hükümetinin diğer devlet organları üzerinde hâkimiyet kurması anlamına gelmektedir. Sahra Altı Afrika ülkelerinin birçoğunda bağımsızlık sonrası ortaya çıkan yönetim biçimleri, güçlü bir merkezileşmeyi beraberinde getirmiştir. Momo ve Gatsi’nin (2020, s. 36) de vurguladığı gibi, cumhurbaşkanı ile hükümet arasındaki ilişkiler “tek elden” yürütülen bir başkanlık anlayışını ortaya koymakta ve yürütme organının devlet işleyişinde tartışmasız üstünlüğünü pekiştirmektedir. Başka bir ifadeyle, devlet başkanı, yasama ve yargı organlarını ikincil konuma iterek, karar alma süreçlerinde sıkça kişisel müdahalelerde bulunmaktadır. Bu yapının kökeni, Fransa’nın merkezî yönetim geleneğini miras alan eski sömürge anayasalarına kadar uzanmaktadır. Yeni kurulan Afrika devletlerde parlamento ve bağımsız yargı gibi denge mekanizmaları, “cumhuriyetçi monark” olarak nitelendirilen cumhurbaşkanının yetkileri karşısında zayıf kalmaktadır.

Bu güç tekeli, yerinden yönetim ilkesinin fiilen işlemesine ciddi ölçüde engel teşkil etmektedir. Bir yandan, hukuki ve idari düzenlemeler, yerel yönetimlerin yetkilerini

merkezi otoritenin sıkı denetimine tabi kılmaya devam eder. Örneğin Benin'deki son reform, belediye başkanlarına ait yetkileri devralan ve doğrudan devlet tarafından atanan ulusal *secrétaire exécutif* “Yürütme sekreteri” modelini getirmiş; bu durum, yerinden yönetim politikalarında kaydedilen ilerlemelerin işaret etmektedir (Dansou ve Carrier, 2023, s. 61). Batı Afrika'da (Senegal, Mali, Nijer, Burkina Faso) yürürlükteki mevzuat da benzer şekilde yerel kararları hâlâ valilik veya bakanlık gözetimine bağlamaktadır (Dansou ve Carrier, 2023, s. 62). Bu çerçevede, belediyeler ve kırsal konseyler teorik olarak belirli sorumluluklara sahip görünse de, merkezi yürütme bütçe ve hukuki onay yetkilerini elinde tutarak yerel temsilcileri görevden alma veya yetkilerini kısıtlama gücünü korumaktadır. Senegal örneğinde ise, 1972'de kurulan kırsal belediyeler 1990'a kadar kaymakamlar tarafından idare ediliyordu; dolayısıyla karar alma yetkisi uzun süre merkezde toplanmıştır (Marie ve Idelman, 2010, s. 52).

Öte yandan, yürütme erkine tanınan üstünlük, yerel yönetimlerin mali açıdan sürekli yetersiz kalmasına da yol açmaktadır. Belediyelerin bütçesi ağırlıklı olarak merkezden yapılan aktarımlara bağımlı olup, bu kaynaklar hem sınırlı hem de geç aktarılmaktadır. Kebd'in (Kebd, 2019, s. 130). çalışması, yerel yönetimlere ayrılan ulusal kaynakların çoğu ülkede toplam bütçenin %5'in altında kaldığını göstermektedir Finansman eksikliği, merkezî yürütmenin yerel alandaki etkisini daha da güçlendirmektedir.

Sonuç olarak, Afrika'da süregelen yürütme erkinin önceliği, yerel yönetimlerin demokratik ve mali özerkliğini büyük ölçüde zayıflatmakta; merkezi devlet, yerel aktörlerin hem karar hem de kaynak kullanım süreçlerini sıkı bir şekilde kontrol altında tutmaya devam etmektedir.

2.2.5. Doğal Kaynakların ve Kamu İşlerin Paylaşımında Eşitsizlikler

Sahraaltı Afrika, kıta genelindeki doğal kaynak bolluğuna rağmen servet ve fırsatların adil bir biçimde paylaştırılmamasından ötürü çok belirgin sosyal eşitsizliklerle nitelenmektedir. Bu çerçevede kaynak sorunu, zengin maden veya petrol rezervlerine sahip bazı ülkelerin hâlâ çok yoksul kalmasının nedenlerini ortaya koymaktadır (Collier, 2007, s. 16). Gerçekte sınırlı sayıdaki bir elit grup, kamu kaynaklarından elde edilen rantları kayırmacı ağlar lehine tekelleştirmekte; bu durum nüfusun çoğunluğunu temel kamu hizmetlerinden mahrum bırakmaktadır. Örneğin, Azam ve Morrisson (1999, s. 8) Sahel bölgesinde ayrıcalıklı bir memur azınlığın “kamusal kaynakların gasp edilmesi”

sayesinde kırsal alanlara zarar verilerek çok yüksek maaşlar aldığını saptamışlardır. Devlet, zenginliğe, iktidara ve ayrıcalıklara erişimin bir aracı haline gelmekte; bu durum yalnızca kendisi ve yakın çevresinin yararına olmaktadır.

Siyasal açıdan ise bu tür eşitsizlikler istikrarsızlığı beslemektedir. Örneğin Nijer Deltası ile Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin doğusundaki kaynak zengini bölgelerdeki ayaklanma ve çatışmalar, maden veya petrol gelirlerinin paylaşımının dışında kalan yerel halkın yaşadığı hayal kırıklığını gözler önüne sermektedir (Bayart, 1989, s. 78). Doğal kaynak gelirleri elit tarafından ele geçirildiğinde ya da devlet tarafından kötü yönetildiğinde kurumlara olan güven sarsılmakta ve yolsuzluk kökleşmektedir (Azam ve Morrisson, 1999, s. 8). Bu tür eğilimler silahlı çatışmalara yol açmıştır: Örneğin Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nin doğusunda isyancı gruplar madenleri kontrol ederken, örgütlü yağma savaş ortamını pekiştirmektedir. Fildişi Sahili ile Mali'de ise arazi kaynaklarının ve bütçenin adaletsiz paylaşımı sosyo-politik çatışmaları körüklemiştir (Cogneau, 2006, s. 7).

Bu eşitsizliklerin toplumsal etkisi de bir o kadar ağırdır. Kırsal kesimdeki yoksul nüfus, toprak, su ve kamu hizmetlerine eşitsiz erişimden muzdaripken, kentli varlıklı bir azınlık büyük servetler ve etkili mevkilere sahip olmaktadır. Bayart (1989, s. 79).), devlet idaresinin genellikle “servete erişim yeri” olarak algılandığını vurgular; bu durum ayrıcalıklı kentliler ile yoksullaşan kırsal nüfus arasındaki eşitsizliği daha da derinleştirmektedir. Mekânsal ve etnik eşitsizlikler derinleşmektedir: Bazı çevre bölgeler ekonomik olarak marjinalleşmeye devam etmekte; bu durum gerilimleri ve iç göçleri körüklemekte (Cogneau, 2006, s. 7) ve toplumsal bütünlüğü zayıflatmaktadır (Acheampong ve ark, 2023, s. 154).

Ancak kamu hizmetindeki eşitsiz dağılım ve etnik kayırmacılık, Afrika'daki yerel yönetim ve demokrasiyi derinden etkileyen önemli sorunlardır. Belirli çoğunluk gruplarının kayırılıp diğerlerinin kayırılmaması, dışlanan toplulukta hayal kırıklığı hissine yol açmaktadır. Azınlık gruplarının dışlanması, yerel kurumlara olan güvenlerini azaltabilir ve sivil katılımı zayıflatır (Chabal ve Daloz, 2001, s. 112). Nepotizm ve etnik kayırmacılık kamu kaynaklarının kötü yönetilmesine ve dolayısıyla yerel demokrasinin zayıflamasına da yol açabilir. Böyle bir sistem kurduğunda, yerel yönetimlerde farklılıkların temsil edilmesini engellemektedir. Bu uygulama aynı zamanda yerel kamu politikalarının düzgün bir şekilde uygulanmasına ve yerel kamu

kaynakları. Yönetimine de zarar vermektedir. Kamu görevlilerinin etnik kökene göre seçilmesi, uzmanlık gerektiren pozisyonlar için yeteneksiz kişilerin işe alınmasına yol açmaktadır. Siyasi ve kamu kaynaklarının dağılımındaki bu eşitsizlik, yerel düzeyde çeşitli topluluklar arası çatışmalara yol açmaktadır.

2.2.6. Siyasi Darbelerin Yeniden Canlanması

2010'lu yıllardan itibaren Sahra Altı Afrika'da askeri darbelerin sayısında kaygı verici bir artış gözlemlenmektedir; bu durum, 2000'li yılların başında görülen gerileme eğiliminin tersine döndüğünü göstermektedir. Gazibo tarafından incelenen toplam 180 hükümet değişimi vakasının 101'i darbe, savaş ya da işgal yoluyla gerçekleşmiştir. 6'sı ise suikast sonucu hükümet değişimine yol açmıştır. 120 vakanın sadece 13'ü demokratik seçimler yoluyla iktidarın değişimini sağlamıştır (Gazibo, 2010).

Huntington (1991, ss. 9-19) her demokratikleşme dalgasını bir ters dalganın, yani diktatörlüğe dönüşün izleyeceğini öngörmektedir. Askerî darbelerin artan etkinliği, Afrika'nın demokrasi seyrinde tersine bir dalganın hüküm sürdüğünü açıkça ortaya koymaktadır. Bu eğilimin temel nedenlerinden biri, birçok Afrika devletinin kurumsal kırılganlığı olarak kabul edilebilir. Bu devletlerde genellikle yasama, yürütme ve yargı erkleri arasındaki ayrım zayıftır, yargı siyasi çıkarlar uğruna araçsallaştırılmakta ve anayasa iktidardaki liderlerin lehine düzenli olarak değiştirilmektedir (Momo ve Gatsi, 2020, s. 140). Nitekim cumhurbaşkanlarının görev sürelerini uzatmak için yapılan anayasal düzenlemeler, sivil kurumların meşruiyetini zayıflatmaktadır (Kebd, 2019, s. 126). Bu tür uygulamalar halkın tepkisini beslemekte ve ordunun kendisini “demokrasiyi onarıcı” veya “sistemi temizleyen” aktörler olarak sunmasına imkân tanımaktadır (Loada, 2024, s. 11). Özellikle Sahel bölgesinde artan güvenlik krizleri, sivil yönetimleri daha da zayıflatmakta ve hükümetlerin halkı koruma konusundaki yetersizliği karşısında ordunun fiilen meşruiyet kazanmasına yol açmaktadır. Ekonomik açıdan bakıldığında, kalıcı yoksulluk, genç işsizliği ve bölgesel eşitsizlikler, radikal değişim vaat eden askerî rejimlere yönelik halk desteğini güçlendirmektedir. Ancak darbe eylemlerinin yerinden yönetim süreçleri üzerinde de kayda değer etkileri bulunmaktadır.

Genel olarak, bir darbenin ilk sonuçlarından biri anayasal düzenin bozulması ve Cumhuriyetin kurumlarının askıya alınmasıdır. Anayasanın askıya alınması demokrasinin ve yerinden yönetim politikalarının uygulanmasının önünde engel teşkil

etmektedir (Bulmer, 2017, s. 3). Anayasa askıya alındığında, yerinden yönetim tüm anayasal koruma ve güvenceleri kaybedebilir. Anayasal koruma olmaksızın yerel yönetimler, özerkliklerini sınırlayan ve onları askeri hükümetin müdahalesine daha açık hale getiren büyük bir yasal ve siyasi kırılma maruz kalabilirler.

Yerel demokrasinin tam anlamıyla rolünü oynayabilmesi için yerel seçimlerin özgür, adil, sık ve şeffaf olması gerektiğini savunmaktadır. Ancak darbelerden etkilenen ülkelerde bazen yerel seçimlere ara verilebilir. Örneğin Mali'de 2020 darbesinin ardından askeri hükümeti, "siyasi ve güvenlik nedenlerini" öne sürerek tüm Mali'de siyasi partilerin ve siyasi derneklerin faaliyetlerini askıya aldı. Siyasi parti faaliyetlerinin durdurulması yerel seçimlerde de usulsüzlüklere yol açmaktadır. Siyasi partilerin faaliyetleri askıya alınması, yerel seçimlerin de usulsüzlükle sonuçlanmasına yol açaraskıya alınmaktadır.

Mali'de askeri hükümet, seçimlerin sorunsuz bir şekilde yürütülmesi için çalışan sivil toplum örgütlerini de askıya almıştı. Buna ek olarak, Mali'nin iletişim düzenleyici kurumu (Haute Autorité de la Communication), tüm medyaya siyasi partilerin ve derneklerin faaliyetleri hakkında yayın ve bilgi yayınlamayı durdurma çağrısında bulundu. Medyanın siyasi partilerin faaliyetlerine yer vermesinin yasaklanması, bilginin çoğulculuğunu ve bilgi edinme hakkını baltalamakta, vatandaşların katılımını zayıflatmakta ve dolayısıyla yerel demokrasinin kalitesini engellemektedir (Smyrniaos, 2023).

Afrika Birliği (AB) gibi bölgesel Afrika kurumları ve Batı Afrika Devletleri Ekonomik Topluluğu (ECOWAS) gibi alt-bölgesel kurumlar, Afrika'da anayasaya aykırı hükümet değişikliklerine karşı sıfır tolerans ilkesiyle yönetilmektedir. Mali, Burkina Faso ve Gine, anayasal düzene geri dönülmesini ve iktidarın sivilere devredilmesini talep eden darbelerin ardından ECOWAS tarafından yaptırıma tabi tutulmuştur. Bu yaptırımlar uluslararası düzeyde de uygulanmıştır. Askeri hükümet demokratik değerlere aykırı olduğu için, demokrasiyi savunan uluslararası kuruluşlar tarafından bazı projelere sağlanan fonlar durduruldu. Örneğin Dünya Bankası (DB) bu ülkelerdeki tarımsal projelere sağladığı fonlar durdurdu. Oysa Afrika'da yerel yönetim kurumları büyük ölçüde yabancı fonlara bağımlıdır. Neoliberal kurumlar ve Batılı devletlerin askeri yönetimlere yaptırım uygulaması da kredileri engellemektedir. Borçlanma da Afrika yerel yönetim kurumlarının kaynaklarının önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Ancak belediyeler devletin denetimi altında borçlanma olanağına sahip olabilmekte ve devletin

yaptırıma tabi olması durumunda borçlanmadan yararlanması imkânsız hale gelebilir (Leloup vd, 2003, s. 2). Bunların hepsi Afrika'da yerel demokrasinin dinamikleri engel eden sorunlardır.

2.3. Afrika'da Yerinden Yönetim Eğilimleri ve Etkili Dinamikler

Afrika'da yerinden yönetim süreci iki bağlamda gerçekleşmektedir. Birincisi dış dinamiklerden kaynaklanmaktadır. Uluslararası kuruluşların, yardım koşulu olarak yerleşme tavsiye edilmektedir. İkincisi ise iç dinamiklerden beslenmektedir. Ulusal düzeyde sosyo-politik krizlere bir çözüm olarak yerleşme eğilimi ortaya çıkmaktadır.

2.3.1. Dış Dinamiklerden Kaynaklı Değişim

Afrika'da yerinden yönetimin gelişimi, yerel yönetimlerin politikalarına elverişli bir siyasi ortam tarafından desteklenmektedir. Uluslararası kurumlar tarafından teşvik edilen ve yaygınlaştırılan küreselleşme ve YKY gibi neoliberal teoriler, Afrika'da yerel yönetimin gelişmesinde önemli bir rol oynamıştır (Conyers, 2007, s.12).

Bu açıdan bakıldığında, Afrika'da yerinden yönetim her şeyden önce sosyo-politik kalkınma için uluslararası yardımın bir koşulu olarak ortaya çıkmaktadır (Chartier, 2016, s. 308). Bağımsızlıktan sonra yaşanan çok sayıda kriz, Afrika devletlerinin temel kamu hizmetlerini etkin bir şekilde sağlayamadığını ortaya koymuştur. Afrika, uluslararası kurumların himayesinde hem kamu yönetimini modernize etmeyi hem de sağlam yerinden yönetim politikaları uygulamayı amaçlayan bir dizi reform gerçekleştirmiştir (Ouedraogo, 2003, s. 97). Bu reformların temel özelliklerinden biri idari, siyasi ve mali sorumlulukların merkezi yönetimden yerel yönetime devredilmesi olmuştur.

Genel olarak Afrika ülkelerine yapılan yardım ve bağışları iki dönem halinde incelemek uygun olmaktadır. Birinci dönem bağımsızlık sonrası dönemde Afrika'ya yönelik yardımlar daha çok eski sömürgeci devletlerden veya onların yönlendirdiği fonlardan gelmektedir. Bu yardım ve desteklerde çeşitli koşullar dayatılmaktadır. Bu koşullar çerçevesinde yapılan dayatmalarla Fransa, İngiltere, Belçika ve Portekiz gibi eski sömürgeci güçler, Afrika ülkelerinin ekonomi politikaları ve uluslararası ilişkileri üzerinde etkili olmaya devam etmişlerdir. Söz konusu koşullar arasında, sömürgeci devletle siyasi ve ekonomik bağların sürdürülmesi, bağış yapan devlet lehine ekonomik

ve askeri anlaşmaların yapılması, onları yönettiği uluslararası birliklere ve kurumlara katılma, uluslararası ilişkilerde ideolojik uyum ve yandaşlık gibi hususlar sayılabilir.

Dünyada liberal politikaların etkili olması ve soğuk savaş'tan sonra yardım koşulları bir miktar yön değiştirmiştir. Gerek eski sömürgeci devletler gerekse uluslararası yardım ve kredi kuruluşları daha çok demokratikleşme vurgusuyla yeni reçete sunmuşlardır. Örneğin 1990'daki 6. Fransız-Afrika Zirvesi'nin açılışında o dönem Fransa Cumhurbaşkanı Mitterrand, Afrika ülkelerine yardım verilmesinin bundan sonra demokratikleşme çabalarıyla bağlantılı olacağını duyurmuştur. Bu duyuru, Fransa yardımlarının artık demokratikleşme kriteri çerçevesinde yapılacağını ilanı olmaktadır. Ayrıca, Dünya Bankası, UPF ve diğer birçok uluslararası yardım ve bağış kuruluşları, yerelleşme, iyi yönetim gibi kamu yönetiminde yeniden yapılanma süreçlerini kalkınma yardımı için bir gereklilik ve kriter olarak belirlemiştir (Ngo Tong, 2012, 179).

Uluslararası kurumlar Afrika'ya yönelik kalkınma yardımlarını demokratikleşme ve yerinden yönetim koşuluna bağlamıştı. Batı'nın Afrika siyasetine bu yöndeki müdahalesi “sopa politikası” olarak adlandırmıştır (Crawford, 1997, ss. 159-162). Yani Afrika ülkeleri üzerinde baskı kurmak için Batılı aktörlerin şartlı yardım politikasını izlemiştir. DB, yerel yönetimlerin kapasitesini geliştirmeyi ve yerel kamu kaynaklarını yönetmeyi amaçlayan bir dizi program ve proje aracılığıyla Afrika'da yerinden yönetimi desteklemektedir. Örneğin, Yönetişim ve Desantralizasyon Projesi (Projet de Gouvernance et de Décentralisation) yerel kamu hizmetlerinin verimliliğini artırmayı ve kaynakların yerel yönetime vatandaş katılımını teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Birleşmiş Milletler Demokrasi Fonu (UNDEF) demokrasi ve yerel yönetişimi güçlendirmeyi amaçlayan projeleri finanse etmektedir. Afrika'da, kamu kaynaklarının daha şeffaf ve kapsayıcı bir şekilde yönetilmesini sağlamak için vatandaş katılımı girişimlerini ve yerel yönetimlerin kapasitelerinin geliştirilmesini desteklemektedir. Bu projeler aynı zamanda yerel düzeyde sosyal uyumu geliştirmeyi amaçlamaktadır.

Avrupa Birliği ayrıca Afrika'da özellikle yerel yönetimlerin kapasitelerini güçlendiren ve vatandaşların kamu yönetimine dâhil edilmesini teşvik eden projeler yoluyla yerinden yönetimi desteklemektedir. Desantralizasyon ve Yerel Yönetişim için Destek programı, AB'nin şeffaflığın ve yerel mali yönetimin geliştirilmesine yönelik katılımının bir örneğidir.

Söz konusu yardım politikalarının etkisiyle Afrika'da yerel yönetimler farklı aşamalarda yavaş yavaş şekillenmiştir. Ö dönemden Afrika ülkeleri güçlü merkeziyetçi yönetim yerine yerinden yönetim politikaları benimsemeye başlamışlardır. Yerinden yönetim reformları sonucunda yerel yönetim yapılarının 1990'dan itibaren yeni biçimler aldığına şahit olunmaktadır. Özellikle dış yardıma bağımlı Afrika ülkeleri yerinden yönetim reformlarına başlamışlardır. Örneğin Orta Afrika Cumhuriyeti'nde 1980'lerde başlatılan yerinden yönetim reformları, yerel yönetimlerin gücünü yeniden artırmayı amaçlamıştır. Nitekim 1981 yılında bölgesel konseyler yeniden oluşturulmuştur. Bu konseyler, bölgelerin ekonomik, sosyal ve kültürel gelişimini desteklemekle görevlendirilmiştir. Buna göre birçok Batı Afrika ülkesinde, belediyelere eğitim ve sağlık gibi temel hizmetleri yönetme sorumluluğu verilmiştir. Yerel yönetimlerin gücünü artıran benzer gelişmeler Gabon, Kongo, Mali, Gine, Senegal'de de görülmektedir. Ancak bu sorumluluğu yerine getirmeleri için yeterli mali özerlik sağlanmamıştır (Ribot, 2003, s. 14). Bu dış dinamik iç dinamiklerle desteklenmiştir.

2.3.2. İç Dinamiklerden Kaynaklı Değişim

Yukarıda gördüğümüz gibi, Afrika devletleri hem ekonomik hem de sosyo-politik nedenlerle yerinden yönetime geçmektedir. Ekonomik nedenler uluslararası aktörler tarafından yönlendirilirken, sosyo-politik nedenler demokratikleşme ve kalkınmanın bir aracı olarak ortaya çıkmıştır. Demokrasiye giden bir yol olmasının yanı sıra, Afrika'da yerinden yönetim aynı zamanda istikrara giden bir yol olarak da görünmektedir (Litvack ve Seddon, 2000, s. 9). 1990 sırası ve sonrasında yaşanan yerinden yönetim süreci, 1980'lerin sonlarına doğru yaşanan ekonomik ve sosyo-politik krizlerin bir devamı ya da sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 1980 reformlarında uluslararası aktörlerin müdahalesinin etkili olmasına rağmen 1990'da yeni dinamikler çoğu ülkelerde halk tarafından yönetilmektedir. 1990'dan önce yerinden yönetim politikalar gerçek bir demokratik düşünce olmaksızın uygulamaya konulmuştu. Oysa yeni reformların temelinde sadece halkın devlet yönetiminden dışlamaması değil aynı zamanda özgürce seçtiği organlar ve kurumlar tarafından temsil edilmesini sağlayacak araç ve organların oluşturulması bulunmaktadır. Bu yeni sistem yetkinin bir kısmını vatandaşa vererek, yetkinin etkin kullanımına katılma, kararların uygulanmasını yakından izleme ve

seçilmiş yetkilileri vekilden çok temsilci olarak görmeyi ifade etmektedir (Grefte, 2005, s. 128).

Bilindiği gibi Afrika’da ülke bütünlüğünü tehdit eden çok sayıda sosyo-politik çatışma söz konusudur. Söz konusu çatışmaların nedenlerinin başında merkezi yönetim etnik, dilsel veya dinsel nitelikli toplumsal taleplere kalıcı ve yeterli üretememesi gelmektedir (Saidou, 2019, s. 45). Nitekim Easton’a (1953) göre, ülke tatmin edici sonuçlar üretememesi istikrarsızlığa yol açmaktadır. Talepler karşısında makul dengeyi bulmak siyasal sistemin canlılığı ve istikrarı için önemli bir faktördür.

1990’ların getirdiği değişim demokratikleşmenin ötesinde, istikrar sağlamak amacıyla yerelleşme olarak değerlendirilebilir. Çünkü bu yıllardaki demokratikleşme çabalarının halk hareketlerinin etkisinde kaldığı kabul edilmektedir. İstikrarsızlık doğuran halk hareketleri, birçok ülkede yaşanmıştır. Örneğin 42 Afrika ülkesinin 28’inde halk hareketleri yaşanmıştır (Bratton ve De Walle, 1997, s. 117). Halk hareketlerinin getirdiği istikrarsızlığın sona ermesi ve halkın demokratik süreçlerde rol alması için uygun ortamlar oluşturulması yönündeki adımlardan biri de yerel yönetimlerle ilgili olmuştur. Bu bağlamda yerel yönetim heş ulusal birliğin kurucu unsuru olarak hem de devletin meşrulaştırma yolu olarak görülmüştür. 1990 yıllarda yapılan reformlar aşağıdaki özellikleri beraberinde getirdi.

2.4. Yerel Yönetim Politikalarının Getirdiği Yenilikler

1990’lardaki demokratikleşme rüzgarıyla birlikte Afrika devletleri, henüz yapım aşamasında olmasına rağmen, daha dinamik bir adem-i merkezîyetçiliğe geçiş yapmaktadırlar. Günümüzde adem-i merkezîyetçilik, bölgesel planlamaya ilişkin teknik bir süreç olmanın ötesinde, kamu yönetişimi lehine bir girişim olarak ele alınmaktadır (Tanoh, 2019, s. 44). Yerelleşmenin yeni yönü, iki noktada daha görünür durumdadır. Birincisi yerel halkların tanınması iken ikincisi ise geleneksel şeflere ilişkindir.

Yerel halkların tanınması (otoktonluk) esasen karmaşık bir kavramdır. Bu belirsizlik, resmi bir tanımının olmamasından ve her şeyden önce “kültürel çeşitliliğin kavşağı” olarak kabul edilen bir Afrika’da bu kavramı anlamının zorluğundan kaynaklanmaktadır. Ancak genel olarak yerliliği ve yerli halkları ifade etmektedir. Otoktonluk terimi, 1970’lerde Kuzey Amerika’da yerli Amerikalıların kendilerini "yerli halklar" veya "ilk uluslar" olarak tanımlamasıyla ortaya çıktı. Ancak on beş yıl içinde bu kimlik küreselleşti

ve bugün beş binden fazla kültüre mensup 370 milyon insanı ilgilendirmektedir (United Nations Department of Economic and Social Affairs, Secretariat of the Permanent Forum on Indigenous Issues, 2006, s.18).

Afrika ülkeleri, homojen bir nüfus yapısına sahip olmadıklarından hemen hemen bütün devletler, yerli sorununu dikkate alan idari yapılar kurmuşlardır (Constantinesco ve Caps, 2009, s. 347). Pek çok ülkede anayasa, hiç kimsenin etnik kökeni nedeniyle kamu işlerinden dışlanamayacağını (ayrıcalıklı veya ayrımcılığa tabi tutulamayacağını) şart koşmaktadır. Yeni yapılar hem istikrarın sağlanmasında hem de farklılıkların bir arada yaşamasında kilit role sahip olmaktadır. Otoktonluk, yerel politik oyunun yeni kurallarından kaynaklanan bir olgu olarak, yerinden yönetim sürecindeki devletlerde ortaya çıkmaktadır (Ndegue, 2012, s. 18). Başka bir ifadeyle, « yerli kişi » tanınması, yerel politik oyunun merkezinde sembolik bir sermaye olarak gelişmektedir (Geschiere, 2009, s. 101; Hilgers, 2011, s. 157). Kurumsallaşmış otoktonluğun yükselişi, hem yasal metinlerde hem de yerel yönetimlerin sosyo-politik uygulamalarında gözlemlenmektedir. Yerinden yönetim dalgası, çoğu zaman “otoktonluk” olgusunun yasal çerçeveye kavuşturulmasıyla birlikte gerçekleşmiştir. Birçok anayasa ve yeni yasa, artık yerel seçilmişlerin, ilgili seçim bölgelerinin yerli halka mensup olmalarını şart koşmaktadır. Desantralizasyon reformları, danışma organlarının oluşumunda yerel aidiyet kriterleri sıklıkla dikkate alınmıştır.

Ayrıca, Senegal, Mali, Fildişi Sahili ve diğer birçok ülkedeki yerel yönetim mekanizmaları ortaklıkçı demokrasinin unsurlarını içermektedir. Ortaklıkçı demokrasi tarafından desteklenen topluluk düzenlemeleri, yerel demokrasi görünümü kısmında tartışacağımız gibi, azınlıkların siyasi katılımının önünü açmıştır. Mali'de belediye görevlerinin dağılımı ortaklıkçı demokrasi ilkelerini takip etmektedir: örneğin belediye başkanı Tuareg etnik grubundan ise başkan yardımcısı Songhaï olmalıdır; Fildişi Sahili'ndeki bazı belediyeler yerli halkın yerel konseylerde veya arazi komisyonlarında her zaman çoğunluğa sahip olmasını sağlamak için informel kotalar uygulamaktadır. Ayrıca, bazı kırsal komünlerde, yerli "baoulés", "bétés" veya "guébiés", araziye erişim veya kaynak yönetimi mekanizmalarında tercih edilmektedir. Burundi'de anayasa ve komünal yasa, komünal konseylerde Hutular ve Tutsiler arasında orantı olmasını gerektirmektedir (her grup için en az %30). Kenya'da 2010 anayasası ve adem-i merkeziyetçilik kanunları azınlıkların ve marjinal toplulukların ilçe meclislerinde temsil

edilmesini gerektirmektedir. Çoğunluk grubunun (Kikuyu veya Kalenjin gibi) hakim olduğu bazı ilçelerde, yerel azınlıklar ayrılmış sandalyelerden veya garantili sembolik temsilden faydalanmaktadır. Bu, azınlıklara/yerli halka karşı pozitif ayrımcılık politikası ile birleştirilmiş bir tür yerel uzlaşmacılıktır. Nijerya'da Zoning ya da siyasi rotasyon, yerel düzeyde seçilmiş pozisyonların topluluk temelli dağılımına olanak tanımaktadır. Uzlaşmacılık fikirlerden esinlenen tüm bu sosyal adalet mekanizmaları, marjinal gruplara kurumsal veya ekonomik ayrıcalıklar tanıyarak tarihsel eşitsizliklerin giderilmesine yardımcı olmakta ve böylece demokrasinin gerektirdiği şekilde kapsayıcı yerel yönetişimi mümkün kılmaktadır.

Yukarıda tartışıldığı üzere, geleneksel Afrika kurumları tahrip edilmiş, zayıflatılmış ve silinmiştir. Ancak, başarılı bir desantralizasyon, ilgili ülkenin sosyolojik, siyasi ve ekonomik gerçeklerine dayanmalıdır, çünkü geçmiş silinmeye çalışılsa bile bugünü ve geleceği etkileme kapasitesine sahiptir (Pissaloux, 2019, s. 13). Nihayetinde bu gerçeğin farkında olan Afrika'da 1990'dan bu yana adem-i merkeziyetçilik politikaları, geleneksel şeflerin devlet siyasetindeki rolünü yeniden gözden geçirmeye çalışmıştır.

Bu gelişme, anayasal düzenlemelerde geleneksel şeflerin statüsü ve otoritesi yeniden gündeme alınmıştır (Dounian, 2022, s. 82). Bu çerçevede geleneksel şefler hem yönetimin yardımcısı hem de geleneğin taşıyıcısı mimarı sıfatlarını almışlardır. Örneğin Togo'daki geleneksel şeflere yasal düzenlemelerle geleneğin koruyucusu statüsü verilmiştir. Bu statü onlara geleneksel konularda hakemlik ve arabuluculuk yetkisi vermektedir. Ayrıca geleneksel bölgeleri, idari bölgeler olarak kabul edilmektedir. Benzer uygulamalar, Kamerun, Nijer, Fildişi Sahili, Çad, Gabon, Benin, Orta Afrika gibi ülkelerde de söz konusudur. Ancak her ülkede farklılıklar ve geleneksel şefe tanınan statü çeşitliliği vardır.

Bazı ülkelerde geleneksel şeflerin politik özellikleri ve seçimle elde edilen görevleri vardır. Yani geleneksel şef yerel seçilmiş bir yetkili olabilir. Örneğin Kamerun ve Nijer'de geleneksel şeflerin yerel seçilmiş olma özellikleri bulunmaktadır. Burkina Faso'da ise geleneksel şefler senatoda temsil edilmektedir. Orta Afrika Cumhuriyeti, Togo, Çad ve Fildişi Sahili gibi ülkelerde ise geleneksel şefin siyasi kimliği tanınmamaktadır. Buralarda geleneksel şefler, seçimle gelinen görevlerde bulunamazlar. Botswana'da ulusal düzeyde şefler meclisi üyesi olan geleneksel şefler, Gana'da danışman rolündedirler.

Yönetime yardımcı gibi görülen geleneksel şeflerin hem yerel yönetim hem merkezi yönetim ile halk arasında aracı rolü oynadığını da belirtmek gerekir. Bazı durumlarda yerel politikaların planlanması ve uygulanmasına müdahale etmesi mümkündür. Yerel halka çok yakın olan şef, topluluğunun ihtiyaçlarını daha iyi tanımaktadır. Halkın kamu hizmetlerine erişimini kolaylaştıracak girişimlerde de bulanabilir. Örneğin okulların, sağlık ocaklarının yapılmasını talep edebilir, ayrıca bölgesinde öğretmen, doktor ve altyapı görevlendirmesini talep etmek hakları vardır.

Geleneksel şeflerin bir diğer fonksiyonu ise barışın sağlanmasıdır. Afrika'da yerinden yönetim sürecinin hızlanmasıyla birlikte, geleneksel şefler etno-politik çatışmaların çözümünde arabulucu rolü de oynamaktadır. Kriz çözümü ve barışı korumadaki rolleri giderek önem kazanmaktadır. Örneğin Sudan, Angola ve Fildişi Sahili'nde geleneksel şefler sosyo-politik krizlerin çözümünde önemli bir rol oynadılar. Yerel düzeyde, örf ve âdet hukukunun tanındığı ülkelerde, geleneksel şef anlaşmazlıkları örf ve âdet hukuku temelinde çözebilmektedir (Lutz ve Linder, 2004, s. 45). Devletin siyasi hayatına entegrasyonları, yerinden yönetime ve yerel demokrasiye olumlu bir görünümü kazandırılmasına yardımcı olmuştur.

2.5. Afrika Ülkelerinde Yerel Demokrasinin ve Yerel Yönetim Görünümü

İngilizce konuşulan Afrika, Fransızca konuşulan Afrika'dan daha fazla ilerleme kaydetmiş olsa da, 1990'dan bu yana Afrika'daki yerel demokrasi olumlu ilerleme kaydetmiştir.

2.5.1. Fransa Etkisi Altındaki Ülkeler

(Fransızca konuşan) Afrika devletleri, devletlerine konsolide bir demokrasi sağlama arzusuyla, yerel düzeyde demokrasi kurulmasına odaklanmışlardır. Yerel demokrasi, etkili, açık ve temsili olan, sivil toplum içinde faaliyet gösteren ve vatandaşların siyasi haklarını garanti altına alan bir özyönetim türüdür. Birinci bölümün yerel demokrasi alt bölümünde belirttiğimiz gibi, yerel demokrasi ilk olarak idari ve mali özerklik anlamını taşımaktadır (Boudreau, 2003, s. 799). Bu temelde, yerel demokrasi burada yerel özerklik, merkez-çevre ilişkisi, yerel seçimler ve temsil, vatandaş katılımı ve yerel kamu hizmetlerinin uygulanmasında aktörlerin çoğulluğu kriterlerine göre ele alınacaktır.

Bugün Fransızca konuşulan Afrika'da yerel demokrasi hala Fransız modeline göre şekillenmektedir. Yani, Aynı ebeveynlerin çocukları gibi Fransız yönetiminin etkisi altındaki Afrika ülkeleri Fransa'da olduğu gibi üç düzey bir yerinden yönetim sistemini benimsemiştir. Bunlar belediye (commune), il (departement) ve bölge (region) yerel yönetim birimleridir (Jérôme ve Idelman, 2010, s. 5). 1990'ların başlarında, eskiden Fransız egemenliği altında olan ülkeler üçten fazla kademeli bir yerel yönetim yapısını benimsemişti. Ama günümüzde pek çok ülke'de yerel yönetim türlerini azaltma yoluna gitmiştir. Örneğin Fildişi Sahili'nde 2011 yılından bu yana sadece belediye ve bölge yerel yönetim birimleri bulunmaktadır. Aynı şekilde Gine, Burkina Faso, Mali, Togo ve Nijer de belediye ve bölge şeklinde iki yerel yönetim birimi yapısını tercih etmiştir. Senegal ise 2013'ten bu yana il ve belediye yerel yönetim birimlerini tercih etmiştir (Dansou ve Carrier, 2023, s. 51). Benin, sadece belediye yerel yönetim birimini tercih ederek diğerlerinden farklılaşmıştır (Sohouénou, 2019, s. 52). Yerel yönetim türlerinin sayısının azaltılması, farklı düzeylerdeki yerel yönetimler arasında yetki çakışmasının önlenmesini ve harcamaların azaltılmasını mümkün kılarken, aynı zamanda mali ve insan kaynaklarının daha adil ve hızlı bir şekilde tahsis edilmesini de sağlamaktadır. Yerel yönetim türlerinin azaltılması eğiliminde belediye yönetimi bütün ülkelerde varlığını korumaktadır. Bu durumda belediyeler temel yerel yönetim birimini oluşturmaktadır.

Yerel yönetimlerin sayısının azaltılmasındaki asıl amaç, onlara gerçek idari ve mali özerklik vermek olsa da, beklenen sonuç oldukça farklı olmuştur. Fransızca konuşulan Afrika'da yerel demokrasi hala geride kalmaktadır. Fransızca konuşulan Afrika'daki yerel demokrasinin ortak özelliklerinden biri, yerel yönetimlerin merkeze olan güçlü bağımlılığıdır. Devlet, kendisi ile yerel yönetimler arasındaki bağımlılık ilişkilerini sürdürmeye ve beslemeye devam etmektedir.

Her şeyden önce, Fransızca konuşulan Afrika'da yetkilerin paylaşımı, yetkilerin kademeli olarak devredilmesi ilkesine dayanmaktadır ve merkezi devlet lehine büyük ölçüde dengesiz kalmaktadır (Niang, 2019, s. 139). Uluslararası fonlara (kalkınma fonları, yardımlar) erişimin genellikle merkezi olması gibi, büyük yerel kalkınma projelerine de genellikle yerel seçilmiş temsilcilere danışılmadan merkezi düzeyde karar verilmektedir. Sağlık ve eğitim gibi alanlarda yerel yönetimler mali kaynaklardan yoksundur, bu nedenle genellikle bakanlıklar tarafından yürütülen projeler aracılığıyla devletten yardım beklerler. Her ne kadar yerel yönetimler okulların ve sağlık tesislerinin inşası ve bakımı

ile ilgilenseler de, personel alımı ve ödemeleri devletin sorumluluğundadır. Ayrıca, su ve enerji devlete ait şirketlerin tekelindedir veya özelleştirme politikalarının bir sonucu olarak yerel yönetimlerle herhangi bir sözleşme yapılmaksızın özel şirketlere devredilmiştir (Cités et Gouvernements Locaux Unis sur La Décentralisation et la Démocratie locale dans le Monde, 2008, s.37).

Fransız yönetiminin etkisi altındaki Afrika ülkelerinde (RCA, Congo Brazaville), belediye başkanı hem belediyenin hem de devletin temsilcisidir. Başka bir deyişle, belediye başkanları yerel sorumlulukları yanı sıra, devletin temsilcisi olarak merkezi yönetim tarafından alınan idari, siyasi ve ekonomik kararların uygulanmasını sağlarlar (Dabène, 2007, s. 56). Devlet temsilcisi olarak hem yerel eylemleri finanse etmek hem de merkezi yönetime aktarmak amacıyla yerel düzeyde vergi ve harçları toplamaktan sorumludur (De Sardan, 2004, s. 115). Bir belediye temsilcisi olarak belediye başkanı, belediye meclisine karşı sorumludur. Ancak devlet temsilcisi olarak belediye başkanı, merkezi yönetimin taşra temsilcisine de karşı sorumludur. Demokrasi kültürünün çok zayıf olduğu bu ülkelerde, bu tür kurumsal yapılanma yerel demokrasinin konsolidasyonu için bir dizi zorluk teşkil etmektedir. Devleti temsil eden bir belediye başkanı, yerel ihtiyaçların aleyhine olacak şekilde hükümet direktiflerine öncelik verme eğilimindedir. Orta Afrika ülkelerinde, özellikle Çad ve Orta Afrika Cumhuriyeti'nde belediye başkanları merkezi hükümet tarafından atanan yetkililerdir. Bu ülkelerde belediye başkanı belediye görevlisi olmaktan çok devlet görevlisi olarak kabul etmektedir.

Fransızca konuşulan Afrika'da vesayet ve ön denetim (a priori) hala var gibi görünüyor (Niang, 2019: 139). Benin'de, yerel yönetimlerin eylemleri önceden onaya tabidir. Yani, yerel yönetimlerin kararları, yerel yönetimdeki bir devlet temsilcisi tarafından önceden onaya tabidir. Bu anlamda, belediye başkanlarının eylemleri vali tarafından onaylanmalıdır. Senegal'de, yerel yönetimlerin eylemlerinin yasallığı üzerinde ön denetimi uygulamaya devam etmektedir¹³. Benzer şekilde Mali, Nijer, Burkina Faso ve Togo'da da vesayet devam etmektedir. Vesayete ek olarak, devlet temsilcileri genellikle belediyelere ayrılmış görevleri yerine getirirler. Şehrin 5 belediyesinin temsilcilerinden oluşan Conakry şehir konseyinin valinin başkanlığında olduğu Gine'de durum böyledir (Niang, 2019: 139). Ayrıca Gine'de, yerel yönetimler kanunu hükümlerine uygun olarak yerel yönetimlerin sorumluluğuna giren kamu yatırımlarının planlanması, yerel kalkınma

¹³ 22 Mart 1996 tarihli Kanun ve 28 Aralık 2013 tarihli Senegal Yerel Yönetimler Genel Kanunu.

planlarıyla koordinasyon olmaksızın hala merkezi bir şekilde yürütülmekte ve sonuç olarak bu transferler için ayrılan fon sektörel bakanlıkların elinde kalmaktadır.

Fransızca konuşan Afrika'da, ön denetim varlığı yerel seçilmiş temsilcilerin hareket özgürlüğünü sınırlamaktadır. Yerel aktörler, halk tarafından meşru bir şekilde seçilmiş olsalar bile, kararları devlet tarafından engellenmekte veya değiştirilmektedir. Birçok devlette ön denetim kaldırılmasının nedeni, bunun yerel demokrasi üzerinde bir sınır olarak görülmesidir. Esas olarak, denetim yerel yönetimleri eylemlerini sınırlamak amacıyla değil, devletin bütünlüğü ilkesine saygı göstermek amacıyla uygulanmaktadır. Vesayet denetimi arttığında, yerel özerklik azalır ve otoriter bir yerel demokrasiye yol açabilir. Dolayısıyla, idari vesayet denetimi ile özerlik ve demokrasi arasında iyi bir dengenin kurulmasını gerekli kılmaktadır (Eryılmaz, 2017, s.217).

Seçimler yerel demokrasinin kriterlerinden biridir. Seçimler yerel özyönetimin en iyi garantisi ve demokrasinin bir gereği olarak görülmektedir (Quillien, 2006, s.15). Ayrıca demokratik bir sistemde gerekli olan asgari unsur olarak kabul edilirler (Dantonel-Cor, 2005: 11). Frankofon Afrika'da yerel organların seçilmesi anayasal bir ilkedir ve yerel demokrasinin bir garantisi olarak kabul edilir (Chapus, 2001, s. 404), ancak Afrika'nın bu bölgesinde yerel aktörlerin ilk çoğulcu seçimleri geç gerçekleşmiştir. Senegal'de seçilmiş yerel meclisler 1997'de kurumsallaştırıldı (Poulin, 2004, s. 3). Benin, ilk yerel çoğulcu seçimlerini 2002 yılında gerçekleştirdi (Sohouènou, 2019, s. 67) ve bağımsız adaylara izin verdi. Mali'de 1999'dan bu yana çoğulcu yerel seçimler düzenlenmektedir. Ancak ülkenin kuzeyinde özellikle kırsal kesimlerde yaşanan güvensizlik ortamı yerel demokrasiyi. Nijer'de ilk yerel seçimler 2004 yılında, Togo'da ise ilk yerel seçimler 2019 yılında gerçekleştirilmiştir (Dansou ve Carrier, 2023, s. 49). Ancak, Fransızca konuşan ülkelerde yerel seçimlere usulsüzlükler damgasını vurmaktadır. Yerel seçimlerdeki usulsüzlükler, Mali, Burkina Faso, Gine, Gabon, gibi Fransızca konuşan Afrika ülkelerinde askeri darbelerin yeniden canlanmasından kaynaklanmaktadır. Bu düzensizliklere rağmen, Fransızca konuşan Afrika'daki yerel seçimlerde tüm toplumsal katmanların katılımıyla sesini duyurması gereken mekanizmalar çeşitli devletler tarafından kurulmaktadır. Bu mekanizmalar bazen pozitif ayrımcılık fikirleri taşımaktadır. Örneğin Senegal'de 2010 yılında azınlık olarak kabul edilen kesimlerin katılımının ve cinsiyet eşitliğinin önü açılmıştır. Söz konusu düzenlemeye göre yerel seçim adaylarında kadın ve erkeklerin eşit temsilini zorunludur. Bu durum Sérères veya

Diolas gibi etnik azınlık gruplarına mensup kadınların yerel meclislerde görev alabilmelerine olanak sağlamıştır (Diop, 2016: 90). Burkina Faso'da, Birleşmiş Millet Kalkınma Programı (UNDP) gibi uluslararası örgütlerin desteğiyle dini azınlıklara yerel yönetim ve siyasi katılım konusunda eğitim verilmektedir. Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nde 2011 yılında yerel yönetimlere ilişkin düzenlemelerin gözden geçirilmesiyle yerli toplulukların siyasi hakları resmen tanınmış oldu. Nitekim 2019 yerel seçimlerinde yerli topluluklardan bazı adaylar seçilmiştir (Nzongola-Ntalaja, 2002, s.105). Mali'de 2015 yılından itibaren kuzey bölgelerindeki yerel meclislerde azınlık grupları için bir kota tanınmıştır. O tarihten itibaren, yerel halk olan Tuareg'lerin temsilcileri yerel işlerin yönetimine katılabilmıştır (Keita, 2017, s. 80).

Yerel demokrasinin ve halkın katılımının bir diğer boyutu referandumdur. Afrika ülkelerinde referandum, yerel demokratik katılımı teşvik eden bir araç olarak kabul edilmektedir. Fransa'da olduğu gibi, Afrikat yerel yönetimlerinin de doğrudan referandum düzenleme hakkı bulunmaktadır. Örneğin Gabon Anayasası'na göre halkın yerel düzeyde bir istişare toplantısı düzenlenmesini talep etme hakkı bulunmaktadır. Mali'de belediye bütçesine ilişkin yıllık müzakere toplantılarına vatandaşların, temsilcilerinin ve geleneksel aktörlerin katılımını mümkündür (Coquart ve Bourjij, 2010, s.150).

Fransızca konuşulan Afrika'da yerel demokrasi, ilk bölümde tartışılan kamu tercihi teorisinin savunduğu ve dayattığı fikirlerle de uyumludur. Yerel kamu hizmetlerinin sağlanmasında yerel yönetimlere genellikle özel aktörler ve sivil toplum yardımcı olmaktadır. Afrika'da 1990'lardan bu yana yerel işlerin çoğulcu ve demokratik bir şekilde yönetilmesinde STK'lar yerel kalkınma politikalarının oluşturulmasına ve yürütülmesine aktif olarak katılabilmektedir. Dolayısıyla STK'ların etrafında toplanan halk da katılım sağlamaktadır. Yerel halkın STK'lar aracılığıyla katılımı iki şekilde gerçekleşmektedir: İlk olarak STK'lar kamu hizmetlerinin sağlanmasına katılmaktadır. Mali'de STK'ların sağlık sektörüne, Benin ve Senegal'de ise tarım sektörüne katıldıklarını görülmektedir. İkinci olarak, STK'lar bazen yerel halkın haklarının savunucusu olarak örgütlenmektedir. Yerel STK'lar aynı zamanda yerel halkların uygulama ve geleneklerine dayanan yerel bir siyasi kültürün oluşturulmasına da yardımcı olmaktadır. Senegal'deki Enda Tiers Monde adlı STK, eğitim ve bilinçlendirme kampanyaları düzenleyerek kırsal belediyelerdeki gençlerin ve etnik azınlıkların katılımını güçlendirmek için çalışmaktadır (Faye, 2015, s.

45). Demokratik Kongo Cumhuriyeti'nin Kuzey Kivu bölgelerinde yaşayan Pigmelerin katılımı ve temsili için Uluslararası Azınlık Hakları Grubu adlı STK tarafından finanse edilen bir dizi program gerçekleştirilmiştir (Nzongola-Ntalaja, 2002, s.105).

Ancak, tüm sosyal katmanların dâhil edilmesini teşvik eden reformlara rağmen, etnik, dini ve kültürel azınlıkların entegrasyonu ile bağlantılı zorluklar devam etmektedir. Fransızca konuşulan Afrika'da yerel demokrasiyi güçlendirmek için tasarlanan tüm bu reformlara rağmen, yerinden yönetim İngilizce konuşulan Afrika'ya göre daha az gelişmiştir

2.5.2. İngiltere Etkisi Altındaki Ülkeler

İngiliz geleneğine sahip olan Afrika ülkelerinde (Gana, Uganda, Zambiya, Tanzanya, Nijerya, Gambiya, Malavi, Gana, Kenya, Sierra Leone) yerel yönetim sistemleri İngiliz yerel yönetim uygulamalarından kaynaklanmıştır. Günümüzde bu ülkelerde, yerinden yönetim politikaları etkili ve gelişmektedir. Bu ülkelerde yerel demokrasinin ilerlemesi, Fransız etkisi altındaki ülkelere kıyasla daha köklü bir demokratik kültüre sahip olmaları ile açıklanabilir. Fransız etkisi altındaki ülkeler sömürgeleştirme sırasında merkezi bir yönetim sistemine sahipken, İngiliz etkisi altındaki ülkeler sömürge döneminden bu yana yerinden yönetim bir deneyim yaşamıştır. Bu nedenle İngilizce konuşulan ülkelerde dolaylı yönetim uygulaması, söz konusu ülkeleri yerel birimlere belli ölçüde özerklik tanımaya hazırlamıştır (Elong Mbassi, 2007, s. 7).

Yerel kalkınma politikalarının uygulanmasını kolaylaştırmak için yerel yönetimlerde çeşitli organlar kurulmuştur. Bu anlamda district, bu ülkelerdeki en tamamlanmış yerinden yönetim düzeyini temsil etmekte ve yerindelik ilkesinin uygulanması için ideal bir çerçeve sunmaktadır. Gana ve Nijerya gibi bazı ülkelerde district, tek yerel yönetimin birimidir (Lebris ve Paulais, 2007, s.3). 1998 kanuna göre, Malavi'deki yerel yönetim sistemi district konseyleri (district councils) ve belediye konseyinden (municipal council) oluşmaktadır. Gambiya'da 2002 tarihli Yerel Yönetim Kanun'un 3. Maddesi divisions, districts ve municipality yerel yönetimin birimleri olarak tanımlamaktadır. Sierra Leone'de 2004 tarihli Yerel Yönetim kanunu local councils, WDC (Ward Development Committees) ve şefliklerin yönetimini (administration des chefferies) (Edwards vd, 2014, s.3).

Yerel yönetimlerin tekdüzelik mantığına uyduğu Fransızca konuşulan Afrika'nın aksine, İngilizce konuşulan ülkelerin sisteminde, yerel yönetimler kentsel ve kırsal alanlarda farklı bir statüye sahiptir. Yerel yönetimlere devredilen yetkiler, kentsel veya kırsal alanlara ait olmalarına ve önemlerine göre değişmektedir (Demante ve Tyminsky, 2008, s.7).

Buna ek olarak, Uganda ve Gana gibi İngiliz yönetiminin etkisi altındaki Afrika ülkelerinde sektörel politikaların (su, enerji) uygulanmasının kamu şirketlerine ait Fransız yönetiminin etkisi altındaki Afrika ülkelerin aksine, yerel yönetimler sektörel politikaların uygulanmasından sorumludur (Premier Rapport Mondial de Cités et Gouvernements Locaux Unis, 2008, 36-37).

İngiliz idari geleneğine sahip ülkelerde, yerel yönetimlerin seçilmiş veya atanmış karar alma organları ve yürütme organlarına sahiptir. Karar organlarının görev süreleri genellikle Fransızca konuşulan ülkelerdekiyle aynıdır, ancak yürütme organının görev süresi genellikle daha kısadır (en fazla 1 ila 3 yıl). Bazı durumlarda, tıpkı cumhurbaşkanlığı görevi gibi, yerel seçilmiş yetkililerin görev süresi de (Elong Mbassi, 2007, s. 9) sınırlıdır. Bu durum, County valilerinin görev süresini iki ile sınırlayan Kenya'da da geçerlidir (Kenya Anayasası'nın 2010 tarihli 182. Maddesi).

Afrika'nın İngilizce konuşulan ülkelerinde belediye başkanları genellikle seçimle, bazen de atama yoluyla işe gelmektedir. Gana'da, Metropolitan, Municipal and District Chief Cumhurbaşkanı tarafından atanan ve seçilen uyelerinden oluşmaktadır (Gana'nın 1992 Anayasası'nın 243. Maddesi). Yerel yönetimlerde belediye başkanlarının durumu kendilerine verilen sorumluluklara göre değişmektedir. Bir yanda ceremonial mayors (törensel belediye başkanları), diğer yanda executifs mayors bulunmaktadır. Gambiya'da belediye başkanları ceremonial mayors'larıdır. Yürütme yetkileri sınırlı olduğundan, esas olarak sembolik ve temsili bir rolleri vardır. Belediye başkanlarının "törensel belediye başkanları" olarak anıldığı ülkelerde, bu genellikle belediye başkanının önemli yürütme yetkilerine sahip olmadığı anlamına gelir. Bu durumlarda, şehir konseyi karar alma ve idari yetkiye sahiptir.

Gana'da, , Uganda'da, Nijerya, Kenya ve Sierra Leone'de belediye başkanları executifs mayorlardır. Yerel işleri idare etme konusunda geniş yetkilere sahiptirler. Bu sistem, belediye başkanının seçilmiş olmasına rağmen devlet temsilcilerinin gözetimi altında

kaldığı ve merkezi devlete büyük ölçüde bağımlı olduğu Fransızca konuşulan ülkelerdeki sisteme kıyasla yerel demokrasiye daha elverişli görünmektedir.

İngiliz geleneği etkisi olan Afrika ülkelerinde yerel demokrasi, yukarıda yerli halkların anayasal olarak tanınmasına ilişkin kısmında açıklandığı üzere, kapsayıcı seçimlerin düzenlenmesi yoluyla gözlemlenebilir. Sosyal katmanların ve azınlıkların katılımını teşvik etmeye yönelik politikalar Anglofon Afrika ülkeleri arasında farklılık gösterse de genel olarak bu ülkeler, esasen adil temsili teşvik etmek ve herkesin yerel seçimlere katılımını garanti altına almak gibi bazı ortak hedefleri paylaşmaktadır. Uganda'da seçim düzenlemeleri, her dört yılda bir kadın, genç ve engelin yerel meclislere seçilmesini sağlayacak şekilde yapılmıştır. Yerel mecliste en az %30 kadın bulunmaktadır. Her mecliste, ayrıca biri kadın olmak üzere iki gençlik temsilcisi ve biri kadın olmak üzere iki engelli temsilcisi bulunmalıdır. Her bölgenin ulusal parlamentoda da bir kadın temsilcisi bulunmaktadır (Kakumba, 2010, s. 190). Sierra Leone'de 2012 yılından bu yana yerel meclislere daha fazla kadının dahil edilmesi yönünde ilerleme kaydedilmiştir. Buna ek olarak, yerel yönetimler etnik azınlıklar gibi tarihsel olarak marjinalize edilen grupları da dahil etmek için çalışmaktadır. Aynı eğilim, hükümetin gençlerin, kadınların ve engellilerin katılımını desteklemek için özel kaynaklar ayırdığı Nijerya ve Kenya'da da gözlenmektedir (Kanyinga, 2014, s. 89). Gana'da yerel yetkililer, marjinal grupların katılımını sağlamak ve harekete için geleneksel şefler birlikte çalışmaktadır.

Bu ülkelerde yerel yönetimleri, halkın ihtiyaçlarını tanımlama ve yerel kalkınmayı teşvik edebilecek programlarda yer alma konusunda etkin katılımını kolaylaştıracak mekanizmalar kurmakla yükümlü kılınmaktadır (Kakumba, 2010, s. 180). Halkın kendilerini ilgilendiren yerel kamu politikalarının uygulanmasına katılımı STK'lar tarafından mümkün kılınmaktadır. Toplulukların kendilerini ilgilendiren yerel kamu politikalarının uygulanmasına katılımı STK'lar tarafından mümkün kılınmaktadır (Kakumba, 2010, s.180). Gambiya'da sağlık, eğitim ve toplumsal kalkınma dahil olmak üzere tüm kalkınma sektörlerinde faaliyet gösteren STK'lar mal ve hizmet sağlamaktadır. Kamu-özel sektör ortaklıkları, İngilizce konuşulan birçok Afrika ülkesinde kamu hizmetlerinin sunulmasında ve yerinden yönetimin güçlendirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Son olarak, Anglofon Afrika'da yerel yönetimin ayırt edici özelliklerinden biri de merkezi devletin yerel yönetimlere müdahalesinin azaltılmasıdır. Bu ülkelerde, yerel hükümetler

düzenli yerel seçimler ve kendi gelirlerini üretme yeteneği ile anayasal özerkliğe sahiptir (Adamolekun, 1999, s. 45). Yerel yönetimler, hem yetkilerin etkin bir şekilde devri hem de yerel yönetimlerin özerkliği açısından İngilizce konuşulan Afrika'da Fransızca konuşulan Afrika'ya göre daha gelişmiştir.

Fransız geleneğe sahip ülkelerde idari denetim, yerel kararların genellikle merkezi devletin temsilcileri tarafından onaylanması gereken yerinden yönetimin güçlü bir özelliğidir. Öte yandan İngiliz geleneğe sahip ülkelerde, özellikle Gana ve Uganda'da yerel yönetimler genellikle daha fazla güce sahiptir (Crook ve Manor, 1998, s. 73).

Genellikle ön denetimi bir uzantısı olarak görülen vesayet denetim, devlet temsilcilerinin denetleyici bir rolden ziyade danışmanlık rolü oynadığı İngilizce konuşulan sistemlerde daha az yaygındır (Smoke, 2003, S.18). Örneğin Gana'da Bölge Meclisleri merkezi hükümetin sistematik ön onayı olmaksızın karar alabilmektedir. Öte yandan, Fransızca konuşulan ülkelerde bu denetim, komünlerin eylemlerinin valinin onayına tabi olduğu Fildişi Sahili'nde olduğu gibi resmi olarak metinlerde yer almaktadır (Ouedraogo, 2003, s.74).

2.6. Değerlendirme

Afrika'da yerinden yönetim deneyimi, sömürge yönetiminin kolonileri daha etkin bir biçimde idare etmek amacıyla komünal bir sistem kurduğu döneme kadar uzanmaktadır. Ne var ki bu döneme özgü komünal sistem, yerinden yönetimin özü sayılan idari ve mali özerklik ilkesiyle bağdaşmamıştır. Söz konusu komünler bağımsız özerk birimler olarak şekillenmemiş; tersine sömürge yönetiminin koloniler üzerindeki hâkimiyetini pekiştiren bir araç işlevi görmüştür. Bu nedenle Afrika tarihindeki komünal sistemin izlediği gelişim çizgisi, ilk bölümde ele alınan Avrupa komünal sisteminin evriminden temelde farklı niteliktedir.

Afrika'daki yerinden yönetim politikalarının dinamikleri, kolonizasyon öncesi tarihlerine ve kolonizasyon miraslarına bağlı olarak farklı ülkelerde farklı şekillerde gelişmiştir. Ancak, genel olarak yerel yönetimin politikaları benzer bir amacı hedeflemiştir: bir yandan demokratikleşme için diğer yandan da siyasi istikrar için yerinden yönetim politikaları benimsenmiştir. Afrika'da gerçek anlamda yerinden yönetim uygulamalarına geçiş, siyasi hayatın demokratikleşme ve liberalleşme eğilimleriyle öne çıktığı 1980'lerin sonu ile 1990'lı yıllara rastlamaktadır. Neo-liberal politikalar ve uluslararası kuruluşlar

tarafından yönlendirilen bu dönemde yerinden yönetim politikaları ilk etapta sosyo-ekonomik kalkınmanın bir aracı olarak görülmüştür. Zamanla ise bu politikalar, devletin meşruiyetini pekiştirmek amacıyla istikrar aracı şeklinde değerlendirilmiştir. Bu süreçten itibaren yerinden yönetim uygulamaları, merkez ile yerel yönetimler ve toplum arasında yetki paylaşımının önünü açmıştır. Bu bağlamda yerinden yönetim, demokratikleşme sürecinin en önemli unsurlarından biri olarak kabul edilmiştir.

Yapılan analizler, İngiliz etkisi altındaki ülkelerde yerinden yönetim uygulamalarının Fransız etkisindeki ülkelere kıyasla daha etkin ve başarılı bir seyir izlediğini ortaya koymaktadır. Bu fark, İngiliz denetimindeki ülkelerin sömürge döneminde yerinden yönetim tecrübesi edinmiş olmalarına dayandırılabilir. Fransız sömürge yönetiminin yaklaşımı ise doğrudan, Jakoben ve asimilasyoncu bir çizgide olup, İngiliz modelinin tam karşıtını oluşturmaktadır.

Yerel demokrasi alanında genel bir ilerleme kaydedilmişse de Afrika'da yerel demokrasinin bir dizi sorunla karşı karşıya olduğu gerçektir ve bunların en başında darbelerin yeniden gündeme gelmesi bulunmaktadır. Darbeler, demokratik değerlere aykırı bir yaklaşımla gelişmeleri ve demokrasiyi reddeden bir çerçeve barındırmaları sebebiyle yerinden yönetim politikalarının uygulanmasında ciddi engeller oluşturmaktadır. Mevcut gelişmeler ışığında, Afrika'nın, özellikle Fransızca konuşulan bölgelerinin, demokrasi anlamında tersine bir dalga yaşadığı söylenebilir. Darbelerin yeniden canlanması, devletin Afrika'da kendini meşru bir siyasi aktör olarak kabul ettirmede güçlük yaşamasıyla ilişkilendirilebilir.

Ancak, devlet, Afrika'da sömürgeciliğin ürünü olup, kıtanın geleneksel kurum ve sistemlerine karşı yürütülen sömürgeci fetih sonucunda ortaya çıkmıştır. Bölümde görüldüğü üzere sömürge öncesi dönemde şeflikler, krallıklar ve imparatorluklar tüm siyasi, idari, askeri, kültürel ve manevi otoriteyi ellerinde bulunduruyordu; sömürgeci yönetim ise bu bütünsel iktidarı ellerinden almış ve bu güçleri devlet aygıtının dışında tutmuştur.

Bağımsızlık sonrasının ilk yıllarında Afrika ülkeleri, sömürgecilikten miras kalan rejimleri sürdürmeye gayret etmiştir. Ulus-devlet inşa sürecinde, yeni kurulan devlet yapıları geleneksel otoriteleri tüm devlet faaliyetlerinin dışında tutma yoluna gitmiştir. O dönemde öne sürülen gerekçeler, geleneksel otoritelerin esasında apolitik olduğu biçimindeydi. Oysa geleneksel otoritelerin apolitik olduğu görüşü, onların varlıklarını

sömürge öncesi Afrika tarihinde tümüyle yok saymak anlamına gelmektedir; zira sömürge öncesi Afrika’da geleneksel otoriteler kelimenin tam anlamıyla siyasi aktör konumundaydı. 1990’lı yıllarda geleneksel otoritelerin devlet yönetimine yeniden dahil olmaları, adem-i merkeziliğin güçlenmesine katkı sağlamıştır. Dolayısıyla tarih, etkili yerinden yönetim politikalarının ancak Afrika kültürü ve gerçekliğine uygun bir temelde kurgulandığında başarıya ulaşabileceğini göstermiştir. Günümüzde Afrika’da yerinden yönetimin yeni yapılanma modeli hem modern devlet otoritesini hem de geleneksel güçleri bünyesinde birleştirmektedir. Bu bağlamda geleneksel şefler, çeşitli düzeylerde önemli roller üstlenmektedir.

Bu çerçevede geleneksel şefler, geleneğin ve göreneklerin bekçileri oldukları kadar sosyo-ekonomik kalkınmanın öncü aktörleri ve çatışma çözümünün aracılardandır. Barış inşasında kritik bir rol üstlenirler. Bazı ülkelerde siyasi aktörler olarak tanımlanırlar ve iktidar sahiplerinin toplumda önemli dönüşümler gerçekleştirmek için güvendikleri müttefiklerdir. Diğer yandan, seçim süreçlerinde iktidardaki partinin oy mobilizasyonunda önemli roller üstlenirler. Ayrıca geleneksel şefler, siyasi gündemi kontrol edip yönlendirerek denge ve fren işlevi görürler. Bu noktada Burkina Faso’da Mogho Naba şefliğinin ayrı bir önemi vardır. Mogho Naba, 1966 yılında Maurice Yaméogo rejiminin devrilmesinde aktif rol almış ve 30–31 Kasım 2014 tarihlerindeki halk ayaklanmasında da, devlet başkanı Blaise Compaoré’yi 26 yıllık iktidarı sonunda istifa etmeye zorlayan süreçte belirleyici bir etken olmuştur.

Bununla birlikte, geleneksel yönetimler bazen demokrasiyle çelişen değerleri de içinde barındırabilir. Afrika gerçekliğine özgü bu geleneksel yönetim anlayışının siyaset sahnesine yeniden entegre edilmesi, modern devlet ile geleneksel otoriteler arasında zorlu bir uyum sorunu da doğurmaktadır. Geleneksel şefler meşruiyetlerini tarih ve geleneğe dayandırırken, modern devlet rasyonel-hukuki bir meşruiyete sahiptir. Afrika’daki geleneksel şefliklerin ayakta kalabilmek ve devlet yönetimine entegre olabilmek için modernleşmeleri zorunlu hale gelmiştir. Bu çerçevede geleneksel şeflik kurumları, artık tarihin derinliklerinde var olan yapılar olmaktan çıkarak değişen toplumun ihtiyaçlarına, siyasi taleplerine, dış etkilere ve zamanın getirdiği yeniliklere cevap arayan dinamik yapılara dönüşmektedir. Bu doğrultuda bazen geleneksel uygulamalarla çelişen demokrasi ve insan hakları gibi modern ideoloji ve değerleri de benimseyerek kendilerini yeniden yapılandırmaktadır. Örneğin cinsiyet ayrımcılığındaki değişim dikkate değerdir.

Sömürge öncesi Afrika’da siyasi alan yalnızca erkeklere tahsis edilmiş ve kadınlar sistematik olarak dışlanmıştı. Günümüzde ise geleneksel kurumlar da kadınlara yönelik çağdaş değerleri benimsemektedir. Kuzey Kamerun’daki geleneksel şefliklerin yerel meclislerinde artık kadınlar da temsil edilmektedir. Bu bağlamda, geleneksel kurumların modernleşip demokratikleşmesinin ayakta kalmalarının önünde bir engel değil, aksine varlıklarını sürdürebilmeleri için önemli bir araç olduğu söylenebilir.

3. BÖLÜM: KAMERUN'DA YEREL YÖNETİM POLİTİKALARININ DİNAMİKLERİ

Kamerun'da bir idari örgütlenme modeli olarak görülen yerel yönetimler, çeşitli aşamalardan geçerek yapılandırılmıştır. Bu süreçte izlenen yol ve elde edilen sonuçlar diğer Afrika ülkeleriyle benzerlik taşımakla birlikte farklı yönleri de barındırmaktadır. Ülkelerin taşıdıkları kaygılar, coğrafi koşullar, tarih, ekonomi, kültür ve kurumsal yapılanma gelenekleri söz konusu farklılığı besleyen temel unsurlardır. Bu çerçevede Kamerun kamu yönetimi yapısını ve özellikle yerel yönetimleri tek parti iktidarı, ulus devlet oluşum çabası ile üniter devlet yapılanması hedefi gibi faktörler beslemektedir. Aynı zamanda ototiter ve merkezîyetçi yönetim eğilimleri de göz ardı edilmemektedir.

Kamerun 1884'ten beri bir Alman kolonisidir ve tek bir blok olarak oluşturulmuştur. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya Afrika'daki tüm kolonilerini kaybedince Kamerun Fransa ve İngiltere arasında paylaşıldı. Fransa, Fransız Kamerun veya Doğu Kamerun olarak bilinen Kamerun'un çoğunu ele ederken, İngiltere Nijerya sınırındaki İngiliz Kamerun veya Batı Kamerun elde etti. İngiliz Kamerun Kuzey Kamerun (Northern Cameroon) ve Güney Kamerun (Southern Cameroon) olmak üzere iki bölge bölünmüştü (Kamerunun Günümüzde idari yapıya göre on bölgeden oluşmaktadır. Bu bölgelerin sekizi Fransızca konuşan, ikisi ise İngilizce konuşan halkların yaşadığı alanlardır). Fransız Kamerunu 1960 yılında bağımsızlığını kazanarak Kamerun Cumhuriyeti adını almıştı. İngiliz Kamerunu'nda referandum düzenlenmişti. Kuzey Kamerun Nijerya'ya, Güney Kamerun ise bağımsız Kamerun Cumhuriyeti'ne katılmak için oy kullanmıştı. 1 Ekim 1961'de Güney Kamerun, Kamerun Cumhuriyeti'ne katılarak yeni bir federal devlet oluşturmuştu. Bu federasyon daha sonra 1972 yılında kaldırılarak yerine Birleşik Kamerun Cumhuriyeti kurulmuştu.

Üniter yapı kurma amacıyla otoriter ve merkezîyetçi eğilimlerin öne çıkması yerel yönetimler alanındaki reform çalışmalarında belirleyici olmuştur. Bağımsızlık sonrasında federal yapılanmadan kaçınmak için oluşturulan otoriter ve merkezîyetçi yönetim sistemi, 1971 ve 1996 yıllarında yapılan reformlarla yumuşatılmaya çalışılmıştır (Tsimi, 2010, s. 2). Böylece federalizm taleplerine karşı bir cevap olarak yerelleşme yönünde adım atılmıştır. Nitekim 2004-2009 yıllarında Başbakan olarak görev yapan Chief Inoni Ephraim, yerel yönetim politikalarını, basit bir idari reform çalışması olarak

değerlendirmemektedir. Halk ile devlet arasındaki ilişkinin yeniden tanımlanması ve Kamerun'un küresel alanda yer edinmesi şeklinde görmektedir. Bu şekliyle yapılan reformlar, merkezi yönetim tarafından yerel yönetimlere belirli yetkilerin ve uygun kaynakların devredilmesi, yerel düzeyde kalkınma, demokrasi ve iyi yönetişimi teşvik etmenin temel aracı olarak tanımlamaktadır. Bu çerçevede yerel yönetimlerin üç temel hedefinin varlığı anlaşılmaktadır. Birincisi, yerel kamu hizmetleri sunarak yerel kalkınmayı teşvik etmek. İkincisi ulusal istikrar sağlamak amacıyla yerelde sosyal adalet ortamı oluşturmak. Üçüncüsü ise yerel demokrasiyi güçlendirmektir (Essomba vd, 2004, s. 18).

Yerel yönetim reformları sonunda yukarıda ifade edilen yerel yönetim statüsünü ulaşılması, tarihsel bir süreci izlemiştir. Özellikle 2019 reformunun getirdiği özellikler, reforma neden olan faktörler bağlamında değerlendirilmektedir. Ayrıca yerel yönetim reformları ve ortaya çıkan sonuç ve statülerin iki ayrı yönetim geleneği açısından da ele alınması önem kazanmaktadır. Bilindiği gibi Kamerun'da hem Fransız hem İngiliz yönetim geleneğinin etkisi söz konusudur. Yerelleşme sürecinde bunların etkisi ve doğurduğu sonuçlar önemli bir değerlendirme aracı olabilmektedir.

3.1. Kamerun'da Yerel Yönetim Politikalarının Tarihsel Bağlamı

Kamerun'da yerel yönetimin doğuşunu ve gelişmesi ülkenin tarih içindeki değişimiyle ilişkilidir. Bilindiği gibi modern anlamda ilk yerel yönetim uygulamaları iki dünya savaşı arasında, önce İngiliz Kamerunu'nda İngiltere tarafından uygulanan dolaylı yönetim sistemiyle başlamıştır. Ardından da Fransız Kamerunu'nda 1941 yılında Yaoundé ve Douala komünlerinin kurulmasıyla devam etmiştir. Bu iki bağlamda modern yerel yönetim tarihinin analizi, İngiltere ve Fransa'nın etkisi altında inşa edildiği gerçeği ile açıklanabilmektedir.

3.1.1. Bağımsızlıktan Önce Kamerun'da Yerel Yönetimler

Yukarıda belirtildiği gibi Kamerun'da yerel yönetim izleri sömürge dönemine kadar uzanmaktadır. Bağımsızlık öncesi yerel yönetim geleneğinde İngiliz ve Fransız bölgelerinde farklı uygulamalar olarak görülmüştür. Söz konusu farklılıkları incelemek günümüze ışık tutması açısından önem taşımaktadır.

3.1.1.1. İngiliz Etkisi Altındaki Bölgelerde Yerel Yönetimler

Sömürge döneminde Kamerun'da İngiliz etkisi olan Kuzeybatı ve Güneybatı bölgeleridir. Birinci Dünya Savaşı'nın ardından eski Alman kolonisinin bu bölümünü ele geçiren İngilizler 1918'de İngiliz dolaylı yönetim politikasına dayanan ilk belediye sistemini kurmuştur. Bu kuruluş, yerli veya yerel mahkeme olarak ifade edilen “native courts”dur (Nlep, 1986, s. 89). Dolaylı yönetim uygulamasına göre, yerli halk kendi yönetimini sürdürmektedir. İngilizler ise yerliler tarafından sürdürülen yönetimi genel olarak denetlemektedir (Tsimi, 2010, s.31). Başka bir ifadeyle topluluk işleri geleneksel otoriteler tarafından kullanılmaya devam ederken denetim yetkisi İngilizlerin elindeydi. Böylece İngilizler hem geleneksel yapıları korumuş hem de kendi kontrol düzenlerini sağlamıştır.

İngilizler 1922'da (Chilver (1977, ss. 59-60) yerel yönetim alanında yeni yapılar oluşturdular. Bu yapıların başında yine geleneksel otoritelere dayalı kurum olan yerel veya yerli otorite şeklinde ifade edilebilecek “native authorities”dir. Ancak işleyiş sömürge yönetiminin denetimi altındaydı. Denetim işlevi ise İngiliz sömürge yöneticisi olan “district officers (bölge memurları)” tarafından yapılıyordu. Bununla birlikte İngiliz sömürgesi altında olan bölgelerin tamamında yerli otoritelere (native authorities) dayalı bir yönetim sistemi mevcut değildi. Ormanlık alanlarda yönetim bölge memurları tarafından yürütülüyordu (DeLancey ve DeLancey, 2019, ss.76–77)

Sömürge döneminde bir tür yerel yönetim olarak değerlendirilen yerli otoriteler, yerel vergilerin toplanması, yerli mahkeme sistemi aracılığıyla adaletin sağlanması, yerel kamu hizmetlerinin (yol, pazar yeri, okul vb.) yerine getirilmesi gibi işlerden sorumluydu (Nlep, 1986, s.89; Tsimi, 2010, s.31).

1955 yılında Kabul edilen Local Government Ordinance (Yerel Yönetim Tüzüğü) ile birlikte, local government councils kurulmuştur (Tsimi, 2010, s.31). Bu süreçte, özellikle yerel seçimlerin hayata geçirilmesi ve daha temsili bir yönetim yapısının oluşturulması yoluyla modern yerel yönetişim ilkeleri benimsenmiştir. Kısmen seçilmiş üyelerden oluşan yerel meclislerin kurulmasına olanak sağlamış ve bölgenin özerklik sürecine hazırlanmasını mümkün kılmıştır. Bu yerel yönetim yapısı, 1961'deki bağımsızlık dönemine kadar devam etmiştir (Nanga, 2000, s. 35). Bu dönemde hem bağımsızlık hem de iki ayrı Kamerun bölgesinin birleşmesi gerçekleşmiştir. Bağımsızlık sonrası yeni kurulan yapıya kadar İngiliz sömürgesi altındaki bölgelerde geleneksel otoriteler

varlıklarını büyük ölçüde korumuşlardır. Hatta yerel yönetim deneyimi yaşadıklarını da söylemek mümkündür. Bu durum Fransız sömürge bölgesindeki uygulamalardan farklılık oluşturmaktadır.

3.1.1.2. Fransız Etkisi Altındaki Bölgelerde Yerel Yönetimler

Fransız sömürgesi altındaki bölgelerdeki yönetim yapısı ve işleyişi, Afrika'daki diğer Fransız kolonileriyle benzer bir örgütlenmeye sahipti. Fransız bölgelerindeki yerel yönetim uygulaması iki temel özelliğe sahipti. Birincisi, özerkliğe sahip olmayan yerel yönetime sahip merkezîyetçi uygulamadır (Bockel, 1982, ss. 171-195).

Fransız sömürgesi olan bölgelerde yerel yönetim deneyimi 1941 yılında başlamıştır. Ülkenin İngiliz kesiminde yerel yönetimlerin kurulmasından neredeyse 19 yıl sonra, 1941 yılında, Fransız sömürge otoritesi komün (belediye) sistemini yapılandırmıştı. Yerel yönetim sistemini kuran 1941 tarihli kararname, bölge valisine karma belediyeler (communes mixtes) oluşturma yetkisi veriyordu. Böylece ilk karma belediyeler (communes mixtes) 25 Haziran 1941 tarihinde Douala ve Yaoundé'de oluşturulmuştu. Karma belediyeler atanmış belediye başkanları tarafından yönetiliyordu. Ayrıca bir de belediye komisyonu bulunmaktaydı. Söz konusu belediye komisyonu bölge valisi tarafından atanan 4 Fransız üye ile yerli otoriteler ve Fransız tebaasından oluşuyordu.

Görüldüğü gibi, Fransız sömürgesi altındaki bölgelerde yerel yönetimlerde seçilmiş organların rolü zayıftı. Seçilmiş organların oluşumu 1947 tarihinden itibaren başlamaktadır. Bu yıldan sonra çok sınırlı vatandaş katılımıyla belediye meclis üyelerinin seçimini söz konusuydu. Ancak zaman içinde diğer Fransız sömürgesi altındaki Afrika ülkelerinde olduğu gibi Kamerun'da da 18 Kasım 1955 tarihli ve 55/1489 sayılı Kanun ile belediye yönetimi güçlendirilmiştir.

1955 tarihli Kanunıyla getirilen temel yenilik, iki farklı belediye türü oluşturulmasıdır. Bunlar tam yetkili belediyeler (commune de plein exercice) ve orta yetkili belediyeler (commune de moyen exercice) (Nanga, 2000, s. 36). Tam yetkili belediyelerde belediye başkanı belediye meclisi tarafından seçilirken orta yetkili belediyelerde ise belediye başkanının Fransız memurlar arasından atanıyordu (Tsimi, 2010, s. 33). Douala, Yaoundé, Nkongsamba, ardından Mbalmayo, Sangmelima, Ebolowa ve Edéa tam yetkili belediyelerdi. Bunlarda halk tarafından seçilmiş bir belediye meclisi ve belediye meclisince seçilmiş bir belediye başkanı yönetim organlarıydı. Orta yetkili belediyeler ise

nüfusu küçük bölgelerde yaygındı. Bunlar yerel özerkliğe hazır olmadığı düşünülen bir oluşum olarak kabul edilmişti.

İkinci bölümde belirtildiği gibi Fransız Kamerunu'nda dört tür belediye sistemi olduğu bilinmektedir. Bunlar karma kentsel belediyeler, karma kırsal belediyeler ve tam yetkili belediyeler ve orta yetkili belediyelerdi.

Fransız sömürge yönetimindeki belediyeler çok sınırlı bir özerkliğe sahipti (Pegui, 2012, s. 11). Sömürge yönetimi güçlü bir vesayet uyguluyordu ve 1955'ten önce çoğunlukla atanmış belediye başkanı tarafından yönetiliyorlardı. Yerel yönetim bir birim olmaktan çok, merkezi yönetimin yereldeki uzantısı olarak düşünülmüştü.

3.1.2. Bağımsızlığın İlk Yıllarında Yerel Yönetimler

Kamerun'da bağımsızlık sonrası yerinden yönetim durumuna bakmadan önce, bağımsızlık arayışına kısaca göz atmak önemlidir.

Kamerun'un İngiliz ve Fransız sömürgesinden bağımsızlığa doğru gidişi, siyasi mücadeleler, şiddetli baskılar ve uluslararası müzakerelerin damgasını vurduğu farklı yörüngeler izlemiştir. Fransız sömürge düzeninden bağımsızlığa gidiş, silahlı mücadele ve şiddetli baskılar sonucunda gerçekleşirken, İngiliz sömürgesinden çıkış daha kurumsal ve referanduma dayalı bir süreç izlemiştir.

1946 yılında Milletler Cemiyeti Kamerun'u Fransız vesayeti altına almıştı. Bu yeni statü, koloni statüsünden farklı özelliğe sahipti. Buna göre Fransa, Kamerun'daki kolonilerini kendi kendini yönetmeye hazırlayarak idare edecekti. Vesayet statüsü, sömürgelere sınırlı da olsa özerklik verilmesi anlamına geliyordu. Ancak Fransa vesayet statüsünü kabul etmek yerine, milliyetçi hareketleri bastırmış ve siyasi özgürlükleri kısıtlamıştır.

Yerel milliyetçi hareketler arasında, 1948 yılında Ruben Um Nyobe liderliğinde kurulan Kamerun Halk Birliği (Union des Populations du Cameroun UPC) önemli rol oynamıştır (Deltombe vd, 2011: 79). UPC, Kamerun'un bağımsızlığını kazanması ve iki Kamerun'un yeniden birleşmesi çağrısında bulunmuştu. Um Nyobe ve UPC'nin diğer üyeleri 1958 yılında Fransız ordusu tarafından öldürüldü, ancak milliyetçi talepler devam etti. Artan milliyetçilik talepleri karşısında Fransa daha fazla özerklik vermek için reformlar yaptı. Daha öncesinde Fransa, Kamerun Temsilciler Meclisi'ni (Assemblée Représentative du Cameroun) kurmuştu (Bayart, 1979, s. 2012) ve bu meclis 1952'de Kamerun Bölgesel Meclisi (Assemblée Territoriale du Cameroun) olarak yeniden adlandırılmıştı (Mokam,

2012, s. 239). 1956 sonrasında ise Kamerun Bölgesel Meclisi, Kamerun Yasama Meclisi (Assemblée Législative du Cameroun)¹⁴ haline gelmiştir (Le Vine, 1971, s. 97). Nihayetinde 1 Ocak 1960 tarihinde Ahmadou Ahidjo'nun cumhurbaşkanı olmasıyla Kamerun bağımsızlığını kazanmıştır.

Bilindiği gibi İngiliz Kamerunu kuzey ve güney olarak ikiye ayrılmıştı. Kuzey Kamerun Nijerya'ya bağlıydı. 1946 yılında, İngiliz Kamerunu'nun özerkliği ve Nijerya federasyonundan ayrılması için mücadele etmek amacıyla kurulan bir parti olan Kamerun Ulusal Federasyonu (Cameroons National Federation, CNF) kuruldu. Ardından, Kamerun Birleşik Ulusal Kongresi (Kamerun United National Congress, KUNC) adıyla kurulan parti ise Kamerun'un Alman sömürge yönetimi altında olduğu gibi tek bir ülke olarak yeniden kurulması çağrısında bulunmuştu. Söz konusu iki parti birleşerek Kamerun Ulusal Kongresi'ni (Kamerun National Congress, KNC) oluşturdu. Bu partinin bağımsızlık talepleri, sonunda Mamfe (1950) ve Lancaster House (1959) konferanslarını düzenleyen İngiltere tarafından dikkate alındı (Richard, 1977, s. 201). Mamfe Konferansı'nda Güney Kamerunlular için bir yasama konseyi kuruldu. BM himayesindeki Lancaster House Konferansı Güney ve Kuzey Kamerun'un kaderini gündeme almıştı. BM, İngiliz Kamerunu için doğrudan bağımsızlığı reddetmişti. Verilen seçenek ya Fransız Kamerunu'na ya da Nijerya'ya katılmaktı. Kuzey Kamerun 11 Şubat 1961'de yapılan referandumda Nijerya'ya katılmayı seçerken, Güney Kamerun 1 Ekim 1961'de Kamerun Federal Cumhuriyeti'ni kurmak üzere Fransız Kamerunu'na katılmayı seçti. Sonuçta, Kamerun Federal Cumhuriyeti, İngiliz ve Fransız Kamerunu'nu yeniden birleştiren referandumun ardından 1 Ekim 1961 tarihinde doğmuştur.

Kamerun hükümet sistemi başkanlık olmuştur. İlk Cumhurbaşkanı, eski Fransız bölgesinden gelen Ahmadou Ahidjo olurken yardımcılığını da eski İngiliz bölgesinden gelen John Ngu Foncha yapmıştır. Ortaya çıkan yapıyı oluşturan iki federe devlet, farklı yönetim geleneklerine sahipti. Fransız bölgeleri Fransa geleneğinin, İngiliz bölgeleri ise İngiltere geleneğinin etkisi altındaydı.

¹⁴ Kamerun Temsilci Meclisi, 1945 yılında Fransa tarafından, yönetimde çok sınırlı temsil imkânına sahip Kamerunlulara temsil imkânı sağlamak amacıyla kuruldu. 1952 yılında Kamerun Bölgesel Meclisi haline geldi ve Kamerunlulara işlerin yönetiminde sınırlı özerklik tanıdı. Üyeler çift heyet (biri Avrupalılar, diğeri yerli Kamerunlular) tarafından seçilmişti. Kamerun Yasama Meclisi, 1956 yılında Kamerun Bölgesel Meclisi'nin yerini alarak başkanlığına Ahmadou Ahidjo'yu getirdi.

Yerel yönetimler açısından bakıldığında bağımsızlıktan sonrası Kamerun'da sömürge döneminden miras kalan sistemden bir kopuş yaşanmamıştır. Bu durum her iki federe bölge için de geçerlidir.

İngiliz sömürge bölgesi olan Batı Kamerun'da 1974 yılına kadar yerel yönetimler, İngiltere'nin bıraktığı Yerel Yönetimler Tüzüğü (local authorities ordinance) ¹⁵ çerçevesinde çalışmaya devam etmiştir. Bu arada 1969 yılında yerli otoriteler (native authorities) kurumlarının adı yerel otoriteler (local authorities) şeklinde değiştirildi. Daha sonra başkan tarafından yönetilen yerel konseyler (local councils) adı verildi (Ngho Victor, 1996, s. 195). Başkanın yetkileri sömürge dönemindeki yerli şeflerinkinden daha genişti. Coğrafi olarak yetkileri geleneksel şefliğin ötesine de uzanıyordu (Ondoa, 2019, s. 409). Yerel yönetici rolünde olan başkana, bir yürütme komitesi (executive committee) ve bir yönetici sekreter (executive secretary) yardımcı oluyordu. Söz konusu yerel yönetim birimlerinin zaman içinde gelişimi, kırsalda daha fazla yerel özerkliğe sahip bölge konseylerinin (area council) ortaya çıkmasına neden oldu (Biwole, 1984, s.10).

Bağımsızlık sonrası Fransız sömürge bölgesinde belediye sistemi devam etmiştir. Ayrıca Fransızların bıraktığı otoriter yönetim anlayışı varlığını korumuştur. Örneğin 31 Aralık 1960'ta, Kuzey Kamerun'un ilçelerinde orta yetkili kırsal belediyeler kuran bir kanun yürüüreye girdi. Kanuna göre, belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinin 1/3'ü İçişleri Bakanı tarafından atanıyordu. 1967 yılında yasa koyucu, tam yetkili belediye ve orta yetkili belediyelerin statüsünü değiştirmiştir. Douala, Yaoundé ve Nkongsamba'nın tam yetkili belediyelerinin artık seçilmiş belediye başkanları değil, merkezden yönetim tarafından atanan görevliler yönetiyordu. Aynı durum zamanla diğer belediyeler için de söz konusu olmuştur. Bu sistemde atanmış belediye başkanına yardımcı olmak üzere içişleri bakanı tarafından belediye meclisi üyeleri arasından yardımcı tayin ediliyordu. Benzer durum orta yetkili kentsel ve kırsal belediyeler için de geçerli hale gelmiştir. Sonuç olarak, Fransız Kamerunu'nda artık seçilmiş belediye başkanı bulunmamaktaydı. Başka bir deyişle, yerel yönetim sistemi demokratik olmaktan çok otoriter nitelikte idi. Bu bilgilerden hareketle, Fransız sömürge yönetimi yerelleşme yolunda adım atmamıştır. Daha otoriter bir yöntem izlemiştir. Oysa İngiliz sömürge yönetimi, sembolik de olsa

¹⁵ Local Authorities Ordinance, Yerel Yönetimler Tüzüğü anlamına gelmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra İngiliz Kamerunu'nda, sorumluluğu geleneksel yönetimlere vererek yerel yönetimi düzenlemek amacıyla oluşturulmuş bir İngiliz sömürge hukuku çerçevesiydi.

yerel halkı yönetim sürecine dâhil etmiştir. Bu iki farklı uygulama günümüz yerel yönetim tartışmalarının ve reformlarının temel kaynağını oluşturmaktadır.

3.1.3. Güçlü Merkeziyetçiliğin Sürdürülmesi

1970’li yılların başında Kamerun’da federal sistemden üniter yapıya geçiş tartışmaları başlamıştır. Gerekçe olarak federal sistemde kurumların çeşitliliğinin hantallığa yol açtığı ve devlet bütçesini zarlayan harcama gerektirdiği gibi argümanlar kullanılmıştır. Dönemin hükümeti de Birleşik Kamerun Cumhuriyeti’ni kurma arzusunu dile getirerek referanduma gidilmesini kararlaştırmıştır. 20 Mayıs 1972’de düzenlenen referandum sonucunda Birleşik Kamerun Cumhuriyeti kurulması kararı çıkmıştır. Referandum sonuçları 2 Haziran 1972 tarihli Anayasa’ya yansımıştır. Buna göre Kamerun üniter devlet özelliklerini yanında Fransızca ve İngilizce olmak üzere iki resmi dil kabul edilmiştir (Kamerun fiilen üniter bir devlet olarak işlev görmesine rağmen, Kamerun anayasasında sistematik olarak "üniter devlet" ibaresine yer verilmemiştir).1984 yılında yapılan değişiklikle ülkenin adı Kamerun Cumhuriyeti olmuştur.

Söz konusu değişiklik özellikle İngilizce konuşan bölgelerde tedirginlik yaratmıştır. Ülkenin adından “Birleşik” kelimesinin kaldırılması, tarihsel çoğulculuğun ihlali olarak yorumlanmıştır. Bu yorumlara İngilizce konuşanların Kamerun siyasetinden silindiği yönündeki kanaatler de etlenmiştir (Mbouity, 2021, s. 56). Nitekim 2014 yılında ivme kazanan ayrılıkçı taleplerin bu tür yorumların ürünü olduğu söylenebilir.

1972 reformu her ne kadar ulusun güçlendirilmesi yönünde bir amaç ile yapılmış olsa da yönetimde merkezileşme yönünde adımları da kapsamaktadır. Söz konusu merkezileşme yönünde atılan adımlar, yerel yönetimlerin işleyişi üzerinde derin etkiler yaratmıştır. Bu reform süreci, belediyeleri merkezi yönetimin doğrudan denetimi altına almış ve yerel yönetimleri Fransız modeline uygun biçimde standartlaştırmıştır. Böylece Kanunu, iki eski federe devletin yerel yönetimlerini üniter devlet mantığı çerçevesinde uyumlaştırılmaya çalışmıştır. Mabeu ve Pongou’nun (2022) belirttiği gibi, 1972 sonrasında yerel yönetimler üzerindeki İngiliz etkisi büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Bunun yerine merkezietçi Fransız sistemi egemen olmuştur. Bu dönemde, yerel düzeyde halkın yönetime katılımı oldukça sınırlı kalmış, yerel karar alma mekanizmaları, merkezi yönetim tarafından atanan aktörler aracılığıyla yürütülmüştür.

1972 reformunun yerel yönetimlerde ortaya çıkardığı aksaklıklar, 1974 yılında yeni bir reformun konusu olmuştur. Bu çerçevede 5 Aralık 1974 tarihli 74-23 sayılı Belediye Yönetimi Kanunu, yerel yönetimlerin yeniden yapılandırılmasına yönelik bir dönüm noktası olarak kabul edilmektedir. Kanun ile sömürge döneminden miras kalan karma belediyeler, orta yetkili belediyeler ve tam yetkili belediyeler ile İngilizce konuşan bölgelerdeki “yerel meclis (local council)” sistemi ortadan kaldırılmıştır. Yeni düzenleme, tüm ülke genelinde sadece iki belediye türü tanımlamıştır: kırsal ve kentsel belediyeler. Bu yapılar, devletin yoğun vesayeti altına alınmış ve belediye başkanlarının atanması uygulaması sürdürülmüştür (Song ve Vevanje, 2023, ss. 2-3). Her ne kadar bu belediyelere tüzel kişilik tanınmışsa da yetki ve sorumluluk alanları açık biçimde tanımlanmamıştır.

1987 yılına geldiğinde, belediye sistemindeki ikili yapıyı sonlandırılmıştır. Başta Douala ve Yaoundé olmak üzere bazı şehirlerde kentsel topluluklar (communautés urbaines) oluşturmuştur. Bu yeni yapılar, bir anlamda metropol şehir yönetimi ya da büyükşehir modelidir. Kentin bütünü kapsayan ana kent belediyesi ve bunun altında alt belediyeler vardır. Her birinde seçimle göreve gelen belediye meclisleri ile atamayla göreve belediye başkanları bulunmaktadır.

1990’da çok partili siyasi sistemin benimsenmesi gibi demokratikleşme yönünde adımlar atılmıştır. Ancak bu demokratikleşme eğiliminin yerel yönetimlere yansımaları çok sınırlı olmuştur. Belediyeler üzerindeki merkezi yönetimin etkisi devam etmiştir.

3.1.4. Yerel Yönetimler Reformu ve 1996 Anayasası

18 Ocak 1996, Kamerun kurumsal hayatı açısından önemli bir tarihtir. Bu tarihte kabul edilen yeni Anayasa, 2 Haziran 1972 tarihli Anayasayı önemli oranda değiştirmektedir. Dolayısıyla yeni bir Anayasa ve yeni bir kurumsal yapılanma anlayışı söz konusudur (Guimdo Dongmo, 1998, s. 79).

Yapılan düzenlemelerde dünyada egemen olan liberal politikaların etkisi kaçınılmazdır. Önceki bölümlerde ele alındığı üzere diğer Afrika ülkelerinde olduğu gibi Kamerun’da da uluslararası çevrenin etkisi önemlidir. Söz konusu etki, demokratikleşme ve yerel yönetimlerin statüsü üzerinde belirleyici olmuştur.

1980’lerin sonundan itibaren OECD ülkeleri gibi birçok ülke kamu yönetimini modernize etme yoluna girmiştir. Söz konusu modernizasyon süreci, liberal politikaları izleyerek

devletin rolünü azaltmıştır. Devletin rolünün azalmasına paralel olarak yerel yönetimlere daha çok yetki verilmesi de gündemi meşgul etmiştir. Gelişmiş ülkelerin ve uluslararası kuruluşların az gelişmiş ve borçlu ülkelere sundukları reçetede liberal politikalar yer almıştır. Önceki bölümde belirtildiği gibi benzer uygulama Afrika ülkeleri için de geçerli olmuştur. Özellikle uluslararası kuruluşlardan yardım almanın ön koşulu haline gelen bazı yeniden yapılanma önerileri yapılmıştır. Bu öneriler arasında yerel yönetimlerin güçlendirilmesi de bulunmaktadır. Nitekim o dönemde Kamerun da diğer Afrika ülkeleri gibi HIPC (Ağır Borçlu Yoksul Ülke) olarak sınıflandırılmış ve uluslararası yardım alabilmesi belirtilen şartlara bağlanmıştır (Ngo Tong, 2019, s. 179). Bu çerçevede Kamerun, 1996 yılındaki yerel yönetim reformlarından önce kamu yönetimini modernize etmeye çalışmıştır. Yeni kamu yönetimi anlayışından esinlenen idari teknikleri benimsemiştir. Ülkenin mali yönetimine düzen getirmek amacıyla kamu kaynaklarında etkinlik ve verimlilik yöntemleri öne çıkarılmıştır. Yeni yönetim teknikleri konusunda eğitim vermek üzere Yüksek Kamu Yönetimi Enstitüsü (Institut Supérieur de Management Publique-ISMP) kurulmuştur. Dolayısıyla 1996 anayasa reformu da bu sürecin bir parçasıydı

1996 Anayasası'nın yerel yönetim açısından getirdiği yeniliklerin başında, bölge yönetimlerinin kurulması gelmektedir. Bu gelişmeler, bir anlamda Fransız yerel yönetim sistemine göre yeniden yapılanmayı ifade etmektedir. Düzenlemelere göre, Kamerun üniter devlet sistemini benimserken yerel yönetimlere anayasal statü tanımıştır. Bu gelişme, yerel özerkliklerin güçlü bir şekilde tanınması yönünde bir niyetin ifadesi olarak yorumlanmaktadır (Guimdo Dongmo, 1998, s. 79). Nitekim Moudoudou'ya (2015, s. 127) göre, reform niteliğindeki Anayasal düzenlemeler, merkez-çevre ilişkisini yeniden tanımlamaktadır.

1996 Anayasası iki tür yerel yönetimlerin birimi kurmuştur: Bunlar belediye ve bölge yönetimleridir. Fransa'da olduğu gibi Anayasa, diğer yerel yönetim birimlerini kanunla kurulabileceğini belirtmektedir. Örnek vermek gerekirse, belediye ve bölge yönetimleri Anayasa ile kurulurken kentsel topluluklar kanunla kurulmuştur. Yerel yönetimler kamu hukuku kapsamında tüzel kişilik statüsüne sahiptir. Bölgesel ve yerel çıkarların yönetimi için idari ve mali özerkliğe sahiptirler. Kanunla belirlenen koşullar altında seçilmiş meclisler tarafından yönetilirler ve misyonları ekonomik, sosyal, sağlık, eğitim, kültürel ve sportif gelişimini teşvik etmektedir.

1996 Anayasası ardından, yerel yönetimler alanında bir dizi kanun yürürlüğe girmiştir. 22 Temmuz 2004 tarihli üç ayrı yasa yapılmıştır. Bu yasaların [Yerinden Yönetimin Yönlendirilmesine İlişkin Kanun (La Loi D'orientation De La Decentralisation), Belediyelere Uygulanacak Kuralları Belirleyen Kanun, (La Loi Fixant Les Règles Applicables Aux Communes), ve Bölgelere Uygulanacak Kuralları Belirleyen Kanun (La Loi Fixant Les Règles Applicables Aux Regions)] amacı ve kapsamı, belediyelerde ve bölgesel yönetimlerde uygulanacak genel ilkeleri belirlemektir.

Aynı zamanda, çeşitli departmanlardan oluşan bölgelere uygulanacak kuralları da tanımlamaktadır. Söz konusu üç yasal düzenlemeye ilişkin yapılan yorum ve değerlendirmelere göre bunlar, Kamerun'da yerel yönetimlerde bir evrimi simgelemektedir.

Kofele-Kale (2011, ss. 513-514), 1996 Anayasası ile öngörülen yerelleşme sürecinin aslında önceki uygulamaları devam ettirmektedir. Gerçek bir yerelleşmeden ziyade göstermelik bir düzenleme olduğunu savunmaktadır. Ona göre, merkezi hükümet yerel yönetimlerin yetki alanlarını ciddi biçimde sınırlandırmakta ve bu durum, halkın yerel düzeyde karar alma süreçlerine dâhil olmasını büyük ölçüde engellemektedir.

3.2. Yerel Yönetimlerde 2019 Reformu

Bilindiği gibi yerel yönetimler alanında yapılan reformların bazıları İngilizce konuşan bölge halkı tarafından eleştirilmiş ve bir kriz olarak görülmüştür. 2019 yılında yapılan reformun bir amacı da bu eleştirileri gidermek ve krizleri çözmektir (Sali, 2020, ss.105-133). Nitekim yerel demokrasinin güçlendirilmesi, halk katılımının artırılması ve yerel yönetimleri daha aktif bir şekilde kamu hizmetleri alanına dâhil etmek yönünde bir siyasi irade oluşmuştur. Bu çervede 24 Aralık 2019 tarihinde 2019/024 sayılı Yerel Yönetimler Genel Kanunu (Loi n° 2019/024'du 24 décembre 2019 portant Code général des collectivités territoriales décentralisées) çıkarılmıştır. Yerel yönetimin yasal çerçevesini belirleyen bu kanun, bir dizi önemli yenilik getirmiştir.

3.2.1. 2019 Yerel Yönetim Reformunun Bağlamı

2019 tarihli yerel yönetim reformu Kamerun'da yaşanan sosyo-politik kriz ortamında ortaya yapılmıştır. Krizin nedeni 2016 yılı sonundan bu yana Kamerun'un İngilizce konuşan bölgelerindeki halkın federalizm talepleridir. Söz konusu talepler, aslında daha

önceki yıllardan itibaren dile getirilmektedir. Federalizmi istemeyen ama yerel yönetimlere daha çok alan açtığını düşünen 1996 Anayasası'nın bir amacı da bu taleplere cevap vermektir. Ancak yapılan düzenlemeler İngilizce konuşan bölgelerde kabul görmemiş olacak ki 2016 yılında federalizm talepleri tekrar gündeme taşındı. Krizin başlangıcında avukat ve öğretmenler bulunmaktadır. Avukat ve öğretmenler, İngilizce konuşulan yerlere Fransızca konuşan hâkim ve öğretmenlerin görevlendirilmesine karşıdrlar. Çünkü daha önce yapılan düzenlemelerle Fransız hukuk ve eğitim düzeni üniter devlet yapısı gereği her yerde egemen kılınmıştır. İngilizce konuşulan nüfusun sayısı Fransızca konuşan nüfusa göre az olmasına rağmen yasalar İngilizce konuşanları azınlık olarak tanımamaktadır. Oysa Anayasa, azınlıkların haklarını garantiye almaktadır. İngilizce konuşanlar azınlık olmadıkları için Fransızca konuşanlarla eşit haklara sahip görülmüşlerdir. Dolayısıyla üniter ulus devlet çerçevesinde herkes aynı hukuk ve eğitim sistemine tabi olacaktır. Bu çerçevede hem İngiliz Common Law hukuku hem de eğitim sistemi terk edilmiştir. Buradan hareketle İngilizce konuşan halk hem Common Law hukukunu hem İngiliz eğitim sistemini isterken aynı zamanda İngilizce konuşan hâkim ve öğretmenlere görev verilmesini talep etmektedirler.

Ancak Kamerun Hükümeti söz konusu taleplere karşı tatmin edici politikalar üretmediğinden krizler kendini yenilemiştir. Federalizm ve ayrılıkçılık talepleri dile getirilmeye başlanmıştır. Başka bir ifadeyle, hükümetin tatmin edici çıktılar üretmemesi, Kamerun'da istikrarsızlığa yol açmıştır (Saidou, 2019, s. 245). Nitekim İngilizce konuşanlar devletin bütünlüğünü tehdit ederken Kamerun Cumhuriyeti'ni temsil eden kurumları ve ulusal sembolleri reddetmektedir. Bütün bu ayrılıkçılık talepleri uluslararası tanınırlığı olmayan ve "Ambazonia Devleti" olarak bilinen bir yapının kurulmasına yol açmıştır. 1 Ekim 2017'de kuruluşu ilan edilen bu devletin ordusu, kurumsal yapısı ve yasal düzenlemeleri bulunmaktadır. Bununla birlikte Kamerun Anayasası'na göre tek ve bölünmez olan Kamerun Cumhuriyeti, İngilizce konuşanların devlet oluşumunu reddetmekte ve bu konuyu müzakere etmemektedir. Bu kriz ve tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Ancak kriz konusundaki genel kanaat sömürgeci devletlerin sömürge döneminde toprakları keyfi bir şekilde bölümlenmelerinden kaynaklandığı yönündedir (Dr. Mback Tina ile 20 Nisan 2025 yapılan mülakat).

Nitekim dış dinamiklerin etkisi azalmak ve içeride bir çözüm üretmek amacıyla Cumhurbaşkanı Paul Biya 10 Eylül 2019 tarihinde ulusa sesleniş konuşmasında, ülkenin

tüm farklı sosyolojik bileşenlerinin katılımıyla büyük bir ulusal diyalog düzenleneceğini duyurmuştur (Effa, 2022, s. 58). Konuşmasında büyük ulusal diyalogun amacının anayasa çerçevesinde, İngilizce konuşan halkların, aynı zamanda ulusun tüm diğer bileşenlerinin derin özlemlerine yanıt vermenin yollarını ve araçlarını incelemek olduğunu belirtmiştir. Cumhurbaşkanı'nın sözünü ettiği diyalog, 30 Eylül- 4 Ekim 2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerden yerel yönetimlerde reform sürecinin hızlandırılması kararı çıkmıştır (Effa, 2022, s. 58). Alınan kararların uygulama alanına yansması ise 24 Aralık 2019 tarihli Yerel Yönetimler Genel Kanunu olmuştur. Bu Kanun ile İngilizce konuşulan bölgelere özel statü verilmektedir. İngilizce konuşulan iki bölgeye tanınan özel statü, ayrılıkçıların özerklik talepleri ile federalizme dönüş arasında bir orta yol gibi görünmektedir. Bu gelişmeler ve İngilizce konuşan bölgelere tanınan özel statünün, ülkede yaşanan istikrarsızlığa bir yanıt olduğu şeklinde yorumlanmaktadır (Sandje, 2020, s. 184). Kamerun diğer Afrika ülkeleri olduğu gibi siyasal istikrarın bir aracı olarak ortaya çıkmıştır. Her halükârda Kamerun bu reformla kalkınmasını, toplumsal diyalogun ve ortak malların yönetiminde toplum katılımının teşviki üzerine kurmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu anlamda, yerel işlerin yönetiminde her vatandaşa katılım fırsatı veren bir anlayışın sonucu olarak değerlendirilmektedir.

3.2.2. 2019 Yerel Yönetimlerin Reformuyla Gelen Yenilikler

24 Aralık 2019 tarihli Yerel Yönetimler Genel Kanunu ile bir dizi yenilik gelmiştir. Kanun'un temel özelliği, Kamerun'daki yerel yönetimlere ilişkin ilke ve düzenlemeleri tek bir belgede bir araya getirmesidir. Öte yandan Kanun ile getirilen temel yenilik, İngilizce konuşan bölgelere (kuzeybatı ve güneybatı Kamerun) özel statüsü tanınmasıdır. Buna göre, diğer bölgelere tanınan statüye ek olarak, İngilizce konuşan bölgelere kendi özgünlüklerinden kaynaklanan yeni yetkiler verilmiştir. Ayrıca bu bölgelerde, bölgeleri temsil eden organlar ve yerel yönetimleri ilgilendiren uyuşmazlıkları çözmekle görevli bir yapı olan kamu bağımsız arabulucusu (public independent conciliator) kurulmuştur. 2019 tarihli Kanun ile getirilen bir diğer yenilik ise İngilizce konuşulan bölgelerin kendilerine özgü kamu yönetimi yapıları oluşturabilmesidir. Bu düzenleme, söz konusu bölgelerin kültürel ve dilsel özelliklerinin yönetim sürecine dâhil edilmesine olanak tanımaktadır. Fransızca konuşulan sekiz bölgede, yürütme yetkisini tek bir kişinin üstlendiği bir bölge konseyi (conseil regional) modeli benimsenmişken İngilizce

konusulan iki bölgede ise kurul şeklinde (kolejial) yürütme organına sahip bir bölge meclisi (assemblée regionale) sistemi kurulmuştur. Diğer bir yenilik ise İngilizce konuşanların taleplerine uygun bir şekilde bu bölgelerde Common Law sisteminin uygulanmasına imkân sağlanmasıdır.

Yapılan düzenlemelerdeki bir diğer yenilik mali ilişkilerle ilgilidir. Buna göre devletin yerel yönetim birimlerine yıllık olarak aktaracağı mali kaynakların alt sınırı, toplam bütçenin en az %15'i olacak şekilde yasal güvence altına alınmıştır.

2019 reformu, merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasındaki ilişkileri yeniden düzenlemiştir. Daha önce yürürlükte olan “yetki paylaşımına dayalı eş zamanlı uygulama” ilkesini terk ederek, aktarılan yetkilerin “münhasır kullanımı” esas alan bir yaklaşıma geçişi öngörmektedir. Başka bir deyişle, 2004 tarihli Kanuna göre, devlete ait belirli yetkiler yerel yönetimlere devredildiğinde, bu yetkiler özel (münhasır) sayılmamakta ve hem devlet hem de yerel yönetimler tarafından birlikte ve eş zamanlı olarak kullanılabilmekteydi. Ayrıca Kamerun’un 2019 tarihli genel yerel yönetimler kanunu artık devredilen yetkilerin sadece yerel yönetimler kullanılacağını açıkça belirtmektedir Aynı zamanda, yerinden yönetim birimlerinin görev ve sorumluluk alanları da genişletilmiştir. Örneğin, belediyelere devredilen yetkiler arasında, ruhsatlandırmaya tabi olmayan maden kaynaklarının işletilmesi ile afet risklerinin önlenmesi ve yönetimine ilişkin planların hazırlanması gibi alanlar yer almaktadır (Nnoka, 2020: 4).

2019 reformunun bir diğer önemli boyutu, Afrika Birliği’nin ‘Yerelleşme, Yönetişim ve Yerel Kalkınma Değerleri ve İlkeleri Şartı’na uygun olarak, tüm yerel temsilcilerin yalnızca seçim yoluyla göreve gelmesini zorunlu kılmasıdır. Kamerun tarafından onaylanan bu şartın hayata geçirilmesi, ilk kez Şubat 2020’deki şehir belediye başkanlığı (büyük şehirlerdeki kentsel topluluk olarak bilinen belediyeler) seçimleriyle uygulanmaya başlanmıştır. Bu seçimlere kadar şehir belediyelerinin (kentsel toplulukların) yürütme organı olan ve devlet başkanı tarafından atanan hükümet temsilcisi’ydi (deleguè du gouvernement). Artık 2019 reformuyla birlikte kentsel toplulukların başında olan şehir belediye başkanı kentsel toplulukların bağlı belediyenin meclis üyeleri tarafından dolaylı olarak seçilmektedir. (Nnoka, 2020,s. 4). Ayrıca 2019 reformu, belediye başkan ve yardımcılarının belediye meclisi tarafından seçilmesi

hususunu genelleştirmiştir. Bütün belediyelerde bu düzenleme geçerli olmuştur (Sali, 2020, s.123).

Diğer gelişme, yerel yönetimler ile halk arasındaki ilişkileri yeniden düzenlenmesidir. 2019 reformu, öncekilerden farklı olarak, halkın katılımını yerel demokrasinin önemli bir ilkesi olarak benimsemektedir. Buna göre, herhangi bir kişi, yerel yönetimlerin gelişimine katkı veren önerisini belediye veya bölge yöneticisinin dikkatine sunabilir.

Bu bilgilerden hareketle 2019 yılında yapılan düzenlemelerin Kamerun'da yerel yönetimlerin statüsünde ve yapısında yeni bir yaklaşım getirdiği ve çerçeve sunduğu söylenebilir (Sali, 2020, s. 133).

3.3. Kamerun'da Yerel Yönetimlerin Yapısal ve İşlevsel Yönleri

1996 Anayasası, belediye ve bölge yönetimleri olmak üzere iki tür yerel yönetim birimi öngörmektedir. Ancak bunların dışında her türlü yerel yönetim biriminin kanunla oluşturulabileceğini de belirtmektedir. Nitekim Anayasa dışında kanunla kentsel topluluklar oluşturulmuştur.

3.3.1. Belediye Yönetimi

18 Ocak 1996 tarihli Anayasa, belediyeleri yerel yönetim birimi olarak tanımıştır. Belediyelerin kuruluş, görevleri ve işleyişine diğer konular kanunla düzenlenmiştir (Akouafane, 2009, s. 124). 2019 reformu ile birlikte belediyeler yeniden yapılandırılmıştır. Daha önceki yasalar yürürlükten kaldırılmıştır. Yeni sisteme göre belediyelerin görevleri ve organları ile çalışma biçimi şöyledir.

3.3.1.1. Belediyelerin Yetki ve Görevleri

2019 tarihli Yerel Yönetimlerin Genel Kanunu belediyelere geniş yetki ve görevler tanımıştır. Bunlar ekonomik eylem, çevre ve doğal kaynakların yönetimi, planlama, bölgesel kalkınma, şehir planlama, sağlık ve sosyal kalkınma, eğitim, spor ve kültür gibi alanlardadır. Söz konusu yetki ve görevler iki temel gruba ayrılmaktadır: Belediye sınırları içinde ve belediye sınırları dışında

Belediye sınırları içinde olan yetki ve görevler, beldenin gelişiminin teşviki, bazı altyapıların yapılması ve hizmetlerin yerine getirilmesi, ağaçlandırma ve yeşil alanların bakımı, beldede yolların yapılması ve yönetimi gibi alanlardadır. Belediye sınırları

dışında ise belediyelere özellikle belirli altyapıları oluşturma ve geliştirme yoluyla ekonomik projeler yürütme yetkisi verilmiştir. Benzer şekilde belirli sağlık, sosyal ve eğitim altyapılarının oluşturulması ve geliştirilmesi bağlamında müdahale etmelerine de olanak tanımıştır. Bu kapsamda toplumsal yarar sağlayan sağlık merkezlerinin oluşturulması, donatılması, yönetimi ve bakımı konularında belediyelerin yetkili olduğu hükme bağlanmıştır. Aynı düzenleme eğitim alanında da geçerlidir. Belediyeler kreş, ilkokul ve ortaokul kurumlarının kurulması, yönetimi, donanımı ve bakımı konusunda yetkilendirilmiştir.

Belediyeler ve diğer yerel yönetim birimleri, kamu yararı amacıyla ortak proje geliştirebilir ve bunları yürütebilirler. Bu sözleşme üzerinden kurulan ortaklık olabileceği gibi yerel yönetim birliği şeklinde de olabilmektedir.

3.3.1.2. Belediye Meclisi

Belediye meclisi, seçimle gelen üyelerden oluşmaktadır. Seçim mevzuatına göre, belediye meclis üyeleri doğrudan genel ve gizli oyla, çoğunluk sistemi ve nispi temsil sisteminden oluşan karma bir tek turlu yöntem kullanılarak 5 yıl için seçilmektedir. Belediyelerin meclis üyesi sayısı nüfusun büyüklüğüne göre belirlenmektedir. Bu çerçevede, nüfusu elli binden (50.000) az olan yerlerde yirmi beş (25), nüfusu elli bin (50.000) ile yüz bin (100.000) arasında olan yerlerde otuz bir (31), nüfusu yüz bin bir (100.001) ile iki yüz bin (200.000) arasında olan yerlerde otuz beş (35) belediye meclis üyesi bulunmaktadır.

Belediye meclisi, belediyenin karar organıdır ve müzakere yoluyla belediye işlerini düzenlemekten sorumludur. Belediye meclisleri bir bakıma yerel sorunların tartışıldığı yerel karar organlarıdır. Bu yönüyle demokrasi okulu ve aynı zamanda bir yönetim okulu olarak görülmektedirler.

Belediye meclisi, en fazla 7 gün olmak üzere, üç ayda bir olağan oturumda toplanır. Kanun, belediye başkanına ve devlet temsilcisi¹⁶ belediye meclisini olağanüstü oturumda toplantıya çağırma yetkisi vermektedir. Belediye meclisi kararları salt çoğunlukla alınır ve kamuya açıktır. Ancak, belediye meclisi toplantı yeter sayısı, üyelerinin üçte ikisi (2/3) hazır bulunmasına bağlıdır.

¹⁶ Devlet temsilcisi, bir bakanlığın taşra kuruluşu yöneticisidir. Belediyelerle ilgili devlet temsilcisi Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı'nın bölge düzeyindeki taşra temsilcisidir.

Belediye meclisinin görevleri arasında, kentsel planlama, belediyenin ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınma plan ve programları, bütçe ve idari hesaplar, eğitim, sağlık, kamu hijyeni ve sanitasyon, yol altyapısı, toplu taşıma, su ve enerji, ticaret fuarları ve pazarlar alanlarında belediyeyi ilgilendiren tesislerinin oluşturulması ve yönetimi gibi konular bulunmaktadır. Meclisin görevlirinin ve müzakere konularının genişliği, belediye yönetiminde önemli rol oynadığını göstermektedir. Buna ek olarak, belediye meclisi yetkilerini belediye başkanına devredebilir. Dolayısıyla belediye başkanı belediye meclisine karşı sorumludur.

Ayrıca, Anayasa'ya aykırı eylemde bulunulması, devletin güvenliğine ve ülke bütünlüğüne saldırıda bulunulması halinde, Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanı'nın emriyle belediye meclisi çalışması askıya alınabilmektedir. Belediye meclisinin askıya alınmasına neden olan durumların devam etmesi halinde Cumhurbaşkanı tarafından feshedilmesine kadar gidebilmektedir.

3.3.1.3. Belediye Başkanı ve Yardımcıları

Belediye yürütme organı belediye başkanı ve yardımcılardan oluşmaktadır. Belediye başkanı ve yardımcıları, belediye meclisi tarafından seçilmektedir. Seçim, belediye meclis üyelerinin seçim sonuçlarının ilan edildiği tarihi takip eden ikinci salı günü devlet temsilcisi tarafından toplanan belediye meclisi toplantısında yapılmaktadır. Belediye başkanı belediyenin yürütme organı olduğu için, seçimi bir dizi prosedüre tabidir. Belediye Başkanı iki turlu çoğunluk oyuyla seçilmektedir. Seçim ilk turda kullanılan oyların salt çoğunluğu aranmaktadır. İlk turda salt çoğunluk sağlanamazsa ikinci turda kullanılan oyların nispi çoğunluğunu alan adayın seçildiği ilan edilir. Oyların eşitliği durumunda, en yaşlı aday seçimi kazanmış sayılmaktadır.

Belediye başkanının seçilmesinin ardından, belediye başkan yardımcıları nispi çoğunluk sistemi yoluyla seçilir. Başkan yardımcılarının sayısı meclis üyelerinin sayısına göre belirlenmektedir. Meclis üyesi sayısı 25 olan belediyelerde iki, meclis üyesi sayısı 35 ile 41 arasında olan belediyelerde 4, meclis üyesi sayısı 61 olan belediyelerde 6 belediye başkan yardımcısı bulunmaktadır (Owona, 2011, s. 91).

Belediye başkanı ve yardımcılarının görev süresi, belediye meclisi ile aynıdır. Yani yani beş yıldır. Başkan ve yardımcılar görevlerine başlamadan önce yetkili yerel mahkeme önünde yemin etmek zorundadır. Ancak, belediye başkanı ve yardımcılarının seçimi iptal

davasına konu olabilir. Seçimin iptali veya görevlerinin sona ermesi hâlinde belediye meclisi, en geç bir ay içinde yeni başkan ve yardımcılarını seçmek zorundadır. Belediye başkanlarının yerel halktan olması veya o belediye sınırlarında ikamet etmesi zorunluluğu yoktur (Akouafane, 2009, s. 134).

Belediye başkanının yetki ve görevleri iki boyutludur. Kamerun'da belediye başkanları hem yerel yönetici hem de merkezi yönetimin temsilcisi olarak görülmektedir (Noubissi, 2013, s. 125; Girardon, 2018, s. 59). Yerel yönetici ve temsilci olarak belediye başkanının görev ve yetkileri belediye yönetimine ilişkindir. Buna göre, belediyenin mallarını korumak ve yönetmek, gelirlerini ve vergi tahsilatını yönetmek, bütçeyi hazırlamak ve meclise teklif etmek, belediye meclis kararlarını uygulamak, sosyal hizmetleri ve mahesebe sistemini denetlemek, inşaat ve yıkım ruhsatları ile arazi kullanım izinlerini vermek, çevre korumasını sağlamak, belediye personeli istihdamı sürecini yürütmek gibi yetki ve görevler Kanun'da sayılmaktadır. Bütün bu yetki ve görevlerinden dolayı başkan, meclise karşı sorumludur.

Merkezi yönetimin temsilcisi olarak belediye başkanına bazı görevler verilmiştir. Seçim öncesinde seçim listesinin gözden geçirilmesi işlerine yardımcı olmak, nüfus kayıt işlemlerini yürütmek, zabıta görevlerini yerine getirmek, kanun ve yönetmeliklerin uygulanmasını sağlamak, halkın huzur, esenlik, sağlık, güvenlik ve mutluluğu için gereken önlemleri almak gibi görevler başkan ve yardımcılar tarafından merkezi yönetim adına yürütülmektedir. Bu nitelikteki yetki ve görevlerinin kullanımından dolayı belediye başkan ve yardımcılar devlet temsilcisi olan mülki amire karşı sorumludur.

3.3.2. Kentsel Topluluklar

Kentsel topluluklar, özel statülü belediyelerdir. İlk olarak 15 Temmuz 1987 tarihli ve 87/015 sayılı Kanun ile kurulmuşlardır. Büyük nüfuslu yerleşim yerlerinin içinde bulunduğu sorunların çözümüne ilişkin arayışın sonunda özel statülü belediye yapısı oluşturulmuş ve bunlara kentsel topluluklar adı verilmiştir (Akouafane, 2009,s. 140).

Kentsel toplulukların yönetiminde iki organı bulunmaktadır. Bunlar kentsel topluluk meclisi ve kentsel topluluk yürütme organıdır. Kentsel topluluk meclisi, kentsel topluluk sistemin karar organıdır. Kentsel topluluk meclis üyeleri doğrudan seçmenler tarafından değil, alt belediye meclis üyeleri arasından 5 yıllık bir süre için seçilmektedir.

Kentsel topluluk belediye başkanı ve yardımcıları meclis üyeleri tarafından seçilmektedir. Başkan ve yardımcıları yürütme organıdır. Daha önceden (2019 reformu öncesi) Cumhurbaşkanınca atanan hükümet temsilcisi tarafından yönetilen kentsel topluluk, artık seçimle gelen yürütme organına sahiptir.

Kentsel topluluk başkanı, aynı zamanda ilgili kentsel topluluk meclisi üyesidir. Ayrıca, diğer belediyelerden farklı olarak kentsel topluluk başkanı kentsel topluluğun bağlı olduğu Bölge'nin yerlisi olması gerekmektedir (Salı, 2020, s. 121).

Yerel Yönetimler Genel Kanunu kentsel topluluklara çok sayıda yetki devretmektedir. Turizm alanlarının geliştirilmesi, ulusal, bölgesel ve il yollarının yanı sıra toplumsal ve kamusal alanların temizlenmesi, özellikle kirlilikle mücadele, yeşil alanların korunması, yeşil alanların, parkların ve bahçelerin oluşturulması, bakımı ve yönetimi kentsel topluluğun yetkisi dâhilindedir. Kentsel topluluklara devredilen yetkiler esas olarak ekonomik eylem, çevre ve doğal kaynakların yönetimi, planlama, arazi kullanım planlaması ve kent planlaması ile ilgilidir.

3.3.3. Bölge Yönetimi

Bölge yönetimi Anayasa'da yer alan yerel birimlerden biridir. Ancak yapı ve işleyişi kanunla düzenlenmiştir. Kanuna göre bölge yönetimi idari ve mali özerkliğe sahip, kamu hukukuna tabi bir tüzel kişiliktir (Effa, 2022, s. 5). Bölge, kanunla belirlenen koşullarla seçilen meclis tarafından serbestçe yönetilir ve görevlerini yerine getirmek için düzenleyici yetkilere sahiptir. Başlangıçta Kamerun'un 10 bölgesinin tamamı tek bir statüye sahipti. Ancak 2019 İngilizce konuşan iki bölgeye özel statü tanıdı.

3.3.3.1. Bölge Yönetimi Yetki ve Görevleri

Bölge yönetimleri için tanımlanan yetki ve görevlerin odağında ekonomik kalkınma yer almaktadır (Effa, 2022, s. 70). Bunlar arasında ekonomik eylem, çevre ve doğal kaynakların yönetimi, planlama, bölgesel kalkınma, bayındırlık işleri, şehir planlama ve konut yer alanları yer almaktadır.

Belediyelerde olduğu gibi, bölgelerin yetki ve görevleri de bölge sınırları içinde ve bölge sınırları dışında olmak üzere iki gruptur. Bölge içi yetkiler bölge çerçevesiyle sınırlı görünmektedir. Dolayısıyla, kalkınma alanındaki bölge içi yetkiler ile sağlık ve sosyal kalkınma alanındaki bölge içi yetkiler arasında bir ayrım yapılmaktadır. Ekonomik

kalkınma söz konusu olduğunda bu, şehir ve bölge planlaması, konut, yol yapımı, yol rehabilitasyonu ve bakımı ile ilgili konuları kapsamaktadır. Bölgenin görev alanı ayrıca belirli altyapıların oluşturulması ve geliştirilmesinin yanı sıra okuryazarlık ve mesleki eğitimle ilgili belirli politikaların uygulanmasını da içemektedir. Sorumluluklarını yerine getirmek için bölge, bölgesel kalkınma planları hazırlamalı ve uygulamalıdır. Effa (2022, s.74) bu nedenle bölgesel kalkınmanın olumlu sonuçlar vermesi için bölge meclisi, onay için devlete sunulan ve belirli bir dönem boyunca bölgenin kalkınmasını ifade eden ve planlayan belgeler olan bölgesel kalkınma planlarını hazırlamasının önemli olduğuna inanmaktadır.

Bölge sınırları dışındaki yetki ve görevler ise ekonomik kalkınmanın yanı sıra sosyal, sağlık, eğitim, spor ve kültürel kalkınmayı da kapsayan işler niteliğindedir.

Örneğin, bölge yönetimleri belirli sağlık ve sosyal tesislerini desteklemek ve güçlendirmek, hijyen önlemleri almak, ilaç tedarik etmek ve bölge ve ilçe hastanelerinin tıbbi personelini işe almak ve yönetmekle sorumludur. Benzer şekilde, bölgeler, bölge liseleri ve kolejlerinin kurulması, donatılması, bakımı ve onarımıyla görevlidir. Tüm bölgelere devredilen bu yetkilere ek olarak, İngilizce konuşulan bölgelerde eğitim sistemine ilişkin ulusal kamu politikalarının geliştirilmesine katılım, bölgesel kalkınma misyonlarının oluşturulması ve yönetimi, geleneksel şeflik statüsünün geliştirilmesine katılım gibi diğer yetkiler de kullanılmaktadır. Ayrıca, kendi bölgelerinde bulunan kamu hizmetlerinin yönetimine de dâhil olabilirler.

Bölgelerin belediyelerinkinden farklı yetkileri olmasına rağmen, onlarla paylaştıkları yetkileri de bulunmaktadır. 2019 Yerel Yönetimler Genel Kanunu bölgelere devredilen yetkiler ile belediyelere devredilen yetkiler arasında bir ayrım yapmış olmasına rağmen, her birimin yerel kalkınmaya kendi düzeyinde katılmasını sağlamak amacıyla benzer yetkilere sahip olduğu görülmektedir. Belediye ve bölgeler arasında paylaşılan yetkiler temel olarak planlama, şehir ve bölge planlaması, konut, sağlık, sosyal eylem ve eğitim alanlarındadır. Örneğin sağlık alanında hem bölgeler hem de belediyeler sağlık merkezlerinin kurulması, donatılması, yönetilmesi ve bakımından sorumludur. Benzer şekilde, eğitim alanında, yerel yönetimler diyalog yapıları aracılığıyla devlet lisesi ve kolejinin yönetimine katılmaktan sorumludur. Aynı zamanda, ihtiyaç sahiplerine yönelik yardımların organizasyonu ve yönetiminde de ortak yetki paylaşmaktadırlar.

3.3.3.2. Bölge Konseyi

Bölge konseyi (conseil regional) ifadesi, bölge meclisi (assemblée regionale) yerine özellikle tercih edilmiştir. Çünkü Fransızca konuşulan bölgelerde yaygın olan bölge konseyi (conseil regional) yapısıyla, İngilizce konuşulan bölgelerde benimsenen bölge meclisi (assemblée regionale) modeli arasındaki kurumsal fark vurgulanmak istenmektedir.¹⁷

Bölge konseyi bölge yönetiminin karar organıdır. Her bölge konseyinin üye sayısı 90'dır ve 5 yıl görev yapmaktadırlar. Bölgesel konseyi üyelerinin bir kısmı seçimle gelirken bir kısmı geleneksel yapılardan oluşmaktadır. Bölgesel konseyinin 70 üyesi, ilgili bölgedeki belediye meclis üyeleri tarafından seçilirken, 20 üyesi ise geleneksel liderler arasından seçilerek belirlenmektedir. Bu yönüyle bölge konseyi, farklı sosyolojik bileşenlerini yansıtmaktadır. Özellikle, bölgenin yerli nüfusunun, azınlıkların ve toplumsal cinsiyetin temsil edilmesine önem verilmektedir (Ango Akono, 2018, s. 560). Bölge konseyi toplantılarını bölge konseyi başkanı veya başkan katılmadığı durumlarda başkan yardımcısı yönetir.

Her karar organı gibi, bölge konseyi görevlerini olağan ve olağanüstü oturumlar yoluyla yerine getirmektedir. Olağan oturum üç ayda bir, bölge konseyi başkanı tarafından 8 günlük bir süre için, bütçe oturumu durumunda ise 15 günlük bir süre için toplanmaktadır. Olağanüstü oturumlar, bölge konseyi başkanının veya üyelerinin 2/3'ünün veya bölge valisinin talebi üzerine, belirli bir gündemle, en fazla 3 gün süreyle yapılmaktadır.

Bölge konseyi çalışmalarında alt komisyonlardan da yararlanmaktadır. Konsey tarafından oluşturulan komisyon sayısı 4 adettir. Bunlar, "idari, hukuki ve iç kuralları komisyonu", "eğitim, sağlık, sosyal, kültürel, gençlik ve spor, nüfus işleri komisyonu", "finans, altyapı, planlama ve ekonomik kalkınma komisyonu", "çevre, bölge planlama, şehir planlama ve konut komisyonu"dur (Owona, 2011, s. 109).

Bölge konseyinin temel yetki ve görevleri kalkınma plan ve programları, bütçe ve idari ve yönetim hesapları, ortaöğretim, sağlık, kamu hijyeni ve sanitasyonu, yol altyapısı, toplu taşıma, trafik planları, su ve enerji, fuarlar, pazarlar, gençlik, spor, sanat ve kültür ve bölgenin mineral kaynaklarının işletilmesi gibi alanlardadır. Buna ek olarak, kirlilik

¹⁷ Tezde Fransızca konuşulan bölgeler için bölge konseyi, İngilizce konuşulan bölgeler için belge meclisi ifadesi tercih edilmektedir.

kontrollü, tarımsal faaliyetlerin organizasyonu, hayvan sağlığı, arazi yönetimi ve ormancılık ve yaban hayatı kaynaklarının yönetimi de dâhil olmak üzere bölgesel ilgi alanlarının yönetimini de müzakere edebilmektedir (Donier, 2014, s. 80).

3.3.3.3. Yürütme Organı

Bölgenin yürütme organı, bir bölgesel konseyin başkanı, bir birinci başkan yardımcısı, bir ikinci başkan yardımcısı, iki quaestör (bütçe ve mali işlerden sorumlu üye) ve iki sekreterden oluşan bir kuruldur. 1996 Anayasası'na göre bölge yürütme organı üyeleri, bölgenin sosyolojik yapısını yansıtmalıdır. Anayasa, bölge konseyi başkanının, bölge konseyi tarafından salt çoğunlukla ve gizli oyla seçilmesi öngörmektedir. 2019 tarihli Yerel Yönetimler Genel Kanunu bölge konseyi başkanının yerli bir kişi olması şartını getirmiştir. Bölge konseyi başkanının yerli halk arasından seçilmesi zorunluluğu birbirine zıt iki yoruma yol açmaktadır. Bazı yazarlar (Kamto, 1995, s. 46) bu durumun karışıklığa ve çatışmaya yol açacağını iddia ederken bazıları da yerli halka bölge seçimlerinde aday olma hakkının tanınması yerli halkın kendi işlerini yönetmesi için bir fırsat olarak görülmektedir. Onlara göre bölgeyi en iyi bilen ve bölgesel çıkarları daha iyi savunabilecek olan yerli halktır (Mvaebeme, 2016, s. 294).

Bölge konseyi başkanı, bölgeyi medeni ve hukuki konularda temsil etmekten; Bölge konseyi kararlarını hazırlamaktan ve uygulamaktan, yürürlükteki mevzuatın özel hükümlerine tabi olarak bölgenin gelir ve giderlerini düzenlemekten ve bölgenin mallarını yönetmekten sorumludur. Devlet temsilcisine ve belediye başkanına devredilen yetkilere tabi olarak, özellikle trafikle ilgili polis yetkilerine de sahiptir. Bölge konseyi başkanı, görevi süresince hükümet üyesi veya eşdeğeri, milletvekili veya senatör, belediye başkanı, büyükelçi veya diplomat, yargı mensubu, kamu şirketi yöneticisi, ilgili bölgede devlet memuru, maliye veya hesaplarla ilgilenen mali idare memuru görevlerinde bulunamaz.

3.3.4. Özel Statülü Bölgelerin Yönetimi

1996 Anayasası'nın 62. maddesi, kanunla belirli bölgelere özgü özelliklerin dikkate alınarak buralarda özel statülü yönetim biçimleri kurulabileceğini belirtmektedir. Nitekim 2019 yılında yapılan yerel yönetim düzenlemeleri bu maddeye dayanarak ingilizce konuşan bölgelere özel bir statü vermiştir. Bu statü kapsamında diğer bölge

yönetimlerinden farklı yetkiler yer almaktadır. Örneğin, buradaki bölge yönetimleri eğitimle ilgili kamu politikalarının geliştirilmesine katılabilir, geleneksel şeflerle ilgili ulusal politikaların oluşmasına destek verebilir, hukuk politikalarının görüşülmesini isteyebilir. Ayrıca ekonomik kalkınma, kamu hizmetlerinin sunulması gibi kendilerine özgü nitelikteki işleri de yerine getirebilir.

Bu bölgelerin kendilerine özgü yetki ve görevler ile teşkilat yapısına sahip olmaları Kamerun'da yerel demokrasinin var olduğu yönünde yorumlanmaktadır. Çünkü İngilizce konuşulan bölgelerin kültürleri ve yerel özellikleri dikkate alınmaktadır (Dr. Kapsende Zacharie ile 05 Mayıs 2024 yapılan mülakat).

3.3.4.1. Bölge Meclisi

Bölge meclisi, karar organıdır. Özel statülü bölgelerde de diğer bölgelerde olduğu gibi 90 üyeden oluşmakta ve 5 yıl için görev yapmaktadır. Bölge meclisi toplantılarını bölge meclisi başkanı veya başkan katılmadığı durumlarda başkan yardımcısı yönetir. Bölge meclisi içinde iki organ (alt kanat) bulunmaktadır. Bunlar bölge temsilcileri grubu (house of divisional representatives) ve geleneksel şefler grubu (house of chiefs)'dur. Bölge temsilcileri grubu, 70 üyeden oluşmakta ve nispi çoğunluk sistemiyle tek turlu seçimle bölge meclisi üyeleri tarafından seçilmektedir. Bölge temsilcileri grubu, bölge meclisinin görev alanına giren tüm konularda karar verme yetksine sahiptir ve bölgenin tüm sosyolojik yapısını yansıtmaktadır.

Geleneksel şefler grubu ise yürürlükteki mevzuata uygun olarak seçilen ve 20 geleneksel şeften oluşmaktadır. Geleneksel şefler grubu da bölge konseyinin yetki alanına giren tüm konularda karar alabilmektedir. Geleneksel şefler grubu, geleneksel otoritelerin statüsü, anıtların ve tarihi kalıntıların yönetimi ve korunması, bölgedeki kültürel ve geleneksel etkinliklerin düzenlenmesi ve sözlü gelenek unsurlarının toplanması ve tercüme edilmesi konularında görev almaktadır. Geleneksel otoritelerin bölge konseyine dâhil edilmesinin, halka daha yakın olmaları ve bu nedenle sorunlarını daha iyi anlayabilmeleri gerçeğiyle gerekçelendirildiği söylenebilir. Başka bir ifadeyle, geleneksel otoriteler, belediye başkanları ve belediye meclis üyelerinden daha çok halka yakın olma eğilimindedir. Halkın ihtiyaçlarını ve sorunlarını ayrıntılı olarak bilmektedir (Ngo Ntong, 2009, s. 146). İngilizce konuşulan bölgelerin özel statüsünün tanınması, geleneksel otoritelerin yerel yönetime dönüşünü sağlamaktadır. Hatırlamak gerekir ki sömüğe döneminde Fransız

bölgelerinde ortaya çıkan belediye yönetim sisteminin aksine, İngiliz bölgelerinde bazı yerel hizmetler geleneksel otoriteler tarafından sağlanıyordu.

3.3.4.2. Bölge Yürütme Kurulu

Bölge yürütme kurulu, bölgenin özel statüye sahip yürütme organıdır. Bölge meclisi tarafından seçilen yerli halktan oluşan bir başkan ve bir başkan yardımcısından oluşmaktadır. Ayrıca bir ekonomik kalkınma komiseri, bir sağlık ve sosyal kalkınma komiseri, bir eğitim, spor ve kültürel kalkınma komiseri, iki sekreter ve bir quaestor bulunmaktadır. Bölge yürütme kurulu üyeleri, ilk oturumunda bölge meclisi üyeleri arasından seçilmektedir. 2019 Yerel Yönetimler Genel Kanunu 'na göre yürütme kurulu başkanı bölgeyi medeni ve hukuki konularda temsil eder. Bölge meclisi toplantılarına başkanlık eder. Geleneksel şefler grubundan ayrı olarak toplandığında bölge temsilcileri grubunun da başkanıdır. Ayrıca mevzuatta belirtilen özel hükümlere tabi olarak bölgenin gelir ve giderlerini düzenlemektedir. Yasaya göre bölge yürütme kurulu başkanının bölge temsilcileri, bölge yürütme kurulu başkan yardımcısının ise geleneksel şeflik temsilcileri arasından seçilmesi gerekmektedir.

3.3.4.3. Bağımsız Kamu Uzlaştırıcısı

2019 reformlarıyla birlikte İngilizce konuşan bölgeler için bir yenilik daha söz konusudur. Yerel organlar arasına bağımsız kamu uzlaştırıcısı da eklenmiştir (Aliyou, 2020, s. 122). Bir tür yerel yönetim ombudsmanı olan bağımsız kamu uzlaştırıcısı, deneyimli, dürüstlük ve tarafsızlık yönüyle kabul edilen bir kişi olmalıdır. Devlet temsilcileri ve bölge yürütme kurulu başkanının ortak önerisi üzerine Cumhurbaşkanı kararıyla 6 yıl için bir defa atanmaktadır.

Bağımsız kamu uzlaştırıcısı, bölge veya belediye yönetiminin veya bunlara bağlı kuruluşların işleyişi nedeniyle hak ve özgürlüklerinin ihlal edildiğini düşünen gerçek veya tüzel kişilerin başvurularıyla ilgilenmektedir. Ayrıca, Kamerun tarafından onaylanmış veya kabul edilmiş bir uluslararası taahhüt veya yasa tarafından yasaklanmış, doğrudan veya dolaylı ayrımcılığın mağduru olduğunu düşünen herhangi bir kişi de bağımsız kamu uzlaştırıcısına başvurulabilir. Bununla birlikte bağımsız kamu uzlaştırıcısı, karar verme yetkisine sahip değildir. Görevi, tarafların uyuşmazlıklarında bir çözüm üzerinde anlaşmalarını sağlayarak onları uzlaştırmaktır. Başka bir deyişle, halk

ile bölge ve belediye yönetimi arasındaki anlaşmazlıkları incelemek ve dostane bir şekilde çözmek, vatandaşlar ile yerel idareler arasındaki ilişkilerde hak ve özgürlükleri savunmak ve korumak ve bölgesel veya toplumsal hizmet kullanıcılarına karşı doğrudan veya dolaylı ayrımcılığı önlemek ve bunlarla mücadele etmek için önlemler almak ve uygulamaktan sorumludur.

3.3.5. Yerel Yönetimlerin Mali ve Personel Yapısı

Birçok ülkede olduğu gibi Kamerun'da da yerel yönetimler, öz gelirleri ve dış kaynaklı gelirler olmak üzere iki tür gelire sahiptir. Yerel yönetimlerin öz gelirleri yerel yönetimlerin bizzat kendisi tarafından tahsil edilen gelirlerden oluşmaktadır. Dış kaynaklı gelirler ise merkezi yönetim tarafından aktarılan mali kaynaklar veya yardımlardan oluşmaktadır.

Bu doğrultuda, vergiler, yerel yönetimler için birincil gelir kaynağıdır. Söz konusu vergiler, kişisel gelir vergisinden, patent katkı paylarından, lisans katkı paylarından oluşmaktadır. Ayrıca yerel vergilendirme, belediye hizmetlerinden elde edilen gelir, işletme gelirleri, vergi indirimi ve iadeler, belediye cezaları ve çeşitli gelirlerden oluşmaktadır (Owona, 2011, s. 65).

Belediyeler dolaylı vergi de tahsil edebilmektedir. Dolaylı vergiler, belediye meclisi kararı ve vesayet makamının onayı ile kurulabilmektedir. Örneğin, hayvan kesim vergisi, kira gelirleri, işgaliye, yapı ruhsatı, reklam, otopark, yol kullanımı gibi vergiler bu kapsamdadır.

Yerel yönetimlerin öz kaynakları dışında devletten gelen finansman ve Fransız sisteminden ilham alan genel bütçe transferi (Dotation Générale de la Décentralisation) de vardır (Essomba, 2021, ss. 247-249). Merkezi yönetim tarafından aktarılan en önemli gelir kaynağı 2019 tarihli yasa ile tanımlanmıştır. Buna göre merkezi yönetim vergi gelirlerinin %10'u belediyelere dağıtılmaktadır. Dağıtımda nüfus ve coğrafi büyüklük dikkate alınmaktadır.

Yerel yönetimlere genel bütçe transferinden gelen finansman ise iki biçimde olmaktadır. Birinci yatırımların (Dotation Générale d'Équipement) finansmanı amacıyla yapılırken ikinci merkezi yönetim tarafından devredilen yetki ve görevlerin maliyetini kapsayan genel işletme finansmanıdır (Dotation Générale de Fonctionnement) (Nkoudou Bengono, 2006, ss. 91-92). Aynı zamanda devlet yerel yönetimler arasındaki eşitsizlikleri gidermek

için denkleştirme politikası uygulayabilmektedir. Denkleştirme (pèrequation) politikası bir anlamda mali kaynakların yeniden dağıtımını ifade etmektedir.

Ayrıca belediyeler, yürürlükteki kanun ve yönetmeliklere uygun olarak, halktan, sivil toplum kuruluşlarından, merkezi yönetimden, diğer yerel makamlardan ve uluslararası iş birliği yaptığı kuruluşlardan yardım isteyebilir. Bunlara ek olarak halk bağış veya miras yoluyla da yerel yönetimlere katkı verebilir.

Yerel yönetimlerin bir diğer mali kaynağı hizmet iş birlikleridir. Kamerun hukukuna göre yerel yönetimler, ortaklıklar kurma hakkına sahiptir. Hem yerel yönetimler kendi aralarında hem uluslararası kuruluşlarla hem de özel sektörle iş birliği yapabilir ve ortaklık kurabilir. Hatta bu tür girişimler teşvik görmektedir.

Yerel yönetimlerin personel yapısına bakıldığında, merkezi yönetimin müdahalesinin olmadığı bir alanla karşılaşmaktadır. Kamerun'da yerel yönetimlerin insan kaynakları yönetimi kendilerine aittir. Yerel kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde gerekli personeli yürürlükteki mevzuat ve düzenlemelere uygun olarak serbestçe istihdam eder ve yönetir. Örneğin belediye personelinin istihdamı ve yönetimi yetkisi belediye başkanı tarafından kullanılmaktadır. Ayrıca merkezi yönetim ile yerel yönetimler arasında personel geçişi mümkündür. Merkezi yönetim adına çalışan kamu görevlilerinin yerel yönetimlere atanması veya görevlendirilmesi olabilmektedir. Bu hususa dayanarak bazı yerel yönetim birimleri merkezi yönetimin personel yardımından yararlanabilmektedir.

3.4. Yerel Yönetimlerin Denetimi

Birçok ülkede olduğu gibi Kamerun'da da yerel yönetimlerin yetki ve görevlerini yerine getirmesinde merkezi yönetimin denetimi bulunmaktadır. Hatta bazı yazarlar yerel yönetimlerde özerklik ve özgürlük aranıyorsa mutlaka denetim olmalıdır görüşünü savunmaktadır (Essonno Ovono, 2009, s. 12). Merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerindeki denetimi, devletin birliğini ve yasalara saygıyı korumayı amaçlamaktadır. Bu çerçevede Kamerun'da yerel yönetimler üzerinde idari ve yargısal olmak üzere iki tür denetim söz konusudur.

3.4.1. Yerel Yönetimlerin İdari Denetimi

Yerel yönetimlerin sınırsız bir özerkliğe sahip olmadıkları genel kabul gören bir durumdur. Bu nedenle yerel yönetimler, vesayet olarak bilinen bir denetim düzeni

altındadır. Vesayet denetimi yetkisi, bazı durumlarda merkezi yönetimin yerel yönetimlere müdahale edebileceğini varsayar (Mvaebeme, 2009, s. 111). Yerel Yönetimler Genel Kanunu'na göre devlet, temsilcileri aracılığıyla, yasallık denetimi yapmaktadır (Awono Abodogo, 2021: 285). Bu vesayet denetimi yetkisini, Cumhurbaşkanı, yerel yönetimlerinden sorumlu Bakan ve taşradaki devlet temsilcisi kullanmaktadır. Bu bağlamda bölge yerel yönetimi, bölgedeki devlet temsilcisi olan vali (gouverneur) tarafından belediyeler ise vali veya kaymakam (préfet) tarafından denetlenmektedir.

Vesayet denetimi, yerel yönetimlerin faaliyetleri, kararları ve organları üzerinde olabilmektedir. Yerel yönetimler tarafından alınan kararlar devlet temsilcilerinin kontrolüne tabidir. İşlemlere uygulanan vesayet denetimi bazıları ön denetim yoluyla yapılmaktadır. Yerel yönetimlerin tarafından alınan finans, uluslararası iş birliği anlaşmaları, devletin arazi işleri, kamu hizmeti devirleri ve belirli personelin işe alımını ilgilendiren kararlar devlet temsilcisinin ön denetime tabidir. Dolayısıyla, yerel bütçe denetim makamı tarafından onaylanana kadar uygulanabilir hale gelmez (Balla Manga, 2022, s.156). Buna ek olarak, denetim makamı yasadışı eylemleri iptal edebilir. Gerçekte denetim, merkezi hükümetin yerel yönetim aktörlerinin eylemlerinin yasallığı ve hukuka uygunluk üzerinde kontrol uygulamasını sağlamaktadır (Balla Manga, 2022, s. 161). Yasallık denetimi, devlet temsilcisinin yalnızca yerel yönetimlerin eylemlerinin yasalara ve düzenleyici metinlere uygunluğunu ve düzenliliğini kontrol etmekle sınırlı olduğu anlamına gelmektedir. Yerel Yönetimler Genel Kanunu'nda vesayet denetimi makamının ön denetim yapacağı konular belirtmiştir. Buna göre, harcamaları kontrol etmek ve kanunla öngörülen oranlara ve zorunlu harcamalara, kredilere ve kredi garantilerine uyulmasını sağlamak amacıyla bütçeleri, hesapları ve özel harcama yetkileri ön denetime tabidir. Amaç yerel yönetimlerin görevlerini devletin yasal düzenine uygun şekilde yürütmelerini sağlamaktır (Dongmo, 2022, s. 3). Yerel yönetimler, devletin genel politikasıyla uygulanan eylemlerde temel farklılıklar olmayacak şekilde uyum sağlanmalıdır (Nyabeyeu ve Bouba, 2023, s. 16).

Organlar üzerindeki denetimle ilgili olarak, Cumhurbaşkanı ve yerel yönetimlerden sorumlu Bakan, yürürlükteki kanun ve yönetmeliklerin ihlali veya ağır ihmal durumunda yerel yönetimlerin organlarını askıya alma (supension), feshetme (dissolution) veya değiştirme (substitution) yetkisine sahiptir. Dolayısıyla bölge konseyi, anayasaya aykırı

eylemler, devlet güvenliğine veya kamu düzenine saldırı, ulusal bütünlüğüne yönelik bir tehdit veya normal işlevini yerine getirmede kalıcı bir yetersizlik durumunda, Yerelleşme ve Yerel kalkınma Bakanı'nın önerisi üzerine Cumhurbaşkanı kararnamesiyle askıya alınabilir. Ayrıca, belirtilen durumlardan biri için veya daha önceden var olan durumun devam etmesi veya yeniden tesis edilmesinin imkânsız olması halinde, Cumhurbaşkanı, Anayasa Konseyi'ne danıştıktan sonra bir kararname ile bölge konseyini feshedebilir. Benzer şekilde, yürürlükteki kanun ve yönetmeliklerin ihlali veya ağır suistimal durumunda, belediye başkanları ve belediye başkan yardımcıları, dinlendikten sonra, yerel yönetimlerden sorumlu bakanın emriyle 3 ayı aşmayan bir süre için görevden uzaklaştırılabilir. Bu sürenin bitiminde ya görevlerien dönerler ya da görevden alınabilirler. Dolayısıyla, analiz edildiğinde, vesayet denetimi makamının yerel seçilmiş temsilcilerin görevlerine son verecek kadar ileri gidebileceği kabul edilebilir. Ancak, bu prosedürlerin uygulanması katı yasal ve düzenleyici koşullara tabi olmaya devam etmektedir. Yerel yönetimlere merkezi yönetimin müdahalesinin aşırıya kaçması her zaman sorun olarak görülmektedir (Monembou, 2013,s. 175). Belirtmek gerekir ki vesayet yetkisinin kullanımı her ne kadar yasalarla tanımlanmış olsa da bazen keyfi ya da aşırı kullanımı söz konusu olabilmektedir.

3.4.2. Yerel Yönetimlerin Yargısal Denetimi

Devlet, yerel yönetimler tarafından çıkarılan işlemlerin hukuka uygunluğunun tespiti için idare mahkemesine başvurabilmektedir (Fandjip, 2020, s. 265). Aslında yerel yönetimlerin yürütme organı tarafından polis yetkilerinin kullanılması bağlamında alınan düzenleyici ve bireysel kararlar, günlük yönetim işlemleri, bütçe, hesaplar ve özel harcama yetkilerinin kullanımı, krediler ve kredi garantileri, uluslararası iş birliği anlaşmaları ve devletin mülkiyeti gibi konulardaki işlemleri taşradaki devlet temsilcisi hukuka aykırı görürse 1 aylık bir süre içinde yetkili idare mahkemesine başvurabilmektedir. İdare mahkemesi davaya bağlı olarak üç tar karar verebilir. Birincisi geçici tedbir olarak yürütmenin durdurulmasıdır. İkincisi dava konusu işlemin iptali olurken üçüncüsü ise davanın reddidir. Yürütmenin durdurulması, idari hâkimin işlemin kamusal veya bireysel bir özgürlüğün kullanılmasını tehlikeye atması muhtemel olduğunda geçici tedbir olarak işlemin uygulamasını beklemeye almasıdır.

İdare mahkemesi önündeki davada, bazı durumlarda, devlet temsilcisinin açtığı talepleri reddedebilir. Dava zaman aşımı uğramış veya dava konusu işlemin Yerinden Yönetim Genel Kanunu'nda sayılan işlemler (belediye bütçesinin hazırlanması ve onaylanması, belediye harcamaları, personel alımı, uluslararası iş birliği anlaşmaları) kapsamı dışında ise reddedilebilir.

Mahkemeye başvuru, idari işlemde etkilenen gerçek ve tüzel kişilere de açıktır. Dava açma ehliyetine sahip herkes idari başvuru yollarını tüketmiş olmak koşuluyla mahkemeye başvuru yapabilir (Fandjip, 2013, s.105).

3.5. Yerel Yönetimlere Destek Kurumları

Vesayet denetimi, yerel yönetimlerin alanına müdahale ederek yerel yönetimler açısından olumsuz bir durum ortaya koymaktadır. Bununla birlikte merkezi yönetimin yerel yönetimleri destekleyecek mekanizmalar oluşturmuş olduğunu da belirtmek gerekir. Kamerun'da devlet, yerel yönetimlere mali, teknik, eğitim ve personel gelişimi açısından destek veren kurumlar kurmuştur. Bazıları da uluslararası niteliktedir.

Ulusal düzeyde oluşturulmuş destek kurumlarının başında 2018 yılında kurulan Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı kurulmuştur (Ministère de la Décentralisation et du Développement Local). Bu bakanlığın görevi yerel yönetimleri desteklemek ve denetlemektir. Daha spesifik olarak, Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı, yerinden yönetim ile ilgili tüm konulardan sorumludur. Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı aynı zamanda vesayet denetimini uygulamaktan da sorumludur.

Ulusal Yerelleşme Konseyi (Conseil National de la Décentralisation) de yerel yönetimlere destek veren nitelikteki kuruluşlardandır. Konsey, yerel yönetimden sorumlu bakanın yetkisi altında bulunan bakanlıklar arası bir danışma organıdır. Görevi, yetkilerin ve kaynakların yerel yönetimlere devredilmesini hazırlamak ve takip etmektir. Ulusal Yerelleşme Konseyi, yerel yönetim reformları alanında ulusal düzeydeki temel yönelimlerin belirlenmesinde aktif rol oynamaktadır. Kanuni düzenlemelerle öngörülen yetki devri süreçlerinin uygulanabilirliğini izlemektedir. Bu çerçevede, yerel yönetim birimlerinin mali açıdan desteklenmesini sağlamak üzere genel yerelleşme ödeneği ile diğer finansman mekanizmalarının işleyişini gözetmektedir.

Bir diğer ulusal kuruluş, Bakanlıklar Arası Yerel Hizmetler Komitesi (Comité Interministériel des Services Locaux)'dir. Komite, Yerelleşme ve Yerel Kalkınma

bakanlığın yetkisi altındadır ve yerel hizmetler konusunda bakanlıklar arası bir danışma organıdır. Söz konusu kurul, Cumhurbaşkanlığı Genel Sekreterliği'nden bir temsilci, Başbakanlık birimlerinden bir temsilci, Ulusal Yerelleşme Konseyi'nin sekreteri, yetki devriyle doğrudan ilgili bakanlıkların temsilcileri, yerel seçilmiş aktörler (3 bölge yönetimi temsilcisi, 3 kentsel topluluklar temsilcisi ve 4 belediye temsilcisi) ile birlikte, sivil toplumdan 2 temsilciden oluşmaktadır. Komite'nin temel görevi, yetki ve kaynakların yerel yönetimlere devredilmesi konusunda çalışmalar yapmak ve alınan kararların uygulanmasını takip etmektir.

2009 yılında oluşturulan Ulusal Yerel Finans Komitesi (Commission Nationale des Finances Locales, CONAFIL), yerel yönetim maliyesinin uygun şekilde yönetilmesinden sorumludur. Komite, Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanı'nın yetkisi altında olan bir danışma organıdır. Özellikle yerel yönetimlerden gelen gelirlerin en uygun şekilde seferber edilmesini ve yerel maliyenin uygun şekilde yönetilmesini sorumludur. Komite, yerel yönetimlerin mali yapısı hakkında yıllık bir rapor hazırlanıp raporun onaylanması ve yerinden yönetim yıllık rapora dahil edilmesi için Bakanlıklar Arası Yerel Hizmetler Komitesine gönderilir. CONAFIL, iki ayda bir olağan oturumda ve gerektiğinde Başkan tarafından toplantıya çağrıldığında olağanüstü oturumda toplanmaktadır.

Özellikle kırsal belediyelere destek vermek amacıyla 2009 yılında kurulan Ulusal Katılımcı Kalkınma Programı (Programme Nationale de Développement Participatif, PNDP) bu grupta sayılabilir (Ndoumchembou ve 2022, s. 321). Program tarafından belediyelere verilen bu destek üç alt bileşene ayrılmaktadır. Birincisi belediyenin kalkınma planlarını hazırlamak ve uygulamaya hazır hale getirmektir. İkincisi yerel düzeydeki mikro projelerin finansmanını desteklemektir (Mintya, 2018, s. 86). Söz konusu mikro projeler, yerel aktörlerin kapasitesinin geliştirilmesi ve kurumsal destekle ilgilidir. Üçüncüsü ise yerel kamu mali yönetiminin iyileştirilmesine yöneliktir. Program faaliyetlerini yürütürken Dünya Bankası, Fransız Kalkınma Ajansı, Alman Yeniden Yapılanma Kredi Kurumu ve Alman Uluslararası Kalkınma Ajansı gibi çeşitli uluslararası kuruluşların desteğinden yararlanmaktadır.

Ulusal Yerel Yönetimler Okulu (National School Of Local Administration, NASLA), 2020 yılında kurulan, tüzel kişiliğe ve mali özerkliğe sahip, kamusal idari ve mesleki bir kuruluştur. Misyonu, yerel yönetimlerin uzmanlık ve ilgi alanlarında mesleki eğitim

vermektedir. Devlet bu eylemleriyle yerel demokrasiye elverişli bir çerçeve oluşturmaya çalışmaktadır.

Ulusal düzeyin dışında yerel düzeyde de yerel yönetimleri desteklemek amacıyla oluşturulmuş birimler bulunmaktadır. Bu konuda Belediyeler Arası Ekipman ve Müdahale Özel Fonu (Fonds Spécial d'Équipement et d'Intervention Intercommunal, FEICOM) sayılabilir (Olle Olle, 2020,s. 4). Fon, belediyelere teknik ve mali destek sağlayarak bütçelerinde önemli bir rol oynamaktadır. Fon'un ana misyonu, tüm yerel yönetimlerin bölgesel ve belediyeler arası denge ve ulusal dayanışma temelinde uyumlu gelişimine katkıda bulunmaktır. Belediyelerin yerel projelerinin tasarımı ve uygulanmasında desteklenmesi amacıyla ulusal veya uluslararası iş birliği çerçevesinde ek kaynak arama ve alma yetkisine sahiptir. Nitekim faaliyetlerini yürütürken ulusal ve uluslararası kuruluşlardan destek almaktadır. Ulusal düzeyde imar kredilerinden, uluslararası düzeyde Avrupa Birliği ve Alman Hükümeti katkısından yararlanmaktadır. Uluslararası düzeyde ise öne çıkan ilk kuruluş Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı'dır. Program, Kamerun'daki yerel yönetimleri, iyi yönetişimin, demokrasinin, çevrenin korunması, doğal kaynakların ve enerjinin yönetimi ile yoksulluğun azaltılması konularında desteklemektedir. Program, İngilizce konuşulan bölgelerdeki krizlerin aşılmasında, yeniden yapılanma ve kalkınma süreçlerinde merkezi bir rol oynamıştır.

Afrika Kalkınma Bankası da kırsal kalkınma, eğitim ve sağlık çerçevesinde yerel yönetimlere destek veren uluslararası kuruluşlar arasındadır. Ayrıca Avrupa Birliği'nin de Kentsel Örgütler ve Mikro Girişimler Fonu (Fonds aux Organisations Urbaines et aux Micro Initiatives, FOURMI II) ve Kentsel Kalkınmanın Yerel Kapasitelerini Destekleme Programı (Programme d'Appui aux Capacités Décentralisées de Développement Urbain, PACDDU) aracılığıyla destekleri söz konusudur. Bu programlar, yerel yönetişimi ve kalkınmayı, katılımcı yönetimi ve sosyal dışlanma ile mücadeleyi amaçlamaktadır. Programlar, Avrupa Birliği ile Afrika Karayip Pasifik (African Caribbean Pacific, ACP) ülkeleri arasında imzalanan yerinden yönetim çerçevesinde bir ortaklık anlaşmasına göre yürütülmektedir. Kamerun'un 5 şehri (Bafoussam, Bamenda, Foumban, Maroua ve Ngaoundéré) bu programdan yararlanmaktadır.

Kamerun'da yerel yönetimlere destek veren diğer uluslararası örgütler AB ülkelerine aittir. Fransa, Kültürel İş Birliği ve Eylem Kurumu (Service de Coopération et d'Action Culturelle, SCAC) aracılığıyla destek vermektedir. Almanya ise Yerinden Yönetim ve

Yerel Kalkınmayı Destekleme Projesi (Projet d'Appui à la Décentralisation et au Développement Local, PADDEL) aracılığıyla rol almaktadır. Söz konusu Proje, yoksulluğu azaltmak ve iyi yönetişimi teşvik etmek amacıyla, etkili yerinden yönetim için yerel politikaların uygulamasına katkıda bulunmaktadır.

3.6. Günümüzde Yerel Demokrasinin Görünümü

Yerel yönetimlerden yerel demokrasi ve iyi yönetim ilkelerini dikkate alan gerçek bir yerel kalkınma politikası geliştirmeleri beklenmektedir. Ancak bu politikaları geliştirebilmelerinin önünde engeller bulunmaktadır (Arrey, 2022, s. 37). Buna rağmen engelleri aşarak yerel demokrasi ve yönetim yolunu açma imkânları da söz konusudur.

3.6.1. Yerel Demokrasinin Önündeki Engeller

Kamerun'da yerel demokrasinin etkisini değerlendirmeden önce, bunun uygulanmasını engelleyen faktörlerden, özellikle de merkezi yönetimin vesayet denetimi, yetki, görev ve kaynak paylaşımındaki sorunlar ile yereldeki yetki çatışmasından söz etmek gerekmektedir

3.6.1.1. Güçlü Vesayet Denetimi

Merkezi yönetim tarafından uygulanan vesayet denetimi, aşırılığa kaçtığı zaman yerel yönetimlerin özerkliği ve yerel demokrasi önünde bir engel oluşturmaktadır (Bouba, 2023, s. 339). Karar verme yetkisinin sınırlanmış olması yerel yönetimlerin serbestlik ve yerel halkın temsilcisi olma özelliğini zedelemektedir (Calaferte, 2006, s. 248). Devletin toprak bütünlüğünü ve üniter yapısını korumak, vesayet yetkisi için temel gerekçeleri teşkil etmektedir. Vesayet yetkisi bazen yasal düzenlemelerin öngördüğünün ötesine geçmekte keyfilik ve yasa dışılık izleri taşımaktadır.

Kamerun'da merkezi yönetimin yerel yönetimler üzerinde kullandığı vesayet yetkisi içindeki ön denetim, 2019 reformuyla azaltılmış olsa da hala yürürlükte. Yerel yönetimlerin neredeyse tüm yaşamını etkileyen alanlarda alınan kararlar önceden değerlendirilmek üzere devlet temsilcisine (bölge yerel yönetimleri için bölge valisi belediyeler için kaymakam) gönderilmektedir. Bazı devlet temsilcileri yerel kararların uygulanmasını engelleyebilmektedir. Örneğin 2017 yılında Koza belediye başkanı Mayo-Tsanaga Kaymakamı belediye meclisi kararlarının uygulanmasını engellemiştir

(Ndangue, 2017) Bu tür bir çatışma, özellikle devredilen yetkilerin kullanılmasının yanı sıra belediye projelerine ilişkin çalışmaların yürütülmesi ve izlenmesi üzerinde çok olumsuz bir etkiye sahiptir (Nnoka, 2020, s. 23).

Kamerun'da merkezi yönetim vesayet yetkisini, ülkenin birliği ve toplumsal bütünleşmenin bir aracı olarak görmektedir (Tsimi, 2010, s.114). Bu yoruma hak veren bazı araştırmacılar da bulunmaktadır (Prof. Atemengue Jean de Noel ile Nisan 2025 tarihinde yapılan mülakat). Bunlara göre Kamerun'da devlet ulusu sosyolojik ve kültürel olarak parçalanmış bir yapıdan çıkararak yeniden inşa etmektedir. Dolayısıyla Kamerun ulusunu inşa etmek, yerel özerklikten önce gelir. Vesayet yetkisi üzerindeki yorumlar ile 2019 reformuyla getirilen yerel özerklik anlayışı, Kammerun'da yerelleşme ile merkezileşme arasında gelgitler ve çelişkiler yaşanmasına yol açmaktadır (Prof. Atemengue Jean de Noel ile Nisan 2025 tarihinde yapılan mülakat). Bu gelgitlerin biteceği yönünde bir belirti henüz bulunmamaktadır.

3.6.1.2. Yetki, Görev ve Kaynak Paylaşımındaki Sorunlar

Kaynak paylaşımı açısından baktığımızda da bazı eşitsizlikler göze çarpmaktadır. Anayasa'da devletin ulusal dayanışma ve bölgeler arası denge temelinde dayanarak tüm yerel yönetimlerin uyumlu bir şekilde gelişmesini sağlayacağı belirtilmesine rağmen uygulamada kaynak dağılımında eşitsizlik söz konusudur. Merkezi yönetim bütçesinden yerel yönetimlere yapılan transferler iki şekilde yapılmaktadır. Birincisi faaliyetlere yönelik transferler iken ikincisi yatırım, malzeme ve ekipman ile ilgili transferlerdir. Söz konusu transferlerden bazı belediyeler çok az yararlandırılırken bazılarına 5-6 kat daha fazla miktar transfer edilmebilmektedir (Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı yöneticisi Abdoullahi Aboubakar ile 02 Nisan 2025 ile yapılan mülakat). Transferlerin yapılmasına ilişkin genel görünüm, yetkinin bakanların elinde olduğu yönündedir. Yani bakanlıkların yapacakları transferlerde somut ilke ve kurallar belirlenmiş olduğundan keyfilik öne çıkabilmektedir. Tez kapsamında yapılan görüşmelerden elde edilen bilgiler arasında bu konuya ilişkin iyi bir örnek bulunmaktadır. Buna göre Ngaoundéré 1. Belediye Başkanı, yerel yönetimlerin her yıl aldıkları mali transferlerin kaynağı ve tahsis süreci konusunda yeterince bilgi sahibi olmadıklarını belirtmektedir. Ayrıca söz konusu transferler kimsenin bilmediği kriterlere göre bir sonraki yıl değişebilmektedir. (Ngaoundere Kentsel Topluluk Başkanı Bobbo Salihou ile 14 Nisan 2024 tarihinde

yapılan mülakat). Bu durum yerel yönetimlerin mali konularda şeffaf ve hesap verebilir bir şekilde hareket etmelerini zorlaştırırken yerel projelerin planlanması ve uygulanmasında ciddi sorunlara yol açabilmektedir.

Yeterli mali kaynak olmaması ya da yerel yönetimlerin mali özerkliğinin bulunmaması, sadece merkezi yönetimin bazı yükümlülükleri yerel yönetimlere aktarması anlamına gelmektedir. Oysa yerel yönetimlerin vergi koyma ve kaynakların belirli harcamalara yönlendirebilmesi mali özerkliğin temelidir (Bouvier, 2011, s.55; Roux, 2006, s. 499). Ancak Kamerun'da bu tür yetkiler, vesayet denetimin organları onayına sunulmaktadır. Ayrıca belirtmek gerekir ki Kamerun'da yerel yönetimlerin vergi oluşturma, matrahını, oranlarını ve tahsilat yöntemlerini belirlemeyetkisini yerel yönetimlere devredilmemiştir. Bu nedenle, Kamerun'daki mali kaynakların paylaşımı ve yerel vergilendirme sistemi, yerel yönetimlerin özerkleşmesine katkı sunmamaktadır (Mebenga, 2013, s.162, Mediebou Chindji vd, 2024 s. 345). Mali kaynaklar genel hazine tarafından kontrol altında tutulmakta ve yerel yönetimlerin erişimi sınırlı kalmaktadır (Ngaoundere Kentsel Topluluk Başkanı Bobbo Salihou ile 14 Nisan 2024 tarihinde yapılan mülakat). Sonuç olarak, 2019 tarihli Yerel Yönetimler Genel Kanunu'nun 497. maddesinin açıkça belirttiği üzere, yetki devrinden önce kamu hizmetlerinde kullanılan tüm maddi ve lojistik kaynakların da yerel yönetimlere devredilmesi gerekmektedir. Ancak uygulamada bugüne kadar her hangi bir şey yapılmamıştır (Nnoke Gwese ile 20 Nisan 2025 yapılan mülakat).

Ayrıca, Afrika'da yerinden yönetim politikalarının uygulanmasında kanun ile pratik arasındaki uyumsuzluk ve boşluk dikkat çekmektedir. Kamerun'da kanun düzenlemelere göre, devlet her bir bölgeye yıllık olarak üç milyar CFA frangı, her belediyeye ise yüz milyon CFA frangı tahsis etmektedir. Ancak uygulamada, bazı belediyelere, hangi mekanizmalara göre belirlendiği açıklanmayan kriterler doğrultusunda, diğerlerinden daha fazla pay verildiği gözlemlenmektedir. Kamerun'un yerel mali sistemine ilişkin kanun, bölgelerin kendine özgü koşullarına göre kaynakların yeniden dağıtımını sağlayacak denkleştirme (péréquation) mekanizmalarını öngörmektedir. Ne var ki, söz konusu kanun şimdiye kadar uygulanmamaktadır. Aynı şekilde, 1996 Anayasası da İngilizce konuşan bölgelerin kültürel ve dilsel özelliklerine uygun olarak kaynakların yeniden dağıtılmasını öngörmektedir. Ancak bugüne kadar bu anayasal hüküm hayata geçirilmemiştir. Bu bölgeler, "özel statü" sayesinde sıradan bölgelere kıyasla daha geniş

yetkilere ve daha fazla özerkliğe sahip olsalar da kaynakların yeniden dağıtımı henüz bu bölgelerin kültürel ve dilsel özgünlüklerini dikkate alacak şekilde yapılandırılmamıştır. Bu doğrultuda, devletin yerel yönetimlere sağladığı mali kaynaklar, bölgesel düzeyde adil bir kaynak dağıtımını hedefleyen bir yeniden dağıtım mantığına değil, görünürde eşitlikçi ancak bağlamsal farklılıkları göz ardı eden bir yaklaşım üzerine inşa edilmiştir. Bu mali düzenlemeler, her bölgenin kendine özgü ekonomik yapısını, coğrafi erişilebilirlik sorunlarını (enclavement) ve kalkınma düzeyindeki eşitsizlikleri dikkate almadan, homojen bir kaynak tahsis modeli öngörmektedir. Gerçek anlamda bir kaynak yeniden dağıtımından söz edilebilmesi, ancak Kamerun'da yerel mali sistemine dair kanunun öngördüğü hükümlerin eksiksiz biçimde uygulanmasıyla mümkün olacaktır.

3.6.1.3. Yerel Düzeyde Yetki Çatışmaları

Kamerun'da yerinden yönetimin sürecine dâhil olan aktörler arasındaki ilişkiler her zaman sağlıklı olmamakla birlikte bazen de çatışmalıdır. Bazı bölgelerde yerel seçilmiş aktörler arasında veya merkezi yönetim temsilcisi ile yerel seçilmiş aktörler arasında sık sık yetki çatışmaları yaşanmaktadır.

Yerel yönetimlerin birimleri arasında yaşanan en yaygın yetki çatışmaları belediye ile kentsel topluluklar arasındadır. Belediye ve kentsel topluluklar arasındaki yetki çatışmasını anlatabilmek için bir örnek vermek yerinde olacaktır. Yaoundé kentsel topluluğunun Başkanı Luc Messi Atangana ile Yaounde VII belediye başkanı Augustin Tamba arasındaki anlaşmazlık yaşanmıştı. Yaşanan anlaşmazlık, Yaounde VII belediye başkanı tarafından inşa edilen 60 dükkânın kentsel topluluğun faaliyetleri esnasında tahrip edilmesinden kaynaklanmaktadır (Omolobina, 2021). Ayrıca kentsel topluluğun Başkanı ise yapılan yıkımı, dükkânların kaldırımı işgal etmesi nedeniyle ve kentsel düzensizlikle mücadele kapsamında yapıldığını ifade etmiştir. Çünkü dükkânların inşasına ilişkin teknik dosyanın yapı ruhsatlarından sorumlu komisyon tarafından onaylanmadığını ve birkaç resmi bildirim gönderildiğini, ancak Yaounde VII belediye başkanının inatçı tavrıyla dükkânları inşasına yine de devam ettiğini söylemiştir. Söz konusu çatışma ve anlaşmazlık ortamına devletin temsilcisi olan kaymakam girmiştir. Kentsel topluluğun uygulamasını desteklemiş ve yerel aktörlerin iş birliği içinde olmaları gerektiğini belirtmiştir (Omolobina, 2021).

Aynı belediye yönetimin organları arasında da sık sık yetki çatışmaları yaşanmaktadır. Ngomedzap belediye meclis üyeleri, belediye başkanını kötü yönetim ve şüpheli mali kaynaklarının kullanmasıyla suçlamıştı. Söz konusu suçlama, 2023 yılından bu yana belediye meclisinin hiçbir oturumunun yapılmamış olmasına yol açmıştır (Essomba, 2025, s. 4). Bu çatışmalar, belediye içindeki klan ve partizan bölünmelerle açıklanmakta olup, yerel politikaların sağlıklı bir şekilde yürütülmesini olumsuz etkilemektedir (Dr. Kapsende Zacharie ile 05 Mayıs 2024 yapılan mülakat).

Ayrıca yerel seçilmiş aktörler ile devletin temsilcileri arasında vesayet denetimi kapsamında yetki çatışması olabilmektedir. Genellikle çatışmalar, tanınan yasal yetkilerin ötesine geçme girişimiyle ilişkilidir (Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı yöneticisi Abdoullahi Aboubakar ile 02 Nisan 2025 ile yapılan mülakat). Sıklıkla ortaya çıkan bu tür çatışmalar, ulusal ve yerel çıkarların farklılığından kaynaklanmaktadır. Ayrıca yasaların belirsiz hükümler içermesi veya farklı yorumlanması da çatışmaya neden olabilmektedir. Örnek vermek gerekirse, 2017 yılında Koza belediye meclisi kararlarının uygulanması, kaymakam tarafından engellenmiştir. Engellenen karar yerel iş birliği ve ortaklıktan sorumlu iletişim sorumlusunun, bir muhasebecinin ve belediyenin dört kalkınma görevlisinin belediyede istihdamına ilişkindir. Kaymakam ayrıca, belediye başkanının Arjantin'deki Pico Belediyesi ile iş birliği anlaşması müzakere etmesine izin veren onayı da engellemiştir (Ndangue, 2017). Devlet temsilcisi ile yerel yönetimler arasındaki çatışmaya bir başka örnek Extreme Nord Bölgesi'nde yaşanmıştır. Mayo-Tsanaga belediyesi ile ilgili olarak devletin temsilcisi kaymakam, belediye meclisinin üyeleri (14'ü seçilmiş olan ve diğerleri geleneksel otoriteler gelen) hakkında suç duyurusunda bulunmuştur. Yargıya suç duyurusunun nedeni, belediye meclis üyelerinin Cumhurbaşkanı'na mektup göndermiş olmalarıdır. Çünkü mektubun içeriğinde kaymakamın kamu arazisi rezervlerini ve toplum yararına tahsis edilmiş arazileri satması ve yağmalamasından söz ediliyor ve bu uygulama kınanıyordu (Kaldaoussa, 2025, s.4). Son olarak yerel yönetim ile vatandaşlar arasında da ciddi anlaşmazlıkların yaşandığını belirtmek gerekmektedir. Maroua'da faaliyet gösteren bir iş adamı, belediye başkanına karşı dava açmıştır. Şikâyet konusu, belediye başkanının iş adamının malına el koyduğu, güveni kötüye kullandığı ve ölümle tehdit ettiği iddialarına dayanmaktadır (Prof. Atemengue Jean de Noel ile Nisan 2025 tarihinde yapılan mülakat).

Yukarıda ele alınan çatışma örnekleri, yerel seçilmiş yetkililer ile devlet temsilcilerinin, yerel yönetim politikalarının uygulanmasında ve katılımcı demokrasinin inşasında bizzat birer engel haline gelebildiklerini açıkça göstermektedir (Dr. Mback Tina ile 20 Nisan 2025 yapılan mülakat). Ortaya çıkan kurumsal ve yapısal sorunların ötesinde, halkın kamusal sorumluluk bilinci eksikliği de dikkat çekici düzeydedir. Yerel altyapıların korunması ve şehir düzeninin sağlanması konusunda vatandaşların yeterince duyarlı davranmaması, yerel yönetişi sekteye uğratan ciddi bir toplumsal sorundur. Bu bağlamda, Maroua Kentsel Topluluk Başkanı da bu yaygın yurttaşlık sorununun altını çizerek, toplumsal sorumluluk bilincinden yoksun bireylerle mücadelede daha sert yöntemlere başvurulması gerektiğini belirtmiş; kamu düzenini ihlal eden kişilerin adli mercilere sevk edileceğini açıkça ifade etmiştir (Sali Babani ile 10 Haziran 2024 yapılan mülakat).

3.6.2. Yerel Demokrasi İçin Fırsatlar

Kamerun'da yerel demokrasinin önündeki engellere rağmen, ulusal bir yönetim politikasının varlığı devletin demokrasiyi, istikrarı ve ekonomik kalkınmayı teşvik etme arzusunu ifade etmektedir. Yerel yönetimleri koruma yönündeki kurulan mekanizmalar, azınlıkların ve yerli halkın taleplerini göz önüne alan düzenlemeler, katılımcı ve çoğulculuk anlayışına dayalı yönetim eğilimleri yerel demokrasiyi teşvik eden araçlardır.

3.6.2.1. Yerel Yönetimlerin Koruma Mekanizmaları

Kamerun'da yerel yönetimleri korunmaya yönelik mekanizmalar, bölge yerel yönetimleri üzerinden incelenmektedir. 1996 Anayasası, bölgenin yerel yönetim birimi olarak korunmasına yönelik prosedürleri belirlemiştir. Bu korumacılık, bölgenin yetkilerinin genişliğinden ve yerel düzeyde taşıdığı özerlikten kaynaklanmaktadır. Çünkü bölge düzeyindeki devlet temsilcilerinin vesayet makamı olarak bölge yerel yönetimlerine müdahale edebilecek güçleri vardır. Anayasa'nın 47. maddesi incelendiğinde, bölge yerel yönetiminin Anayasa Konseyi tarafından korunmasına yol açan bir dizi hipotez ortaya çıkmaktadır. Örneğin bölge yerel yönetimlerinin çıkarlarının tehdit altında olması halinde Cumhurbaşkanı, Millet Meclisi Başkanı, Senato Başkanı, milletvekillerinin üçte biri veya senatörlerin üçte biri ve bölge yürütme organı tarafından Anayasa Konseyi'ne

başvurulabilmektedir. Aynı şekilde kanunlar gibi, uluslararası antlaşmalar da bölge yerel yönetiminin çıkarlarını tehdit ederse, yürürlüğe girmeden önce Anayasa Konseyi'ne başvuru yapabilirler.

Bölge yerel yönetimlerinin korunmasında Senato de önemli bir aktördür. Toplamda 100 üyeli Senato'da her bölgenin 10 üyesi vardır. Bu 10 senato üyesinden 7'si belediye ve bölge meclisleri tarafından seçilirken, diğer 3'ü Cumhurbaşkanı tarafından atanmaktadır. Bu durumda Senato, önemli ölçüde yerel yönetimlerle bağlantılı olmuştur (Akouafane, 2009, s. 197).

3.6.2.2. Azınlıklar ve Yerli Halklar İçin Yerel Demokrasi

1990'lı yıllarda başlayan ve özellikle 2019 reformundan sonra geniş bir uygulama alanı bulan yerelleşme süreci, halkın temsili ve katılımını güçlendirmiştir. Azınlıklar, yerliler ve toplumun farklı kesimleri siyasi temsil ve yönetim sürecine dâhil edilmiştir. Sömürgecilik geçmişi nedeniyle çok etnili ve çok kültürlü bir yapıya sahip olan Kamerun gibi Afrika devletlerinde yerinden yönetim, devletin stratejik yönetim modeli olarak benimsenmiş ve bu sayede etnik ve bölgesel farklılıkların dengeli biçimde yönetilmesi ve ülke genelinde uyumlu bir kalkınmanın sağlanması amaçlanmıştır.

2019 reformu, yerel yönetimlerin belirlenmesinde seçimi tek geçerli yöntem olarak kabul etmiştir. Artık yerel yönetimlerin organları temsiliyet ilkesini pekiştiren seçim mekanizmalarıyla belirlenmektedir. Yerel yönetimlerin hem yürütme hem de karar organları seçimle iş başına gelmektedir. Belediye düzeyinde, bölge dışından gelen adaylar belediye başkanı olarak seçilebilmekteyken, bölge yürütme organı başkanının söz konusu bölgeden ve yerli olması zorunludur. Aynı şekilde, kentsel toplulukların başkanı da yerli olmalıdır.

Buna ek olarak Seçim Kanunu, aday listelerinin ilgili seçim çevresinin sosyolojik bileşenlerini ve toplumsal cinsiyet dengesini dikkate almak zorunda olduğunu düzenlemiştir. Başka bir ifadeyle, aday listeleri yerel etnik ve bölgesel çeşitliliği yansıtmalı ve kadın-erkek temsiline yer vermelidir. Bu çok boyutlu temsiliyet zorunluluğu, hukuki çerçeveye oturtulmuş bir tür pozitif ayrımcılık uygulaması olarak değerlendirilebilir. Tek bir topluluğun siyasi gücü tekelleştirmesini önlemeyi hedeflemektedir. Bu tür uygulamalar, yerel demokrasiyi güçlendirmekte ve onu daha kapsayıcı bir yapıya kavuşturmaktadır.

1996 yılından itibaren Kamerun'da gerçekleştirilen çok partili yerel seçimler, ülkenin yerinden yönetim sürecine demokratik bir derinlik kazandırmış ve bu yapının somut bir temsiliyet zemini kazanmasına olanak tanımıştır. İlk çok partili belediye seçimleri, sadece iktidar partisine değil, aynı zamanda muhalefet partilerine ve sivil toplum temelli adaylara da siyasi alan açarak yerel yönetişimin çoğulcu yapısını pekiştirmiştir.

Bu çerçevede, Kamerun'daki yerel demokrasi uygulamaları, tezin birinci bölümünde ele alınan uzlaşmacı demokrasi (consociational democracy) modeliyle önemli paralellikler taşımaktadır. Yerinden yönetimi düzenleyen anayasal ve yasal reformlar, yerel düzeyde etnik gruplar arasında güç paylaşımını sağlayan kurumsal yapıları oluşturmuştur. Özellikle yerli toplulukların örneğin Pigmelerin ve Mboro halkının eğitim ve siyasi katılım gibi temel alanlara erişimini kolaylaştırmak amacıyla hedefe yönelik kamusal politikalar benimsenmiştir. Bu düzenlemeler, etnik ve bölgesel köken temelli dışlamaların önüne geçerek yurttaşların eşit haklardan yararlanmasını sağlamayı amaçlamaktadır.

1990'lı yıllarda başlayan demokratik açılım süreci, takip eden yıllarda yapılan yerinden yönetim reformlarıyla derinleşmiş ve geçmişte siyasi gücü tekelleştiren belirli grupların hegemonik konumlarını sorgulanır hale getirmiştir. Bu dönüşüm, yerel düzeydeki güç dağılımının etnik temelde yeniden yapılandırılmasına katkı sağlamış, böylelikle temsil sisteminin daha kapsayıcı bir niteliğe bürünmesine olanak tanımıştır (Assana, 2017, ss. 108-127). Yerinden yönetim, yerli halklar ile azınlık gruplarına siyasi sistem içinde daha geniş bir temsil alanı sunduğundan, bu sistemin, marjinalleştirilmiş kesimler açısından anlamlı bir fırsat alanı oluşturduğu ifade edilebilir.

Bu bağlamda, Adamaoua bölgesindeki iktidar partisine mensup bölge meclisi üyesinin ifadesiyle, Kamerun'daki yerinden yönetim süreci, uzun süredir beklenen demokratik meyvenin nihayet somutlaştığı bir yapıdır. Yerelleşme uygulamaları sayesinde, halk ile kamu karar alma mekanizmaları arasındaki mesafe azalmış, böylece kararların topluma daha yakın bir düzlemde alınması sağlanmıştır (Nini Pawa ile 30 Mayıs 2024 yapılan mülakat). Bu tür bir mekanizma aynı zamanda daha fazla siyasi katılım sağlanmaktadır.

3.6.2.3. Güçlendirilmiş Yurttaş Katılımı

Yerel düzeyde yurttaş katılımı, demokratik yönetişimin temel direklerinden birisini oluşturmaktadır. Yerel halkın belediye ve bölge meclisleri gibi yerinden yönetim

yapılarındaki katılımı, doğrudan yerel kalkınmaya katkıda bulunmaktadır (Ngoran ve Mougoue, 2021, s.423). Kamerun’da siyasi katılım yalnızca seçimlere katılmakla sınırlı kalmamakta; bilgi edinme, danışma süreçlerine katılma, kamuya açık oturumlara katılım ve katılımcı bütçeleme gibi çeşitli mekanizmalar yoluyla da hayata geçirilmektedir. Katılımcı bütçe modeli, yerel düzeyde benimsenmiş bir kamu mali yönetimi yaklaşımı olup, halkın bütçeden pay alacak projelerin belirlenmesi ve önceliklendirilmesi sürecine doğrudan katılmasına imkân tanımaktadır (Minfegue, 2016, ss. 62-63). Özellikle Bafoussam, Yaoundé ve Douala gibi kentsel topluluklardaki bazı ilçe belediyelerinde, halkın karar alma süreçlerine aktif biçimde katıldığı katılımcı bütçeleme uygulamaları ve mahalle komiteleri oldukça yaygındır (Ondoua, 2025, s.4)

Yerelleşme reformları, yerel düzeyde siyasi katılımın artmasına olanak tanıyan yeni kanallar açmıştır. Seçilmiş temsilcilerin yanında, vatandaşlar da belediyeler nezdinde kurulan danışma komisyonlarında yer alabilmektedir. 2008 tarihli Kararname’ye göre, belediye komisyonlarında sivil toplum temsilcilerinin yer alması öngörülmüş olup, bu bağlamda yerel sivil toplum kuruluşları ile STK’lar, belediye projeleri hakkında görüş sunmak üzere düzenli olarak sürece dâhil edilmektedir. Bu gelişmeler, yerinden yönetimin aynı zamanda etnik gruplar, yerel aktörler ve sivil toplum arasında karşılıklı etkileşim, müzakere ve uzlaşuya dayalı yeni bir yerel kamusal alanın oluşmasına zemin hazırladığını göstermektedir. Bu süreç, tartışmaya dayalı demokrasi anlayışıyla uyumlu olup, toplumsal mutabakatı teşvik eden katılım mekanizmalarını güçlendirmeyi hedeflemektedir.

Kamerun’da, yerel yönetimler halkın katılımını teşvik etmek amacıyla kendilerine özgü çeşitli etkileşim mekanizmaları da geliştirmiştir. Bu mekanizmalardan biri, yerel yöneticilerin konuk edildiği radyo programlarıdır. Bu tür yayınlarda vatandaşlar doğrudan telefonla bağlanarak yerel temsilcilerine soru yöneltebilmekte, böylece yönetişime aktif biçimde katılabilmektedir. Ayrıca, belediyeler ve yerel yönetim birimleri sosyal medya platformları aracılığıyla da yurttaşlarla iletişim kurmakta; bu dijital mecralar, katılımın daha geniş kesimlere yayılmasını ve kamu kararlarının daha şeffaf bir biçimde tartışılmasını mümkün kılmaktadır

Yurttaş katılımının bir diğer boyutu ise sivil toplum kuruluşları aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu yapılar, halkın çıkarlarını yerel yönetim organları çalışmalarında temsil etmekte ve belediye ile bölge düzeyindeki istişare platformlarına davet

edilmektedir. Toplumsal projelerin takibi kapsamında teknik komitelerin toplantılarına gözlemci olarak katılmakta, farklı oturumlara iştirak etmekte ancak karar alma yetkisine sahip olmamaktadırlar. Ancak bu tür katılımları yalnızca danışma niteliği taşımaktadır. Nitekim yerel düzeyde çoğulcu bir yönetim anlayışının gelişmesine elverişli bir ortam yaratmaktadır.

3.6.2.4. Liberal Politikaların Etkisiyle Oluşan Yerel Yönetişim

Kamerun'da yerel demokrasi, neoliberal politikaların öngördüğü gibi çok aktörlü bir yönetim çerçevesinde yapılandırılmak istenmektedir. Tezin ilk bölümünde de ortaya konduğu üzere, neoliberal reformlar yerel kalkınma sürecine özel sektörün katılımını teşvik etmiş ve bu durum, kamu hizmetlerinin sunumunda yeni yönetim modellerine olan ihtiyacı beraberinde getirmiştir. Kamu yönetiminde yeni kamu işletmeciliği yaklaşımları ile kamu tercihi teorisinin temel varsayımları arasında yer alan unsurlar arasında, özel sektör mantığına dayalı bir idari yapı ile kamu-özel ortaklıklarının geliştirilmesi de bulunmaktadır.

Bu bağlamda, yerel yönetimlerin yetkilerinin genişletilmesi, yani yerinden yönetim ilkesi, aslında kamu işlerinin yönetiminde demokratikleşmenin bir tezahürü olarak değerlendirilebilir (Olowu ve Wunsch, 2004, s. 32). Kamerun'da özel sektör aktörleri, yerel düzeyde kamu hizmetlerinin gerçekleştirilmesinde önemli roller üstlenmektedir. Yerel kalkınmaya yönelik projelerin büyük bölümü özel sektör eliyle hayata geçirilmektedir. Bu iş birlikleri, 2008 yılında kurulan ve kamu-özel ortaklıklarının tasarımı ile uygulanmasını denetlemekle görevli İş Birliği Sözleşmelerinin Gerçekleştirilmesini Destekleme Konseyi (Conseil d'Appui à la Réalisation des Contrats de Partenariat) tarafından kurumsal çerçeveye oturtulmuştur. Konsey, uzmanlaşmış bir danışma kurumu olarak Kamu-özel sektör ortaklığı projelerin uygulama mekanizmalarını geliştirmekte; proje fizibilite analizlerini değerlendirmekte, niyet beyanı çağrıları, sınırlı teklif alma süreçleri ve sözleşme taslakları gibi aşamalarda görüş bildirerek sürece yön vermekte ve ortaklıkların uygulanma sürecini takip etmektedir.

Bu kapsamda, Kamerun genelinde faaliyet gösteren Hysacam adlı özel şirket, çeşitli yerel yönetimlerle iş birliği içinde şehirlerin temizliği hizmetini üstlenmektedir. Ülkenin tüm bölgelerinde çöp toplama ve şehir atıklarının yönetimi alanında yetkili olan bu firma, belediyelerle imzalanan uzun vadeli ortaklıklar doğrultusunda hizmet sunmaktadır.

Benzer şekilde, Adamaoua bölgesinde yerel yönetimler, şehir içi toplu taşıma konusunda uzmanlaşmış özel bir firma olan Touristique ile bir sözleşme imzalayarak, halkın kolayca erişebileceği uygun fiyatlı toplu taşıma hizmetlerinin geliştirilmesine önayak olmuştur. Ayrıca, Kamerunlu bir girişimci, devlet kurumları ve yerel yönetimlerle iş birliği içinde çok sayıda kalkınma projesi başlatmıştır. Douala, Limbé ve Sangmélina belediyelerinde mesleki eğitim merkezlerinin kurulması ve Garoua'da referans düzeyde bir hastane inşası, bu iş birlikleri sayesinde hayata geçirilmiştir. Bu projeler, yerel altyapının güçlendirilmesi hedefiyle kamu-özel ortaklığı modeli çerçevesinde yürütülmüştür (Grimsey ve Lewis, 2004, s. 18).

Bunlara ek olarak, Douala Belediyesi, Kamerun merkezli özel girişim olan Néo Real Estate firması ile iş birliğine giderek, yangın nedeniyle büyük zarar gören Congo Pazarı'nı modern bir ticaret merkezine dönüştürmeyi hedefleyen bir Kamu-özel sektör ortaklığı projeleri başlatmıştır.

Yerel düzeyde, sivil toplum kuruluşları da kamu-özel iş birliklerinin ayrılmaz bileşenlerinden biri haline gelmiştir. Kamerun'da yerel yönetimler, kalkınma projelerinin finansmanında çoğu zaman STK'ların kaynaklarına bağımlı durumdadır. Bu kuruluşlar, kimi zaman doğrudan finansör, kimi zamansa uygulayıcı ortak olarak toplumsal fayda odaklı projelerin gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Ancak bu tür ortaklıkların başarıyla yürütülebilmesi için, şeffaflık ve hesap verebilirliği temel alan bir izleme ve değerlendirme sisteminin oluşturulması zaruridir. Bu noktada, proje uygulamalarında "3E" ilkesi (ekonomiklik, etkililik ve verimlilik) esas alınmakta ve bu doğrultuda çeşitli mekanizmalar devreye sokulmaktadır. Bunlardan biri olan Belediye Fiziksel ve Mali İzleme Komitesi, belediye başkanı ile kaymakamın eş başkanlığında üç ayda bir toplanmakta ve belediye projelerinin uygulanma sürecini yakından takip etmektedir. Komite, projelerde yaşanan aksaklıkların giderilmesine yönelik çözüm önerileri sunarken tüm projelerin sözleşmede belirtilen süre zarfında ve %100 oranında tamamlanmasını hedeflemektedir. Ayrıca, İl Düzeyinde Fiziksel ve Mali Takip Komitesi, bir milletvekili başkanlığında aylık olarak toplanmakta ve projelere dair merkezi yönetim (vali ve kaymakam) ve sivil toplum temsilcilerinin katılımıyla değerlendirmeler yapılmaktadır.

Son olarak, yılda iki defa toplanan koordinasyon kurulu, valinin başkanlığında gerçekleştirilmekte ve yerinden yönetim sürecine dâhil tüm aktörlerin katılımıyla bilgi

paylaşımı ve politika uyumunun sağlanmasını hedeflemektedir. Bu yapı da diğer izleme mekanizmaları gibi proje yönetiminin bütüncül, uyumlu ve verimli şekilde yürütülmesine hizmet etmektedir (Yerelleşme ve Yerel Kalkınma Bakanlığı yöneticisi Abdoullahi Aboubakar ile 02 Nisan 2025 ile yapılan mülakat).

3.7. Geleneksel Şeflerin Yerel Yönetime Geri Dönüşü

Yerel düzeyde çok çoğulcu yönetim anlayışı, yerel idari alanında belirli bir aktör kategorisinin yeniden ortaya çıkmasını ya da daha doğru bir ifadeyle yeniden öne çıkmasını sağlamıştır. Kamerun'daki geleneksel şeflikler kurumunun dönüşümü daha önce ikinci bölümde ayrıntılı biçimde ele alındığı üzere, Fransızca konuşan Afrika ülkelerinde görülen benzer evrimsel süreçlerle büyük benzerlik göstermektedir. Bu nedenle, Kamerun özelindeki geleneksel şeflikleri ve yapılarının dinamiklerini burada ayrıntılı olarak ele almadık. Ancak belirtmek gerekir ki, 1996 yılında gerçekleştirilen anayasal reformun ardından 2019 yılında yapılan reform, geleneksel otoritelerin yerel yönetimdeki rolünü hem kurumsal hem de işlevsel anlamda önemli ölçüde genişletmiştir. Bu nedenle, Kamerun'da yürütülen yerelleşme süreci kapsamında geleneksel otoriteler, demokrasinin ve iyi yönetişimin teşvik edilmesinde rol üstlenmiştir. Ayrıca geleneksel otoritelerin yerel seçimlere katılma ve aday (Belediye, Bölge, Ulusal meclis) olma hakları bulunmaktadır. Geleneksel şefler seçimlere katılma imkânının tanınması, temsilde adaletin sağlanmasına ve siyasal katılımın artmasına katkı sunmaktadır. Aynı zamanda bunların yerel aktör olarak kabul edilmesinin de ifadesi olarak yorumlanmaktadır.

Geleneksel otoriteler yerel seçilmiş aktörlerle birlikte çalışarak, yerel halkın yaşam koşullarını iyileştirmeye yönelik önerilerde bulunabilir. Sahip oldukları geleneksel meşruiyet sayesinde, topluma daha yakın oldukları ve halkın yaşam gerçeklerini daha iyi tanıdıkları kabul edilmektedir (Luc Renè, 2020, s. 111). Ayrıca yerel şefler, yerel seçilmişlerin faaliyetlerini denetleyebilir ve onların etkililiğini sorgulayıp elde edilen sonuçları değerlendirme yoluna gidebilir (Kouomegne Noubissi, 2012, 4). Eğer halk doğrudan yerel yöneticilere ulaşamaz ise geleneksel otoriteler halkın çıkarlarını dile getirmek ve savunmak amacıyla hareket edebilirler (Baba Issa ile 15 Nisan 2025 yapılan mülakat)

Kamerun'da yerinden yönetim süreci aynı zamanda yerel kalkınmayla da ilişkilendirilmektedir (Mbaku, 2004, s. 37). Bu bağlamda geleneksel şeflerin bulundukları bölgelere özgü üretim faaliyetlerini teşvik etme yükümlülükleri vardır. Bu üretim faaliyetleri, el sanatları, tarım, hayvancılık ve balıkçılık alanlarını kapsamakta olup aynı zamanda ekonomik yaşamı canlandırmaya da hizmet etmektedir.

Kamerun'da geleneksel şeflik kurumları uzun süre boyunca adet ve örfi kuralların koruyucuları, yerel uzlaşmaların temsilcileri ve özellikle arazi anlaşmazlıkları gibi topluluk içi ihtilafların çözümünde başvurulacak başlıca otoriteler olmuştur (Hubert, 2021, s. 29-30). Nitekim ilk siyasi rejim döneminde geleneksel şeflik kurumları, ulusal toprakların kontrolünü sağlamak amacıyla oluşturulan bir klientelizm ağı aracılığıyla işlev görmüştür (Dounian, 2022, s. 267). 1996 Anayasası, Kamerun Cumhuriyeti'nin geleneksel şeflikleri, demokratik ilkeler, insan hakları ve yasal çerçeveye uyumlu olduğu sürece tanıdığını ve koruduğunu hükme bağlamaktadır. Bu anayasal korumadan hareketle, geleneksel liderlere idari yapının yardımcı unsurları statüsü tanınmıştır.

2019 yılında gerçekleştirilen ve Kamerun'un İngilizce konuşulan bölgelerine özel bir statü tanıyan reform, bölgesel meclisin yerini iki kanatlı bir meclis yapısına bırakmıştır. Daha önce söz edildiği bu yeni yapılanmada, bölge meclisi içinde geleneksel şefler (house of chiefs) grubu bulunmaktadır. Bu düzenleme, 1961–1972 dönemindeki federal sistem içinde var olan eski "West Cameroon House of Chiefs" yapısını çağrıştırmakta olup, İngiliz geleneğine sahip bölgelerdeki kültürel, tarihsel ve hukuki özgünlüklerin sembolik olarak tanınmasını hedeflemektedir. Bu yapının oluşturulması, geleneksel otoritenin yerel yönetişimde meşru aktörler olarak tanınmasına yönelik bir iradeyi yansıtmaktadır. Atemengue'ye göre, Kamerun hala siyasi gelişim açısından öyle bir aşamada ki, bireyler kendilerini önce kültürel ve köy temelli bir topluluğun üyesi olarak görmekte, ancak ikinci planda devletin vatandaşı olarak algılamaktadır. Bu bağlamda, devletin meşruiyetini ve yönetsel etkinliğini sürdürebilmesi için, geleneksel şefliklerin ülkenin siyasal-idari yapısına ki bu yapının temel taşlarından biri yerinden yönetim politikası entegre etmek zorunluluk halini almıştır.

3.8. Değerlendirme

Kamerun'daki yerelleşme politikaları merkezi iktidarın direnciyle karşılaşan bir demokratik vaat olarak ortaya çıkmaktadır. Yerelleşme, Fransa modelini örnek alan üniter bir devlet düzeni çerçevesinde şekillendirilmektedir. Üniter yapı içindeki yerelleşme hem demokratikleşme hem de toplumsal ve siyasal istikrarın sağlanması açısından temel araç olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla yerelleşmenin, ayrılık veya federal sisteme dönüş taleplerinin reddedilmesi anlamı taşıdığını da söylemek gerekir.

Sömürge döneminden günümüze kadar Kamerun'da yerelleşme politikalarında kayda değer bir evrim gözlemlenmektedir. Sömürgeciliğin sürdüğü dönemde yerel yönetimlerin izlediği süreç, idarenin İngiliz mi yoksa Fransız mı denetimi altında bulunduğuna göre değişiklik gösterirken, bağımsızlık sonrasında her iki kesimdeki yerel yönetimler birleştirilmiştir. Kamerun, yerel yönetimleri düzenleyen zengin bir anayasal ve yasal altyapıya kavuşmuştur. 24 Aralık 2019 tarihli Yeni Genel Yerel Yönetimler Kanunu, 1996 Anayasası'nda ilan edilen Bölgelerin oluşturulmasını mümkün kılmıştır. Bu kanun ayrıca İngilizce konuşulan bölgelere özel bir statü tanımaktadır. Böylece Kamerun'un İngilizce konuşulan bölgelerinde politik katılımı güçlendirmek, bu bölgelere daha fazla özerklik tanımak ve yerinden yönetim politikalarının daha etkin uygulanmasını sağlamak amacıyla özel organlar oluşturulmuştur.

Kamerun'da yerinden yönetim alanında kayda değer ilerlemeler gözlemlenmektedir. Yerel demokrasi, temsiliyet ve vatandaş katılımı ilkelerine göre işlemektedir. Yerel demokrasi uygulamalarının yanı sıra, yerelleşme süreçleri farklı etnik gruplar arasında iktidarın daha iyi paylaşılmasını sağlayan pekişmiş (konsosiyatif) demokrasi ilkesini benimsemektedir. Bu bağlamda, belediye meclisinin beldenin farklı sosyolojik bileşenlerini yansıtmayı gerektiği vurgulanmalıdır. Özellikle meclis, belediyenin sınırları içindeki yerli halkın, azınlıkların ve toplumsal cinsiyet temsiliyetinin sağlanmasını güvence altına almalıdır.

Ayrıca, yerel demokrasi, yerel işlerin çoğulcu bir anlayışla yönetilmesine dayanmaktadır. Başka bir deyişle, yerel meselelerin idaresi, statüleri ve görev alanları farklı olan çeşitli aktörlerin müdahalesine de sahne olmuştur. Öncelikle, geleneksel otoritelerin yerel yönetime güçlü bir biçimde geri dönüşü, sömürgecilik ve yeni devletin merkezîyetçi eğilimleri tarafından bir dönem bastırılmış olan Kamerun sosyo-politik gerçekliklerinin yeniden dikkate alınmasını sağlamıştır. Yerel yönetimler, kendilerine verilen demokrasi

ve yerel kalkınma görevlerini yerine getirirken, özel sektör kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının ve genel anlamda sivil toplumun kayda değer bir şekilde sürece dâhil olduğunu göstermektedir. Sivil toplum hem belediye hem de bölge düzeyinde yürütülen projelerin takibini sağlamak amacıyla oluşturulan istişare mekanizmalarında danışma niteliğinde bir ses hakkına sahiptir.

Bununla birlikte, Kamerun'daki yerelleşme süreci hala birçok zorlukla karşı karşıyadır. Her ne kadar resmi olarak, halka daha yakın ve daha etkili bir yerel yönetiminin kurulacağına dair bir irade beyan edilmiş olsa da merkezi yönetim temsilcileri aracılığıyla vesayet yetkisini kullanarak varlığını korumaktadır. Devletin güçlü varlığı, yerel yönetimin tüm kademelerinde açıkça hissedilmektedir. Daha da önemlisi, bazı yetkiler yerel yönetim birimlerine devredilmiş olmasına rağmen, bu birimlere gerçek anlamda bir mali özerklik sağlanmamıştır.

Ayrıca, yerel seçimlerdeki aday devşirme süreci ele alınmalıdır. Öncelikle, yerel yönetimlerin yalnızca seçim yoluyla oluşturulması, bu yapıya demokratik bir nitelik kazandırmak için yeterli değildir. Kamerun'da yerel seçimlerde siyasi adayların devşirme biçimi, çoğu zaman demokratik ilkelere aykırılıklar göstermektedir. Siyasi partilerin ve medya kuruluşlarının yalnızca etnik veya kimlik temelli eğilimlere sahip olmaları dikkat çekicidir. Bu durum, seçim şeffaflığını ve medyanın bağımsızlığını ciddi biçimde zedelemekte ve çoğu zaman belirli bir etnik grubun desteklenmesine yol açmaktadır. Seçim süreci genellikle aday devşirme üç temel klientelizm unsura dayanmaktadır. Birincisi, ekonomik sermaye: Para savaşın sınırları olduğundan, ekonomik durum aday seçiminde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu doğrultuda, maddi açıdan varlıklı bir bireyin seçim kazanma ihtimali, sınırlı mali olanaklara sahip bir bireyinkine kıyasla çok daha yüksektir. İkincisi, kültürel sermayedir: Bu aşamada, kültürel değerlerin siyasal alana yansması söz konusudur. Geleneklerin ve örflerin koruyucusu olan geleneksel şefler, sahip oldukları geleneksel meşruiyet sayesinde, sıradan vatandaşlara kıyasla daha avantajlı konumdadır. Üçüncüsü ise karizmatik sermayedir: Bazı bireyler, toplumsal statüleri, entelektüel birikimleri veya geçmişteki başarıları sayesinde siyasete girme noktasında daha donanımlı ve kabul edilebilir görülmektedir.

Buna ek olarak, yerel aktörler ile vesayet makamları arasında, hatta yerel aktörlerin kendi aralarında dahi yetki çatışmaları yaşanmaktadır. Tüm bu unsurlar, her ne kadar belli bir

ilerleme kaydedilmiş olsa da Kamerun'daki yerelleşme sürecinin hala tamamlanmamış olduğunu açıkça göstermektedir.

SONUÇ

Afrika’da yerelleşme eğilimleri, 1990’lı yıllardan itibaren uygulamaya konan kurumsal reformlarla belirginleşmektedir. Bu reformlar yerel özerkliği genişletme ve yerel demokrasiyi güçlendirme amacı taşımaktadır. Normatif düzenlemelerdeki ilerlemeler, yerel yönetim kademelerinde demokratik kurumların oluşturulmasıyla sonuçlanmaktadır. Nitekim yerel seçimler, yerel yöneticilerin belirlenmesinde tek yol haline getirilmiştir. Yerelleşme politikaları ile birlikte yalnızca geniş bir temsil ve siyasi katılım sağlanmakla kalmamış, aynı zamanda kamu mallarının topluluk temelli yönetimi de mümkün hale gelmiştir. Yerel düzeyde çok aktörlü yönetim anlayışının yükselmesi sonucu, özel sektör kuruluşları, sivil toplum örgütleri ve geleneksel otoriteler gibi farklı statülerdeki aktörler yeniden yerel yönetim süreçlerine dahil olmaya başlamıştır.

Aynı şekilde Afrika genelinde ve Kamerun’da, temsiliyeti artırmaya yönelik girişimler kayda değer ilerlemeler göstermektedir. Yerel düzeyde seçilmiş temsilciler, belediye ve bölge kademelerinde farklı etnik grupları yeterli düzeyde temsil etmektedir. Sosyolojik bileşenlere saygı göstermek, yerel seçim listelerinin oluşturulmasında vazgeçilmez bir koşul haline gelmektedir. Bu durum yalnızca temsilde adaletin sağlanmasına katkıda bulunmakla kalmamış, aynı zamanda yurttaşların siyasi katılımını da güçlendirmiştir.

Yerelleşme politikaları demokratikleşme hedefinin ötesinde siyasi istikrarı sağlama amacına da hizmet etmektedir. Birçok Afrika ülkesinde ve Kamerun’da yerel düzeyde etnik çatışmalar yaşanmaktadır. Çatışmalar, sadece kültürel farklılıklardan değil yerel iktidar yapıları ve kaynakların paylaşımı üzerindeki rekabetten de beslenmektedir. Dolayısıyla yerel düzeyde iyi bir şekilde tasarlanmış yönetim uygulamalarının etnik temelli ayrışmaları ve çatışmaları azaltacağı beklenmektedir. Nitekim bazı yasal düzenlemelerle pozitif ayrımcılık yapılarak yönetim gücünün bazı etnik gruplar elinde toplanmasının önüne geçilmeye çalışılmaktadır. Kamerun’da İngilizce konuşan bölgelere tanınan özel statü, toplumsal istikrar arayışının bir tezahürüdür.

Yerelleşme ve demokratikleşme yönündeki düzenlemelere rağmen hala bazı sorunlar ve farklı bakış açısından kaynaklı uygulamalar görülmektedir. Söz konusu sorun ve uygulama farklılıklarının temelinde sömürgeci devletlerin bıraktığı mirasın etkisi bulunmaktadır. Yerelleşme ve demokratikleşme, İngiliz sömürge sisteminde kalmış Afrika ülkelerinde (bölgelerinde), Fransız sömürge sistemindeki ülkelere (bölgelere) kıyasla daha başarılı olabilmektedir. İngiliz sistemindekilerde benimsenen yaklaşım,

yerel yönetimlere daha geniş bir özerklik tanırken, Fransız geleneğindeki merkezîyetçilik eğilimleri öne çıkmaktadır. Buradan hareketle İngiliz geleneği etkisindeki ülkelerde yerelleşme ve demokratikleşme çabalarının daha uygun bir iklim bulduğu söylenebilmektedir.

Yerelleşme ve demokratikleşme süreci, İngilizce konuşulan ülkelerde olumlu seyir izlerken diğerlerinde gelgitler yaşamaktadır. Özellikle Fransızca konuşulan ülkelerde siyasi ve idari merkezîyetçi eğilimler varlığını korumaktadır. Yerelleşme politikaları, her fırsatta merkezîyetçiliği sürdürmenin bir aracına dönüştürülmek istenmektedir. Reformlarda bazen yerelleşme izleri bazen de merkezileşme izleri görülmektedir. Bu durum yerelleşme politikalarında istikrar ve belirli bir stratejinin varlığını değil aksine gelgitleri açıklamaktadır. Çünkü merkezî yönetim ve siyasi iktidarlar, ülkedeki kontrolü bırakmak niyetinde değildirler. Merkezî yönetim vesayet denetimi aracılığıyla yerel yönetimleri kendine bağlı tutmaya çabalamaktadır. Bu baği kurmak için idari yetkiler yanında mali kaynaklar da kullanılmaktadır. Merkezî yönetim ve taşra temsilcileri idari bir çok konuda yerel yönetimleri denetlemektedirler. Hatta çoğu zaman vesayet yetkisinin keyfî kullanımı çatışma kaynağı olabilmektedir. Benzer durum kaynak dağıtımında da karşımıza çıkmaktadır. Merkezî yönetim mali kaynakların transferini de bir denetim aracı olarak görmektedir. Dolayısıyla yerelleşmenin önemli bir göstergesi olan mali özerklik oldukça zayıf ve sınırlıdır.

Benzer şekilde yasalarla yerel yönetimlere aktarılmış yetki ve görevlerin bir kısmı uygulamada merkezî yönetim tarafından yürütölmeye devam etmektedir. Oysa yasaların etkinliğı yalnızca yazılı içeriklerine değil, aynı zamanda uygulanabilirliklerine ve uygulamaya geçirilme düzeylerine göre değerlendirilmektedir. Örneğın Kamerun'da yasalara göre bölge yerel yönetimlerine devredilmesi gereken 72 yetki ve görevden yalnızca yirmisi bugüne kadar fiilen devredilmiştir.

Bir başka husus, yerel yönetimlerin anayasal veya yasal korunmasına ilişkindir. Özellikle Fransızca konuşan ülkelerde yerel yönetim birimlerinin hukuki düzenlemeleri arasında belirgin bir eşitsizlik bulunmaktadır. Örneğın Kamerun'da Anayasa hem belediyeyi hem de bölgeyi yerel yönetim birimi olarak tanımasına rağmen farklı yasal düzenlemelere konu olmuşlardır. Bölge yerel yönetim birimi örgütü, yetkileri ve görevleri önemli oranda Anayasa'da düzenlenirken belediyeler yasayla belirlenmektedir. Bu durum, belediye ile bölge arasında anayasal statü bakımından bir dengesizlik yaratmaktadır.

Yaşanan sorunlar ve farklı uygulamalar genel olarak Afrika’da özel olarak Kamerun’da yerelleşme sürecinin demokratikleşme beklentisi ile merkezi yönetimin direnişi arasında sıkışıp kaldığını göstermektedir. Afrika ülkelerinin bu durumu bazen Batı tipi yönetim kurumlarının ithal edildiğinden kaynaklanığı ifade edilmektedir. Her ne kadar kendini kanıtlamış yönetim modelleri kullanılsa da beklenen sonuçları veremeyebilmektedir. Oysa ithal edilen kurumsal yapılardan çok uygulama eksiklikleri başarısızlıkta belirleyici olmaktadır.

Belirleyici olan eksikliklerden birincisi Afrika liderlerinin bir kısmının iktidarlarını kişiselleştirmeleridir. Güç ve iktidarın kişiselleştirilmesi hem ulusal hem yerel düzeyde etkisini göstermektedir. Kişisel çıkarlar kamu yararının önüne geçebilmektedir. İkinci eksiklik yerel seçilmişlerin yeterliliğine ilişkindir. Örneğin Kamerun’da, 2012 tarihli seçim kanunu yerel seçimlerde aday olabilmek için yalnızca Fransızca veya İngilizce okuyup yazabilme koşulunu öngörmektedir. Üçüncü eksiklik ise yerel seçimlerde aday devşirme uygulamasıdır. Afrika genelinde ve Kamerun’da yerel seçimlerde adayları belirleme biçimi, çoğu zaman demokratik ilkelere aykırılık teşkil etmektedir. Siyasi partiler ve medya kuruluşları etnik temelli eğilimleri öne çıkarmaktadır.

Afrika’daki yerelleşme uygulamaları her ne kadar sınırlı kalmış olsa da geçmişe göre önemli kazanımlar söz konusudur. Özellikle liberal politikaların etkisiyle vatandaş odaklı yerel demokrasinin kapıları aralanmıştır. Yerel demokrasi kapısının daha geniş bir açıklığa kavuşması, kıtanın tarihsel, siyasal ve toplumsal özelliklerinin göz önüne alınmasıyla mümkün olacaktır. Bu noktada merkezi yönetimin işgal ettiği alanların bir kısmını geleneksel şeflikler gibi yerel aktörlere bırakması etkili rol oynayacaktır. Geleneksel şeflerin siyasal ve idari arenaya yeniden dönmesi, sadece yerel demokrasi açısından değil toplumsal barış için de kazanımlar getirecektir. Nitekim bu çerçevede Kamerun’da 2019 yılında İngilizce konuşulan bölgelerde geleneksel otoritelerin temsilini sağlayan kurumsal yapılar oluşturulmuştur. Ancak uygulama sonuçlarını değerlendirmek için henüz erkendir.

Bu tez genelde Afrika’da ve özelde Kamerun’da, yerelleşme ve demokrasi arasındaki ilişkilere bir analiz sunmaya çalışmıştır. Tez, teorik olarak demokratik değerleri tesis edeceği beklenen yerel yönetim sisteminin uygulamada gerçek anlamda bir yetki ve görev paylaşımına yönelmediğini ortaya koymaktadır. Bunun yanında tezin başlıca eksik yönü, Kamerun’daki yerelleşme politikalarının İngilizce konuşulan bölgelerdeki krize etkisini

derinlemesine analiz edememiş olmasıdır. Bu konuda yalnızca genel bir çerçeve sunulmuştur. Zira bu krizin çözümünde bir araç olarak kabul edilen yerelleşme politikalarının uygulaması yenidir ve sonuçları ortaya henüz çıkmamıştır. Yeni 2019 reformlarının testi tamamlanmamıştır. Gelecekte bu konunun yeni araştırmalarda ve tezlerde gündeme gelmesi beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abbink, J. (1998). Briefing: The Eritrean–Ethiopian border dispute. *African Affairs*, 97(389), 551–565.
- Abèlès, M. (2002). *Dictionnaire de l’Ethnologie et de l’Anthropologie*. Presse Universitaire de France.
- Abèlès, M. (2006). *Politique de la survie*. Flammarion.
- Acheampong, A. O., Dzator, J., Abunyewah, M., Erdiaw-Kwasie, M. O., ve Opoku, E. E. O. (2023). Sub-Saharan Africa’s tragedy: Resource curse, democracy and income inequality. *Social Indicators Research*, (168), 471–509.
- Achor, N. B. (2025). Decentralisation and local governance: Challenges and opportunities. *Asian Journal of Social Science and Management Technology*, 7(3), 43–50.
- Adamolekun, L. (1999). *Public Administration in Africa*. Westview Press.
- Ahanhanzo-Glèlè, M. (1982). La constitution ou loi fondamentale. P.-F. Gonidec (Ed.), *Encyclopédie juridique de l’Afrique* içinde (ss. 33-47), Les Nouvelles Editions Africaines.
- Aïvo, F. J. (2012). La crise de normativité de la constitution en Afrique. *Revue du Droit Public et de la Science Politique en France et à l’Étranger*, (1), 141–180.
- Akçakaya, M. (2003). Fransa’da yerel yönetimler ve halkın karar alma sürecine katılımı, *Gazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, 5(1), 153–174.
- Ake, C. (1981). *A political economy of Africa*. Longman.
- Akouafane, E. J. C. (2009). *La décentralisation administrative au Cameroun*. L’Harmattan
- Aliyou, S. (2020). La réforme du droit des collectivités territoriales décentralisées au Cameroun, *Revue RAMRES/SJP*, (2), 105-133.
- Altın, A. (2013). Kamu hizmeti anlayışında değişim. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 101–118.
- Amin, S, Arrighi, G., Chesnais, F., Harvey, D., Itoh, M. ve Katz, C. (2006). Qu’est-ce que le Néolibéralisme ? *Actuel Marx*, (40), 12-23.
- Anayurt, Ö. (2019). *Anayasa hukuku : Genel kısım* (2. Basım). Seçkin Yayıncılık.
- Andeweg, R. B. (2000). Consociational democracy. *Annual Review of Political Science*, 3(1), 509–536.
- Angers, M. (2000). *Initiation à la méthodologie des sciences humaines*. CEC Publishing.

- Ango Akono, Y. C. (2018). *La citoyenneté administrative au Cameroun : contribution à la dynamique d'amélioration des relations entre l'Administration et les administrés au Cameroun de 1990 à nos jours* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Yaoundé II.
- Anignikin, S. C. (2010). Les élites africaines et l'indépendance : le cas des « évolués » du Bénin. *Ostre-mer. Revue d'Histoire*, 97(368–369), 21–35.
- Arendt, H. (1983). *Between past and future: Eight exercises in political thought*. PenguinBooks.
- Arendt, H. (1994). İnsanlık durumu. B. S. Şener (Çev). İletişim Yayıncılık.
- Arıkboğa, E. (2018). Yerinden yönetim ve merkezileşmiş büyükşehir sisteminde yetkilerin dağıtılması. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, 6(1), 1–26.
- Arrey, W. H. (2022). Fast-Tracking' decentralisation for sustainable local development and peace in Cameroon: Lessons from the past and current implications. *Public Policy and International Affairs Academic Journal*, 4(3), 21–39.
- Arslan, Y. E. (2018). İngiltere'de yerelleşme politikaları ve yerel yönetimler. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(4), 2868–2884.
- Assana. (2017). *Democratisation, ethnicité et recherche hegemonique locale au Cameroun : Le cas de la region de L'Adamaoua* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Yaoundé II.
- Augé, P. vd., (1931). *Larousse du XXe siècle en six volumes* (Tome 4). Librairie Larousse.
- Awono Abodogo, F. P. (2021). Le contrôle de la légalité du représentant de l'État sur les collectivités territoriales décentralisées au Cameroun. *Revue Constitution & Consolidation*, (5), 279–308.
- Ayee, J. R. A. (2008). The balance sheet of decentralization in Ghana. Saito (Éd.), *Foundations for local governance: Decentralization in comparative perspective* içinde (ss. 233–258), Physica-Verlag.
- Azam, J. P., ve Morrisson, C. (1999). *Conflits et croissance en Afrique : Le Sahel*. Éditions OCDE.
- Bacquè. M-H. Henri, B. ve Sintomer, Y. (2005). *Gestion de proximité et démocratie Participative : une perspective comparative*. La Découverte.
- Badie, B. (1992). *L'Etat importé : L'occidentalisation de l'ordre politique*. Fayard
- Bado, A. B. (2013). *L'État Postcolonial Face aux entités Infra-étatiques : Entre coopération et résistance, compromis et compromission : Le cas du Burkina Faso* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Laval University.

- Balla Manga, L. P. (2022). La libre administration des collectivités territoriales décentralisées Dans le nouveau droit camerounais de la décentralisation. *Revue Intégrale*, (8), 145-177.
- Barber, B. R. (1984). *Strong democracy: Participatory politics for a new age*. University of California Press.
- Bardhan, P. (2002). Decentralization of governance and development. *Journal of Economic Perspectives*, 16(4), 185–205.
- Bardhan, P., ve Mookherjee, D. (2000). Capture and governance at local and national levels. *American Economic Review*, 90(2), 135–139.
- Barrué-Belou, R. (2014). Le phénomène de décentralisation est-il propre au système centralisé ? J. C. Regourd ve D. Guignard (Ed.), *La décentralisation 30 ans après* içinde (ss.79–91), Presses de l'Université Toulouse Capitole.
- Bayart, J. F. (1979). *L'État au Cameroun*. Presses de la Fondation Nationale des Sciences.
- Bayart, J. F. (1989), *L'Etat en Afrique. La politique du ventre*. Fayard.
- Baye, F. M. (2010). Implications of the Bakassi conflict resolution for Cameroon. *African Journal on Conflict Resolution*, 10(1), 9–34.
- Baysal, T. (2017). Neo-liberalizm tartışmaları çerçevesinde kamu yönetiminin dönüşümü: Türkiye pratiği. *Karabük Üniversitesi İİBF Dergisi*, 8(15), 171–195.
- Beaud, M. (2003). *L'art de la thèse : Comment présenter et rédiger une thèse de doctorat, un mémoire de Dea ou tout autre diplôme universitaire à l'ère du net*. La Découverte.
- Beaud, O. (2009). *Théorie de la fédération*. Presses Universitaires de France.
- Beaulieu, A. P. (2005). World hegemony, 900–300 B.C. D. T. Snell (Ed.), *A Companion to the Ancient Near East* içinde (ss. 59–68), Blackwell.
- Berkün, S. (2017). Kamu açısından yönetim. *Hak-İş Uluslararası Emek ve Toplum Dergisi*, 6(16), 638–664.
- Berman, B. J. (1990). *Control & crisis in colonial Kenya: The dialectic of domination*. Ohio University Press.
- Betts, R. F. (1965). *Decolonization: A general survey of the subject*. Macmillan.
- Biard, M. (2007). *Les lilliputiens de la centralisation : Des intendants aux préfets, les hésitations d'un modèle français*. Champ Vallon.
- Bilge, S. (2007). İngiliz yerel yönetimlerinde performans ölçüm uygulamaları. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(1), 1-20.

- Bingöl, N., Turan, İ. ve Şirin, G. (2008). *Birleşik krallık'ta kamu yönetimi reformları (1979 2008)*. Matus Yayıncılık.
- Biwole, G. (1984). *L'institution communale au Cameroun*. SOPECAM.
- Blondiaux, L. (2001). Démocratie locale et participation citoyenne : la promesse et le piège. *Mouvements*, 18(5), 44–51.
- Boahen, A. A. (1987). *Colonialism Appraised: African Perspectives on Colonialism*. Johns Hopkins University Press.
- Bockel, A. (1982). L'Administration territoriale et locale. *Encyclopédie juridique de l'Afrique, Tome I : L'État et le droit* içinde (ss. 171–195). NEA.
- Bodin, J. (1993). *Les six livres de la République*. G. Mairat (Éd.). Librairie Général Française.
- Bouba, A. (2023). *L'Intérêt général dans le constitutionnalisme des Etats d'Afrique noire francophone* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Maroua.
- Boudet, C. (2003). L'émergence de la démocratie consociative à Maurice (1948–1968). *Annuaire des Pays de l'Océan Indien*, (17), 325–336.
- Boudreau, J. A. (2003). Questioning the use of “local democracy” as a discursive strategy for political mobilization in Los Angeles, Montreal and Toronto. *International Journal of Urban and Regional Research*, 27(4), 793–810.
- Boulenger, S., Gauthier, I., ve Vaillancourt, F. (2012). *Déconcentration, délégation et dévolution : Avantages, inconvénients et mise en place*. Centre Interuniversitaire de Recherche en Analyse des Organisations (CIRANO). Série Scientifique 22. <https://cirano.qc.ca/files/publications/2012s-22.pdf>
- Bourgoin, H. (1984). *L'Afrique malade du management*. Jean Picollec.
- Bouvier, M. (2011). *Les finances locales* (14e éd.). LGDJ.
- Bratton, M., ve van de Walle, N. (1997). *Democratic experiments in Africa: Regime transitions in comparative perspective*. Cambridge University Press.
- Breuillard, M. (2001). Local government et centralisation en Angleterre. *Annuaire des Collectivités Locales*, (21), 739–745.
- Briant, P. (1996). *From Cyrus to Alexander: A History of the Persian Empire*. Eisenbrauns.
- Brocheux, P., El Mechat, S., Frey, M., Hack, K., Nanta, A., Randrianja, S., ve Regnault, J.-M. (2012). La décolonisation britannique. P. Brocheux, (Éd.), *Les décolonisations au XXe siècle : La fin des empires européens et japonais* içinde (ss. 240–247), Armand Colin.

- Bulmer, W. E. (2017). *Local Democracy*, (manuel/pré-guide), International Institute for Democracy and Electoral Assistance.
- Bulmer, W. E. (2021). *Opposition and legislative minorities: Constitutional roles, rights and Recognition*. International IDEA
- Bulut, Y., ve Bimay, M. (2020). Karşılaştırmalı yerel yönetimler analizi: İngiltere ve Türkiye örnekleri. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 16(29), 2263–2298.
- Burdeau, G. (1980). *Traité de science politique*, (3e éd.). Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence.
- Bwalya, K. J., ve Mutula, S. M. (2016). A conceptual framework for e-government development in resource-constrained countries: The case of Zambia. *Information Development*, 32(4), 1183–1198.
- Bwele, G. (1981). *L'Encyclopédie de la République Unie Du Cameroun*, Nouvelles Editions Africaines.
- Cabral, L. (2011). *Decentralisation in Africa: Scope, motivations and impact on service delivery* (Future Agricultures Working Paper No. 20). Overseas Development Institute.
- Cadart, J. (1975). *Institutions politiques et droit constitutionnel*. Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence.
- Caiden, G. E. (1991). *Administrative reform comes of age*. W. de Gruyter.
- Calaferte, L. (2006). *Traversée, Carnets XII*. Gallimard.
- CGLU (2008). *La décentralisation et la démocratie locale dans le monde*. Premier Rapport Mondial de Cités et Gouvernements Locaux Unis, L'Harmattan.
- Chabal, P. ve Daloz, J. P. (2001). *Africa works: Disorder as political instrument*. Indiana University Press.
- Chafer, T. (2002). *The end of empire in French West Africa: France's successful decolonization?* Berg.
- Chapus, R. (2001). *Droit Administratif Général* (15 éd.). Montchrestien.
- Chartier, A. (2016). *Transferts et appropriations de modèles de développement : l'exemple de la décentralisation en Haïti et à Madagascar* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Bordeaux.
- Chazan, N. (1980). *The anatomy of empire: French presence in West Africa*. Longman.
- Cheka, C. (2007). The state of the process of decentralisation in Cameroon. *Africa Development*, 32(2), 181–196.

- Chilver, P. H. (1977). British Colonial Administration in the Southern Cameroons. *Paideuma*, 23(2), 59–66.
- Cogneau, D. (2006). *L'Afrique des inégalités : où conduit l'histoire*. Éditions Rue d'Ulm.
- Coleman, J. S. (1958). *Nigeria: background to nationalism*. University of California Press.
- Collier, P. (2007). *The bottom billion: Why the poorest countries are failing and what can be done about it*. Oxford University Press.
- Commission de l'Union Africaine. (2013). *Délimitation et démarcation des frontières en Afrique : Le guide de l'utilisateur*.
- Conac, G. (1993). *L'Afrique en transition vers le pluralisme politique*. Economica.
- Constantinesco, V., ve Pierré-Caps, S. (2006). *Droit constitutionnel* (2e éd.). Presses Universitaires de France.
- Conyers, D. (2007). Decentralisation and Service Provision. *IDS Bulletin*, 38(1), 7–17.
- Cooper, F. (1996). *Africa since 1940: The past of the present*. Cambridge University Press.
- Cope, S., Leishman, F., ve Starie, P. (1997). Globalization, New Public Management and the enabling state. *International Journal of Public Sector Management*, 10(6), 444–460.
- Coquart, P., ve Bourjij, S. (2010). *Décentralisation et financement des collectivités locales en Afrique subsaharienne : le cas de l'Afrique de l'Ouest*. Think Tank Financement des PME. https://www.pseau.org/outils/ouvrages/esf_tfd100_decentralisation_et_financement_des_collectivites_locales_en_afrique_subsaharienne_le_cas_de_l_afrique_de_l_ouest_2010.pdf
- Coquery-Vidrovitch, C. (2012). Frontières africaines et mondialisation. *Histoire Politique*, 17(2), 149–164.
- Cornu, G. (1999). *Vocabulaire juridique*. Presses Universitaires de France.
- Coştu, Y. (2005). Küreselleşme üzerine bazı düşünceler. *Gazi Üniversitesi Çorum İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(7-8), 95-104.
- Coulibaly, S. (2019). La décentralisation au Mali. J. L. Pissaloux (Ed.), *La décentralisation dans les pays Francophones d'Afrique de l'Ouest* içinde (ss.155-189). L'Harmattan.
- Crawford, G. B. (1997). Foreign aid and political conditionality: Issues of effectiveness and Consistency. *Democratization*, 4(3), 69–108.

- Crawford, H. E. W. (2004). *Sumer and the Sumerians* (2e éd.). Cambridge University Press.
- Crook, R. ve Manor, J. (1998). *Democratic décentralisation in South Asia and West Africa*. Cambridge University Press.
- Crouch, C. (2004). *Post-democracy*. Polity Press.
- Crowder, M. (1964). Indirect rule: French and British Style. *Africa: Journal of the International African Institute*, 34(3), 197–205. <https://doi.org/10.2307/1158021>.
- Crowder, M. (1968). *West Africa under colonial rule*. Hutchinson.
- Crozat, C. (1946). *Amme hukuku dersleri: Cilt II – Kısım II (Orta zamanlar)*. İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Çağdaş, T. (2019). Federal ve üniter devletlerin yerinden yönetim birimlerinin benzerlik ve farklılıkları açısından incelenmesi. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1), 161–180.
- Çalık Topuz, Z. (2016). Küreselleşmenin ulus devlete etkileri. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 13–26.
- Çelik, M. Y. (2012). Boyutları ve farklı algılarıyla küreselleşme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(32), 57-73.
- Çımrın, F. K. (2009). Küreselleşme, neo-liberalizm ve refah devleti ilişkisi üzerine. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (23), 195–205.
- Çitçi, O. (1989). *Yerel yönetimlerde temsil : Belediye örneği*. TODAİE Yayını.
- Çukurçayır, M. A. (2008). Yerel yönetimler ve yerel siyaset. *Yerel yönetimler ve siyaset (sempozyumu bildirileri)* içinde (ss. 15–35). Okutan Yayınları.
- Dabène, O. (2007). *Les partis politiques en Afrique noire francophone* (3e éd.). Karthala.
- Dahl, R. A. (1991). *Democracy and its critics*. Yale University Press.
- Dahl, R. A. (1998). *On Democracy*. Yale University Press.
- Dansou, D. H., ve Carrier, M. (2023). Décentralisation en Afrique subsaharienne Francophone : Difficultés des gouvernements, engagement innovant de la société civile. *Governance Review*, 20(1), 47–73.
- Davidson, B. (1966). *The African past; chronicles from antiquity to modern times*. Collier Books.
- De Sardan, J., P. O. (2004). État, bureaucratie et gouvernance en Afrique de l'Ouest francophone : Un diagnostic empirique, une perspective historique. *Politique Africaine*, 96(4), 139-162.

- Decourt, A., ve Gleize, F. (2006). *Démocratie participative en Europe : guide de bonnes Pratiques* (Série : Citoyenneté et démocratie participative), Conseil de l'Europe, 8.
- DeLancey, M. D., ve DeLancey, R. M. (2019). *Historical Dictionary of the Republic of Cameroon*. Rowman & Littlefield.
- Delcamp, A. (1995). *Les collectivités décentralisées de l'Union européenne*. La Documentation Française.
- Delcamp, A., ve Loughlin, J. (2002). *La décentralisation dans les États de l'Union Européenne*. Dalloz
- Demanté, M.-J., ve Tyminski, I. (2008). Décentralisation et gouvernance locale en Afrique : Des processus, des expériences, IRAM. <https://www.iram-fr.org/ouverturepdf.php?file=426.pdf>
- Deng, F. M. (1984). *The Dinka of the Sudan*. Waveland Press.
- Denters, B., ve Rose, L. E. (2005). *Comparing local governance: Trends and development (Local Governance in Industrialized Countries)*. Palgrave Macmillan.
- Despy, G. (1968). Villes et campagnes aux IXe et Xe siècles : L'exemple du pays mosan. *Revue du Nord*, 50(197), 145–168.
- Diamond, L. (1999). *Developing democracy: Toward consolidation*. Johns Hopkins University Press.
- Diamond, L. (2009). *The spirit of democracy: The struggle to build free societies throughout the world*. Times Books.
- Diané, C. (1990). *Les grandes heures de la FEANF*. Chaka.
- Dimier, V. (2004). *Le gouvernement des colonies. Regards croisés franco-britanniques*. Université de Bruxelles.
- Diop, D. (2006). *Décentralisation et gouvernance locale au Sénégal : Quelle pertinence pour le développement local ?* L'Harmattan.
- Diouf, M. (1994). L'échec du modèle démocratique du Sénégal, 1981–1993. *Afrika Spectrum*, 29(1), 47–64.
- Donier, V. (2014). *Droit des collectivités territoriales*. Dalloz
- Dosso, K. (2012). Les pratiques constitutionnelles dans les pays d'Afrique noire francophone : Cohérences et incohérences. *Revue Française de Droit Constitutionnel*, 90(2), 57–85. <https://doi.org/10.3917/rfdc.090.0057>

- Dounian, A. (2022). L'identité du chef traditionnel dans le nouveau constitutionnalisme en Afrique. *Jus Politicum*, (28), 233-268.
- Drucker, P. F. (1980). *Managing in turbulent times*. Harper & Row.
- Du Bois de Gaudusson, J. D. (2008). Constitution sans culture constitutionnelle n'est que ruine du constitutionnalisme. S. Milacic (Éd.), *Démocratie et liberté : tension, dialogue, confrontation* içinde (ss. 333–348). Bruylan.
- Duignan, P., ve Gann, L. H. (1986). *Colonialism in Africa, 1870–1960. The Economics of decolonization*. Cambridge University Press.
- Duran, M. (2014). Satraplık sisteminin Pers yönetim teşkilatındaki yeri [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Duran, P., ve Thoenig, J. C. (1996). L'État et la gestion publique territoriale. *Revue Française de Science Politique*, 46(4), 580–623.
- Durkheim, É. (1992). *L'éducation morale*. Presses universitaires de France.
- Dursun, D. (2012). *Siyaset bilimi* (6. baskı). Beta Yayınevi.
- Easton, D. (1953). *The Political System. An Inquiry into the State of Political Science*, Knopf.
- Edwards, B., Yilmaz, S., ve Boex, J. (2014). *Local government discretion and accountability in Sierra Leone*. IDG Working Paper. Urban Institute.
- Effa, M. J. (2022). *Les régions constitutionnelles : Essai sur l'évolution, les missions et fonctionnement d'une institution nouvelle au Cameroun* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Yaoundé II
- Elazar, D. J. (1987). *Exploring Federalism*. University of Alabama Press.
- Elkins, C. (2005). *Britain's gulag: The brutal end of empire in Kenya*. Pimlico.
- Elong Mbassi, J. P. (2007a). *Les politiques de décentralisation dans la gouvernance des États africains*. Conférence donnée à l'École Nationale d'Administration.
- Englebert, P., Tarango, S., ve Carter, M. (2002). Dismemberment and suffocation: A Contribution to the debate on African boundaries. *Comparative Political Studies*, 35(10), 1093–1118.
- Erbay, Y. (1994). Fransa'da idari sistem ve yerel yönetimler, *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8(2), 58-74.
- Eroğlu, H. (1985). *İdare hukuku* (4. baskı). Işın Yayıncılık.
- Ertan, B. (2002). Yerel yönetim kavramı. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 11(1), 22–30.

- Ertan, B. (2008). *Küreselleşme sürecinde yerel hizmet ve yerel siyaset*. Ankara Üniversitesi, Ernst Reuter İskan ve Şehircilik Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Ertan, B. (2018). Küreselleşme ve yerel yönetimlerin geleceği. A. Mengi ve D. İşçioğlu (Eds.), *Küreselleşme sürecinde yerel hizmet, yerel siyaset içinde* (ss. 45–53). Ankara Üniversitesi Ernst Reuter İskân ve Şehircilik Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Eryılmaz, B. (2017). *Kamu yönetimi* (10. baskı). Umuttepe Yayınları.
- Esplugas-Labatut, P., Viguier, J., Euzet, C., ve Mouton, S. (2010). *Droit constitutionnel* (5^eéd.). Éditions Ellipses.
- Essomba, A. C., Tanjong, M. F., ve Ndongo, A. M. (2004). La décentralisation au Cameroun : un grand chantier démocratique. *Télescope*, 11(3), 18–21.
- Essomba, F. A. (2025, 5 Mayıs). La gestion de la commune décriée. *La Nouvelle Expression*.
- Essomba, V. D. P. (2021). Dotation générale de la décentralisation et financement des collectivités territoriales décentralisées dans la région du Centre (Cameroun). *Revue du Contrôle de la Comptabilité et de l'Audit*, 5(2), 246–262.
- Essono Ovono, A. (2009). L'autonomie financière des collectivités locales en Afrique noire Francophone : le cas du Cameroun, de la Côte-d'Ivoire, du Gabon et du Sénégal. *Revue Afrilex*. https://afrilex.u-bordeaux.fr/wp-content/uploads/2021/03/4-_L_autonomie_financiere_des_collectivites_locales_en_Afrique_noire_francophone_-_le_cas_du_Cameroun_de_la_Cote_d_Ivoire_du_Gabon_et_du_Senegal.pdf
- Evans-Pritchard, E. E. (1940). *The Nuer: A description of the modes of livelihood and political institutions of a Nilotic people* (8e éd.). Clarendon Press.
- Evliyaoğlu, S. A. (2024). *Centralisation, décentralisation et régionalisation dans les États unitaires Français et Turc*. L'Harmattan.
- Fandjip, O. (2013). Le recours de tutelle dans le contentieux des actes des autorités municipales au Cameroun : entre consécration législative et incertitudes jurisprudentielles. *Les Annales de Droit*, (7), 93–109.
- Fandjip, O. (2020). La justice administrative de proximité au Cameroun. *Recht in Afrika*, 23(20), 248–269.
- Fanon, F. (1961). *Les damnés de la terre*. François Maspéro.
- Fauchard, L., ve Mocellin, P. (2012). *Démocratie participative : progrès ou illusions ?* L'Harmattan.
- Fauvelle, F. X. (Ed.). (2018). *L'Afrique ancienne : De l'Acacus au Zimbabwe : 20 000 ans avant notre ère–XVIIe siècle*. Belin.

- Favoreu, L., Gaïa, P., Ghevontian, R., Mestre, J. L., Pfersmann, O., Roux, A., ve Scoffoni, G. (2013). *Droit Constitutionnel* (16e éd.). Dalloz.
- Fay, B., Cook, F. L., ve Page, B. I. (2002). *Navigating public opinion: Polls, policy, and the future of American democracy*. Oxford University Press.
- Faye, B. (2015). *Jeunes ruraux, migrations et participation citoyenne : Le cas des communes du Sénégal oriental*. Éditions Universitaires Européennes.
- Fischer, F. (1993). Citizen participation and the democratization of policy expertise: From theoretical inquiry to practical cases. *Policy Sciences*, 26(3), 165–187. <https://doi.org/10.1007/bf00999715>
- Fogui, J. P. (1990). *L'intégration politique au Cameroun : Une analyse centre-périphérie*. Librairie générale de droit et de jurisprudence.
- Foucher, M. (2014). *Frontières d'Afrique : Pour en finir avec un mythe*. CNRS Éditions.
- Fox, C. J., ve Miller, H. T. (1995). *Postmodern public administration : Toward discourse* (Rev. éd.). Sage Publications.
- Frinault, T. (2012). La décentralisation : retour sur deux siècles de réformes. *Métropolitiques*. <https://metropolitiques.eu/La-decentralisation-retour-sur-deux-siecles-de-reformes.html>
- Fukuyama, F. (1992). *The end of history and the last man*. Free Press.
- Garnsey, P., ve Saller, R. (1987). *The Roman Empire: Economy, society and culture*. University of California Press.
- Gaudin, J.-P. (2007). *La démocratie participative*. Armand Colin.
- Gazibo, M. (2010). *Introduction à la politique Africaine*. Presses de l'Université de Montréal.
- Gediz O. B. G., ve Arpazlı, F. T. (2019). Neoliberalizm ve yerel yönetim bağlamında kamu-özel sektör işbirliklerinin yerel girişimcilik üzerine etkileri. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 26(3), 763–782.
- Geray, C. (1995). Yerel demokrasi, özerklik ve halk katılımı. *Yeni Türkiye Dergisi*, 1(4), 72-75.
- Geschiere, P. (2009). *The Perils of belonging: Autochthony, citizenship, and exclusion in Africa and Europe*. University of Chicago Press.
- Giddens, A. (2004). *Modernliğin sonuçları*, E. Kuşdil (Çev). Ayrıntı Yayınları.
- Girardet, R. (1972). *L'idée coloniale en France : de 1871 à 1962*. Bartillat.
- Girardon, J. (2018). *Les collectivités territoriales* (4e éd.). Ellipses.

- Giraud, O. (2009). De la démocratie de négociation à la démocratie délibérative : débats théoriques et trajectoires nationales. *Négociations*, 12(2), 215–227.
- Gonidec, P. F. (1988). A quoi servent les constitutions africaines ? Réflexion sur le constitutionnalisme africain. *Revue juridique et politique : Indépendance et Coopération*, 42(4), 849-866.
- Gökçe, G. (2003). Küreselleşme ve yerelleşme ilişkileri üzerine bir tartışma. M. A. Çukurçayır ve A. Tekel (Ed.), *Yerel ve kentsel politikalar içinde* (ss. 205-228). Çizgi Kitabevi.
- Gökçe, G. (2011). Neoliberalizmin krizi ve yeni devlet yönetim modeli arayışları. *Türk İdare Dergisi*, (471–472), 99–116.
- Göktolga, O., ve Ekici, S. (2016). A local governance experience in Turkey: From local agenda 21 s to the city councils. *Birey ve Toplum*, 6(12), 107–127.
- Görmez, K. (1997). *Yerel demokrasi ve Türkiye: Yerel yönetim ve belediyeler*. Vadi Yayınları.
- Grawitz, M. (1986). *Méthode des sciences sociales*. Dalloz.
- Grefe, X. (2005). *La décentralisation*. La Découverte.
- Grimsey, D., ve Lewis, M. K. (2004). *Public private partnerships: The worldwide revolution in infrastructure provision and project finance*. Edward Elgar Publishing.
- Guèye, B. (2009). La démocratie en Afrique : succès et résistances. *Pouvoirs*, 2(129), 5–26.
- Guèye, C., ve Mbaye, A. (2004). *Décentralisation, développement local et droits humains au Sénégal* [Konferans sunumu]. Genève, Suisse.
- Guimdo Dongmo, B. R. (1998). Les bases constitutionnelles de la décentralisation au Cameroun : Contribution à l'étude de l'émergence d'un droit constitutionnel des collectivités territoriales décentralisées. *Revue Générale de Droit*, 29(1), 79–100.
- Guimdo Dongmo, B. R. (2022). La région en droit public camerounais : quel Janus juridique ? *Revue de la Recherche Juridique*, (2022/1), 493-514.
- Gutheil, L. (2024). *Decentralization and its effects on urban governance in Africa*. IFRI Studies, Sub-Saharan Africa Center.
- Güler, B. A. (2013). *Yerel yönetimler : Liberal açıklamalara eleştirel yaklaşım*. İmge Kitabevi.
- Habermas, J. (1978). *Knowledge and human interests* (2nd ed.). Heinemann.

- Habermas, J. (1997). *Between facts and norms: Contributions to a discourse theory of law and democracy*. MIT Press
- Hagberg, S. (2010). Decentralisation and citizen participation in West Africa. *Bulletin de L'APAD*, (31–32), 3–34.
- Hamon, F., ve Troper, M. (2014), *Droit constitutionnel*. Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence.
- Hardt, M., ve Negri, A. (2000). *Empire*. Harvard University Press.
- Hargreaves, J. D. (1988). *Decolonization in Africa*. Longman.
- Harrison, G. (2004). *The World Bank and Africa: The construction of governance states*. Routledge.
- Harwood, S. (2024). *Séquelles identitaires et culturelles de la colonisation et de l'esclavage sur les communautés afro-descendantes*. Foundation Mulumba International. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/issues/digitalage/cfis/subm-third-session-permanent-cult-reco-fondation-mulumba-international.pdf>
- Hauriou, M. (2002). *Précis de droit administratif et de droit public*. Dalloz.
- Heeks, R. (2002). Information systems and developing countries: Failure, success, and local improvisations. *The Information Society*, 18(2), 101-112.
- Heinelt, H., ve Hlepas, N, K. (2006). Typologies of Local Government Systems. H. Bäck, H. Heinelt, ve A. Magnier (Eds.), *The European Mayor: Political leaders in the changing context of local democracy* içinde (ss. 21–42). VS Verlag Für Sozialwissenschaften.
- Hesse, J. J., ve Sharpe, L. J. (1991). Local government in international perspective: some comparative observations. J. J. Hesse (Ed.), *Local government and urban affairs in international perspective* içinde (ss. 603–621). Nomos Verlagsgesellschaft.
- Heywood, A. (2007). *Political ideologies: An Introduction* (4e éd.). Palgrave Macmillan.
- Heywood, A. (2016). *Siyasi ideolojiler* (10. Baskı). BB101 Yayınları.
- Hilgers, M. (2011). L'autochtonie comme capital : Appartenance et citoyenneté dans L'Afrique urbaine. *Social Anthropology*, 19(2), 143-148.
- Hill, D. M. (1974). *Democratic theory and local government*. Allen & Unwin.
- Hiskett, M. (1984). *The development of Islam in West Africa*. Longman.
- Hope, K. R. S. (2003). *Corruption and development in Africa: Lessons from country case studies*. Palgrave Macmillan.

- Horden, P., ve Purcell, N. (2000). *The Corrupting sea: A study of Mediterranean history*. Wiley.
- Hubert, W. K. (2021). Traditional authorities and decentralisation in Cameroon. *International Journal of Research and Innovation in Social Science*, 5(12), 28–34.
- Huntington, S. P. (1991). *The third wave: Democratization in the late twentieth century*. University of Oklahoma Press.
- Huntington, S. P. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. Simon & Schuster Editions.
- Hunwick, J. O. (1999). *Timbuktu and the Songhay Empire: Al-Sa‘dī’s Ta’rīkh al-sūdān down to 1613 and other contemporary documents*. E. J. Brill.
- Hurard, M. (2011). *La participation citoyenne au développement durable à l’échelle locale en Europe* [Think Tank Européen pour la Solidarité Raporu].
- Hyden, G. (1983). *No shortcuts to progress: African development management in perspective*. Heinemann Educational Publishers.
- Isichei, E. (1977). *A History of the Igbo People*. Palgrave Macmillan.
- Işıklı, A. (1997). Kamu kesimi ve siyasal rejimin demokratikleşmesi. *Mülkiyeliler Birliği Dergisi*, 21(200), 75-79.
- İnanç, H., ve Ünal, F. (2006). İngiltere’de yerel yönetimler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (16), 125–140.
- İsbir, B. (2009). Temsili demokrasi anlayışına göre yerel yönetimlerde özerklik. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1572–1599.
- Jacqué, J. P. (1998). *Droit constitutionnel et institutions politiques*. Dalloz.
- Jones, A. H. M. (1971). *The Cities of the Eastern Roman Provinces* (2nd ed.). Clarendon Press.
- Joseph, R. A. (1977). *Radical nationalism in Cameroon: Social origins of the U.P.C. rebellion*. Clarendon Press.
- Kakumba, U. (2010). Local government citizen participation and rural development: Reflections on Uganda’s decentralization system. *Revue Internationale des Sciences Administratives*, 76(1), 183–192.
- Kaldaoussa, J. (2025, 6 Mayıs). Le préfet traine les conseillers regionaux et des lamibès en justice. *L’Observateur du Septentrion*.
- Kamto, M. (1987). *Pouvoir et droit en Afrique noire : Essai sur le fondement du constitutionnalisme dans les Etats d’Afrique noire Francophone*. L.G.D.J.

- Kamto, M. (1995). La dynamique constitutionnelle du Cameroun indépendant, *Revue Juridique Africaine*, (1-3), 7–49.
- Kant, E. (1993). *Vers la paix perpétuelle* P. Foulquié (Çev.) Flammarion.
- Kantorowicz, E. (1969). *The King's Two Bodies: A Study in Medieval Political Theology*. Princeton University Press.
- Kanyinga, K. (2014). *Kenya: Democracy and political participation*. Open Society Initiative for Eastern Africa
- Kaufman, I., ve Cohen-Skalli, C. (2009). Vers une démocratie consensuelle. *Les Temps Modernes*, (652-653), 143–163.
- Kavruk, H. (2002). *Anakent'e bakış Türkiye'de anakent belediyeçiliği ve kent hizmetlerinin yönetimi*. Hizmet-İş Sendikası Yayınları.
- Keating, M. (1998). *The new regionalism in Western Europe: Territorial restructuring and Political change*. Edward Elgar Publishing.
- Kebd, K. (2019). *Financement des collectivités locales d'Afrique de l'Ouest*. Éditions Karthala.
- Keita, A. (2017). *Pouvoir, orpaillage et territorialisation au Mali : Enjeux de la décentralisation*. Editions du Codesria.
- Keleş, R. (1994). *Yerinden yönetim ve siyaset* (3. basım). Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2000). *Yerinden yönetim ve siyaset* (2. basım). Cem Yayınevi.
- Keleş, R. (2009). *Yerinden yönetim ve siyaset* (Genişletilmiş 6. baskı). Cem Yayınları.
- Keleş, R. (2020). Yerel demokrasiyi merkeziyetçilik virüsünden arındırmak. *Kent ve Çevre Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 45-58.
- Keleş, R., ve Yavuz, F. (1989). *Yerel yönetimler* (2. baskı). Turhan Kitabevi.
- Kemp, B., ve Jiménez, M. (2013). *State of Local Democracy Assessment Framework*. International IDEA.
- Keppie, L. (1984). *The Making of the Roman army: From republic to empire*. University of Oklahoma Press.
- Ki-Zerbo, J. (1978). *Histoire de l'Afrique noire. D'Hier à demain*. Hatier.
- Kjellberg, F. (1995). The changing values of local government. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, (540), 40–50.
- Klopp, J. M. ve Sang, J. K. (2011). Maps, power, and the destruction of the mau forest in Kenya. *Georgetown Journal of International Affairs*, 12(1), 125-134.

- Koçak, Y. (2008). *Karşılaştırmalı yerel yönetimler*. Orion Kitabevi.
- Kofele-Kale, N. (2011). Local governance under Cameroon's decentralization regime. *Commonwealth Law Bulletin*, 37(3), 513–530.
- Konaté, Y. (1987). Fondations de l'État-nation ivoirien. *Communications*, (45), 171–188.
- Kouomegne Noubissi, H. (2013). *Décentralisation et centralisation au Cameroun : la répartition des Compétences entre l'État et les collectivités locales*. L'Harmattan.
- Köse, H. Ö. (2004). Yerel yönetim olgusu ve küreselleşme sürecindeki yükselişi. *Sayıştay Dergisi*, (52), 3–42
- Kpodar, F. (2012). Bilan sur un demi-siècle de constitutionnalisme en Afrique noire Francophone. *Afrilex Revue électronique*. http://afrilex.u-bordeaux4.fr/sites/afrilex/img/pdf/bilan_sur_un_demisiecle_de_constitutionnalisme_en_afrique_noire_francophone.pdf
- Kpundeh, S. J. (1994). Limiting administrative corruption in Sierra Leone. *The Journal of Modern African Studies*, 32(1), 139-157.
- Lacabanne, J. (2016). *La démocratie consociative : Forces et faiblesses du multiculturalisme*. Éditions Persée.
- Langrod, G. (1953). Local government and democracy. *Public Administration*, 31(1), 25–34.
- Larsen, M. T. (1979). *Power and propaganda: A symposium on ancient empires*. Akademisk Forlag.
- Lauranson-Rosaz, C. (2002). Le débat sur la mutation féodale : Etat de la question. *Scienza & Politica*, (26), 3-24.
- Lauvaux, P. (2004). *Les grandes démocraties contemporaines* (3e éd.). Presses Universitaires de France.
- Lavers, J. E. (1985). Kanem and Borno under three dynasties: Some aspects of change and development, c. 700–1900 A.D. J. F. Ade Ajayi ve B. Ikara (Ed.), *Evolution of Political Culture in Nigeria* içinde (ss. 19–26.). University Press.
- Le Bris, É. ve Paulais, T. (2007). Introduction thématique : Décentralisations et développements. *Afrique Contemporaine*, (221), 21–44.
- Le Clainche, M. (2022). Centralisation/décentralisation. M. Benzerafa–Alilat, D. Lamarque ve G. Orange (Ed), *Encyclopédie du management public* içinde (ss. 121–124). Institut De La Gestion Publique Et Du Développement Economique (IGPDE).
- Le Pourhiet, A. M. (2010). *Droit constitutionnel*. Economica.

- Le Vine, V. T. (1971). *The Cameroon Federal Republic*. Cornell University Press.
- Le Vine, V. T. (2007). *Politics in Francophone Africa*. Lynne Rienner Pub.
- Leloup, F., Moyart, L. ve Pecqueur, B. (2003). Le développement local en Afrique de l'Ouest : quelle(s) réalité(s) possible(s) ? *Mondes en développement*, 124(4), 95-112. <https://doi.org/10.3917/med.124.0095>.
- Lijphart, A. (1968). Typologies of democratic systems. *Comparative Political Studies*, 1(1), 3- 44
- Lijphart, A. (1969). Consociational Democracy. *World Politics*, 21(2), 207-275
- Lijphart, A. (2012). *Patterns of democracy: Government forms and performance in thirty-six countries* (2nd Ed.). Yale University Press.
- Litvack, J. I., ve Seddon, J. S. W. (Éds.). (1999). *Decentralization briefing notes* (WBI Working Papers). World Bank Institute.
- Loada, A. (2024). Le souverainisme de l'État Sahélien à l'épreuve du défi sécuritaire : le cas du Burkina Faso. *Afrique contemporaine*, 278(2), 209–226.
- Loi n° 2004/017 du 22 juillet 2004 portant orientation de la décentralisation Journal officiel du Cameroun, 22 juillet 2004.
- Loi n° 2004/018 du 22 juillet 2004 fixant les règles applicables aux communes Journal officiel du Cameroun, 22 juillet 2004.
- Loi n° 2004/019 du 22 juillet 2004 fixant les règles applicables aux régions Journal officiel du Cameroun, 22 juillet 2004
- Loi n° 2019/024 du 24 décembre 2019 portant Code général des collectivités territoriales décentralisées
- Loughlin, J., Hendriks, F., ve Lidström, A. (2011). *The Oxford handbook of local and regional democracy in Europe*. Oxford University Press.
- Luc René, B. B. (2020). *Chefferies traditionnelles et décentralisation au Cameroun* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi]. Université de Yaoundé II.
- Lugard, F. D. (2014). *The dual mandate in British Tropical Africa*. Routledge.
- Lukong, H. V. (2011). *The Cameroon–Nigeria border dispute: Management and resolution, 1981–2011*. Langaa RPCIG.
- Lutz, G. ve Linder, W. (2004). *Traditional Structures in Local Governance for Local Development*. University of Berne.
- M'bokolo, E. (1997). *L'Afrique entre l'Europe et l'Amérique : la place de l'Afrique dans la rencontre des deux mondes*. UNESCO.

- Mabeu, M. C., ve Pongou, R. (2022). The Interplay between colonial history and postcolonial institutions: Evidence from Cameroon. C. Monga (Ed.), *The Oxford Handbook of the Economy of Cameroon* içinde. Oxford Handbooks (online edn, Oxford Academic, 26 Jan. 2023), <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780192848529.013.3>.
- Mahini, B. M. ve Sakinatou, D. (2019) Désenchantement de la république au Cameroun : Les rationalités en finalité contre les rationalités en valeur, *Droit Politique et Société en Afrique*, 1(1), 121-147.
- Mambo, P. (2012). Les rapports entre la constitution et les accords politiques dans les États africains : Réflexion sur la légalité constitutionnelle en période de crise. *Revue de Droit de McGill*, 57(4), 921–952.
- Mamdani, M. (1996). *Citizen and subject: Contemporary Africa and the legacy of late colonialism*. Princeton University Press.
- Mandela, N. R. (1994). *Long walk to freedom: The autobiography of Nelson Mandela*. Back Bay Books.
- Manin, B. (1985). Volonté générale ou délibération ? Esquisse d'une théorie de la délibération politique. *Le Débat*, (33), 72–93
- Manning, P. (1998). *Francophone Sub-Saharan Africa 1880-1995*. Cambridge University Press.
- Manor, J. (1999). *The political economy of democratic decentralization*. World Bank.
- Marie, J., ve Idelman, E. (2010). La décentralisation en Afrique de l'Ouest : une révolution dans les gouvernances locales ? *EchoGéo*, (13). <https://doi.org/10.4000/echogeo.12001>.
- Mathieu, B., ve Verpeaux, M. (2004). *Droit constitutionnel*. Presses Universitaires de France.
- Mauny, R. (1973). Ancient Ghana and Mali. *Journal de la Société des Africanistes*, 43(2), 281–282.
- Mback, C. N. (2000). La chefferie traditionnelle au Cameroun : Ambiguïtés juridiques et dérives politiques. *Africa Development*, 25(3–4), 77–118.
- Mbaku, J. M. (2004). *Culture and customs of Cameroon*. Greenwood Press.
- Mbembe, A. (2000). *De la postcolonie : Essai sur l'imagination politique dans l'Afrique contemporaine*. Karthala.
- Mbouity, L. (2021), *Histoire de la République du Cameroun*, Édilivre.

- McGarry, J. ve O'Leary, B. (2006). Consociational theory, Northern Ireland 'sconflict, and its agreement. Part 1: what consociationalists can learn from Northern Ireland. *Government and Opposition*, 41(1), 43-63.
- Mebenga, F. (2013). La fiscalité locale au Cameroun et ses limites en matière d'autonomie financière, *Revue Gouvernance*, 21(1), 153-174.
- Médard, J. F. (1990). L'État patrimonialisé. *Politique Africaine*, (39), 25-36.
- Médard, J. F. (1991). L'État néo-patrimonial en Afrique noire. J. F. Médard (Ed.), *États d'Afrique noire : Formation, mécanismes et crise* (ss. 323-353). Karthala.
- Mediebou, C., Ngo Ngoa, G., ve Ndam, I. (2024). Décentralisation à l'ère du développement local au Cameroun : enjeux, stratégies de mobilisation des ressources et impacts socio-économiques. Kossi ve B. Gbessi (Ed.), *Afrique : Décentralisation et gouvernance* (ss. 87-112), Éditions Francophones Universitaires d'Afrique.
- Meredith, M. (2005). *The state of Africa: A history of fifty years of independence*. Free Press.
- Mete, Y. (1996). Yerel yönetimler ve demokrasi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 5(4), 3-15.
- Michalopoulos, S., ve Papaioannou, E. (2016). The long-run effects of the scramble for Africa. *American Economic Review*, 106(7), 1802-1848.
- Mill, J. S. (2014). *On liberty*. Broadview Press.
- Millar, F. (1993). *The Roman Near East, 31 B.C. -A.D. 337*. Harvard University Press.
- Minfegue, C. (2016). La participation citoyenne en contexte local au Cameroun. Entre demande de légitimité, efficacité versatile et tensions politiciennes. *African Sociological Review*, 20(2), 61-75.
- Mintya, R. D. (2018). *La décentralisation et les ODD de l'ONU au Cameroun : fondements logiques et outils de localisation*. Etude AIMF
- Mkandawire, T. ve Soludo, C. C. (1999). *Our Continent, Our Future: African perspectives on structural adjustment*. Codesria Publication.
- Mokam, D. (2012). The search for a Cameroonian model of democracy or the domination of the state party (1966-2006). *Cahiers d'Études Africaines*, (52-53), 85-108.
- Mokomboli, P. L. (2019). *La démocratie consociative en République démocratique du Congo*. Éditions universitaires européennes
- Momo, C. F., ve Gatsi, É.-A. T. (2020). L'exécutif dualiste dans les régimes politiques des États d'Afrique noire francophone. *Les Annales de Droit*, (14), 123-166.

- Monembou, C. (2015). Le pouvoir règlementaire des collectivités locales dans les Etats d'Afrique noire francophone (les cas du Cameroun, du Gabon et du Sénégal). *Revue CAMES/SJP*, (2), 79-111.
- Montesquieu. (1979). *De l'esprit des lois*. Gallimard.
- Morin, E. (2012). *La voie : pour l'avenir de l'humanité*. Pluriel
- Moudoudou, P, (2015). L'Etat Africain : Entre constitutionnalisme libéral et constitutionnalisme identitaire. *Revue CAMES/SJP*, (2), 113-140.
- Munro-Hay, S. C. (1991). *Aksum: An African civilisation of late antiquity*. Edinburgh University Press.
- Mvaebeme, E, S. (2016). *La République en droit public Camerounais* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Yaoundé II.
- Nadaroğlu, H. (1978). *Mahalli idareler: Felsefesi, ekonomisi, uygulaması*. Sermet Matbaası.
- Nalbant, A. (1997). *Üniter devlet: Bölgeselleşmeden küreselleşmeye*. Yapı Kredi Yayınları.
- Nanga, C. (2000). *La réforme de l'Administration territoriale au Cameroun à la lumière de la loi constitutionnelle n° 96/06 du 18 janvier 1996* [Yayımlanmamış doktora tezi]. École Nationale d'Administration.
- Ndangue, J, R. (2017, 27 Nisan). *Cameroun-Conflit: Le Maire de Koza accuse le prefet du Mayo-Tsanaga de bloquer la mise en exécution de certaines résolutions adoptées par le conseil municipal* (Extreme -Nord), Cameroon.info.net.
- Ndegue, B, S. G. (2012). *La question autochtone en Afrique : entre le discours international et les pratiques locales dans les pays francophones* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université Laval.
- Nemet-Nejat, K. R. (1998). *Daily life in ancient Mesopotamia*. Greenwood Press.
- Ngo Tong, M. C. (2009). L'intégration des chefs traditionnels dans le paysage institutionnel de la décentralisation au Cameroun : cas spécifique du Noun, *Cahiers Administratifs et Politistes du Ponant*, 16.
- Ngo Tong, M. C. (2012). *Intercommunalité, coopération décentralisée et stratégies de lutte contre la pauvreté au Cameroun : étude spécifique des villes de Limbé et Kribi et de la commune de Dschang* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Nantes.
- Ngoh, V. J. (1996). *History of Cameroon since 1800*. Presbook

- Ngoran, B. S., ve Mougoue, B. (2021). Citizen participation and local economic development: The case of Bamenda, Cameroon. *Saudi Journal of Humanities and Social Sciences*, 6(4), 122–132.
- Niang Ndiaye, M. (2017). Décentralisation et développement en Afrique de l'Ouest : quels enjeux aujourd'hui ? K. Kadir, M. Niang Ndiaye, & A. Trousselle (Ed.), *Les sentiers du développement, de l'art à la manière* içinde (ss. 67–81). Presses Universitaires de la Méditerranée.
- Niang, D. (2019). La décentralisation en Guinée, J. L. Pissaloux (Ed.), *La décentralisation dans les pays Francophones d'Afrique de l'Ouest* içinde (ss 127-153.). L'Harmattan.
- Nir, A. E. (2023). *Centralization: Costs and Benefits*. Nova Science Publishers.
- Njoya, J. (2010). Les mutations de la vie politique en Afrique : la trajectoire erratique de l'élu local au Cameroun. *Revue Africaine d'Études Politiques et Stratégiques*, (7), 21–41.
- Nkoudou Bengono, J. R. (2010). *La problématique du financement de la décentralisation territoriale au Cameroun* [Yayımlanmamış Yüksek lisan tezi]. Université de Douala.
- Nlep, R. G. (1986). *L'administration publique camerounaise : Contribution à l'étude des systèmes africains d'administration publique*. LGDJ.
- Nnoke Ngwese, A. (2020). Les innovations du nouveau code général des collectivités territoriales décentralisées. *Communication présentée au colloque international sur la décentralisation*, Cameroun.
- North, D. C., Wallis, J. J., ve Weingast, B. R. (2009). *Violence and social orders: A conceptual framework for interpreting recorded human history*. Cambridge University Press.
- Noubissi, H. K. (2013). *Décentralisation et centralisation au Cameroun : la répartition des compétences entre l'État et les collectivités locales*. L'Harmattan.
- Nyabeyeu, T. L., ve Bouba, A. (2023). Pouvoir traditionnel et pouvoir moderne au Cameroun. *UMa LEX, Annales de la FSJP de Maroua*, özel sayı, 361-381.
- Nzongola-Ntalaja, G. (2002). *The Congo from Leopold to Kabila: A people's history*. Zed Books
- O'Leary, B. (1989). The limits of coercive consociationalism in Northern Ireland. *Political Studies*, 37(4), 662-88.
- Oakland, J. (2002). *British civilization*. Routledge.
- Obenga, T. (1983). De l'État dans l'Afrique précoloniale : Le cas du royaume de Kouch dans la Nubie ancienne. *Présence Africaine*, (127–128), 128–148.

- Oliva, É. (1997). *Droit constitutionnel et libertés*. Sirey.
- Olle Olle, M. H. S. (2020). *Gestion des émotions et efficacité au travail : cas du FEICOM*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Université de Yaoundé I.
- Olowu, D., ve Wunsch, J. S. (2004). *Local governance in Africa: The challenges of democratic decentralization*. Lynne Rienner Publishers.
- Olowu, D., ve Wunsch, J. S. (2004). *Local governance in Africa: The challenges of democratic decentralization*. Lynne Rienner Publishers.
- Omolobina, D. R. (2021). *Cameroun: Conflit de compétence entre le Mairede Yaoundé et les municipalités*. Focus Media Afrique.
- Ondoa, M. (2019). *Traité de droit constitutionnel et institutions politiques du Cameroun* (Vol. 3). Les Éditions Le Kilimandjaro.
- Ondoua, A. F. (2025). Le citoyen dans la décentralisation territoriale au Cameroun. *Revue Africaine des Sciences Administratives, Juridiques et Politiques*. (Nisan), 1–27.
- Ostrom, E. (1990). *Governing the commons: The evolution of institutions for collective action*. Cambridge University Press.
- Ouedraogo, H. M. G. (2003). Decentralisation and local governance: experiences from francophone West Africa. *Public Administration and Development*, 23(2), 97–103
- Ovalı, T. (2024). Çin’de felsefî ortamı doğuran kent devletleri ve kent devletlerini şekillendiren filozoflar. *Kent Akademisi*, 17(6), 2505–2528. <https://doi.org/10.35674/kent.1501956>.
- Owona, J. (2011). *La décentralisation camerounaise*. L’Harmattan
- Ökmen, M., ve Parlak, B. (2013). *Kuram ve uygulamada yerel yönetimler : Kavramlar, yaklaşımlar, yapılar ve mevzuat*. Orion Kitabevi.
- Ömürgönülşen, U. (2003). Kamu sektörünün yönetimi sorununa yeni bir yaklaşım : Yenikamu işletmeciliği. M. Acar ve H. Özgür (Ed.), *Çağdaş kamu yönetimi içinde* (ss. 3-43). Nobel Yayınları.
- Öncü, A., ve Weyland, P. (2005). Küreselleşen kentlerde yaşam alanı ve toplumsal kimlik mücadeleleri. A. Öncü ve P. Weyland (Ed.), *Mekân, kültür, iktidar : Küreselleşen kentlerde yeni kimlikler içinde* (ss. 9–39). İletişim Yayınları.
- Özbudun, E. (2019). *Anayasalcılık ve demokrasi*. Yetkin Yayınları.
- Özer, M. A. (2006). Küreselleşme, yerelleşme ve kamu yönetimi. *Türk İdare Dergisi*, (78), 141-166.

- Öztürk, M. (2018). *Avrupa yerel yönetimler özerklik şartının idari ve mali özerklik açısından incelenmesi: Türkiye örneği* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Karadeniz Teknik Üniversitesi.
- Page, E. C. (1982). The value of local autonomy. *Local Government Studies*, 8(4), 21-42.
- Page, E. C., ve Goldsmith, M. (Ed.). (1987). *Central and local government relations: A comparative analysis of Western European unitary states*. Sage Publications.
- Pakenham, T. (1992). *The Scramble for Africa 1876-1912*. Weidenfeld and Nicolson.
- Parlak, B. (2014). Avrupa Birliği perspektifinden merkezi yönetim–yerel yönetim ilişkileri. *TESAM Akademi Dergisi*, 1(1), 7–40.
- Pateman, C. (1970). *Participation and democratic theory*. Cambridge University Press.
- Paulin, Y. (2004). Les décentralisations administratives en Afrique : qu'avons-nous appris ? *Télescope*, 11(3), 2–6.
- Pegui, Y. F. (2012). *Décentralisation et fonctionnement des communes au Cameroun : Cas de la commune d'arrondissement de Yaoundé (CAY II)* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Université de Yaoundé II
- Peretz, H. (2004). *Les méthodes en sociologie : L'observation*. La Découverte.
- Perham, M. F. (1937). *Native administration in Nigeria*. Oxford University Press.
- Perrot, C. H., ve Fauvelle-Aymar, F. X. (2003). *Le retour des rois : Les autorités traditionnelles et l'État en Afrique contemporaine*. Karthala
- Person, Y. (1981). L'État-nation et l'Afrique. *Outre Mers. Revue Française D'histoire D'outre Mer*, 68(250–253), 274–282.
- Pesqueux, Y. (2024). *New Public Management (NPM) et Nouvelle Gestion Publique (NGP)*. HAL.
- Pierson, C. (1998). Contemporary challenges to welfare state development. *Political Studies*, 46(4), 777–794
- Pirenne, H. (1983). *Ortaçağ Avrupası'nın ekonomik ve sosyal tarihi*. U. Kocabaşoğlu, (Çev.). Alan Yayıncılık.
- Piron, D. ve Verjans, P. (2014), Le consociationalisme à l'épreuve du fédéralisme. Les Paradoxes du système de décision politique en Belgique. *Revue de la Faculté de Droit de l'Université de Liège*, 59(1), 173-190.
- Platteau, J. P. (2004). Monitoring elite capture in community-driven development. *Development and Change*, 35(2), 223–246.

- Ponzetto, G. A. M., ve Snyder, J. M. (2014). Political centralization and government accountability. *Quarterly Journal of Economics*, 130(4), 2413–2465.
- Protière, G. (2018). *Fiches de droit administratif* (4e éd.). Ellipses.
- Proudhon, P. J. (2004). *Du principe fédératif*. L'Harmattan.
- Pustu, Y. (2005). Yerel yönetimler ve demokrasi. *Sayıştay Dergisi*, (57), 121–134.
- Pustu, Y. (2006). Küreselleşme sürecinde kent Antik Site'den dünya kentine. *Sayıştay Dergisi*, (60), 129–151.
- Quantin, P. (2009). La démocratie en Afrique : à la recherche d'un modèle. Pouvoirs : *Revue d'Etudes Constitutionnelles et Politiques*, 129(2), 65–76.
- Quillien, L. (2006). *La décentralisation en Afrique : Enjeux et perspectives*. L'Harmattan
- Quivy, R., ve Campenhoudt, V. L. (2006). *Manuel de recherche en sciences sociales*. Dunod.
- Qvortrup, M. (2014). *Referendums and ethnic conflict*. University of Pennsylvania Press.
- Ray, D. I. (1996). *Divided Sovereignty: Traditional Authority and the State in Cooperative Commonwealth*. Berg Publishers.
- Reddy, P., Nemec, J., ve De Vries, M. S. (2015). The state of local government. *Public Policy and Administration*, 14(3), 160–176.
- Ribot, J. C. (2003). Democratic decentralisation of natural resources: Institutional choice and discretionary power transfers in Sub-Saharan Africa. *Public Administration and Development*, 23(1), 53–65. <https://doi.org/10.1002/pad.259>.
- Ribot, J. C., ve Oyono, P. R. (2006). Introduction : Décentralisation et moyens de subsistance en Afrique. *Africa Development*, 31(2), 1–18.
- Rondinelli, D. A. (1981). Government decentralization in comparative perspective: Theory and practice in developing countries. *International Review of Administrative Sciences*, 47(2), 133–145.
- Roux, A. (2006). La décentralisation : Droit des collectivités territoriales. LGDJ.
- Saidou, H. (2019). La décentralisation au Niger : Itinéraire d'une réforme institutionnelle en construction. J. L. Pissaloux, (Ed.), *La décentralisation dans les pays Francophones d'Afrique de l'Ouest* içinde (ss. 243-287). L'Harmattan.
- Sakal, M., Meriç, M., ve Demirhan, H. (2014). Yerinden yönetim kavramı ve türleri (prensipleri). M. Sakal, M. Meriç, ve H. Demirhan (Ed.), *Mali yerinden yönetim : Teori, kavramsal açıklamalar ve Türkiye'ye ilişkin değerlendirmeler* içinde (ss. 1–23). Nobel Yayınları.

- Saklı, A. R. (2013). Başkanlık sisteminde yerinden yönetim. *Yeni Türkiye*, 9(51), 731-739.
- Sali, A. (2020). La réforme du droit des collectivités territoriales décentralisées au Cameroun. *Revue Africaine et Malgache de Recherches Scientifiques*, (2), 101–128.
- Salifou, B. (2006-2007). *Les Chefs traditionnels et leur participation au pouvoir politique en Afrique : Les cas du Burkina Faso et du Niger* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Reims.
- Sallan Gül, S. (2004). *Sosyal devlet bitti ! Yaşasın piyasa/yeni liberalizm ve muhafazakarlık kısılcığında refah devleti*. Etik Yayınları
- Sandjè, R. N. (2020). Le statut des régions anglophones du Cameroun : Chronique d’une exigence de l’Assemblée Générale des Nations Unies. *Civitas Europa*, 44(1), 181–205.
- Sané, Y. (2016). La décentralisation au Sénégal, ou comment réformer pour mieux maintenir le statu quo. *Cybergeog European Journal of Geography*, (796), 1–17.
- Savonnet-Guyot, C. (1986). *Etat et société au Burkina-Faso, Essai sur le Politique Africain*, Karthala.
- Scelle, G. (2010). *Précis de droit des gens : Principes et systématique*. Dalloz.
- Schachter, R. (1983). The Ivory Coast constitution: An accelerator, not a brake. *Journal of Modern African Studies*, 21(2), 49–68.
- Schick, A. (1998). *A contemporary approach to public expenditure management*. International Bank for Reconstruction and Development / The WorldBank.
- Schmidt, E. (2007). *Cold War and decolonization in Guinea, 1946–1958*. Ohio University Press.
- Schmitter, P. C., ve Karl, T. L. (1991). What democracy is... and is not. *Journal of Democracy*, 2(3), 75–88.
- Schumpeter, J. A. (1990). *Capitalism, socialism and democracy* (5th ed.). Harper & Row.
- Sebahara, P. (2000). *Acteurs et enjeux de la décentralisation et du développement local : Expériences d’une commune du Burkina Faso* (working paper n° 21). European Centre for Development Policy Management.
- Shillington, K. (1995). *History of Africa*. St Martin's Press.
- Sindjoun, L. (2002). *L’État ailleurs : entre noyau dur et case vide*. Economica.
- Smoke, P. (2003). Decentralisation in Africa: Goals, dimensions, myths and challenges. *Public Administration and Development*, 23(1), 7–16.

- Smyrnaio, N. (2023, 28 Şubat). *La concentration des médias contre la démocratie. La Vie des Idées*.
- Sohouénou, M. (2019). La décentralisation au Benin, J. L. Pissaloux, (Ed.), *La décentralisation dans les pays Francophones d'Afrique de l'Ouest* içinde (ss. 41-69). L'Harmattan.
- Song, V. Y., ve Vevanje, N, F. (2023). An evaluation of decentralization in Cameroon: A historical appraisal since 1996. *International Journal of History and Cultural Studies (IJHCS)*, 9(2), 1–13.
- Sönmez, M. (2003). *Mülki idare amirleri ve yerel yönetimler arasındaki ilişkiler (Türkiye Fransa örneği)* [Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi], Sakarya Üniversitesi.
- Spicer, M. W. (2004). Public administration, the history of ideas, and the reinventing government movement. *Public Administration Review*, 64(3), 353–362.
- Stepan, A. (1999). Federalism and democracy: Beyond the U.S. model. *Journal of Democracy*, 10(4), 19–34.
- Steytler, N. (2005). *The place and role of local government in federal systems* (KAS Occasional Papers). Konrad-Adenauer-Stiftung.
- Suret-Canale, J. (1971). *French colonialism in tropical Africa, 1900–1945*. Longman.
- Syll, O. (2005). *Les échanges entre collectivités décentralisées d'Afrique subsaharienne et de l'union européenne : une réussite si la condition de la réciprocité est respectée* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Franche-Comté Üniversitesi.
- Şahin, K. (2006). Küreselleşme demokrasiyi güçlendiriyor mu ? *Akademik İncelemeler Dergisi*, 1(2), 1–17.
- Şat, N. (2020). *Kent hakkı, neo-liberalizm ve kentsel katılım*. Sürdürülebilirlik Kent Bilim Fotoğrafları, 269310. https://www.academia.edu/43821745/Kent_Hakk%C4%B1_Neo_liberalizm_ve_Kentsel_Kat%C4%B1l%C4%B1m
- Şener, H. E. (2007). Kamu yönetiminde postmodernizm. Ş. Aksoy ve Y. Üstüner (Ed.), *Kamu yönetimi: Yöntem ve sorunlar içinde* (ss. 27–44). Nobel Yayınları.
- Şengül, R. (2012). Fransa'da yerinden yönetim politikalarının belediye yönetimine etkileri. *Mustafa Kemal Üniv. Sosyal Bilimler Enst. Dergisi*, 9(20), 31–44.
- Şengül, R. (2013). *Yerel yönetimler* (3. baskı). Umuttepe Yayınları.
- Şinik, B. (2009). Türkiye'de yerel katılım: Fransa ile karşılaştırmalı bir analizi. *Çağdaş Yerel Yönetimler*, 18(3), 1-22.

- Tanoh, M. A. (2019). *Décentralisation et bonne gouvernance des États Francophones Ouest Africains : Contribution à l'étude du cas de la Côte D'Ivoire* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Perpignan.
- Taylor, R. (Éd.). (2009). *Consociational Theory: McGarry and O'Leary and the Northern Ireland conflict*. Routledge.
- Tekin, M. (2014). *Eski Mezopotamya'da devlet ve devlet yönetimi (Başlangıcından Erken Hanedanlar Dönemi'nin sonuna kadar)* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Gazi Üniversitesi.
- Thoenig, J. C. (1992). La décentralisation, dix ans après. *Pouvoirs*, 60, 5–16.
- Thomas, M. (2008). *The French Empire between the wars: Imperialism, politics and society*. Manchester University Press.
- Thoumelou, M. (2016). *Collectivités territoriales, quel avenir ?* La Documentation Française
- Tocqueville, A. de. (1962). *Amerika'da demokrasi* T. Timur (Çev). Yenilik Basımevi.
- Tocqueville, A. de. (1992). *De la démocratie en Amérique*. Gallimard.
- Tommasi, M., ve Weinschelbaum, F. (2007). Centralization vs. Decentralization: A Principal-Agent Analysis. *Journal of Public Economic Theory*, 9(2), 369–389.
- Tonah, S. W. (2006). Managing farmerherder conflicts in Ghana's Volta Basin. *Ibadan Journal of the Social Sciences*, 4(1), 35–45.
- Toprak Karaman, Z. (1996). *Yerel yönetimler*. Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Tortop, N. (1994a). İngiltere'de yerel idare bütçeleri. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 3(5), 47-52.
- Tortop, N. (1994b). *Mahalli idareler*. Yargı Kitap ve Yayınevi.
- Tortop, N., Aykaç, B., Yayman, H. ve Özer, M. A. (2014). *Mahalli idareler* (3. basım). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Touré, M. (2002). L'impact de la mondialisation au niveau local [seminer raporu].
- Tsimi, L. N. (2010). *L'Autonomie administrative et financière des collectivités territoriales décentralisées : L'exemple du Cameroun* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Université de Paris Est-Créteil Val de Marne.
- Tuncer, A. (2018). Yerel yönetimlerin kökeni bağlamında İtalyan şehir devletlerinde yönetim ve aktörler. *Journal of Political Administrative and Local Studies*, 1(1), 1–18.

- Tuncer, P. (2012). Küreselleşme, yerelleşme ve Türkiye’de yerel demokrasinin geliştirilmesi. *Türk İdare Dergisi*, (475), 131–146.
- Tunç, H. (2019). *Anayasa hukuku genel esaslar*. Gazi Kitabevi.
- Turan, H. T. (Ed.). (2013). *Dünyada yerel yönetimler*. Seçkin Yayınevi.
- Turpin, D. (1998). *Droit de la décentralisation*. Imprimerie France Quercy.
- Ulusoy, A., ve Akdemir, T. (2005). *Mahalli idareler*. Seçkin Yayıncılık.
- Ulusoy, A., ve Akdemir, T. (2017). *Mahalli idareler*. Seçkin Yayıncılık.
- Ulusoy, A., ve Akdemir, T. (2019). *Mahalli idareler*. Seçkin Yayıncılık.
- UNDESA (2009), *State of the world’s indigenous peoples*. United Nations Department of Economic and Social Affairs, Secretariat of the Permanent Forum on Indigenous Issues.
- Urbinati, N. (2019). *Me the people: How populism transforms democracy*. Harvard University Press.
- Van Praag, P. (2008). Démocratie consociative et cartellisation : le cas des Pays-Bas. Y. Aucante, A. Dézé, ve N. Sauger (Ed.), *Les systèmes de partis dans les démocraties occidentales : Le modèle du parti-cartel en question* içinde (ss.171–194). Presses de Sciences Politiques.
- Vandal, A. (2012). *Napoléon et l’administration préfectorale sous le Consulat et le Premier Empire*. Éditions Perrin.
- Vandeginste, S., ve Huyse, L. (2005). Consociational Democracy for Rwanda? S. Marysse ve F. Reyntjens (Ed.), *The Political economy of the Great Lakes Region in Africa* (ss.93–112) içinde. Palgrave Macmillan.
- Vansina, J. (1966). *Kingdoms of the Savanna*, Oxford University Press.
- Vedel, G. (1973). *Droit administratif*. Presse Universitaire de France.
- Verdier, M. F. (2008). La démocratie sans et contre le peuple : de ses dérives. S. Milacic (Ed.), *Démocratie et liberté : tension, dialogue, confrontation* içinde (ss. 1073–1101). Bruylant.
- Vidrovitch, J. R. (1988). *L’Afrique noire française : De la colonisation aux indépendances*. Presses universitaires de France.
- Watts, R. L. (1999). *Comparing federal systems* (2e éd.). Queen’s University Press.
- Wheare, K. C. (1963). *Federal government* (4e éd.). Clarendon Press.
- Wilson, D., ve Game, C. (2011). *Local government in the United Kingdom*. Palgrave Macmillan.

- Wollmann, H. (2012). Local government reforms in (seven) European countries: Between Convergent and divergent, conflicting and complementary developments. *Local Government Studies*, 38(1), 41–70.
- Würtenberger, T. (2005). L'autonomie locale et régionale, principe directeur du droit constitutionnel en Europe. *Anuario Iberoamericano de Justicia Constitucional*, (9), 607–619.
- Yamaç, M. (2014). İngiltere'de yerel yönetimler. *Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Metinleri*, 4, 1-28
- Yamtcheu Kaye, E. A. (2022). Le régime financier des collectivités territoriales décentralisées à statut spécial au Cameroun. *Revue Africaine de Finances Publiques*, 2(10), 5–26
- Yanık, C. (2015). *Küreselleşme ve siyaset* (2. Baskı). Yerleşke Kitap.
- Yılmaz, V., ve Telsaç, C. (2021). Yerel yönetimler ve katılım. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (40), 235–254.
- Yılmaz, S. ve Venugopal, V. (2008). *Local government discretion and accountability in Ethiopia*. International Center for Public Policy Working Paper Series, at AYSPS, GSU paper0838, International Center for Public Policy, Andrew Young School of Policy Studies, Georgia State University.
- Young, C. (1994). *The African colonial state in comparative perspective*. Yale University Press.
- Zakaria, F. (2003). *The Future of freedom: Illiberal democracy at home and abroad*. W. W. Norton & Company.

EK

Ek: 1 Sözlü Kaynaklar - Görüşülen Kişilerin Listesi

1. Abdoullahi ABOUBAKAR
2. Baba ISSA
3. Bobbo SALIHOU
4. Bobbo AHMADOU
5. Dr. Abdoul Aziz AHMADOU
6. Dr. Georges MBACK TINA
7. Dr. Isaac ESSAMÈ
8. DR. Kankili BABALE
9. Dr. Sali BABANI
10. Dr. Zacharie KAPSENDE
11. Jeannine NINI PAWA
12. Mariam BELLO
13. Nnoke GWESE
14. Prof. Herman TOUO
15. Prof. Jean de Noel ATEMENGUE
16. Prof. Mathurin NNA
17. Saharatou SALIHOU

Ek: 2 Etik Kurulu Kararı

Evrak Tarih ve Sayısı: 18.03.2025-E.458669

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Etik Kurulu

Sayn : E-61923333-050.99-458669
Konu : 82/03 Sakinatou MASHOUD

18.03.2025

Sayın Sakinatou MASHOUD

İlgi : 10.03.2025 tarihli ve E-050.99-0 sayılı yazınız.

Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 13.03.2025 tarihli ve 82 sayılı toplantısında alınan "03" nolu karar ile Sakinatou MASHOUD'un başvurusu **uygun** görülmüş ve karar örneği ekte sunulmuştur.

Bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr.

Ek: Karar Yazısı (1 Sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Doğrulama Kodu: BS96KE8HPK Pin Kodu: 81972

Belge Takip Adresi : <https://turkiye.gov.tr/belgeTakip?K=5783&eD=BS96KE8HPK&eS=458669>

Adres: Esentepe Kampüsü 54187 Söğütözü SAKARYA / KEP Adresi:
sakaryamiversitesi@gu01.kep.tr
Telefon No: 0264 295 50 00 Faks No: 0264 295 50 31
e-Posta: ozel@sakarya.edu.tr Elektronik Ad: www.sakarya.edu.tr

Bilgi için: Hanife Babacan
Unvanı: Birim Evrak Sorumlusu

KARAR

3. Sakinatu MASHOUD'un “ Afrika’da Yerel Yönetimler ve Demokratikleşme Süreci: Kamerun Örneği ” başlıklı çalışması görüşmeye açıldı.

Yapılan görüşmeler sonunda Sakarya’da bulunan bir kız yurdunda Amaçlı Örneklem Yöntemi kullanılarak yapılacak olan çalışmanın etik açıdan uygun olduğuna oy birliği ile karar verilmiştir.

ÖZ GEÇMİŞ

Ad Soyad: Sakinatou MASHOUD	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Ngaoundéré Üniversitesi
Fakülte	Hukuk ve Siyaset Bilimleri Fakültesi
Bölümü	Kamu Hukuku ve Siyaset Bilimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	Ngaoundéré Üniversitesi
Enstitü Adı	Hukuk ve Siyaset Bilimleri Fakültesi
Anabilim Dalı	Kamu Hukuku ve Siyaset Bilim
Programı	Siyaset Bilimi
Yüksek Lisans	
Üniversite	Yaounde II Üniversitesi
Enstitü Adı	Bilgi, İletişim Birimleri ve Teknikleri Yüksekokulu
Anabilim Dalı	Medya
Programı	Siyasi Medya
Makale ve Bildiriler	
1. Eken, M., ve Mashoud, S. (2025). Le role du juge (Cadi) dans l’administration de la ville sous l’empire ottoman, <i>Revue Internationale de Droit et Science Politique</i> , 5(7), 361-378.	
2. Mashoud, S., ve Mouhamed Bachir, D. (2025). The Impact of Constitutional Vacuum on the Effectiveness of Decentralization: The Case of the Republic of Mali, <i>Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi</i> , 12(1), 31-42. DOI: 10.34086/rteusbe. 1673305.	
3. Mashoud, S. (2025). Afrika tarihinde geleneksel şeflerin yönetimdeki rolü: Mossi Krallığı örneği, <i>Disiplinlerarası Afrika Çalışmaları</i> , 3(1),67-85.	